

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูใน
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

DEVELOPMENT OF A LEARNING MODEL TO ENHANCE MULTICULTURAL
LEADERSHIP IN STUDENT TEACHER IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

ปาไลดา สายรัตทอง พัฒนพิชัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2563

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูใน
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปริญญาานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

DEVELOPMENT OF A LEARNING MODEL TO ENHANCE MULTICULTURAL
LEADERSHIP IN STUDENT TEACHER IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

PALIDA SAIRATTHONG PATANAPICHAJ

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF PHILOSOPHY
(Curriculum Research and Development)
Graduate School, Srinakharinwirot University

2020

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูใน

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ของ

ปาไลดา สายรัตทอง พัฒนพิชัย

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา สาลีหมัด) (รองศาสตราจารย์ ดร.ประวิต เอราวรรณ์)

..... ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิญญู อยู่นิล) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรา ดุษฎีเมธา)

..... ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำภาพรณ ตันตินาครกุล)

ชื่อเรื่อง	การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้วิจัย	ปาไลดา สายรัตทอง พัฒนพิชัย
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2563
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนิษฐา สาลีหมัด
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิญญูธรรม อยู่โนศิลา
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัมภาพรธน์ ตันตินาครกุล

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 วิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อกำหนดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และระยะที่ 3 ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม และทักษะทางพหุวัฒนธรรม โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ และขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด และพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประสิทธิผลทำให้นักศึกษาครูที่เรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมสูงกว่าก่อนการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการเรียนรู้, ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม, นักศึกษาครู, จังหวัดชายแดนภาคใต้

Title	DEVELOPMENT OF A LEARNING MODEL TO ENHANCE MULTICULTURAL LEADERSHIP IN STUDENT TAECHER IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES
Author	PALIDA SAIRATTHONG PATANAPICHAJ
Degree	DOCTOR OF PHILOSOPHY
Academic Year	2020
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Khanittha Saleemad
Co Advisor	Assistant Professor Dr. Waiyawut Yoonisil
Co Advisor	Assistant Professor Dr. Ampapon Tantinakhongul

The purposes of this research are as follows: 1) to study a multicultural leadership among student teachers in the three Southern Border Provinces; 2) to develop a learning model to enhance multicultural leadership among student teachers in the three Southern Border Provinces; and 3) to study the effectiveness of a learning model that enhanced multicultural leadership among student teachers in the three Southern Border Provinces. The methodology of this study used research and development and had three phases: Phase one was concerned with document analysis and in-depth interviews to define the characteristics of multicultural leadership. Phase two was concerned with the creation and development of a learning model. Phase three tested the effectiveness of the learning model. The results of research showed that the multicultural leadership among student teachers in the tree Southern Border Provinces, who can be classified into three elements. The first element is multicultural knowledge. The second element was having a multicultural attitude. The third element was multicultural skills. There were five steps in learning model process: Step One: Opportunity; Step Two: Power question; Step Three: Inspiration; Step Four: Engagement; and Step Five: Reflection. It was found that the learning model was effective in term of enhancing multicultural leadership among student teachers and indicated that they had higher levels of multicultural leadership before learning with a statistical significance of .05

Keyword : Learning model, Multicultural leadership, Student teachers, Southern Border Provinces

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความสามารถของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนิษฐา สาลีหมัด อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัมภาพรรณ ตันตินาครกุล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยุทัมม์ อยู่ในคิด อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าให้ คำปรึกษา แนะนำ กระตุ้น เสริมพลังให้ผู้วิจัยทำปริญญานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอ กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ประวิต เอราวรรณ์ ที่ให้ความกรุณาเป็น ประธานกรรมการสอบปากเปล่า และขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรา ดุษฎีเมธา ที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาอย่างสมบูรณ์ ขอกราบ ขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาตามหลักสูตร สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดความรู้และสามารถแบ่งปัน ความรู้ให้แก่ผู้อื่นและสังคม

กราบขอบพระคุณผู้บริหารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานีที่อนุเคราะห์ให้เก็บรวบรวมข้อมูล กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาตรวจเครื่องมือ การวิจัยและให้ข้อเสนอแนะที่ดี ขอขอบคุณผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง บัณฑิต นักศึกษา ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ข้อมูล รวมถึงนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา ทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณกำลังใจจากครอบครัว รวมถึงเพื่อนร่วมรุ่นสาขาวิชาการวิจัยและพัฒนา หลักสูตร รุ่นที่ 24 ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และเป็นกำลังใจที่ดีให้แก่กัน จนทำให้ การศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ปาลิดา สายรัตทอง พัฒนพิชัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	8
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	8
ความสำคัญของการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
สมมติฐานงานวิจัย.....	12
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	13
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	15
ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม.....	16
1.1 สังคมพหุวัฒนธรรมทั่วไป.....	16
1.2 สังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	16
1.3 พหุวัฒนธรรมในโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	17
ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ.....	19

2.1	ภาวะผู้นำ.....	19
2.2	ภาวะผู้นำในนักศึกษา.....	21
2.3	ภาวะผู้นำสำหรับครู.....	27
2.4	ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม.....	36
2.5	ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ (Servant leadership).....	43
2.6	ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในครู.....	47
ตอนที่ 3	แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	57
3.1	รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติขอบ (Mindfulness experiential learning model).....	58
3.2	ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory).....	62
3.3	รูปแบบ The Five Practices of Exemplary Leadership.....	66
3.4	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม.....	71
ตอนที่ 4	รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	74
4.1	หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	74
4.2	วัตถุประสงค์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	75
4.3	ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	75
บทที่ 3	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	79
ระยะที่ 1	การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	79

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของ นักศึกษาคูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	82
ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของ นักศึกษาคูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับกลุ่มตัวอย่าง และการประเมินประสิทธิผล ของรูปแบบ.....	96
บทที่ 4 ผลการศึกษา	100
ระยะที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาคูในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้	100
ระยะที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของ นักศึกษาคูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	107
ระยะที่ 3 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุ วัฒนธรรมของนักศึกษาคูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	133
บทที่ 5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	173
ความมุ่งหมายของการวิจัย	173
วิธีดำเนินการวิจัย	173
สรุปผลการวิจัย	175
อภิปรายผลการวิจัย	180
ข้อจำกัดของงานวิจัย	191
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	191
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	192
บรรณานุกรม.....	193
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย.....	211
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	213
ภาคผนวก ค ตัวอย่างคู่มืออาจารย์เพื่อใช้สำหรับจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อ ส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาคูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	223

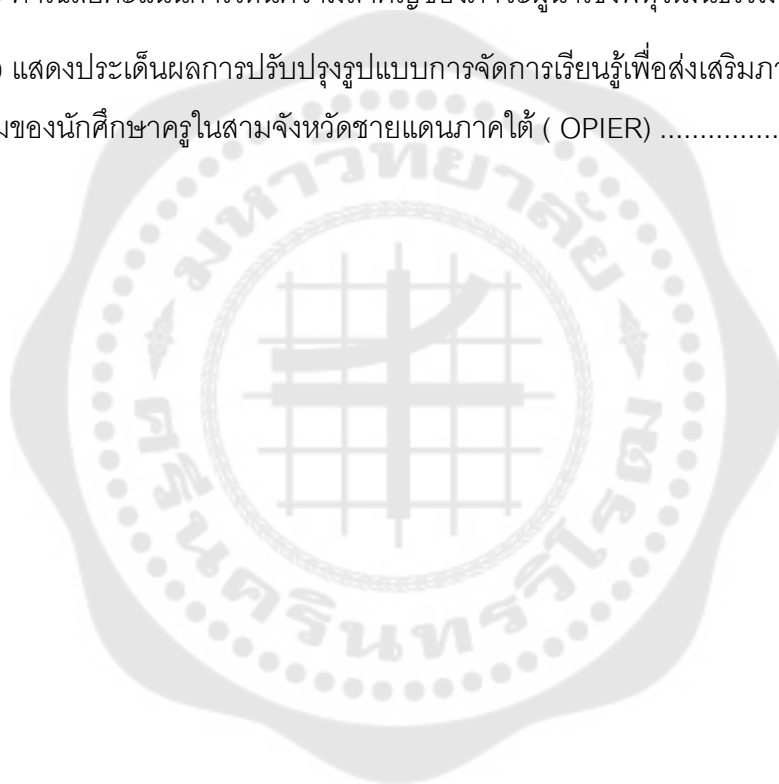
ประวัติผู้เขียน.....257

สารบัญตาราง

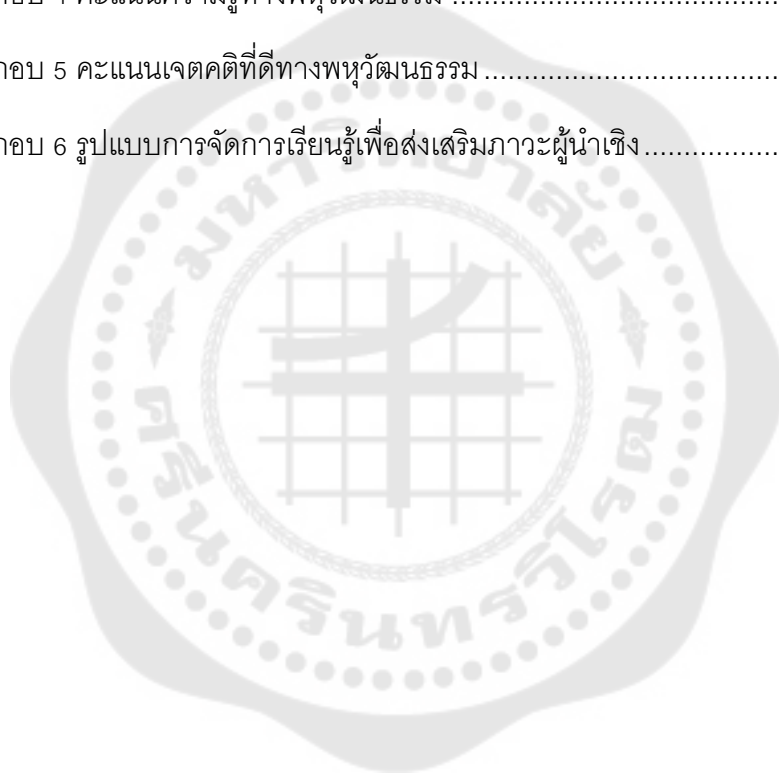
	หน้า
ตาราง 1 สังเคราะห์คุณลักษณะผู้นำของนักศึกษา	26
ตาราง 2 การสังเคราะห์คุณลักษณะผู้นำสำหรับครู	30
ตาราง 3 การสังเคราะห์คุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม	38
ตาราง 4 แสดงคุณลักษณะของผู้นำในวัฒนธรรมเดียวกับพหุวัฒนธรรม (Canen & Canen, 2008).....	41
ตาราง 5 ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะผู้นำแบบรับใช้กับกิจกรรมการเรียนรู้ของรูปแบบ	46
ตาราง 6 การสังเคราะห์หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	70
ตาราง 7 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากผลการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	105
ตาราง 8 แสดงความสัมพันธ์ของขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ OPIER กับบทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน	111
ตาราง 9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ OPIER กิจกรรมจุดประสงค์การเรียนรู้และทฤษฎีที่ใช้.....	116
ตาราง 10 ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ.....	128
ตาราง 11 ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	130
ตาราง 12 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนและความสัมพันธ์ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	134
ตาราง 13 สถิติพรรณนาค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของการวัดผลทั้ง 3 ครั้ง	135
ตาราง 14 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนของการวัดผลความรู้ทางพหุวัฒนธรรม.....	136
ตาราง 15 สถิติพรรณนาค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของการวัดผลทั้ง 3 ครั้ง..	136

ตาราง 16 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนของการวัดผลเจตคติที่ดีทางพฤติกรรม.....	138
ตาราง 17 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนและความสัมพันธ์ระดับทักษะทางพฤติกรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	138
ตาราง 18 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำแนกรายบุคคล.....	140
ตาราง 19 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของ.....	142
ตาราง 20 แสดงประเด็นผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER)	171

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	14
ภาพประกอบ 2 วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สี่ขั้นตอน	61
ภาพประกอบ 3 คุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู	101
ภาพประกอบ 4 คะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรม	135
ภาพประกอบ 5 คะแนนเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม	137
ภาพประกอบ 6 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิง	177

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความหลากหลายของประชากร เชื้อชาติ และภาษา และพบว่าในประเทศไทยมีประชากรนับถือศาสนาทั้งศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ ฮินดู ขงจื้อ ซิกข์ และศาสนาอื่น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, มปป; สำมะโนประชากรและเคหะ, 2554) โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของประชากร เชื้อชาติ และภาษา มีประชากรเชื้อชาติไทย ไทยเชื้อสายจีนและ ไทยเชื้อสายมลายู โดยในจังหวัดปัตตานี ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 87 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 12 นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ 0.05 นับถือศาสนาอื่น ๆ จังหวัดยะลาประชากรนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 71 ศาสนาพุทธร้อยละ 28 และศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.24 และจังหวัดนราธิวาส ประชากรนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 82 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 17 นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 1 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) จากข้อมูลพบว่าลักษณะของกลุ่มประชากรในพื้นที่ที่มีความแตกต่างและหลากหลายสอดคล้องกับลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรม โดยมีลักษณะเป็นชุมชนซึ่งก่อเกิดจากการรวมของคนที่มีความแตกต่างของเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อ มาอาศัยอยู่ในที่เดียวกัน (ศูนย์บริการวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2559; อุดร หลักทอง, 2558; โอภาส เกาไสยาภรณ์, 2555)

ดังนั้นการมีคนที่มีความแตกต่างของเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อ มาอาศัยอยู่ในที่เดียวกัน กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural society) หมายถึง สังคมที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมหรือมีวัฒนธรรมที่ต่างกันมากกว่าหนึ่งวัฒนธรรมมาอยู่ในสังคมเดียวกัน โดยมีความเคารพและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันภายใต้การเมือง การปกครองและกรอบสังคมเดียวกัน เช่น สังคมเมืองปัตตานี ยะลา นราธิวาส ถือเป็นสังคมหลากหลายเพราะประกอบด้วยชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน อาศัยอยู่ร่วมกัน (Spafford, Pesce, & Grosser, 1998; เกษรา ชัยเหลือองอุไร, 2556; ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์, นันทิยา ดวงกุ่มเมศ, และ มรกต ไมยเออร์, 2559; สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2556) ความหลากหลายของประชากรเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความหลากหลายของวัฒนธรรมและประเพณี โดยเฉพาะในพื้นที่ชายขอบที่มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความหลากหลายของประชากรและวัฒนธรรมค่อนข้างสูง ดังจำนวนอัตราผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศของภาคใต้มีอัตราการย้ายถิ่น ร้อยละ 0.04 ซึ่งสูงเป็นอันดับสองรองจากภาคกลาง

(สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560, น. 16) และยังเป็นพื้นที่ที่มีคนนับถือศาสนาอย่างหลากหลาย ได้แก่ ศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีความหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ เช่น คนเชื้อสายไทย เชื้อสายจีน และเชื้อสายมลายู นอกจากนี้ยังมีประชากรที่ไม่มีสัญชาติไทยอีกเป็นจำนวนมาก (ฐิติมดี อาพัทธนานนท์, 2558, น. 23-43; สำมะโนประชากรและเคหะ, 2553)

ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประชากรในพื้นที่นอกจากจะส่งผลถึงความเป็นอยู่แล้ว ยังส่งผลต่อการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ศาสนา และค่านิยม เพราะการที่มีคนต่างวัฒนธรรมมาอยู่ด้วยกันย่อมต้องเกิดปัญหาในด้านการสื่อสารและการใช้ชีวิต โดยเมื่อสรุปภาพรวมที่เป็นปัญหา พบว่า สภาพสังคมที่เป็นปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในขณะนี้ คือ เรื่องภาษาพูดของคนในพื้นที่ ที่ใช้ภาษามลายูถิ่น ความไม่เคารพประวัติศาสตร์ บริบททางสังคม และวัฒนธรรม ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันและกัน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมวงกว้าง การไม่เข้าใจส่งผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจและการสร้างความเข้าใจระหว่างกันของคนในพื้นที่ ไม่เว้นแม้แต่โรงเรียนและชุมชน ดังคำกล่าว “ชาวบ้านไม่กล้าเข้าไปที่โรงเรียน และโรงเรียนก็ไม่กล้าเข้าไปในชุมชน” (ชวิน พงษ์ผจญ, 2561, 116-157) ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้ระหว่างโรงเรียนและชุมชน นอกจากนี้ปัญหาคำคัญหนึ่งของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมที่รัฐพยายามสร้างความเป็นไทยให้แก่สังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลที่เกิดขึ้นคือ คนขาดความรู้ความเข้าใจในการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ยิ่งเมื่อเชื่อมโยงเข้ากับ ความแตกต่างด้านศาสนา เชื้อชาติ และภาษาแล้วย่อมทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา แต่ในความต่างของหลากหลายก็มีจุดเด่นที่น่าสนใจคือ แต่ละวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของตนเอง เมื่อต้องมาอยู่ร่วมกันจะต้องมีการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้ใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข จึงเป็นสิ่งท้าทายและควรคำนึงถึงอย่างมากเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนรู้

ความท้าทายและความพยายามแก้ปัญหาหนึ่งของรัฐบาลคือ การสนับสนุนให้ประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมเรียนรู้ซึ่งกันและกันในทุกด้าน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ลดความหวาดระแวงระหว่างผู้ที่มีนับถือศาสนาหรือมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) โดยการมุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เป็นการอยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีความ

แตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งทัศนคติ ความเชื่อ และให้ความสำคัญกับการผลิตและพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยคุณลักษณะหนึ่งของครูที่ต้องพัฒนา คือ ครูต้องสามารถสร้างความเข้มแข็งของสังคมพหุวัฒนธรรม โดยการสร้างความเข้าใจและการยอมรับในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม และส่งเสริมการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย (คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค, 2561, น.29,38) ทั้งนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวล้วนส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในพื้นที่ ทั้งในเรื่องของหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ อาทิ เรื่องภาษาที่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาแรกของการสนทนา ซึ่งเมื่อเข้าสู่ระบบโรงเรียนจะส่งผลต่อความเข้าใจในการเรียนและการสื่อสาร ตลอดจนการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ (ชวิน พงษ์ผจญ, 2561, น.135-146) แม้นโยบายของรัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา โดยข้อจำกัดในการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในบทเรียนของผู้เรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การใช้ภาษาถิ่นเป็นหลักในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค, 2561, น. 10) ดังนั้นหากครูมีความเข้าใจภาษามลายูถิ่นเป็นเบื้องต้น รวมไปถึงความสามารถในการเข้าใจบริบทของพื้นที่ ก็จะสามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้ภาษาถิ่นร่วมกับภาษาไทย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยความเข้าใจไม่รู้สึกต่อต้าน มีความสามัคคี และสามารถอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความหลากหลาย

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ปัญหาที่เป็นความท้าทายในการจัดการศึกษาได้แก่ ปัญหาสถานการณ์ความรุนแรงและความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแม้ว่าปัญหามีแนวโน้มลดลง แต่ก็ยังมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ส่วนหนึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจ ความไม่ไว้วางใจกัน โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบที่ชัดเจนย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นนักเรียน ครู และสถานศึกษา (คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค, 2561) ดังนั้นความท้าทายของสถานศึกษา คือ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะทำอย่างไรจึงจะเพิ่มทักษะความรู้และความสามารถของผู้เรียนให้เพียงพอต่อการใช้ชีวิตให้รู้เท่าทันและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ (Lieberman & Miller, 2004; งามพันธุ์ สัยศรี, 2557) โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความต่างมีความจำเป็นอย่างมากต้องให้ผู้เรียนได้ปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกันภายใต้วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่เต็มไปด้วยความต่าง (สามารถ ทองเผือก, 2556) เห็นได้จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-

2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 94-99) การขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ ได้กำหนดบทบาท ของหน่วยงานในฐานะที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องสามารถพัฒนาหลักสูตรและการจัดการ เรียนรู้ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งนำสู่นโยบายที่ตัวครูเองต้องรับผิดชอบ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคม และปลูกฝังการจัดการความขัดแย้งโดย สันติวิธี สิ่งที่โรงเรียนและมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่นำมาใช้ คือ การจัดการเรียนการสอนพหุ วัฒนธรรมในโรงเรียนโดยมีเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขด้วยความเคารพนับถือกัน และกัน (ณัฐอร วราพงษ์พิพัฒน์, 2558; บรรจง พำรุ่งสง, 2555; เอกชัย จันทา, 2558) ดังนั้น บุคคลแรกที่ควรคำนึงถึงและให้ความสำคัญในฐานะผู้ที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมได้ คือ ครู ซึ่ง หมายความว่าไปถึงนักศึกษาครู เพราะครูเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการ ศึกษา การจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน ครูส่งผลต่อพัฒนาการในการเรียนรู้ เป็นกลไกในการ พัฒนาผู้เรียนให้พร้อมออกไปสู่สังคม และเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในห้องเรียน (ฉัตรชัย หวังมีจมี, 2560; พิณสุดา สิริรังษตรี, 2557) การจัดการศึกษาจึงควรปรับปรุงระบบการพัฒนาครูทั้งในเชิง คุณภาพและปริมาณ เนื่องจากครูเป็นหัวใจสำคัญของการตอบโจทยปัญหาคุณภาพการศึกษา (ดารุณี บุญครอง, 2560, น. 10) โดยเฉพาะการศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของผู้เรียน ครู ต้องมีความเป็นผู้นำเพื่อนำตนเองและนำผู้เรียนให้ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ตามแผนยุทธศาสตร์ ของการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ 20 ปี ได้กำหนดเป้าหมายผู้เรียน ซึ่งในที่นี้หมายรวมถึงนักศึกษาครูให้มีคุณลักษณะ และทักษะพื้นฐานหลายประการ หนึ่งในนั้นคือ ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมและภาวะผู้นำ (คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนา ภาค, 2561, น.12; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น.๙) ซึ่งการ ยกย่องคุณภาพของครูตามแผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 98) ได้กำหนดไว้ว่าต้องพัฒนาความรู้และทักษะของครู ในพื้นที่ชายแดนและพื้นที่เสี่ยงภัยให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรมและ ภาษาถิ่น และสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้

การพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดกับนักศึกษาครูนั้นมีประโยชน์อย่างยิ่งในการเสริมพลังใน ตนเองให้มีความสามารถควบคุมและบังคับตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมดังเช่นพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

นักศึกษาครูจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ ผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการจัดการศึกษา ครูต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของผู้เรียนและต้องสามารถแสดงออกถึงความเป็นผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมต่อสถานการณ์ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น (ดนูลดดา จามจรี และ บุปผา เมฆศรีทองคำ, 2555; เอกกรินทร์ สังข์ทอง, 2555) ความเป็นผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ครูควรมี เพราะเป็นพื้นฐานของการเป็นผู้นำในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพื้นที่และมิติทางด้านวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อ ทศนคติ ประเพณี ศาสนา และบริบทต่าง ๆ เช่น ความต้องการของชุมชน ผู้เรียน และครูเอง (เอกกรินทร์ สังข์ทอง, 2555) ครูที่มีภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญมากเพราะเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมโรงเรียนและถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ เพราะครูส่งผลกระทบต่อผู้เรียนทั้งด้านการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและด้านพฤติกรรมโดยตรง(Berry, Johnson, & Montgomery, 2005; Coggins & McGoven, 2014; Lambeth & Smith, 2016; ธีรรุ สุธิธร, 2559)

ก่อนที่จะเสริมสร้างให้มีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมนั้น ครูหรือนักศึกษาครูควรที่จะเข้าใจพื้นฐานของความเป็นพหุวัฒนธรรมเสียก่อน ซึ่งในปัจจุบันนี้สถาบันการศึกษามากมายเห็นคุณค่าของพหุวัฒนธรรม เห็นได้จากการบรรจุพหุวัฒนธรรมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาทั้งในระดับพื้นฐาน และในระดับมหาวิทยาลัยที่มีการจัดเป็นรายวิชาเพื่อเพิ่มความเข้าใจให้กับผู้เรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย และชนเผ่า แต่ยังพบปัญหาคือขาดการเรียนการสอนที่เน้นวัฒนธรรมที่หลากหลาย (นันทกร มังคละศิริ, 2560; อธิปัตย์ คลี่สุนทร, 2555) ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้วัฒนธรรมที่หลากหลายที่มีความแตกต่างจากตนเอง เช่นเดียวกับ เอกกรินทร์ สังข์ทอง (2555) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า “ยังเน้นเจาะจงจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายในเชิงบูรณาการกับความต้องการของผู้คนและบริบทของพื้นที่เป็นสำคัญ แต่ยังขาดการเน้นย้ำให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้เรียนรู้สังคมภายนอกที่ไม่ใช่บริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นว่าเป็นปัญหาสำคัญของการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย และยังสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องสร้างบุคคลโดยเฉพาะครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมและมีความรู้ลักษณะของผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้นำนั้น ได้แก่ สภาพสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นที่ต้องรู้และเข้าใจในสภาพของสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ เช่นเดียวกัน หากมองลงไปในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษ กล่าวคือ มีความ

หลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเป็นอยู่ คนที่เป็นผู้นำจึงต้องมีความรู้ด้านพหุวัฒนธรรม เพื่อจะได้เข้าใจรูปแบบ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ (ทิมพ์พร สมพงษ์, วุฒิชัย เนียมเทศ, เอกรินทร์ สังข์ทอง, และ เรชา ชูสุวรรณ, 2559; วิเชียร วิทยอุดม, 2558; เอกรินทร์ สังข์ทอง, 2555)

ดังได้กล่าวแล้วว่า วิถีทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันส่งผลให้เกิดความไม่พอใจ ความเข้าใจผิด และความบาดหมาง ผู้เรียนส่วนมากที่มีปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งมักขาดทักษะ ทางด้านพหุวัฒนธรรมในการจัดการกับความต่างที่เกิดขึ้น (Geda & Tesfaye, 2016) จึงมีความ จำเป็นต้องเตรียมนักศึกษาครูเพื่อให้ปรับตัวเข้ากับ ความหลากหลายและเตรียมตัวเพื่อให้สามารถ แก้ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนในสถานการณ์จริง เนื่องจากต้องพบปะกับผู้คนจำนวนมาก นักศึกษาครูต้องมีคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมนั้นเพราะในสังคมที่มีความหลากหลายผู้สอน ควรรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของผู้เรียน ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้าง เจตคติ ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการ สอนและการกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้นครูจึงต้องมีความเข้าใจในสภาพสังคมและ วัฒนธรรม โดยเฉพาะในสังคมที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม เพราะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใน การศึกษา เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนล้วนมีภูมิหลังและประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่าง กัน (Alismail, 2016; Overstreet, Okiror, & Weber, 1998; Webb, 2014; บัญญัติ ยงยวน และ ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, 2550; วิเชียร วิทยอุดม, 2558)

นอกจากนี้ความจำเป็นอีกประการหนึ่งที่นักศึกษาครูต้องเป็นผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม นั้น เพราะการพัฒนา นักศึกษาครูเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพราะ หลังจากจบการศึกษาไป “ครู” จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา ครูต้องเป็น ผู้ที่มีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และควรจะเป็นตัวอย่างที่ดี (Ideal character) ให้กับผู้เรียน (Alsubaie, 2015; ทิมพ์พร สมพงษ์, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผล การประเมินติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พบว่าสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้บัณฑิตต้องการคือ การพัฒนาความสามารถใน การเรียนรู้เพื่อการปรับตัว การเปิดมุมมองใหม่ ๆ เปิดโลกกว้าง และการควบคุมตนเองใน สถานการณ์ที่หลากหลาย เข้าใจบริบทของพื้นที่ที่อยู่ และต้องการนักศึกษาที่มีภาวะผู้นำ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2556) เพราะห้องเรียนในปัจจุบันมีความ หลากหลายของผู้เรียนมากยิ่งขึ้นทั้งด้านเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความท้าทายของครู ที่จะเพิ่มแนวทางหรือทักษะใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตได้ ดังที่ Alsubaie (2015) ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า “ครูต้องมีความสามารถในการนำผู้เรียนให้ก้าว

ผ่านความไม่คุ้นเคยไปสู่ความสำเร็จ” ซึ่งสิ่งที่ถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ การจัดการเรียนรู้ หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรเป็น หลักสูตรที่นำเสนอมุมมองของคนต่างวัฒนธรรม ไม่ใช่หลักสูตรที่นำเสนอเนื้อหาผ่านทางมุมมอง ของชนกลุ่มใหญ่ในสังคมเท่านั้น สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนต้องสะท้อนประสบการณ์และ วัฒนธรรมของผู้เรียน ผู้สอนต้องใช้วิธีที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของผู้เรียน (จิตติมดี อภัทธนานนท์, 2558)

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศพบว่าส่วนมากนิยมสร้างหลักสูตรทั้ง หลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม (Alismail, 2016; Overstreet et al., 1998; Walters & Kanak, 2016) แต่ยังพบปัญหาคือขาดการออกแบบ การฝึกอบรมที่มีประสิทธิผล (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556) ขาดการใช้เทคนิคและกิจกรรมที่ช่วยให้ เกิดการเปลี่ยนแปลง เจตคติ พฤติกรรม ขาดการฝึกปฏิบัติและการให้ข้อมูลย้อนกลับ และยังไม่มี การคิดสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมโดยตรง ซึ่ง วิธีการในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยพบงานวิจัยหลายเรื่องที่เสนอ วิธีการและเทคนิคที่ใช้ ได้แก่ การใช้ตัวแบบ การเรียนรู้ผ่านตัวแบบ การสะท้อนกลับและการฝึกหัด การเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน การเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา (Case studies) การเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม การทำสมาธิ (Mindful) การให้สถานการณ์เสมือนจริง (Scenario) เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้ และการฟังเรื่องเล่าจากผู้อื่น การใช้แนวคิด Social Constructionist โดยการเพิ่มประสบการณ์ในห้องเรียนและการให้ผลป้อนกลับ (Feedback) แก่ ผู้เรียน แนวคิด Group work story telling approach เช่น การสะท้อนคิดผ่านการเขียน (Reflect writing) การเขียนบันทึกส่วนบุคคล (Personal journal) และการถอดบทเรียน (Lesson learned) รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ของตนเองสู่ผู้อื่น (Kouzes & Posner, 1995; Kuh & Lund, 1994 อ้างถึงใน (Fine, 2015; Fine & Lee, 2017; Fortier & Tejpar, 2016; Overstreet et al., 1998; Simmons, 2016; ดนุลดา จามจรี และ บุษผา เมฆศรีทองคำ, 2555; วิเชียร วิทยอุดม, 2558; สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558) ซึ่งวิธีการและเทคนิคที่ใช้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิง พหุวัฒนธรรมที่ได้กล่าวมาแล้ว พบว่าเน้นที่การสร้างตระหนักรู้ (Aware) การเปิดใจ (Open- mind) การเคารพความแตกต่าง (Respect differences) การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interaction) และการสื่อสาร (Communication) ซึ่งในทุก ๆ วิธีการจะมีการสอดแทรกการสื่อสาร เอาไว้ นั่นเพราะการสื่อสารเป็นตัวเชื่อมวัฒนธรรมที่หลากหลายไว้ด้วยกัน (นนทกร มังคละศิริ, 2560) และเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้กันและกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยด้านธุรกิจ การตลาด และสังคม มีงานวิจัยที่ศึกษาผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในมิติด้านการศึกษายังมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในผู้บริหารหน่วยงาน ทั้ง ๆ ที่มีความจำเป็นที่ครูต้องมีความรู้ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมดังเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้ว ดังนั้นการเตรียมนักศึกษาครูให้มีความรู้และมีความพร้อมเพื่อเข้าสู่ห้องเรียนและสังคมพหุวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นและเป็นสิ่งสำคัญ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักศึกษาครูจะทำให้ นักศึกษาครูมีความรู้ความเข้าใจในและตระหนักถึงความสำคัญการอยู่ร่วมกันในสังคม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนและชุมชนได้ ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยที่ได้จะส่งผลต่อการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดการกับความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างไร
2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นอย่างไร
3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อนำไปจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความสำคัญของการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูที่ได้พัฒนาขึ้น จะช่วยพัฒนาปลูกฝังเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมและทักษะทางพหุวัฒนธรรมให้กับนักศึกษาครู อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจในและตระหนักถึงความสำคัญการอยู่ร่วมกันในสังคม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนและชุมชนได้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายต่อไป

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้พัฒนาขึ้น จะเป็นประโยชน์ต่ออาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กรอื่น ๆ ในเชิงการพัฒนาบุคลากรต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัย คือ นักศึกษาครู (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1,076 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาครู (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้สาขาวิชาเอกเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling unit)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variable) คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER)

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ระยะเวลา 15 สัปดาห์ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะ ความสามารถ พฤติกรรม หรือกระบวนการของบุคคลที่ใช้ในการโน้มน้าวและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม หมายถึง คุณลักษณะ ความสามารถของบุคคลในการรับฟังอย่างจริงใจและซื่อตรง เพื่อเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมอื่น ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ แสดงออกถึงการเคารพและยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ คาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางสนับสนุนและช่วยเหลือผู้อื่น และนำความรู้ที่มีมาประยุกต์ใช้เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม และทักษะทางพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละด้านดังนี้

ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่าง และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในสังคม มีความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาท้องถิ่นที่จำเป็นต่อการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น สามารถประเมินสถานการณ์ พฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อค้นหาแนวทางส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกัน

เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การเปิดใจกว้างเพื่อยอมรับความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น เห็นคุณค่าของการเคารพวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน สามารถยืดหยุ่นทางความคิดและมุมมองเมื่อต้องพบกับสถานการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างเพื่อปรับตัวให้เหมาะสม เอาใจใส่และแสดงความสนใจในการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เห็นความสำคัญของการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความรู้สึกของบุคคลอื่น แสดงออกถึงความสนใจในการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน และเห็นประโยชน์ของการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม

ทักษะทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การรับฟังอย่างจริงใจและมีสติรู้ตัว ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความเคารพให้เกียรติอย่างเปิดเผยและซื่อตรง ความสามารถในการสังเกตอารมณ์ของคู่สนทนาและจัดการกับอารมณ์การแสดงออกของตนเองเมื่อต้องสื่อสารกับบุคคลที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจผิด การคิดเป็นขั้นตอนเพื่อค้นหาทางเลือกในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ และเลือกวิธีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) หมายถึง แบบแผนของการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของการเรียนรู้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ดีชอบ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และ The Five Practices of Exemplary Leadership โดยในการจัดการเรียนรู้ 1 ครั้ง ดำเนินการครบทั้ง 5 ชั้นของกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาครูได้ตั้งสติ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาครูได้พบเจอประสบการณ์ใหม่ได้แก่ การได้ดูคลิปวิดีโอ การเรียนภาษาถิ่น ได้ลงพื้นที่ในสถานการณ์จริง ได้พบบุคคลต้นแบบ และนำผลจากประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับมาผสมผสานเข้ากับความคิดเดิม เพื่อมาเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติ และพฤติกรรมของตนเอง

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) เป็นขั้นที่ผู้สอนใช้คำถามปลายเปิด กระตุ้นการคิดวิเคราะห์และความสนใจของนักศึกษาครู และการนำเสนอข่าว หรือกรณีศึกษา เพื่อให้เกิดความสงสัย ใคร่รู้ และนำสู่การสืบเสาะหาความรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายเพื่อค้นหาคำตอบจากสิ่งที่สงสัย

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration) ขั้นนี้ผู้สอนใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อส่งเสริมผู้เรียนในเรื่องการติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ และการแสดงความคิดเห็น จากการฟังคำตอบของเพื่อน นำสู่การวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาและวิพากษ์ร่วมกันเพื่อหาแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) เป็นขั้นของการสร้างทักษะการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การสื่อสารให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาครู กิจกรรมเน้นไปที่การทำงานร่วมกันทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมในห้องเรียน ได้แก่ กิจกรรมสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ และการอภิปรายร่วมกัน กิจกรรมนอกห้องเรียน ได้แก่ การลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์จริง เช่น โรงเรียนระดับประถมศึกษา สถานที่สำคัญของศาสนา โบสถ์ วัด มัสยิด เพื่อร่วมสัมผัสกับผู้รู้ทางศาสนา เรียนรู้แนวคิดหลัก และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาร่วมกันวิเคราะห์หาความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) เป็นขั้นที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนพิจารณา คิดใคร่ครวญ สะท้อนคิดถึงสิ่งที่ได้ทำทั้งด้านความรู้ ความรู้สึก ความเชื่อ และประสบการณ์ ทั้งหมดที่ได้จากการปฏิบัติ บนพื้นฐานของการเคารพและให้เกียรติ เน้นให้นักศึกษาครูได้สะท้อน คิดผ่านการเขียน การเล่าเรื่อง ซึ่งสามารถสร้างประสบการณ์ทางบวกให้เกิดขึ้นได้

ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุ วัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ผลที่เกิดจากการใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยมีเกณฑ์การประเมินประสิทธิผลดังนี้

1. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านเจตคติที่ดี และด้านทักษะ มีแนวโน้มสูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่ สัมพันธ์กัน (Paired sample t-test)

2. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู สูงขึ้นตาม ช่วงเวลาที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความ แปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Analysis of variance with repeated measures)

3. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู สูงขึ้น ตามช่วงเวลาที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Analysis of variance with repeated measures)

4. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู สูงขึ้นตาม ช่วงเวลาที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์กลุ่ม ตัวอย่าง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired sample t-test)

5. คะแนนการตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู มี ค่าคะแนนตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่านักศึกษาครูตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุ วัฒนธรรมในระดับมาก ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์

สมมติฐานงานวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการ จัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามช่วงระยะเวลาที่ทดลอง

2. ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรม มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามช่วงระยะเวลาที่ทดลอง และมีค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ร้อยละ 70 -79.9 อยู่ในระดับมาก

3. ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามช่วงระยะเวลาที่ทดลอง และมีค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ร้อยละ 70 -79.9 อยู่ในระดับมาก

4. ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรม เพิ่มขึ้นตามช่วงระยะเวลาที่ทดลอง และมีค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ร้อยละ 70 -79.9 อยู่ในระดับมาก

5. คะแนนการตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาคณะอยู่ในระดับมาก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาคณะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมพหุวัฒนธรรม ภาวะผู้นำในนักศึกษา คุณลักษณะความเป็นครูผู้นำ แนวคิดผู้นำแบบรับใช้ และคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติชอบ (Mindfulness experiential learning model) (Yeganeh & Kolb, 2009) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) (Bandura, 1977) และรูปแบบ The Five Practices Of Exemplary Leadership Model (Kouzes & Posner, 1987) โดยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม

- 1.1 สังคมพหุวัฒนธรรมทั่วไป
- 1.2 สังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 1.3 พหุวัฒนธรรมในโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

- 2.1 ภาวะผู้นำ
- 2.2 ภาวะผู้นำในนักศึกษา
- 2.3 ภาวะผู้นำสำหรับครู
- 2.4 ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม
- 2.5 ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้
- 2.6 ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในครู

ตอนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- 3.1 รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ดี
- 3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม
- 3.3 รูปแบบ The Five Practices of Exemplary Leadership
- 3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม

ตอนที่ 4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- 4.1 หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
- 4.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
- 4.3 ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Culture diversity) ซึ่งความหลากหลายนี้ครอบคลุมถึงเรื่องชาติพันธุ์ ภาษา ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ศาสนาและความเชื่อ และความหลากหลายของประชากรนี้เองที่ก่อให้เกิดความหลากหลายของวัฒนธรรมและประเพณี โดยเฉพาะในพื้นที่ชายขอบของประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน

1.1 สังคมพหุวัฒนธรรมทั่วไป

1.1.1 ความหมายของสังคมพหุวัฒนธรรม

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural society) หมายถึง สังคมที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมหรือมีวัฒนธรรมที่ต่างกันมากกว่าหนึ่งวัฒนธรรมมาอยู่ในสังคมเดียวกัน โดยมีความเคารพและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันภายใต้การเมือง การปกครองและภายใต้กรอบสังคมเดียวกัน เช่น สังคมเมืองปัตตานี ยะลา นราธิวาส ถือเป็นสังคมหลากหลายเพราะประกอบด้วยชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน มาอาศัยอยู่ร่วมกัน (A Dictionary of Sociology, n.d.; English Oxford Dictionaries definitions, n.d.; Spafford et al., 1998; เกษราชัยเหลือองอุไร, 2556; ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ และคณะ., 2559; มุลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, 2559; สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2556)

1.1.2 สภาพทั่วไปและลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรม

ประเทศไทยประกอบด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นนั้น เหตุผลหนึ่งมาจากการอาศัยในท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันหรืออาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมของคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อที่ต่างกัน มาอาศัยอยู่ในที่เดียวกัน (ศูนย์บริการวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2559; อุดร หลักทอง, 2558; โอบาส เกาไศยาภรณ์, 2555) จากข้อมูลประชากรพบว่า ประชากรในประเทศไทยประกอบด้วยประชากรเชื้อชาติไทย ร้อยละ 75 ไทยเชื้อสายจีน ร้อยละ 14 ไทยเชื้อสายมลายู ร้อยละ 3 และชนกลุ่มน้อยชาวไทยภูเขา ร้อยละ 8 และพบว่าในประเทศไทยมีประชากรนับถือศาสนาทั้งศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ ฮินดู ขงจื้อ ซิกข์และศาสนาอื่น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, มปป; สำมะโนประชากรและเคหะ, 2554)

1.2 สังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สภาพทั่วไปและลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากผลการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ (2554) พบว่าประชากรในภาคใต้มีจำนวน 8.9 ล้านคน เมื่อจำแนกตามการนับถือศาสนาพบว่ามีผู้นับถือศาสนา พุทธ อิสลาม คริสต์ ฮินดู ขงจื้อ ซิกข์และ

ศาสนาอื่น ๆ ลดหลั่นกันไปในจังหวัดปัตตานี จำนวนประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.40 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 12.55 นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ 0.05 นับถือศาสนาอื่น ๆ มีมัสยิด 645 แห่ง วัด 18 แห่งและโบสถ์คริสต์ 5 แห่ง จังหวัดยะลาประชากรนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 71.74 ศาสนาพุทธร้อยละ 28.02 และศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.24 มีมัสยิด จำนวน 455 แห่ง มีวัดในพุทธศาสนา จำนวน 45 แห่ง และโบสถ์คริสต์ จำนวน 5 แห่ง และจังหวัดนราธิวาส ประชากรนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 82 นับถือศาสนาพุทธ 17 นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 1 มีมัสยิดจำนวน 624 แห่ง วัด 70 แห่ง และโบสถ์คริสต์ 4 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

สิ่งที่ทำให้สังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดภาคใต้แตกต่างจากที่อื่น นั้นเพราะพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ของไทย ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายเชิงพื้นที่ มีความโดดเด่นของภาษา ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี เนื่องจากเป็นพื้นที่พิเศษที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน อีกทั้งประชากรชนมากกว่าร้อยละ 80 ของพื้นที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งทำให้วิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น และนับเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของพื้นที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, มปป; บัญญัติ ยงย่วน & ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, 2550; ศิลป์ชัย สุวรรณมณี, จรัส อติวิทยากรณ์, และ อิศรัฎฐ์ รินโธสง, 2557; ศูนย์บริการวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2559; สุธีรัล ชูชื่น, 2555; โอบาส เกาไศยาภรณ์, 2555)

1.3 พหุวัฒนธรรมในโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลก ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ด้านการใช้ชีวิต สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อชีวิตของประชากร และรวมถึงส่งผลกระทบต่อโรงเรียนและการจัดการศึกษาด้วย สิ่งที่เห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนแปลงคือ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเนื่องจากการเคลื่อนย้ายของประชากร ดังนั้นความท้าทายของสถานศึกษา คือ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะทำอย่างไรจึงจะเพิ่มทักษะความรู้และความสามารถของผู้เรียนให้เพียงพอต่อการใช้ชีวิตให้รู้เท่าทันและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ (Lieberman & Miller, 2004; งามพันธุ์ สัยศรี, 2557) สิ่งที่โรงเรียนส่วนใหญ่นำมาใช้ คือ การจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมในโรงเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดเจตคติทางบวก มีความรับผิดชอบ สามารถปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขด้วยความเคารพนับถือกันและกัน สามารถเสริมสร้างการรักษาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและทักษะทางสังคมและแสดงออกถึงการเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ตลอดจนเสริมสร้างความเข้าใจด้านความ

เป็นพหุวัฒนธรรมให้กับนักเรียน (ณัฐอร วราพงษ์พิพัฒน์, 2558; บรรจง พ้ารุ่งสง, 2555; ลิกโค นา, สวัสดิ์ ประทุมราช, และ จรรยา สุวรรณทัต, 2545; เอกชัย จันทา, 2558) ดังนั้นหากต้องการให้ความหมายของโรงเรียนพหุวัฒนธรรมที่ชัดเจน อาจกล่าวได้ว่า หมายถึง โรงเรียนที่มีกลุ่มคนที่มีความหลากหลายในด้านเชื้อชาติ วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา รวมถึงประเพณีที่มีความแตกต่างกันมาอยู่เรียนรู้ร่วมกันภายใต้นโยบาย หลักสูตร เพื่อเตรียมความพร้อมในการอยู่ร่วมกันในอนาคต (Grant & Ladson-Billing, 1998; กิตติวินท์ เศรษฐวนากร, 2559)

1.3.1 ลักษณะของพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

พหุวัฒนธรรมในโรงเรียน คือ การให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกันภายใต้วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่เต็มไปด้วยความต่าง (สามารถ ทองเผือก, 2556) นักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเป็นอยู่ในสังคมแห่งพหุวัฒนธรรมค่อนข้างเด่นชัด วิถีชีวิตแบบจำลองของภูมิภาคได้กลายเป็นเป้าหมายของการเรียนรู้ความหลากหลายทางด้านภาษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมวิถีชีวิตและการเรียนรู้ความหลากหลายของสังคมได้อย่างถึงแก่น โดยสิ่งที่เชื่อมโยงประชากรในสามจังหวัด คือ ทูตทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษาได้และภาษาถิ่น ซึ่งเป็นสื่อที่ทำให้ประชากรสื่อสารกันอย่างเข้าใจ (สุโรยา วานี, 2556) ครูจึงมีความสำคัญเพราะครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนความพร้อมในการเตรียมนักเรียน ครูเองจึงควรที่จะต้องรับแรงพัฒนาอนาคตของชาติที่เป็นเยาวชนในพื้นที่ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

1.3.2 แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม

การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมควรเน้นการเรียนรู้ให้เกิดความยอมรับในความแตกต่างด้านเชื้อชาติ วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา รวมถึงประเพณี ที่สำคัญควรหลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นกรณีพิเศษ (พรเพ็ญ จันทรา, 2555) ซึ่งเป็นไปตามที่เอกรินทร์ สังข์ทอง (2555) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า “ยังเน้นเจาะจงจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายในเชิงบูรณาการกับความต้องการของผู้คนและบริบทของพื้นที่เป็นสำคัญ แต่ยังขาดการเน้นย้ำให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้เรียนรู้สังคมภายนอกที่ไม่ใช่บริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ซึ่งปัญหาหลักของการจัดการศึกษาในโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมและครูไม่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาชั้นเรียนที่เป็นพหุวัฒนธรรม โดยไม่สอนให้ผู้เรียนรู้จักความแตกต่างและความหลากหลาย (ณัฐอร วราพงษ์พิพัฒน์, 2558; บรรจง พ้ารุ่งสง, 2555)

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่มีความซับซ้อนมากในปัจจุบัน ส่งผลให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ตลอดจนโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ส่งผลให้ประเทศไทยต้องการเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีภาวะผู้นำ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2551) เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างภาวะผู้นำจึงเป็นเรื่องที่ควรเริ่มต้นทำอย่างจริงจังและต้องเริ่มต้นพัฒนาตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ภาวะผู้นำ

2.1.1 ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถ พฤติกรรม หรือกระบวนการของบุคคลที่ใช้ในการ โน้มน้าวและเพิ่มขีดความสามารถของผู้อื่นเพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยภาวะผู้นำเป็นกระบวนการทางสังคมอย่างต่อเนื่องซึ่งประกอบด้วย การปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือของ บุคคล (Barker, 2001 ; Inglis & Aers, 2008; TheAmericanHeritageDictionary, 1985; ธวัช บุญยมณี, 2550; บุษยา วีรกุล, 2558; รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556; สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558; สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2555; อรุณรุ่ง เอื้ออารีสุขสกุล และ ธีระวัฒน์ จันทร์ทิพย์, 2559; อำภา พรรณ ตันตินาครกุล, 2558)

2.1.2 วิวัฒนาการของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำมีวิวัฒนาการมาต่อเนื่องยาวนาน โดยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำตั้งแต่ยุคแรกจนถึงปัจจุบันสามารถแบ่งได้เป็น 4 ยุค ดังนี้ (Seters & George, 1990; เครือศรี วิเศษสุวรรณภูมิ, 2553; บุญเรืองรัตน์, 2555; วิโรจน์ สารรัตน์, 2557; อภิชา ธานีรัตน์, 2558)

ยุคที่ 1 กลุ่มทฤษฎีลักษณะผู้นำ (Trait theory) ซึ่งสิ่งที่เด่นชัดของทฤษฎีในยุคนี้คือการอธิบายลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างผู้นำและคนที่ไม่ใช่ผู้นำโดยในยุคนี้เน้นที่คุณลักษณะส่วนตัวของผู้นำ โดยมีความเชื่อว่าลักษณะของผู้นำนั้นติดตัวมาตั้งแต่เกิดไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาและปรับปรุงพัฒนาไม่ได้ เป็นลักษณะของความยิ่งใหญ่ที่มีอยู่ในตัวของบุคคลถ่ายทอดทางพันธุกรรม เช่น ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ความสูง น้ำหนัก รูปร่าง หน้าตา และบุคลิกภาพ โดยคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของผู้นำที่แตกต่างกับคนที่ไม่ใช่ผู้นำ ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความทะเยอทะยานและมีพลัง มีความสามารถด้านสติปัญญา มีความอดทนต่อภาวะเครียดและมีวุฒิภาวะทางอารมณ์

ยุคที่ 2 กลุ่มทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral theory) ในยุคนี้ภาวะผู้นำถูกนิยามว่าเป็นชุดของพฤติกรรม โดยเน้นที่พฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกต่อผู้ตาม แบบของพฤติกรรมบางอย่างทำให้ผู้นำมีความแตกต่างจากคนที่ไม่ได้เป็นผู้นำ และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้นำนั้น

ส่งผลต่อทัศนคติและความคิดของผู้ตาม โดยมีความเชื่อว่าความสำเร็จที่เกิดขึ้นของผู้นำมาจากสิ่งที่ทำมากกว่าสิ่งที่เป็น และเชื่อว่าลักษณะเป็นสิ่งที่ติดตัวมาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ยาก พฤติกรรมของผู้นำที่เกิดขึ้น อาทิเช่น ผู้นำแบบเผด็จการ ผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำแบบเสรีนิยม โดยผู้นำจำเป็นต้องมีการปรับตัวยืดหยุ่นและแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ยุคที่ 3 กลุ่มทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Contingency theory) เน้นที่ความเหมาะสมระหว่างพฤติกรรมของผู้นำกับสถานการณ์ โดยผู้นำต้องสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างมีระบบจากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่งเพื่อความเหมาะสมทั้งสถานที่และเวลา ซึ่งในยุคที่สามนี้มีความแตกต่างจากยุคที่ 1 และ 2 ตรงที่ลักษณะของผู้นำมีรูปแบบที่ตายตัว

ยุคที่ 4 กลุ่มทฤษฎีภาวะผู้นำบูรณาการ เป็นยุคของการปฏิบัติและการพัฒนาทฤษฎีภาวะผู้นำโดยได้นำเอาทฤษฎีคุณลักษณะ ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ และทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์เข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้รูปแบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ในยุคนี้เน้นที่คุณภาพของผู้นำในด้านการสร้างแรงบันดาลใจและสร้างพลังให้แก่ผู้ตาม โดยผู้นำเป็นผู้ที่มีบทบาทในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้ร่วมงานเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ หาทางแก้ไขสิ่งเก่า ๆ ด้วยทางเลือกใหม่ ๆ ทฤษฎีในยุคนี้ที่มีการพูดถึงกันเป็นอย่างมาก คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นมาจากการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาของสภาพแวดล้อม เป็นกระบวนการที่บุคคลเข้าร่วมกับผู้อื่นในการสร้างความสัมพันธ์หรือการเชื่อมต่อซึ่งสามารถเพิ่มแรงจูงใจของทั้งผู้นำและผู้ตาม โดยผู้นำต้องสามารถรับรู้ความต้องการของผู้ตามเพื่อประสิทธิผลของงานที่ดีขึ้น

ตามแนวคิดแบบดั้งเดิมถือว่าภาวะผู้นำเกิดจากคุณสมบัติส่วนตัว แต่แนวคิดใหม่ในปัจจุบันถือว่าความเป็นผู้นำเกิดจากคุณสมบัติหรือพฤติกรรม ความรู้ ความสามารถส่วนตัวของผู้นำแต่ละคน โดยพฤติกรรมของผู้นำแตกต่างกันไปตามสไตล์ของแต่ละคน ภาวะผู้นำรูปแบบใหม่ ๆ ล้วนเกิดขึ้นจากความต้องการประสิทธิภาพในการทำงาน โดยผู้นำรูปแบบใหม่ ๆ ต้องมีวิสัยทัศน์ ยินดีที่จะเสี่ยง ปรับตัวให้เข้ากับความเป็นเปลี่ยนแปลง ใช้มุมมองใหม่ ๆ ในการทำงาน ที่สำคัญผู้นำรูปแบบใหม่ต้องสามารถใช้พลังในการโน้มน้าวผู้อื่นได้

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันทางด้านเทคโนโลยี การเชื่อมต่อต่าง ๆ อย่างมากมาย ระบบขนส่งที่ทันสมัย รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สิ่งเหล่านี้ทำให้คนเราใกล้ชิดกันมากขึ้น ทำให้เกิดความง่ายและสะดวกสบายในการเข้าถึงข้อมูลและการติดต่อซึ่งกันและกัน มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของคนจากทั่วทุกมุมโลก จึงได้เกิดภาวะผู้นำรูปแบบต่าง ๆ มากมาย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงภาวะผู้นำเดิมให้มีประสิทธิภาพ หลายรูปแบบมุ่งเน้นการ

ทำให้บุคคลเข้าใจสภาพสังคมและสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ มีการกระจายตัวของประชากรเพิ่มขึ้น ให้แต่ละประเทศเองต้องมีความเป็นพหุวัฒนธรรมมากขึ้น หนึ่งในนั้นคือ ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญเพราะสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมทำให้เกิดความไม่พอใจ ความเข้าใจผิดและความบาดหมางของประชากร บุคคลจึงต้องมีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมส่วนหนึ่ง คือเพื่อเรียนรู้ ยอมรับและเห็นคุณค่าของความหลากหลายที่เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่าพหุวัฒนธรรมเป็นโอกาสและความท้าทายในการเชื่อมต่อโลกทั้งใบเข้าไว้ด้วยกัน (Tulsie, Purushotham, Nyakahuma, & Martinez, 2016)

2.2 ภาวะผู้นำในนักศึกษา

ยุคปัจจุบันเป็นยุคของศตวรรษที่ 21 หรือกล่าวได้ว่าอยู่ในยุค 4.0 ซึ่งมีความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั้งสภาวะด้านสังคม ความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคน แม้แต่บริบทด้านการศึกษา รวมถึงผู้เรียนเองที่ต้องได้รับการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้ดำเนินชีวิตในสังคมได้ มีผู้ให้ความหมายของคุณลักษณะผู้นำหรือความเป็นผู้นำไว้มาก อาจสรุปได้ว่าคุณลักษณะผู้นำหรือความเป็นผู้นำเป็นความสามารถในการนำบุคคลอื่นให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการ ผู้นำเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการเป็นผู้ชี้แนะและช่วยเหลือให้กลุ่มปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (อัคพงศ์ สุขมาตย์, พรชัย เจตามาน, ไพฑูรย์ พิมดี, ขจรศักดิ์ บั้วระพันธ์, & โชคชัย ยืนยง, 2560) ซึ่งคุณสมบัติหนึ่งที่สำคัญของผู้เรียนที่มีความเป็นผู้นำในยุคนี้ คือ ต้องเป็นผู้ที่สามารถคุ้นเคยและให้เกียรติคนที่มีความแตกต่างจากที่ตนเคยพบปะได้ และต้องไม่มีอคติทั้งด้านลบและด้านบวกต่อคนต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา ต่างความเชื่อ (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, มปป)

ภาวะผู้นำจึงเป็นคุณสมบัติของบุคคลที่มีความสามารถในการโน้มน้าวหรือจูงใจให้ผู้อื่นยอมรับหรือยินดีที่จะปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ มุ่งเน้นการสร้าง ความไว้วางใจ (Trust) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญให้เกิดขึ้น โดยผ่านการสื่อสาร (Communication) ที่เปิดเผยและมีความชัดเจน ทั้งนี้จะต้องมีการสื่อสารระหว่างกันที่เข้มแข็งผ่านปฏิบัติการสุนทรียสนทนา (Dialogue) โดยฟังเพื่อเข้าใจ สะท้อนผลความเห็น เปิดใจกว้าง และหาข้อตกลงร่วมกัน เพื่อมุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน (Brunson, 2008; Sandmann & Vandenberg, 1995; Toastmaster, n.d.) อีกทั้งศูนย์วิจัยวิลด์เดอร์ (Wilder research, n.d.) ได้ระบุไว้ว่า ภาวะผู้นำที่ควรพัฒนาในเยาวชนนั้น ได้แก่ ความเข้าใจหลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีความสามารถปฏิบัติงานกลุ่ม มีทักษะในการรับฟังผู้อื่น และสามารถสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี โดยสิ่งสำคัญของคุณลักษณะผู้นำที่

ต้องมีคือ แรงบันดาลใจที่จะเรียนรู้ เพราะหากผู้เรียนมีแรงบันดาลใจแล้วจะสามารถส่งต่อแรงบันดาลใจนี้ต่อไปให้ผู้อื่นซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบุคคลคนนั้นทั้งด้านความคิดและพฤติกรรม (นวพร ชลารักษ์, 2558)

2.2.1 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในนักศึกษา

การเริ่มพัฒนาภาวะผู้นำควรเริ่มตั้งแต่วัยเรียนเนื่องจากผู้เรียนล้วนมีศักยภาพในการเป็นผู้นำเพื่อเป็นกำลังสำคัญให้กับประเทศในอนาคต ดังนั้นการพัฒนาภาวะผู้นำจึงควรเป็นส่วนหนึ่งในประสบการณ์การศึกษาของผู้เรียนทุกคนเพื่อให้ได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสม (พัชรา วาณิชวสิน, 2559; สุเวศ กลัษศรี, 2557) โดยเฉพาะผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา เพราะเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียนในการรับบทบาทในอนาคต ซึ่งการพัฒนาภาวะผู้นำในผู้เรียนนั้นสามารถทำได้โดยใช้กิจกรรมที่มีความแตกต่าง ประสบการณ์ที่หลากหลายและเหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทและสถานการณ์ (พัชรา วาณิชวสิน, 2559; โอบาส เกาไศยาภรณ์, 2555) โดยเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2551) ให้แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำไว้ว่าควรสร้างคุณลักษณะผู้นำซึ่งหมายถึงคุณลักษณะภายในและภายนอกที่ผู้อื่นมองเห็นได้ เป็นไปในทางเดียวกันกับ ชัด บุญญา (2555) ที่ให้ความคิดเห็นไว้ว่าคุณลักษณะผู้นำของเด็ก ๆ เกิดขึ้นได้จากการเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างของพ่อแม่พี่น้อง บุคคลใกล้ชิดและสิ่งแวดล้อม นั้นหมายถึงโรงเรียนและครู ซึ่งปัญหาของภาวะผู้นำของเยาวชนในปัจจุบัน คือ เยาวชนไทยรุ่นใหม่ไม่ต้องการเป็นผู้นำ เนื่องจากชินกับการเป็นผู้ตาม ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเลี้ยงดูและระบบการศึกษาที่สร้างให้เด็กคิดตามมากกว่าคิดสร้างสรรค์ และภาวะผู้นำโดยทั่วไปเกิดขึ้นเองได้จากการเลี้ยงดูจากการเห็นตัวอย่าง ซึ่งตรงนี้เป็นจุดอ่อนของการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน เพราะจำนวนผู้เรียนที่มีจำนวนมากในแต่ละห้องเรียนส่งผลให้ครูสอนไม่ลึกและไม่ทั่วถึงสำหรับผู้เรียนแต่ละคน ทำให้ขาดการฝึกฝนที่เพียงพอและยังพบปัญหาการสอนของครูในปัจจุบันส่งผลให้เด็กขาดภาวะผู้นำ เพราะไม่ได้ให้เด็กสร้างความคิดของตัวเองมากพอ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2551; ชัด บุญญา, 2555; ภาสกร เรืองรองและคณะ, มปป) ดังนั้นสิ่งที่โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยควรสอนให้กับผู้เรียน ได้แก่

1) ทักษะสำคัญของผู้นำ ทักษะการพูด การวางแผน การแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ การรู้จักคิดในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบวิธี ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นทักษะสำคัญของผู้นำ ซึ่งโรงเรียนสามารถสร้างทักษะเหล่านี้ได้โดยสอนผ่านสถานการณ์จริง เช่น การจัดทีมไปทำกิจกรรมกับชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักสร้างทีมงาน วางแผนการทำงานและแก้ปัญหา หรือให้

ภาพยนตร์หรือละครที่ให้อำนาจการเป็นผู้นำ แล้ววิเคราะห์ ยกตัวอย่างภาวะผู้นำที่พบเจอจากภาพยนตร์

2) การฝึกสังเกตและเข้าใจผู้อื่น การเข้าใจผู้อื่นเป็นพื้นฐานของผู้นำประการหนึ่ง โรงเรียนควรฝึกให้ผู้เรียนมองผู้อื่นอย่างถูกต้อง เช่น มองผู้อื่นในด้านบวก มองทุกคนมีคุณค่าและมีศักยภาพ แม้ต่างกันแต่นำมาเสริมสร้างกันได้ โรงเรียนอาจสอดแทรกมุมมองดังกล่าว ผ่านการสอนในห้องเรียนและการทำกิจกรรม

3) ฝึกนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้นำควรมีฐานความคิดที่ดี รอบคอบ และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งการพัฒนาคุณสมบัตินี้ได้ โรงเรียนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านหนังสือหรือเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อเข้าถึงองค์ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่ช่วยหล่อเป็นรากฐานความคิดและความเข้าใจ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2551; สุเวช กลีบศรี, 2557)

2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กับการพัฒนาภาวะผู้นำในนักศึกษา

การจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตาม มาตรา 22 ที่ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลัก “ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) โดยการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะเน้นการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติ เน้นการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การปฏิบัติ และการสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน โดยผู้เรียนต้องเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการเรียนรู้แบบตัวใครตัวมัน (Individual learning) เพราะการเรียนรู้แบบใหม่ต้องเป็นการเรียนรู้ที่แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (กิตติภูมิ มีประดิษฐ์, 2560; นวพร ชลาวัณษ์, 2558; เอกชัย พุทธสอน และ สุวิธาดา จรุงเกียรติกุล, 2556) ซึ่งการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยการเรียนรู้ 4 แบบ ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้ (Learning to do) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) (คณะกรรมการชาตินานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่, 2551; วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) ซึ่งมีรายละเอียดของการเรียนรู้ดังนี้

1) การเรียนรู้เพื่อรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาระบบการคิด การแสวงหาความรู้และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต

กระบวนการเรียนรู้เน้นการฝึกสติ สมาธิ ความจำ ความคิด ผสมผสานกับสภาพจริงและประสบการณ์ในการปฏิบัติ

2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้ หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความสามารถและความชำนาญ รวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะสามารถประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานและอาชีพได้อย่างเหมาะสม กระบวนการเรียนรู้จะเป็นการบูรณาการระหว่างความรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติที่เป็นประสบการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม

3) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของแต่ละบุคคลในสังคม

4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย และสติปัญญาให้ความสำคัญกับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ภาษา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ศีลธรรม สามารถปรับตัวและปรับปรุงบุคลิกภาพของตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น

จากการเรียนรู้ทั้ง 4 แบบ อุดุลย์ วงศ์ศรีคุณ (2557) ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า การเรียนรู้เพื่อรู้เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาสติปัญญา การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันเป็นการเรียนรู้ที่เน้นมนุษย์สัมพันธ์ ส่วนการเรียนรู้เพื่อชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่เป็นพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีข้อสังเกตว่า การเรียนรู้ 3 แบบแรกร่วมกัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้แบบที่ 4 คือการเรียนรู้เพื่อชีวิต โดยสิ่งที่คาดหวังให้เกิดกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 คือควรมีทักษะที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ ริเริ่มและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีทักษะทางสังคมและก้าวข้ามวัฒนธรรม มีความรับผิดชอบ และสามารถผลิตสร้างสรรคงานได้ ตลอดจนมีความเป็นผู้นำและรับผิดชอบต่อสังคม (ปัตทยา สังข์สิมมา และ กนกอร สมปราชาญ์, 2560) โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของผู้เรียน คือ ครู ครูต้องไม่เพียงแต่เอาใจใส่ผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังต้องมีทักษะในการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นในใจของผู้เรียน โดยคุณลักษณะของครูที่ส่งผลต่อผู้เรียน ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริตเที่ยงธรรม มีอารมณ์ที่มั่นคง และวิธีการสอนของครู ได้แก่ การใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ควรเป็นแบบบูรณาการที่มีลักษณะการเชื่อมโยงความรู้สาขาต่าง ๆ และทักษะหลายทักษะเข้าไว้ด้วยกันโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นการเตรียมตัวเพื่อให้ใช้ชีวิตในโลกที่เป็นจริง (กิตติภูมิ มีประดิษฐ์, 2560)

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถตรวจสอบได้จากตัวชี้วัด คือ 1) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่ เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชา สามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาได้ สร้างชิ้นงาน และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2) ผู้เรียนสามารถถ่ายโยงการเรียนรู้ เข้าใจเนื้อหาในลักษณะองค์รวม มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชา 3) ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยใช้วิธีการผสมผสานกันระหว่างสาระความรู้ กระบวนการ คุณธรรม ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนอย่างไม่จำกัด เพราะผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนตลอดชีวิต 4) ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ซึ่งสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาภาวะผู้นำอยู่ที่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ เน้นการปฏิสัมพันธ์กับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริง โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาภาวะผู้นำ มีอยู่หลายปัจจัยที่สำคัญ (พัชรา วาณิชวดีน, 2560) ได้แก่

1) ความมีคุณภาพของผู้เรียน ประกอบด้วย กรอบแนวคิด (Mind set) คือ ต้องมีกรอบแนวคิดแบบเปิดกว้าง (Growth mind set) ซึ่งหมายถึง การเปิดใจ เปิดรับความรู้ใหม่ๆ ได้ง่าย และพร้อมยอมรับความเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาตนเอง และช่วงอายุผู้เรียน (Generation) เพราะผู้เรียนแต่ละยุคจะมีรูปแบบของตัวเอง การพัฒนาที่ดีต้องสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละรุ่นด้วย การแบ่งช่วงอายุผู้เรียน (Generation) แบ่งตามสถานการณ์ของโลก ได้แก่ Gen baby boomer, Gen X, Gen Y, Gen Z, และ Gen Alpha (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล, 2558) ซึ่งกลุ่มผู้เรียนที่ผู้วิจัยจะดำเนินงานวิจัยนั้น อยู่ในช่วง Gen Z ซึ่งเป็นวัยที่ชอบตั้งคำถาม มีสไตล์ที่เปลี่ยนแปลงเร็ว ชอบเรียนโดยการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ชอบความหลากหลาย และสิ่งที่ท้าทาย มีความสามารถและความคล่องแคล่วในการใช้เทคโนโลยี สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย คนเจนเนอเรชันนี้ต้องการการสื่อสารแบบผ่านการพบปะตัวกันมากที่สุด และบุคคลใน Gen Z เป็นคนมีความมั่นใจในตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเองสูง เป็นนักนวัตกรรม มีความคิดริเริ่ม (พัชรี ชมภูคำ, ณัฐธิดา จักรภีศรีสุข, 2563; Schweieger & Ladwig, 2018) คิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในทีม (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล, 2558)

2) ความมีคุณภาพของการพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดประสบการณ์ที่หลากหลายและส่งเสริมการประยุกต์ใช้ ตลอดจนมีประเมินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยประเมินก่อนเริ่มพัฒนา ระหว่างพัฒนาและหลังการพัฒนา เพื่อตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับ

3) ความมีคุณภาพของการนำสิ่งที่เรียนรู้จากการพัฒนาไปประยุกต์ใช้ ซึ่งแสดงออกถึงการมีความเข้าใจบริบทและประยุกต์ใช้ในบริบทที่เหมาะสมได้ และการได้รับข้อมูลป้อนกลับจากการใช้ภาวะผู้นำจากหลากหลายมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากคุณลักษณะผู้นำของนักศึกษาดังที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น ผู้วิจัยขอสรุปการสังเคราะห์คุณลักษณะผู้นำของนักศึกษา ดังตาราง 1

ตาราง 1 สังเคราะห์คุณลักษณะผู้นำของนักศึกษา

คุณลักษณะ	สื่อสารชัดเจน	ทักษะการเล่าเรื่อง	เคารพผู้อื่น และรับฟังผู้อื่น	สร้างความไว้วางใจ	ยืดหยุ่นในความสัมพันธ์	เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ	เป็นต้นแบบ	ความร่วมมือ/ทำงานเป็นทีม	การวางแผน	การแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ	การคิดเป็นระบบ	ความฉลาดทางอารมณ์	ฝึกสังเกตและเข้าใจผู้อื่น	มีความรับผิดชอบ	เรียนรู้ตลอดชีวิต
Toastmaster	✓		✓		✓	✓		✓							
Lorilee R. Sandmann and Lela Vandenberg	✓		✓	✓		✓	✓	✓							
Jeff Brunson	✓	✓		✓				✓							
ศูนย์วิจัยวิลส์เดอร์	✓		✓		✓			✓							
สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ			✓										✓		
นวพร ชลารักษ์				✓		✓									
วิโรจน์ สารรัตน์	✓				✓					✓					
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์	✓		✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓		✓	
สุเวช กลับศรี	✓				✓			✓		✓	✓	✓		✓	
อดุลย์ วังศรีคุณ										✓					✓

จากผลการสังเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำในนักศึกษาในตาราง 1 พบว่า นักศึกษาต้องมีการสื่อสารที่ชัดเจน โดยเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่รับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น มีการวางแผนคิดอย่างเป็นระบบเพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความฉลาดทางอารมณ์ ฝึกสังเกตเพื่อการเข้าใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบ เพื่อให้การทำงานเป็นทีมดำเนินไปโดยไม่เกิดปัญหา ซึ่งในการทำกิจกรรมกลุ่มนั้นผู้เรียนต้องเรียนรู้เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิกในกลุ่ม ทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความไว้วางใจและต้องเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกในกลุ่ม

ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะประเทศในปัจจุบันต้องการคนรุ่นใหม่ที่มีภาวะผู้นำสามารถเป็นกำลังสำคัญ ในการพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ภาวะผู้นำมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินกิจกรรมเพราะผู้นำจำเป็นต้องมีการจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม เพื่อให้การปฏิบัติงานร่วมกันประสบความสำเร็จ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2551; สุเวศ กลัปศรี, 2557)

2.3 ภาวะผู้นำสำหรับครู

ภาวะผู้นำสำหรับครูเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการผลิตครูได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ เห็นได้จากมาตรฐานการผลิตครูของคุรุสภาที่กำหนดให้ครูต้องมีความเป็นผู้นำในการบริหารจัดการในห้องเรียน ซึ่งเป็นหนึ่งในมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพที่ครูต้องมี (คุรุสภา, 2556) อีกประการหนึ่งคือครูถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีประสิทธิภาพ เพราะครูมีผลต่อการพัฒนานักเรียนทั้งด้านการเรียนและพฤติกรรมโดยตรง อิทธิพลของครูนั้นส่งผลกระทบต่อผู้เรียน (Coggins & McGoven, 2014; ธีรธร สุธีธร, 2559) ซึ่งครูผู้สอนต้องรู้จักแข็งและมองหาโอกาสในการเพิ่มประสบการณ์ให้กับตัวเอง เพื่อเตรียมผู้เรียนให้สามารถเลือกสิ่งที่เหมาะสมให้กับตนเอง ครูต้องเตรียมผู้เรียนให้รอบด้าน เพราะคุณภาพของการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู การพัฒนาประสิทธิภาพของครู นำสู่การบรรลุผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นของผู้เรียน (Singh, 2012; ปารีชาติ เกสัชชา, 2558)

2.3.1 ความหมายของภาวะผู้นำของครู

ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำของครู หมายถึง ผู้ที่มีความกล้าคิดกล้าทำ พร้อมเรียนรู้ตลอดเวลาสามารถคาดการณ์ผลและมองหาความเป็นไปได้ที่เกิดขึ้น มีการสื่อสารที่เข้มแข็งสามารถโน้มน้าวให้ผู้อื่นเกิดความสนใจในการทำงาน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนเองกับผู้อื่น โดยอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน (Hilty, 2011; วิโรจน์ สารวัตนะ และคณะ., 2561; สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558; อนันท์ งามสะอาด, 2560)

2.3.2 คุณลักษณะผู้นำสำหรับครูในศตวรรษที่ 21

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลจากทุก ๆ ภูมิภาคของประเทศ ของโลกเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งส่งผลต่อการใช้ชีวิตและวิถีชีวิตให้เปลี่ยนไปจากเดิมในอดีต กล่าวคือ จากสังคมเรียบง่ายไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมาเป็นสังคมที่เปิดกว้าง ยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอกและนำมาปรับใช้ให้เข้ากับสภาพบริบทของตนเองและของสังคมได้อย่างเหมาะสม (อดุลย์ วังศรีคุณ, 2557) ด้วยเหตุดังกล่าวครูซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนจึงต้องมีการตื่นตัวและเตรียมตัวให้พร้อมในการจัดการเรียนรู้ ต้องพัฒนาวิธีสอนให้ทันสมัยเพื่อส่งเสริมความพร้อมให้กับผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยทักษะที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning skills) ที่มุ่งเน้นความรู้ความสามารถ และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (นพพร ชลารักษ์, 2558) บทบาทที่สำคัญที่สุดจึงอยู่ที่ครู เพราะครูต้องเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างมากมาย ต้องเปลี่ยนวิธีคิด ต้องเฝ้ามองหาทักษะใหม่เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ และต้องทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมทางกาย ใจ สติปัญญา และมีภาวะผู้นำ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษาพ.ศ.2561, 2561)

ดังที่กล่าวไปแล้วว่ายุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่มีความสลับซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิมเพื่อให้การศึกษาสามารถสร้างผู้เรียนได้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของสังคม เมื่อการศึกษาเปลี่ยนไปครูเองจึงต้องเปลี่ยนไปเหมือนกัน องค์ประกอบของครูยุคใหม่ที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ ด้านทักษะการสอน ด้านอารมณ์และด้านความรู้ความสามารถ (วันเพ็ญ นันทะศรี, 2559) ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทำให้นักศึกษาครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมความรู้จากที่ได้เรียนเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 คุณลักษณะสำคัญหนึ่งที่ครูต้องมีคือ ความสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น (เกรียง ฐิติจำเริญพร, 2557; งามพันธุ์ สัยศรี, 2557; ธัญนุช สิงห์พันธุ์, 2557; พัชราวลัย อินทร์สุข, 2557) และพัฒนาตนเองให้ทันโดยการแสวงหาความรู้และเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งหากครูมีการเปลี่ยนแปลงในตนเองแล้ว ย่อมเกิดความพร้อมในการแบ่งปันประสบการณ์กับผู้อื่น นอกจากนี้ครูควรมีความศรัทธาในตัวเอง มองทุกสิ่งรอบตัวอย่างเชื่อมโยง เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาสาเหตุของความสัมพัทธ์นั้น (สาวิตรี พูลสุขโข, 2559) ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 นอกจากความฉลาดในกระบวนการคิดแล้วยังต้องการความ

ฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางวัฒนธรรม สามารถเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยคิดสร้างสรรค์เมื่อเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายและมีความเสี่ยง และเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) และต้องยอมรับในความหลากหลาย มีความยืดหยุ่นในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและมีความฉลาดทางอารมณ์ที่เข้มแข็ง มีความยืดหยุ่นทางจิตใจเพื่อการแก้ปัญหาที่เหมาะสมและทำงานได้สอดคล้องกับสถานการณ์ (วิโรจน์ สารรัตนะ และคณะ., 2561)

บทบาทของครูที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเปลี่ยนไปจากเดิม กล่าวคือต้องปรับเปลี่ยนตนเองจากการเป็นผู้ให้ หรือผู้สอนโดยตรงมาเป็นผู้ฝึกหรือผู้อำนวยการอำนวยความสะดวก เพราะบทบาทที่สำคัญของครูคือการส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อีกคุณลักษณะหนึ่งที่คุณครูต้องมีคือการมีคุณธรรมจริยธรรมและต้องเป็นแบบอย่าง (Role model) ให้ผู้เรียน ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องมี ได้แก่ ความรักและความเมตตาต่อศิษย์ มีความเสียสละ ทำเพื่อศิษย์ การเป็นต้นแบบ แบบอย่างที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัฏมัย แฉล้มเขตต์ (2558) ที่พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำที่ควรส่งเสริมต้องเป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนสามารถสังเกตเห็นได้ ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ (Accountability) เป็นการยอมรับผลทั้งดีและไม่ดีในสิ่งที่ได้ทำลงไป ความยุติธรรม (Justice) เป็นการปฏิบัติด้วยความเท่าเทียมกัน ความไว้วางใจ (Trust) เป็นความเต็มใจยินยอมหรือเชื่อมั่นของบุคคลหนึ่งต่ออีกบุคคลหนึ่ง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการใช้ชีวิตในสังคม ช่วยให้คุณคลลกล้าทำในสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน และยังเป็นรากฐานของการทำงานเป็นทีม การให้บริการ (Service) คือ การเป็นคนสนใจคนอื่นและให้ด้วยความเต็มใจ เป็นการดูแลด้วยความเอาใจใส่ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และการติดต่อสื่อสาร (Communication) ซึ่งภาวะผู้นำจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการฝึกฝนของแต่ละคน อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ครูควรมีสมรรถนะการข้ามวัฒนธรรม เพราะความทันสมัยของการสื่อสารตลอดจนการย้ายถิ่นฐาน ทำให้โรงเรียนมีความหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่ครูผู้สอนต้องมีความเข้าใจเพื่อสามารถถ่ายทอดให้กับผู้เรียนได้ (ฉัตรชัย หวังมีจมี, 2560) นอกจากนี้ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นผู้รอบรู้สารสนเทศ กล่าวคือ มีความสามารถในการเข้าถึงและใช้สารสนเทศ มีคุณธรรมจริยธรรมในการเข้าถึงและใช้สารสนเทศ และเป็นผู้นำทางเทคโนโลยี คือ มีความสามารถในการออกแบบสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้และประสบการณ์โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและครูต้องมีคุณลักษณะความเป็นครูผู้นำ คือเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และต้องมีความรอบรู้เท่าทันในสถานการณ์ของสังคมและโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (ปาริชาติ เกษัชชา, 2558)

เห็นได้ว่าศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งการสร้างสมรรถนะแห่งวิชาชีพให้เกิดขึ้นกับครู เพื่อเป็นต้นแบบ (Model) แห่งการเรียนรู้ของชั้นเรียนที่จะนำไปสู่การสร้างทักษะการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ เพราะครูคือ กุญแจสำคัญในการแก้ไขปัญหาด้านคุณภาพ การศึกษา คุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครูเป็นหลัก โดยครูสามารถถ่ายทอดความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2559; ไสว พักขาว, 2558) ภาสกร เรืองรองและคณะ (มปป) ได้ให้ข้อเสนอว่า ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับครูยุคใหม่อย่างเร่งด่วน เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่พร้อมขับเคลื่อนและยกระดับการพัฒนาประเทศที่มีคุณภาพต่อไป รูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน บทบาทของครูเปลี่ยนไปโดยต้องคอยช่วยแก้ไข ซึ่งแนวความรู้ทั้งถูกผิดที่ผู้เรียนได้รับจากสื่อภายนอก

จากคุณลักษณะทั้งหมดที่ได้กล่าวเบื้องต้นผู้วิจัยขอเสนอการสังเคราะห์คุณลักษณะผู้นำสำหรับครู ดังตาราง 2

ตาราง 2 การสังเคราะห์คุณลักษณะผู้นำสำหรับครู

คุณลักษณะ	มีการสื่อสารที่เข้มแข็ง	โน้มน้าวผู้ฟัง	มีความยืดหยุ่นในการสร้างความสัมพันธ์	มีความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน	มีการเรียนรู้อยู่เสมอ	คาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นและมองหาทางเลือก	มีความกล้า	ความสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง	เอาใจใส่ผู้อื่น	มีความยุติธรรม	รอบรู้เท่าทันปรากฏการณ์ของสังคม
Matthew Miles, Ellen Saxl, and Ann Lieberman			✓		✓						
Wan Suhaila Wan Yaacob and Yahya Don	✓	✓	✓				✓	✓			
Eleanor B. Hilty	✓	✓		✓							
วิโรจน์ สารรัตน์และคณะ	✓	✓	✓								
อนันท์ งามสะอาด	✓	✓	✓	✓	✓					✓	✓

ตาราง 2 (ต่อ)

คุณลักษณะ	มีการสื่อสารที่เข้มแข็ง	โน้มน้าวผู้ฟัง	มีความยืดหยุ่นในการสร้างความสัมพันธ์	มีความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน	มีการเรียนรู้อยู่เสมอ	คาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นและมองหาทางเลือก	มีความกล้า	ความสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง	เอาใจใส่ผู้อื่น	มีความยุติธรรม	รอบรู้เท่าทันปรากฏการณ์ของสังคม
งามพันธุ์ สัยศรี	✓	✓				✓		✓			✓
วิชญา ผิวคำ						✓		✓			
นุสราน นามเดช	✓	✓									
กิติโรจน์ ปัทมพรนนทกะ					✓		✓				✓
พัชรวาลย์ อินทร์สุข	✓	✓	✓			✓	✓	✓			
เกรียง สุทธิจำเจริญพร			✓		✓	✓	✓	✓	✓		
สำนักงานราชบัณฑิตยสภา			✓	✓	✓		✓		✓		
ธัญมัย แฉล้มเขตต์	✓			✓					✓	✓	
ปาริชาติ เกาส์ชชา					✓			✓			✓

จากตาราง 2 สามารถสรุปได้ว่า ครูที่มีคุณลักษณะผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีการสื่อสารที่เข้มแข็ง สามารถใช้คำพูดโน้มน้าวผู้อื่นให้คล้อยตามได้ โดยต้องมีความยืดหยุ่นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่นมีความเอาใจใส่ ยุติธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน และต้องเป็นผู้ที่มีการเรียนรู้อยู่เสมอ รอบรู้เท่าทันปรากฏการณ์ของสังคม สามารถคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นและมองหาทางเลือก มีความกล้าและมีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง (Hilty, 2011; Miles, Saxl, & Liberman, 2005; Yaacob & Don, 2018; กิติโรจน์ ปัทมพรนนทกะ, 2557; เกรียง สุทธิจำเจริญพร, 2557; งามพันธุ์ สัยศรี, 2557; นุสราน นามเดช, 2557; พัชวาลย์ อินทร์สุข, 2557; วิชญา ผิวคำ, 2557; วิโรจน์ สารรัตนะ และคณะ., 2561; สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558; อนันท์ งามสะอาด, 2560)

2.3.3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในครู

สาวิตรี พูลสุขโข (2559) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้สำหรับครูในศตวรรษที่ 21 ว่าต้องเป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความศรัทธาในตนเอง การวิเคราะห์ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การเสริมสร้างความศรัทธาในตนเอง กิจกรรมคือ ทบทวนและค้นหาว่าเราเป็นใคร มีความสามารถอะไร มีโอกาส จุดอ่อนและเงื่อนงำชีวิตอย่างไร โดยการสะท้อนคิด หรือสร้างแนวคิดอุดมการณ์โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น สารคดี ภาพยนตร์ บุคคลต้นแบบ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับตนเองและพร้อมส่งต่อแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น 2) มองปัญหาอย่างเชื่อมโยง มองเห็นเบื้องหลังของปัญหาที่เกิดขึ้น วิเคราะห์สาเหตุและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น กิจกรรมต้องกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ โดยลงพื้นที่ แล้วมีการวิเคราะห์ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหานั้นหรือไม่และจะแก้ไขได้อย่างไร อีกส่วนหนึ่งที่คุณต้องมีการเพิ่มเติมคือ การคิดสร้างสรรค์ หรือการคิดนอกกรอบ เพราะเราถูกกำหนดให้อยู่ในกรอบมากเกินไป กรอบจากหลักสูตร หรือรูปแบบการสอนแบบเดิม ๆ เมื่อครูอยู่ในกรอบ นักเรียนย่อมตกอยู่ในกรอบของครู ความคิดสร้างสรรค์จึงไม่เกิด การพัฒนาภาวะผู้นำ จึงเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบที่ผู้นำต้องพัฒนาความเป็นผู้นำทั้งบทบาทและกระบวนการให้ดียิ่งขึ้นทั้งทักษะและความรู้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ จากการศึกษา การอบรม หรือการทำงานเพื่อประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้จากประสบการณ์ในบริบทการทำงานจริงที่อาจมีสถานการณ์แตกต่างกันออกไป (พัชรา วาณิชวดีน, 2560) ทั้งนี้ต้องมีการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย (อนันท์ งามสะอาด, 2560) ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในครูทั้ง 3 แนวทางได้แก่ การศึกษาตนเอง ศึกษาผู้อื่น และพัฒนาตนเอง (ธวัช บุญยมนี, 2550; รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556) ดังนี้

1. การศึกษาตนเอง

1.1 การวิเคราะห์อัตชีวประวัติ การทบทวนวิเคราะห์ชีวิตที่ผ่านมาจะช่วยให้เข้าใจตนเองในปัจจุบันได้ดีขึ้น แนวทางการวิเคราะห์อาจเริ่มจากการทบทวนถึงบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิตของแต่ละคน ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของตนไม่มากก็น้อย และบางครั้งการมีสัมพันธภาพเหล่านี้ก็มีผลต่อการสร้างสัมพันธภาพใหม่กับผู้อื่น การศึกษาอดีตจะทำให้บุคคลสามารถทำอะไรได้ดีขึ้นในปัจจุบันและจะเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับอนาคต

1.2 การสังเกตตนเอง การสังเกตอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเองทำให้รู้ถึงความปกติ ความผิดปกติและธรรมชาติของตนเองว่าเป็นอย่างไร วิธีการในการสังเกตตนเองอาจใช้วิธีการบันทึกสถานการณ์และปฏิกิริยาของตนเอง อาจใช้ระยะเวลาหลายสัปดาห์เพื่อให้ได้สถานการณ์ที่แตกต่างกันไป หลังจากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์สิ่งพฤติกรรมที่แสดงออก การรู้จัก

ตนเองจะทำให้เข้าใจว่าทำไมเราจึงเป็นอย่างที่เราเป็น ประสบการณ์หรือปัจจัยของสถานการณ์อะไรที่เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของเรา ทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน และการรู้จักตนเองยังรวมถึงความเข้าใจว่า จุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองมีอิทธิพลต่อผู้อื่นอย่างไร มีอิทธิพลต่อความมีประสิทธิภาพในบทบาทต่าง ๆ ของชีวิตตนเอง และต่อการบรรลุถึงเป้าหมายของเราอย่างไร

1.3 การฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น ในสายตาของตัวเองกับคนอื่นนั้นตัวตนของเราอาจจะต่างกันและคนอื่นจะมองตัวตนของเราต่างกันออกไปด้วย ดังนั้นการได้รับฟังทัศนะของคนอื่นที่มีต่อตัวเราก็เปรียบเหมือนได้เห็นตัวเองในแง่มุมต่าง ๆ การที่เราเข้าใจตนเองได้แท้จริงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเราสามารถอธิบายได้ว่าเหตุใดคนเหล่านั้นจึงมองเราแตกต่างไปจากที่เรามองตัวเอง

1.4 การเข้ากลุ่มพัฒนาตนเอง จากวิวัฒนาการของความรู้เกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์ ทำให้มีการนำเอาเทคนิคด้านกิจกรรมกลุ่มมาใช้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจตนเอง เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร ซึ่งช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ตนเองจากบทบาทที่แสดงและจากสถานการณ์กลุ่ม เทคนิคที่นิยมนำมาใช้ได้แก่ เทคนิคกลุ่มสัมพันธ์ เทคนิคกลุ่มให้คำปรึกษา บุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้จะสามารถไตร่ตรองกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง และทำงานเพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งทักษะและพฤติกรรมที่ต้องการ

2. การศึกษาผู้อื่น ผู้นำที่ดีต้องสามารถเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นอย่างดี ต้องสามารถสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น พื้นฐานของความสามารถนี้คือ ความสามารถที่จะเคารพคนที่มีความแตกต่างกันและเข้าใจแง่มุมต่าง ๆ ที่พวกเขาเป็น เทคนิคที่นำไปใช้ในการศึกษาผู้อื่น ได้แก่

2.1 การสังเกต การเป็นคนช่างสังเกตผู้สังเกตต้องเป็นผู้ที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) สังเกตด้วยจิตใจที่เป็นกลาง ปราศจากอคติ ใช้เวลาสังเกตนานพอสมควรและสังเกตในสถานการณ์ที่แตกต่างกันหลาย ๆ สถานการณ์ ก่อนที่จะสรุปลักษณะอันซับซ้อนของบุคคล นอกจากนั้นในการสังเกตทุกครั้งควรสังเกตเหตุการณ์แวดล้อมซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นควบคู่ไปด้วย

2.2 การสนทนากันในโอกาสอันควร เป็นสิ่งที่จะนำไปสู่ความสนิทสนมและเข้าใจซึ่งกันและกัน ในการสนทนากับบุคคลต้องมีความสามารถและทักษะในการฟังเพื่อรับสารที่เขาสื่อออกมาได้อย่างถูกต้องแม่นยำและครบถ้วน

3. การพัฒนาตนเอง การพัฒนาตนเองเป็นการสร้างคุณสมบัติ คุณธรรม นิสัย เจตคติ ความสามารถ ความชำนาญ ความรู้ ฯลฯ ให้เกิดขึ้นในตนเอง การพัฒนาภาวะผู้นำที่สามารถกระทำได้ด้วยตนเอง ได้แก่

3.1 การพัฒนาความสามารถในการพูดหรือการสนทนา เพื่อให้ตนเองมีความสามารถในการถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกของตนเพื่อให้ผู้อื่นรับรู้ในสิ่งที่เราต้องการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง

3.2 การพัฒนาความสามารถในการฟังหรือการเป็นผู้ฟังที่ดี ควรหยุดพูดและฟังอย่างตั้งใจ ฟังอย่างมีสมาธิและอดทนเพื่อให้ทราบเจตคติ ความคิดเห็นและความรู้สึกต่าง ๆ ของผู้พูดอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และต้องหมั่นทบทวนในใจเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาตั้งแต่ต้น และแสดงอาการปฏิกิริยารับรู้ในเนื้อหาด้วยอิริยาบถต่าง ๆ เช่น พยักหน้า

การพัฒนาความสามารถในการพูดหรือการสนทนาและความสามารถในการฟังเป็นการพัฒนาความสามารถทางสังคม (Social capacities) เพื่อให้เกิดความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การพัฒนาด้านอารมณ์ ผู้นำต้องมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ การเอาแต่อารมณ์ของตนเองเป็นที่ตั้งเป็นต้นเหตุสำคัญของปัญหาด้านการฟังซึ่งเชื่อมโยงไปถึงปัญหาของการตัดสินใจ

3.4 การพัฒนาความรู้ ผู้นำที่ดีต้องมีความรู้กว้างขวางและมีข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันสมัยและมากพอที่จะช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้บังคับบัญชา ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่จำเป็นต้องรู้ เช่น เป้าหมาย ความสำคัญของงาน ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ควรรู้ เช่น เทคโนโลยีและการปรับปรุงงาน และความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่น่ารู้ เช่น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระยะยาวของหน่วยงาน และยังหมายรวมถึงความสามารถที่จะคิดอย่างสร้างสรรค์และค้นพบความเชื่อมโยงระหว่างความคิดที่แตกต่างกันและเปลี่ยนกรอบวิธีคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้นและนำมาซึ่งความสามารถที่จะริเริ่มและนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง

3.5 การพัฒนาความจำ ความจำประกอบด้วย การจดจำ การเก็บความทรงจำ และการระลึกได้ บุคคลสามารถพัฒนาความจำได้โดย สนใจและมีสมาธิต่อสิ่งที่ต้องการจำให้มากขึ้น จัดระเบียบสิ่งที่ต้องการจะจำให้เป็นรูปธรรมอย่างง่าย ๆ และทบทวนสิ่งที่ได้จำไปแล้ว

นอกจากนั้นการพัฒนภาวะผู้นำอาจสรุปได้เป็น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้ (Bateman & Snell, 2004; Kouzes & Posner, 2003 อ้างถึงใน ธวัช บุญยมณี, 2550); Yulk, 2010 อ้างถึงใน บุญญา วีรกุล, 2558; รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556)

1. พัฒนาโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Learning from experience) หรือ การใช้ตัวแบบบทบาทพฤติกรรม (Behavioral role modeling) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เทคนิคนี้ใช้เพื่อการพัฒนาทักษะในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทฤษฎีพื้นฐานของการใช้ตัวแบบบทบาทพฤติกรรม คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ในการฝึกอบรมแบบนี้จะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และให้สังเกตการสาธิตวิธีการจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น การให้ข้อมูลย้อนกลับ จากนั้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะฝึกพฤติกรรมโดยการเล่นบทบาทสมมติ โดยไม่มีการให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นการคุกคาม หรืออีกทางเลือกหนึ่ง ผู้ให้การฝึกอบรมอาจแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมโดยการแสดงบทบาทสมมติหน้าชั้นเรียนร่วมกับผู้เข้าอบรม บางครั้งจะมีการแสดงพฤติกรรมทั้งด้านดีและไม่ดี ขั้นตอนต่อไปผู้เข้ารับการอบรมจะมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทสมมติเพื่อการประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ต่อไป บางครั้งจะมีการตั้งคำถามและให้เขียนแผนปฏิบัติการเพื่อนำความรู้ที่ได้กลับไปประยุกต์ใช้

2. พัฒนาโดยการเรียนรู้จากกรณีตัวอย่าง (Learning from examples) หรือ การอภิปรายกรณีศึกษา (Case discussion) เกิดจากการเรียนรู้จากบุคคลอื่นหรือที่เรียกว่า ประสบการณ์โดยอ้อม ใช้ได้ในการพัฒนาทักษะด้านการจัดการ ฝึกการวิเคราะห์และทักษะในการตัดสินใจ ผู้เข้ารับการอบรมจะวิเคราะห์รายละเอียดของสถานการณ์ ประยุกต์ใช้หลักทางการจัดการและเทคนิคการตัดสินใจเชิงคุณภาพ เช่น ศึกษาผู้นำที่สมควรยึดถือเป็นแบบอย่างจากเอกสาร ตำรา สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวีดิทัศน์ ภาพยนตร์ เพื่อฟังและดูตัวอย่างการพูด การสื่อสาร ศึกษาจากชีวิตจริงที่สมควรเป็นตัวอย่างเพื่อศึกษาวิธีการทำงาน การดลบันดาลใจ และสัมภาษณ์ผู้นำที่ชื่นชอบเพื่อถาม และให้แนะนำวิธีการในการประสบความสำเร็จ ประโยชน์จากการใช้กรณีศึกษา คือ การเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่ กรณีศึกษาสามารถแสดงให้เห็นว่าปัญหาหรือเหตุการณ์จะเกิดกับคนที่มีความแตกต่างกันในด้านค่านิยม ความสนใจและสมมติฐานอย่างไร ตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งหรือการตัดสินใจที่ขัดแย้งกันอาจจะอธิบายได้จากมุมมองของกลุ่มที่มีความหลากหลาย มีการประยุกต์ใช้กรณีศึกษาเพิ่มมากขึ้นเพื่อเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยการใชกรณีศึกษาต้องคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้ 1) อธิบายวัตถุประสงค์ของการใช้กรณีศึกษาให้ชัดเจน รวมถึงประโยชน์ที่จะได้รับ 2) ถามคำถามที่ช่วยกระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการอภิปราย ยอมรับมุมมองความคิดเห็นที่เป็นทางเลือกต่าง ๆ และหลีกเลี่ยงการครอบงำหรือชี้นำในการอภิปราย 3) กระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหาที่มีความซับซ้อนและการหาวิธีการแก้ไขหรือทางเลือกที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหา 4) ใช้การวิเคราะห์แบบต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างให้เห็นว่าแต่ละคนจะมีแนวทางอย่างไรในการแก้ปัญหาที่

แตกต่างกันไป 5) การถามคำถามเกี่ยวกับกรณีศึกษาควรเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในงานของคน ที่รับการอบรม อภิปรายประสบการณ์ที่รวบรวมเกี่ยวกับกรณีศึกษาที่จะนำไปสู่การเข้าใจอย่าง ลึกซึ้ง และก่อให้เกิดกระบวนการคิด และ 6) มีการรวมกลุ่มอภิปรายที่หลากหลาย หรือหมุนเวียน ผลัดเปลี่ยนกลุ่มในการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้เห็นมุมมองที่ต่างกัน

3. พัฒนาโดยการเรียนรู้จากการศึกษา (Learning from education) โดยเรียนในห้องเรียนและเลือกโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในด้านที่ต้องการ

เห็นได้ว่าการพัฒนาภาวะผู้นำในครุมีวิธีการที่หลากหลาย ส่วนจะนำมาใช้อย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับบริบทและสถานการณ์ในขณะนั้น การพัฒนาผู้นำสามารถส่งเสริมได้ โดยสอดแทรกใน การเรียนรู้ การเติบโตและกระบวนการเปลี่ยนแปลงของบุคคล ผ่านการสร้างสรรค์ประสบการณ์ที่ กระตุ้นการพัฒนาอย่างเข้มข้น มีประสบการณ์หลายชนิดซึ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้นำโดย ต้องเป็นสิ่งที่ท้าทายให้ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ และต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการ สนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น มีบรรยากาศหรือกิจกรรมที่ช่วยให้คนสามารถพูดได้อย่างอิสระ ตรงไปตรงมา และช่วยให้รับฟังข้อมูลด้านลบเกี่ยวกับตนเองได้ โดยไม่เสียกำลังใจและความมั่นใจ ในตนเอง ขณะเดียวกันก็มีการให้ข้อมูลทางบวกที่จะช่วยเสริมให้พวกเขามีความมั่นใจในตนเอง มากขึ้นด้วย อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ต้องมีการทบทวนการเรียนรู้จากประสบการณ์เกี่ยวข้อง กับการตระหนักรู้ต่าง ๆ เช่น เมื่อมีการพัฒนาพฤติกรรม ความสามารถ ทักษะ หรือทัศนคติใหม่ ๆ ควรมีการประเมินผล (Assessment) และให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพราะการให้ข้อมูล ย้อนกลับที่เชื่อถือได้อย่างสม่ำเสมอเป็นวิธีสำคัญที่จะช่วยให้เรียนรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นมีความ จำเป็น

2.4 ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ผู้คนให้ความสนใจเกี่ยวกับแนวคิดและคุณลักษณะของผู้นำเชิง พหุวัฒนธรรมเพราะการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านวัฒนธรรม ด้านผู้คน ตลอดจนการเชื่อมต่อ ของคนในโลกที่ทำได้ง่ายขึ้น (Tulsie, Purushotham, Martinez, & Nyakahuma, 2016) จึงมี ความจำเป็นต้องปลูกฝังความคิดในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม ให้กับคนในสังคมได้เข้าใจ ผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เหมาะสมและคู่ควรกับโลกของเราใน ปัจจุบันที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมและมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม ควรมีการ ปรับตัวและทำความเข้าใจในเรื่องของการเปิดใจ การร่วมมือ การตระหนักรู้ การมีสติ การยืดหยุ่น ความเป็นสากลไม่มีอคติ การเคารพและมารยาทในการอยู่ร่วมกัน (Reinhold & Amigo, 2017) โดย เทวราชกัปปะ และ ศรีนิวัธน์ เมอที (Devarrajappa & Murthy, 2013) ได้กล่าวถึงสิ่งที่มี

ความเกี่ยวข้องกับผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมไว้ดังนี้ 1) ผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมไม่ได้ให้ความสนใจที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่เป็นความเชื่อมั่นในความสัมพันธ์ร่วมกัน ให้ความสนใจเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวและความสามัคคี 2) ทำเพื่อสังคม ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความสุภาพและแสดงออกถึงการเคารพ 3) เน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีม 4) คิดสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับทีม โดยไม่คำนึงถึงพื้นหลังทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ 5) แต่ละคนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแม้จะมีความคล้ายคลึงภายนอก 6) ส่งเสริมให้ทุกคนแบ่งปันเรื่องราวความเชื่อทางศาสนา เพื่อส่งเสริมให้เกิดการยอมรับและทำงานร่วมกันได้ 7) ผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมต้องทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของทีม เห็นได้ว่าผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมเป็นเรื่องราวของการคิดถึง “พวกเรา” มากกว่าการคิดแค่ “ฉัน” ผู้นำทางพหุวัฒนธรรมต้องไม่โลภมาก มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใจกว้างเคารพผู้อื่น และเรียนรู้ความต่างซึ่งกันและกัน

ความหมายของผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมนั้น มีนักวิชาการให้ความหมายผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมไว้ 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มหนึ่งมองว่าเป็นทักษะ และอีกกลุ่มหนึ่งมองเป็นความสามารถ โดยกลุ่มที่มองว่าเป็นทักษะ ให้ความเห็นไว้ว่า ผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม หมายถึง การแสดงออกถึงทักษะที่ดีเยี่ยม ประกอบด้วย การฟัง ความอดทน การเคารพ การช่วยเหลือด้วยความสุภาพ อ่อนโยน (Strathmann, 2016) และกลุ่มที่มองว่าเป็นความสามารถ ให้ความเห็นไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถจดจำ เข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่หลากหลาย สามารถสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นทีมโดยตรงไปตรงมา มีความสามัคคีกับบุคคลที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมต่างกัน และเข้าใจว่าภูมิหลังทางวัฒนธรรมส่งผลกระทบต่อเจตคติและสมรรถนะในการทำงานอย่างไร (Achong, 2016; Bell, 2016; Lord, 2016; Lorenz, 2016; Martinez, 2016; Miller, 2016) จากแนวคิดดังกล่าวผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมเป็นได้ทั้งทักษะและความสามารถ อาจสรุปความหมายของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ไว้ว่า เป็นแนวทางกว้างๆ ของการปฏิบัติที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์อันดี การเห็นคุณค่า และการเคารพผู้คนที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Webb, 2014; ทิฆัมพร สมพงษ์, 2559)

ตาราง 3 การสังเคราะห์คุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม

คุณลักษณะ	การสื่อสาร/ การรับฟัง	มีคุณธรรม	มีความอดทน	มีความกล้าหาญ	มีความรับผิดชอบ	ความเคารพผู้อื่น	ให้ความช่วยเหลือ	เข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรม	สร้างแรงบันดาลใจ	มีความไวในการคิด	ประยุกต์แนวทางในการแก้ปัญหา
Dave Strathmann	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
Jamie Lord	✓							✓			
Davis Bell	✓	✓	✓	✓	✓			✓			
Anurag Shama	✓							✓			
Heidi Achong	✓							✓	✓	✓	
Jennifer Goodrich	✓							✓			
Kojo Yankah								✓			
Mike Lorenz	✓							✓	✓		
Ram Ramesh								✓			
Ingrid Martinez								✓	✓		
Estelle Millerg								✓			
Laverne Webb		✓	✓	✓	✓				✓		
See-Wai Alison Yeung, Yeung Lee, and K.W.Ryan Yue		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Abeya Geda and Frew Amsale Tesfaye	✓							✓		✓	
Kanita Nitjarunkul, Ekkarin Sungtong, and Peggy Pkacier	✓	✓	✓	✓	✓		✓				✓

ตาราง 3 (ต่อ)

คุณลักษณะ	การสื่อสาร/ การรับฟัง	มีคุณธรรม	มีความเอื้อเฟื้อ	มีความกล้าหาญ	มีความรับผิดชอบ	ความเคารพผู้อื่น	ให้ความช่วยเหลือ	เข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรม	สร้างแรงบันดาลใจ	มีความไวในการคิด	ประยุกต์แนวทางในการแก้ปัญหา
Crestcom organization	✓					✓		✓			
Alina Reinhold and Marta Amigo	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓
Devarrajappa S. and Srinivas Murthy	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
ทิชัมพร สมพงษ์								✓			✓
นนกร มังคละศิริ	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓		
เอกรินทร์ สังข์ทอง	✓							✓		✓	

จากตาราง 3 กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณลักษณะผู้นำในสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับฟังอย่างจริงใจและซื่อตรง เพื่อเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมอื่น ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ แสดงออกถึงการเคารพและยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ คาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางสนับสนุนและช่วยเหลือผู้อื่น และนำความรู้ที่มีมาประยุกต์ใช้เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ (Achong, 2016; Bell, 2016; Geda & Tesfaye, 2016; Goodrich, 2016; Kanita Nitjarunkul, Ekkarin Sungtong, & Pkacier, 2014; Lord, 2016; Lorenz, 2016; Martinez, 2016; Miller, 2016; organization, 2016; Ramesh, 2016; Shama, 2016; Strathmann, 2016; Webb, 2014; Yankah, 2016; Yeung, Lee, & Yue, 2006; ทิชัมพร สมพงษ์, 2559; นนกร มังคละศิริ, 2560; เอกรินทร์ สังข์ทอง, 2555)

2.4.1 การวัดคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม

การวัดพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีคุณลักษณะผู้นำควรมีการวัดที่หลากหลาย โดยเป็นการวัดที่เน้นการประเมินเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา เช่น กิจกรรมการทบทวนและค้นหาว่าเราเป็นใคร มีความสามารถอะไร มีโอกาส จุดอ่อนและเงื่อนไขชีวิตอย่างไร โดยการสะท้อนคิด การสร้างแนวคิดอุดมการณ์โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น สารคดี ภาพยนตร์ บุคคลต้นแบบ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับตนเองและพร้อมส่งต่อแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น กิจกรรมการลงพื้นที่จริง เพื่อมองปัญหาอย่างเชื่อมโยง มองเห็นเบื้องหลังของปัญหาที่เกิดขึ้น วิเคราะห์สาเหตุและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น กิจกรรมต้องกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ โดยลงพื้นที่แล้วมีการวิเคราะห์ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหานั้นหรือไม่และจะแก้ไขได้อย่างไร

2.4.2 ความจำเป็นของผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม

ผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมปัจจุบัน นั้นเพราะขณะนี้สังคมมีความหลากหลาย ครูเองเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างเจตคติ ที่ถูกต้องให้กับผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการสอนและการกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้นครูจึงต้องมีความเข้าใจในสภาพสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในสังคมที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม เพราะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษา เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนล้วนมีภูมิหลังและประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ วิฤตทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจ ความเข้าใจผิด และความบาดหมาง จึงความจำเป็นต้องเตรียมนักศึกษาครูให้ปรับตัวเข้ากับ ความหลากหลายและเตรียมตัวเพื่อให้อาจแก้ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนในสถานการณ์จริง เนื่องจากต้องพบปะกับผู้คนจำนวนมาก (Overstreet et al., 1998; บัญญัติ ยงย่วน และ ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, 2550; วิเชียร วิทญ์อุดม, 2558) ความจำเป็นอีกประการหนึ่งที่คนเราต้องมีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมคือ เพื่อการยอมรับและเห็นคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเพื่อสื่อสารกับบุคคลอื่นในสังคม เพราะการสื่อสารมีความสำคัญในฐานะเป็นสะพานในการเชื่อมวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม และยังเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น (นนทกร มังคละศิริ, 2560)

ตาราง 4 แสดงคุณลักษณะของผู้นำในวัฒนธรรมเดียวกับพหุวัฒนธรรม (Canen & Canen, 2008)

วัฒนธรรมเดียว (Mono-cultural leader)	พหุวัฒนธรรม (Multicultural leader)
ปล่อยให้ความตึงเครียดเกิดขึ้น	จัดการความเครียดโดยไม่ปล่อยให้ผ่านไปกลายเป็นข้อขัดแย้งที่ควบคุมไม่ได้
แสดงออกถึงความรับผิดชอบที่โน้มเอียงสู่การปกปิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม	ให้คุณค่ากับวัฒนธรรมที่หลากหลายและเคารพวัฒนธรรมเหล่านั้น
สนับสนุนเสียงที่มีอำนาจ	พยายามสร้างความคิดเห็นที่มาจากคนส่วนใหญ่
สนับสนุนทัศนคติ ความคิดความรู้สึกทั่วไป	ท้าทายทัศนคติ ความคิดความรู้สึกทั่วไป
สปรปะมาทคนที่มีความคิดแตกต่าง	ท้าทายภูมิปัญญา ความรอบรู้ที่มีอยู่
สร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการล้อเลียนพฤติกรรมในวัฒนธรรมเดียว	ยอมรับว่าความรับผิดชอบของบุคคลมีความสำคัญต่อบรรยากาศของหน่วยงาน
เพิกเฉยต่อการคุกคาม	เข้าควบคุมสถานการณ์เพื่อจัดการการคุกคาม

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นความแตกต่างของบทบาทและคุณลักษณะของผู้นำในวัฒนธรรมเดียวกับพหุวัฒนธรรมในเรื่องการจัดการที่แสดงออกถึงความมีคุณภาพ การเคารพและยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ (กิดานันท์ กังแฮ, 2557)

2.4.3 แนวทางในการพัฒนาผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม

ผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมมีความสำคัญเพราะผู้นำคือคนที่ตัดสินใจว่าควรทำอะไร และเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ในการพัฒนาผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมนั้นใช้วิธีการที่หลากหลาย อาทิ การใช้ตัวแบบ การสะท้อนกลับและการฝึกหัด (Kouzes & Posner, 1995 อ้างจาก ดนุลดดา จามจรี และบุบผา เมฆศรีทองคำ, 2555) เรียนรู้ผ่านตัวแบบ (Simmons, 2016) เรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน (Kuh & Lund, 1994 อ้างจาก ดนุลดดา จามจรีและบุบผา เมฆศรีทองคำ, 2555) เรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา (วิเชียร วิทย์อุดม, 2558) เรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558) ฝึกภาวะผู้นำโดยการทำสมาธิ (Fortier & Tejpar, 2016) และยังสามารถใช้แนวทางในการสอน อาทิเช่น สถานการณ์เสมือนจริง (Scenario) การสนทนา (Conversation) รับฟังประสบการณ์เรื่องราวของผู้อื่น (Hearing other story) ยกตัวอย่างที่เน้นการประยุกต์ใช้ (Current example to apply) โดยบทบาทหน้าที่ของครูสร้างบรรยากาศให้มีการประยุกต์ใช้ (Fine & Lee, 2017) นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่ใช้แนวคิดโซเซียล คอนสตรัคติวิสต์ (Social

constructionist) ซึ่งเน้นประสบการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียนและการให้ข้อมูลสะท้อนกลับแก่ผู้เรียน (Student feedback) โดยใช้วิธีสอน ได้แก่ การใช้โครงงาน ภาพยนตร์ กรณีศึกษา รวมถึงการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active learning) ที่มีกิจกรรม อาทิเช่น การอภิปรายในห้องเรียน การทำงานกลุ่ม การเล่าเรื่อง (Story telling approach) และการเขียนสะท้อนคิด (Reflective writing) (Fine, 2015)

แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมมีได้หลากหลายแนวทาง จากการศึกษาพบว่าล้วนเป็นแนวทางที่เน้นให้ผู้เรียนได้พบเจอจากประสบการณ์จริง ผ่านกระบวนการสังเกต การเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

2.4.4 อุปสรรคในการสร้างภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม

ในการสร้างภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือหรือเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของการศึกษาในจังหวัดชายแดนใต้ แต่ยังมีประสบปัญหาคือ มีความสำเร็จในระดับต่ำ เพราะความต่างทางด้านวัฒนธรรมและภาษา ตลอดจนการอบรมเพียงไม่กี่วันไม่สามารถเพิ่มระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมได้ อีกทั้งการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการสอนให้เกิดการตระหนักรู้และเพิ่มทักษะในการปฏิบัติ แต่ยังขาดการสอนหลักการสำคัญของพหุวัฒนธรรมที่ผู้เรียนควรรู้ (Alismail, 2016; Kanita Nitjarunkul et al., 2014; Simmons, 2016) ซึ่งหากบุคคลขาดภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมแล้วอาจส่งผลให้เกิดความด้อยความสามารถในการสร้างความตระหนักของการมีความรับผิดชอบร่วมกันและขาดการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น (นนทกร มังคละศิริ, 2560) และเกิดความไม่เข้าใจซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและด้อยความสามารถในการปฏิบัติงาน (Ramthun & Matkin, 2012)

ยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านวัฒนธรรมและผู้คน การสร้างภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมและปลูกฝังแนวคิดในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาครูและครู จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะล้วนเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างเจตคติที่ถูกต้องให้กับผู้เรียน และเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการเป็นแบบอย่างด้านการประพฤติปฏิบัติตนให้กับผู้เรียน

2.5 ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ (Servant leadership)

2.5.1 ความเป็นมาของภาวะผู้นำแบบรับใช้

ภาวะผู้นำแบบรับใช้เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากปรัชญาโบราณ โดยเป็นความเชื่อของศาสนาคริสต์ ซึ่งคนแรกที่เสนอแนวคิดนี้คือ พระเยซูผู้ก่อตั้งศาสนาคริสต์ ทั้งนี้แม้แต่ในศาสนาพุทธเองก็เชื่อว่าผู้นำแบบผู้รับใช้คือ ผู้ที่ใช้ชีวิตด้วยความรู้สึกผิดชอบชั่วดี รู้ว่าสิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดผิด ภาวะผู้นำแบบรับใช้จึงเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ และศาสนา (ปกครอง มณีโรจน์, ม.ป.ป.; อุทัยวรรณ พงษ์บริบูรณ์, 2561) ซึ่งโรเบิร์ต กรีนลีฟ (Greenleaf, 1970) ได้นำแนวคิดนี้มาพัฒนาและนำเสนอขึ้น และถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย โดยเน้นในเรื่องของการทำงานเป็นทีม มีพฤติกรรมที่เอาใจใส่ผู้อื่น ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของผู้ที่มีความต้องการจะสนับสนุนและช่วยเหลือผู้อื่น อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ผู้นำแบบรับใช้เป็นเรื่องภายในของบุคคลทั้งความคิด ความรู้สึกและเจตคติต่าง ๆ ผู้นำแบบรับใช้จึงมีความสำคัญยิ่งต่อองค์กรเพราะเป็นผู้นำที่ประกอบด้วยพื้นฐานของค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมและการเสริมสร้างพลังของผู้อื่น โดยทุก ๆ การกระทำล้วนทำไปเพื่อช่วยเหลือให้ผู้คนในองค์กรสามารถพัฒนาตัวเองให้สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังคำกล่าวของ โรเบิร์ต กรีนลีฟ ว่า “The servant-leader is servant first” (Boyum, 2008; Greenleaf, 1970; Spears, 2010) กล่าวคือ ผู้นำแบบรับใช้จะต้องเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือผู้อื่นก่อนอยู่แล้ว เป็นเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของผู้ที่มีความต้องการที่จะสนับสนุนและช่วยเหลือผู้อื่น (Gandolfi & Stone, 2018; Greenleaf, 1970; ปกครอง มณีโรจน์, ม.ป.ป.)

2.5.2 ความหมายภาวะผู้นำแบบรับใช้

ภาวะผู้นำแบบรับใช้ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้สึกโดยธรรมชาติในการต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้พัฒนาและเกิดความเจริญงอกงาม เป้าหมายสำคัญคือต้องการให้ผู้อื่นประสบความสำเร็จ โดยการคำนึงถึงผู้อื่นก่อน (Boyum, 2008; Gandolfi & Stone, 2018; Greenleaf, 1970; Spears, 2010; ปกครอง มณีโรจน์, ม.ป.ป.) เห็นได้ว่าภาวะผู้นำแบบรับใช้เน้นในเรื่องของเจตคติที่ดีในการช่วยเหลือผู้อื่น การปฏิบัติตัวให้เหมาะสมเมื่อต้องพบปะ เผชิญหน้ากับบุคคล การอำนวยความสะดวกและเอาใจใส่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ดังนั้นการเป็นผู้นำแบบรับใช้จึงเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคล รูปแบบการเกิดภาวะผู้นำจึงเกิดจากภายในออกมาสู่ภายนอกกลายเป็นพฤติกรรม โดยธรรมชาติของภาวะผู้นำแบบรับใช้ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การรับใช้ หากแต่หมายถึงกระบวนการทั้งหมดที่ใช้การรับใช้ (Boyum, 2008)

2.5.3 คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้

ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้นำแบบรับใช้จากเอกสารต่าง ๆ และได้ค้นพบคุณลักษณะ 10 ข้อ ประกอบด้วย 1) เป็นผู้ฟังที่ดี (Listening) 2) การยอมรับและเห็นอกเห็นใจ (Empathy) 3) การเยียวยา (Healing) 4) ความตระหนักรู้ (Awareness) 5) การโน้มน้าวใจ (Persuasion) 6) การสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) 7) การมองการณ์ไกล (Foresight) 8) มีจิตบริการ (Stewardship) 9) มุ่งมั่นพัฒนาบุคคล (Commitment to the growth people) 10) สร้างสรรค์ชุมชน (Building community) (Greenleaf, 1970; ; Spears, 2010; Dierendonck, 2011; ปกครอง มณีโรจน์, 2563) โดยแต่ละคุณลักษณะ อธิบายได้ดังนี้

1) เป็นผู้ฟังที่ดี (Listening)

การเป็นผู้ฟังที่ดีเป็นทักษะแรกของการเป็นผู้นำ ต้องมีความพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นอย่างเต็มที่ การฟังจึงมีลักษณะของการฟังอย่างตั้งใจ (Deep listening) เปิดรับคำพูดของทุกคนด้วยความเป็นกลาง ไม่มีอคติ การฟังในที่นี้หมายรวมถึงการฟัง (สังเกต) ภาษากายของผู้พูดด้วย สิ่งสำคัญที่มาพร้อมการฟังคือ การสะท้อนคิด (Reflection) ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาภายในบุคคล

2) การยอมรับและเห็นอกเห็นใจ (Empathy)

คุณลักษณะด้านนี้เป็นการแสดงออกถึงการเปิดใจ ความพยายามที่จะเข้าใจในบุคคลอื่น เข้าใจว่าทุกคนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจว่าทุกคนต้องการการยอมรับและความเคารพ การเห็นอกเห็นใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ แสดงออกถึงการมีความเข้าใจอารมณ์และความต้องการของผู้อื่น ผู้นำที่มีทักษะนี้จะกลายเป็นผู้ฟังที่เห็นอกเห็นใจ เข้าใจในความยากลำบาก และเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น เป็นผู้ที่สามารถสร้างสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับผู้อื่นได้

3) การเยียวยา (Healing)

การเยียวยาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์กร และเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้นำแบบรับใช้มีความแตกต่างจากผู้นำลักษณะอื่น ๆ ผู้นำที่มีคุณลักษณะนี้จะเป็นผู้ที่เมื่อเกิดปัญหาใด ๆ จะเป็นคนแรกที่มีคนคิดถึง ต้องการให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถจูงใจ เห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจทุกคนอย่างเต็มที่ และช่วยเยียวยารักษาอารมณ์ของผู้ตาม อาจกล่าวได้ว่าคุณลักษณะด้านนี้เป็นความพยายามที่จะทำให้อื่นมีความเข้มแข็ง มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ ด้วยความจริงใจ

4) ความตระหนักรู้ (Awareness)

การตระหนักรู้ เป็นความรู้ตัวหรือมีสติ หมายถึง การที่บุคคลได้พบ บุคคล ตัวแบบเหตุการณ์ หรือสถานการณ์บางอย่างแล้วนำมาไตร่ตรอง ใคร่ครวญรอบด้าน โดยใช้มุมมองที่แตกต่างกัน เพื่อการรู้และเข้าใจ รู้ตัวทั้งอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองเพื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่เคร่งเครียดได้ สามารถคาดการณ์ในอนาคตได้ ไม่ประมาท ตื่นตัวอยู่เสมอ อารมณ์มั่นคง อาจกล่าวได้ว่าคุณลักษณะด้านนี้เป็นการรับรู้สถานการณ์อย่างถูกต้อง รู้และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์นั้น ๆ ได้

5) การโน้มน้าวใจ (Persuasion)

การโน้มน้าวเป็นการใช้เหตุผล เกื้อยกย่องให้ผู้อื่นทำงานด้วยความเต็มใจ การลงมือทำและการทำงานเป็นที่มาจะเสริมสร้างทักษะการจูงใจการโน้มน้าวใจของผู้อื่น เพราะเป็นการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มด้วยเหตุและผล สิ่งสำคัญของการโน้มน้าวใจคือ ต้องไม่มีการบังคับให้เชื่อหรือทำตาม แต่เน้นไปที่การสื่อสารด้วยความเป็นมิตร

6) การสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization)

คุณลักษณะด้านนี้ เป็นความสามารถในการมองสิ่งต่าง ๆ และมองปัญหาแบบภาพเชิงองค์รวม มองเป้าหมายสุดท้ายที่จะเกิดขึ้นได้ ผู้นำต้องสามารถคิดเป็นขั้นตอน มีความคิดที่กว้างไกลและสามารถหาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่คิดกับการปฏิบัติจริงได้

7) การมองการณ์ไกล (Foresight)

การมองการณ์ไกลเป็นความสามารถในการคาดการณ์ มองเห็นแนวโน้มและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยสิ่งนี้สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ บทเรียนจากอดีต หรือแนวโน้มจากสถานการณ์ในอนาคตเพื่อตัดสินใจ

8) มีจิตบริการ (Stewardship)

คุณลักษณะนี้เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในบุคคลอื่น จริงใจ ใส่ใจ ให้ความรักต่อผู้อื่น จนทำให้เกิดความไว้วางใจกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อสังคมที่ดี สิ่งสำคัญของคุณลักษณะนี้คือ การเปิดใจและการโน้มน้าวใจมากกว่าการบังคับ

9) มุ่งมั่นพัฒนาบุคคล (Commitment to the growth people)

ผู้นำแบบรับใช้ต้องมีความเชื่อพื้นฐานว่า คนทุกคนมีความต้องการมีคุณค่า ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของการทำงาน ดังนั้นผู้นำสามารถทำทุกอย่างที่จะให้สมาชิกได้รับการพัฒนา จึงเป็นเรื่องที่ดีที่ผู้นำจะมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้สมาชิกพัฒนาตัวเองจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและนำเสนอเรื่องราวที่ตนสนใจ

10) สร้างสรรค์ชุมชน (Building community)

การอยู่ร่วมกันของคนสามารถก่อให้เกิดเป็นชุมชนได้ มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมีไว้ใจ และเคารพกันและกัน จะก่อให้เกิดความรัก เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าภาวะผู้นำแบบรับใช้เน้นในเรื่องของเจตคติที่ดีในการช่วยเหลือผู้อื่น การปฏิบัติตัวให้เหมาะสมเมื่อต้องพบปะเผชิญหน้ากับบุคคล การอำนวยความสะดวกและเอาใจใส่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ จากคุณลักษณะของผู้นำแบบรับใช้ทั้ง 10 ข้อ ดังได้กล่าวเบื้องต้น ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายละเอียดดังตาราง 5

ตาราง 5 ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะผู้นำแบบรับใช้กับกิจกรรมการเรียนรู้ของรูปแบบ

คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้	กิจกรรมการเรียนรู้ของรูปแบบ
เป็นผู้ฟังที่ดี (Listening)	กิจกรรมกลุ่ม, การสะท้อนคิด, กิจกรรมการฟังอย่างตั้งใจ, สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ
การยอมรับและเห็นอกเห็นใจ (Empathy)	กิจกรรมกลุ่ม, กิจกรรมการฟังอย่างตั้งใจ, การลงพื้นที่
การเยียวยา (Healing)	กิจกรรมการฟังอย่างตั้งใจ, การลงพื้นที่
ความตระหนักรู้ (Awareness)	การลงพื้นที่, สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ
การโน้มน้าวใจ (Persuasion)	กิจกรรมกลุ่ม, การลงพื้นที่, สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ
การสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization)	การสะท้อนคิด, สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ, การเห็นตัวแบบ
การมองการณ์ไกล (Foresight)	การลงพื้นที่, สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ
มีจิตบริการ (Stewardship)	กิจกรรมกลุ่ม, การลงพื้นที่, การสะท้อนคิด, การเห็นตัวแบบ
มุ่งมั่นพัฒนาบุคคล (Commitment to the growth people)	กิจกรรมกลุ่ม, การลงพื้นที่
สร้างสรรค์ชุมชน (Building community)	กิจกรรมกลุ่ม, การลงพื้นที่

จากตาราง 5 เป็นการอธิบายกิจกรรมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะผู้นำแบบรับใช้ได้ ซึ่งประกอบไปด้วย กิจกรรมกลุ่ม (Group learning),

การสะท้อนคิด (Reflection), กิจกรรมการฟังอย่างตั้งใจ (Deep listening) , สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ (Role playing) , การลงพื้นที่, การเห็นตัวแบบ (Role model)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าภาวะผู้นำแบบรับใช้สามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้ (Learning) กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) จากบุคคลในครอบครัว สถานที่ทำงาน โดยสามารถฝึกฝนให้เป็นไปตามคุณลักษณะที่ตั้งไว้ ซึ่งจุดเด่นของภาวะผู้นำแบบรับใช้คือ ผู้นำได้รับความเคารพจากผู้อื่น ได้รับความไว้วางใจที่มากขึ้นจากผู้ร่วมงาน มีการกล่าวถึงศีลธรรมที่ชัดเจน โดยบทบาทของผู้นำคือ รับใช้ผู้ตาม บทบาทของผู้ตามคือ เป็นคนที่เฉลียวฉลาด รู้แจ้ง และพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งผู้นำแบบรับใช้จะมุ่งความสนใจไปที่ผู้ตามเป็นอันดับแรก และส่งเสริมให้ผู้ตามประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจเอาไว้ (Gandolfi & Stone, 2018; Kenton, 2021; ปกครอง มณีโรจน์, ม.ป.ป.) ซึ่งคุณลักษณะของการพัฒนาและการให้พลังใจกับผู้อื่นเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้นั้นมีความสอดคล้องกับหน้าที่และภาระงานของครู โดยเฉพาะครูในสังคมพหุวัฒนธรรม (Salgur & Gursoy, 2015) และยังมี ความสอดคล้องกับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยค้นพบคือ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการรับฟังอย่างจริงใจและซื่อตรง เพื่อเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมอื่น ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ เคารพและยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตน มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ สามารถคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางสนับสนุนและช่วยเหลือผู้อื่น และนำความรู้ที่มีมาประยุกต์ใช้เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้

2.6 ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในครู

ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วถึงความหมายของสังคมพหุวัฒนธรรมว่า สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural society) หมายถึง สังคมที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมหรือมีวัฒนธรรมที่ต่างกันมากกว่าหนึ่งวัฒนธรรมมาอยู่ในสังคมเดียวกัน โดยมีความเคารพและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันภายใต้การเมือง การปกครองและกรอบสังคมเดียวกัน ซึ่งหากมองลงไปถึงสังคมที่ย่อยลงไป ในที่นี้หมายถึงโรงเรียน กล่าวได้ว่า พหุวัฒนธรรมในโรงเรียน คือ การให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกันภายใต้วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่เต็มไปด้วยความต่าง ครูจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญ เพราะครูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนความพร้อมในการเตรียมนักเรียน ครูในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งรวมถึงพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เองควรที่จะต้องริบเร่งพัฒนาอนาคตของชาติที่เป็นเยาวชนในพื้นที่ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพราะนักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเป็นอยู่ในสังคมแห่งพหุวัฒนธรรมค่อนข้างเด่นชัด วิถีชีวิตแบบจำลองของภูมิลำเนาได้กลายเป็นเป้าหมายของการเรียนรู้

ความหลากหลายทางด้านภาษา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม วิถีชีวิตและการเรียนรู้ความหลากหลายของสังคมได้อย่างถึงแก่น (สามารถ ทองเฟื้อ, 2556)

เหตุผลที่ครูควรมีคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม นั้นเพราะครูคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างเจตคติ ค่านิยมทางเชื้อชาติที่ถูกต้องให้กับนักเรียนโดยผ่านกระบวนการสอนและการกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ครูจะต้องปราศจากอคติความลำเอียงต่อนักเรียนที่มีลักษณะที่แตกต่างกันจากตนและเรียนรู้นักเรียนกลุ่มต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสื่อสารและการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมและส่งเสริมการยอมรับซึ่งกันและกัน (บัญญัติ ยงยวน & ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, 2550) โรงเรียนและสถานศึกษาจึงควรเพิ่มสาระการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อัมมาร สยามวาลา, 2550) เพื่อเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมครูในการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำทั้งภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ภาวะผู้นำในนักศึกษา ภาวะผู้นำสำหรับครู และภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในครูไว้ 3 ประการ คือ มีความรู้ทางพหุวัฒนธรรม เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม และมีทักษะทางพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละคุณลักษณะ ดังนี้

2.6.1 ความรู้ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

1) ความหมายของการมีความรู้ทางสังคมพหุวัฒนธรรม

การมีความรู้ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่าง และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในสังคม มีความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาท้องถิ่นที่จำเป็นต่อการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น สามารถประเมินสถานการณ์ พฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อค้นหาแนวทางส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกัน (ทิษัมพร สมพงษ์, 2559; ปารมี สิงหนเดโชชัย, 2560; ศักรินทร์ ชนประชา, 2560; สุธีรัศ ชูชื่น, 2555; เสาวลักษณ์ เรืองศรี, 2559)

2) ความสำคัญของการมีความรู้ทางพหุวัฒนธรรม

เป้าหมายสุดท้ายของการมีความรู้ด้านพหุวัฒนธรรมเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนานักศึกษาฯ ครูเองให้มีความรู้ ความเข้าใจต่อผู้เรียนที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม นักศึกษาฯ ควรเข้าใจบริบทพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายต้องอยู่บนพื้นฐานความเคารพซึ่งกันและกัน การเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นนอกเหนือจากวัฒนธรรมของตนเอง (เสาวลักษณ์ เรืองศรี, 2559) โดยท้ายที่สุดต้องสามารถบูรณาการความรู้และวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ได้

3) ความรู้ทางพหุวัฒนธรรมที่นักศึกษาครูควรมี

การสอนเนื้อหาเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่จะเน้นให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม จากการศึกษาเอกสารประกอบการสอนหรือรายละเอียดของรายวิชาที่สอนในระดับมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม (นิติไทย นัมคณิสร์ณ, ม.ป.ป.; ปารมี สิงหเดโชชัย, 2560; ศักรินทร์ ชนประชา, 2560) พบว่า ล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมประกิต ค่านิยม พฤติกรรมมนุษย์บนความหลากหลายในวัฒนธรรมที่ดำรง พหุวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และมีทัศนคติที่เหมาะสมในการอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกันกับการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม ที่เน้นไปที่การพยายามสร้างแนวคิดค่านิยมเชิงบวกเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เพื่อนำไปสู่ความสามารถในการปรับปรุงการเรียนรู้เพื่อยอมรับความแตกต่าง ทางวัฒนธรรม มีความเคารพซึ่งกันและกัน (สุธีรฐ ชูชื่น, 2555)

ทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้นักศึกษาครูสามารถคิดเป็น ซึ่งหมายถึงการมีความรู้และรู้บริบทสถานการณ์รอบด้าน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องเข้าใจและคำนึงถึงบริบททางการเมือง สังคม วัฒนธรรมร่วมด้วย ผู้เรียนต้องรู้และเข้าใจที่มาของค่านิยม ทัศนคติและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากตนเอง เพื่อที่จะได้เรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับในความแตกต่าง บทบาทหน้าที่ที่นักศึกษาครูต้องแสดงออกคือ ให้ความรู้และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความยอมรับและเคารพผู้อื่น ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเพื่อนครูและผู้เรียน ซึ่งเป็นภาพสะท้อนที่เห็นได้ชัดเจน (ทิสัมพร สมพงษ์, 2559) และยังเน้นการพัฒนาทักษะในทุก ๆ ด้านให้กับผู้เรียนทุก ๆ คน แต่มีข้อควรระวังคือ นักศึกษาครูจะต้องระลึกไว้เสมอว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมนั้นมีคุณค่าและมีความหมายไม่เหมือนกัน สุธีรฐ ชูชื่น (2555) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ความรู้ทางด้านพหุวัฒนธรรมนั้น ต้องเป็นความรู้ที่เน้นประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งมีกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป หลักสูตรจึงต้องระบุนความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชุมชน โรงเรียน พ่อแม่ นักเรียน ไว้ในปฏิทินการเรียนการสอน เช่น เดือนรอมฎอน (เดือนแห่งการถือศีลอด), เดือนเมษายน (เทศกาลปีใหม่ไทย “วันสงกรานต์”) หรือเดือนตรุษจีน (เทศกาลไหว้เจ้าของคนจีน) เป็นต้น หลักสูตรดังกล่าวต้องไม่กระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจ และต้องกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนและคนรอบข้างด้วย ซึ่งหากนักศึกษาครูมีความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมพหุวัฒนธรรมเข้าใจในบริบทความแตกต่างของนักเรียนทุกคน ก็จะสามารถจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข รวมถึงนักศึกษาครูเองก็จะปฏิบัติต่อผู้เรียนด้วยความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยก

และยังสามารถบูรณาการความรู้เกี่ยวกับบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมในการจัดการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้อีกด้วย (ทิฆัมพร สมพงษ์, 2559)

2.6.2 เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม

1) ความหมายของเจตคติ

เจตคติเป็นสภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อประสบการณ์หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ได้รับและพร้อมจะแสดงออกมาในทางสนับสนุนหรือต่อต้าน โดยความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ กันจะบอกแนวโน้มของบุคคลในการกระทำพฤติกรรม ทั้งที่เป็นพฤติกรรมทางภาษาและไม่ใช้ภาษา (Ajzen, Lohmann, & Albarracin, 2018; Allport, 1967; Bohner & Dickel, 2011; Good, 1973; จอมขวัญ รัตนกิจ, ม.ป.ป.; บุรฉัตร จันทร์แดง, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, และ สัญญา เคนาภูมิ, 2562)

ซึ่งจากความหมายของเจตคติดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดของพหุวัฒนธรรม และภาวะผู้นำ ทั้งภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ภาวะผู้นำในนักศึกษา ภาวะผู้นำสำหรับครู และภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม และได้กำหนดความหมายของเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมขึ้นมา ดังนี้

2) ความหมายของเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม

เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การเปิดใจกว้างเพื่อยอมรับความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น เห็นคุณค่าของการเคารพวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน สามารถยืดหยุ่นทางความคิดและมุมมองเมื่อต้องพบกับสถานการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างเพื่อปรับตัวให้เหมาะสม เอาใจใส่และแสดงความสนใจในการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เห็นความสำคัญของการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความรู้สึกของบุคคลอื่น แสดงออกถึงความสนใจในการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน และเห็นประโยชน์ของการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม (Amigo & Reinhold, 2017; Devarajappa & Murthy, 2013; Dierendonck, 2011; Greenleaf, 1970; Spears, 2010; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2551; ปกครอง มณีโรจน์, ม.ป.ป.; สุเวช กลีบศรี, 2557)

3) การเกิดเจตคติของบุคคล

เจตคติไม่ใช่สิ่งที่มีมาแต่กำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์จากสิ่งที่ได้ปฏิสัมพันธ์มา การเกิดเจตคติเกิดได้จากหลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งคือ เกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบ โดยเฉพาะตัวแบบที่เรารู้สึก ศรัทธาหรือคิดว่าเป็นบุคคลที่ดี แค่ว่าได้เห็นตัวอย่างจากบุคคลที่เป็นตัวแบบก็ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้แล้ว การสังเกตเพื่อเลียนแบบมักมาจาก

เจตคติของคนที่ตนพอใจ เช่น พ่อแม่ ครู และบุคคลอื่น ๆ และการเกิดเจตคติอีกรูปแบบหนึ่ง คือ อิทธิพลของกลุ่มสังคม ซึ่งคนมักมีการคล้ายตามกลุ่มสังคมที่ตนอาศัยอยู่ เช่น เจตคติต่อศาสนา สถาบันต่าง ๆ ซึ่งหากกล่าวให้ชัดเจนจะพบว่า การเกิดเจตคติเกิดได้จากสิ่งต่อไปนี้

3.1) ความรู้และความเชื่อ การเกิดความรู้หรือความเชื่อนั้นเป็นกระบวนการจัดระเบียบข้อมูลของสิ่งที่เรารับรู้ และเรียนรู้ให้เข้ากันเป็นหมู่พวก เรื่องที่คล้ายคลึงกันก็จะจัดไว้เป็นประเภทเดียวกันเพื่อประโยชน์ในการจดจำ และสามารถนำไปแก้ปัญหาอื่นต่อไปได้ ถ้าการจัดระเบียบข้อมูลนั้นเกิดจากประสบการณ์โดยตรงซ้ำกันหลาย ๆ ครั้ง ก็จะเป็นความเชื่อที่คงทนมากขึ้น

3.2) ความรู้สึก ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเป็นเหตุให้บุคคลพยายามทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง การเกิดความรู้สึกประกอบความรู้ความเชื่อนั้น จำแนกเป็น 2 ทิศทางคือ ทางบวก (ชอบ พอใจ ประทับใจ) หรือทางลบ (รังเกียจ ไม่พอใจ ไม่ประทับใจ)

3.3) พฤติกรรมการแสดงออก โดยทั่วไปการแสดงออกตามเจตคติจะได้รับอิทธิพลมาจากบรรทัดฐานทางสังคมที่กลุ่มคาดหวังให้สมาชิกปฏิบัติตาม รวมทั้งเป็นกรอบกว้าง ๆ ในการแสดงออก

3.4) การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น โดยปกติในชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสังคมอยู่แล้ว จากการเกี่ยวข้องติดต่อกันทำให้เรารับเอาเจตคติหลาย ๆ อย่างเข้าไว้โดยไม่ตั้งใจ ทั้งนี้เพราะการเกี่ยวข้องกันนั้นจะอยู่ในลักษณะที่ไม่มีแบบแผน โดยมากจะเป็นในกลุ่มครอบครัว วงศ์เครือญาติ หรือผู้ที่สนิทสนมกัน

ทั้งนี้ทุก ๆ อย่างในกระบวนการเรียนรู้เพื่อการสร้างเจตคติของบุคคลจะเป็นการเพิ่มประสบการณ์ให้กับบุคคลนั้น มีการสั่งสมประสบการณ์มากขึ้นเรื่อย ๆ อาจกล่าวได้ว่าเจตคติเป็นเรื่องราวเฉพาะของแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับพัฒนาการและความเจริญเติบโตของคน ๆ นั้น ซึ่งประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific experience) เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้พบกับเหตุการณ์นั้นมาด้วยตนเอง การไปพบเจอด้วยตนเองทำให้เกิดการฝังใจกลายเป็นเจตคติของเขา (Bohner & Dickel, 2011; Devarajappa & Murthy, 2013; Shrigley, 1983; จอมขวัญ รัตนกิจ, ม.ป.ป.; บุรฉัตร จันทร์แดง et al., 2562)

4) การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล การปลูกฝังให้บุคคลมีเจตคติต่อสิ่งที่ดี ๆ จะช่วยเสริมสร้างให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เจตคติเปลี่ยนแปลงยาก แต่ไม่ได้หมายความว่า จะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เจตคติของบุคคลเปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี ดังนี้ (Bohner & Dickel, 2011; จอมขวัญ รัตนกิจ, ม.ป.ป.)

4.1) การได้รับข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งอาจมาจากบุคคลอื่น หรือมาจากสื่อต่าง ๆ ข่าวสารที่ได้รับนี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของเจตคติทางด้านความรู้ หรือการรับรู้ เป็นที่เชื่อกันว่า ถ้าส่วนประกอบใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลง ส่วนประกอบด้านอื่นจะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ตามปกติแล้วบุคคลที่เขามาใกล้ชิดหรือพูดคุยกับเรามักมีผลต่อการแสดงออกของเราไม่มากนัก

4.2) การได้รับประสบการณ์ตรง การจัดประสบการณ์ตรงให้ได้พบเจอและมีส่วนร่วมในกิจกรรม อาจจัดในรูปแบบการแสดงละครบทบาทสมมติ จะสามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลได้ เช่น ต้องการให้มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ก็ให้แสดงบทบาทเป็นครู

4.3) การรับรู้ของบุคคล เกิดจากองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น อิทธิพลจากบุคคลอื่น หรือได้รับแบบอย่างที่ดีจากตัวแบบ ควรใช้วิธีกระตุ้นให้บุคคลมีอารมณ์ทั้งทางบวกและทางลบ เพราะอารมณ์มีส่วนช่วยในการพัฒนาเจตคติมาก เช่น ถ้าเด็กมีอารมณ์ดีก็จะทำให้มองโลกในแง่ดี เป็นการสร้างเจตคติที่ดีให้เกิดขึ้น แต่ถ้าหากเร้าให้เกิดอารมณ์กลัวในเรื่องที่ไม่ดี ก็จะทำให้เปลี่ยนเจตคติที่ต้องการได้เช่นกัน

4.4) ภาวะการจูงใจในตัวบุคคล โดยปกติแล้วข่าวสารใหม่และการรับรู้จะช่วยทำให้ภาวะการจูงใจในตัวบุคคลเปลี่ยนแปลง และในทางตรงกันข้ามการเปลี่ยนภาวะการจูงใจของบุคคลจะทำให้การรับรู้ของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ เปลี่ยนแปลงไปด้วย การเปลี่ยนเจตคติโดยใช้การจูงใจขึ้นอยู่กับวิธีต่าง ๆ เช่น การเสนอข่าวสารทั้งสองด้านมากกว่าด้านเดียว ควรให้ได้มีการเปรียบเทียบข่าวสารนั้นในแง่ดีและแง่เสียมากกว่าการได้เห็นเพียงด้านเดียว การเสนอข่าวสารควรคำนึงถึงลำดับของการนำเสนอ ควรเสนอข้อมูลที่พึงปรารถนาก่อนแล้วจึงตามด้วยข้อมูลที่ไม่พึงปรารถนา เพราะจะมีผลต่อการจูงใจมากกว่า และควรสรุปข้อมูลข่าวสารนั้นอย่างชัดเจนมากกว่าการให้ผู้เรียนสรุปเอง เพื่อช่วยในการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้มากขึ้น

กล่าวได้ว่า เจตคติสามารถเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เป็นการอ้างอิงลักษณะเฉพาะของสังคมนั้น ๆ และสามารถประเมินได้ โดยสามารถประเมินในช่วงของความรู้สึก

เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย สามารถประเมินโดยตนเอง หรือจากการประเมินโดยบุคคลอื่น เช่น สังเกต จากพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อสรุปอ้างอิงไปสู่เจตคติของบุคคลนั้น

2.6.3 ทักษะทางพหุวัฒนธรรม

1) ความหมายของทักษะ

ทักษะ หมายถึง ความสามารถ หรือพฤติกรรมในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ทำกิจกรรมใดด้วยความชำนาญ จากการฝึกฝน และการสั่งสมของเจตคติ ทำให้เกิดการเรียนรู้กับตัวเอง เป็นความสามารถของร่างกายเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ และเป็นพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่บุคคลปฏิบัติออกมาโดยมีด้านความรู้ และด้านเจตคติเป็นตัวช่วยให้เกิดพฤติกรรม จนสามารถนำการเรียนรู้นั้นมาปรับใช้ในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จัดการกับสิ่งท้าทายได้อย่างเหมาะสม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (CambridgeEnglishDictionary, n.d.; CollinsDictionaries, n.d.; merriam-webster, n.d.; Unicef, 2019; กานต์วี ดาวเรือง, 2558; บุรฉัตร จันทร์แดง และคณะ., 2562)

ซึ่งจากความหมายของทักษะดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดของพหุวัฒนธรรม และภาวะผู้นำ ทั้งภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ภาวะผู้นำในนักศึกษา ภาวะผู้นำสำหรับครู และภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม และได้กำหนดความหมายของทักษะทางพหุวัฒนธรรมขึ้นมาดังนี้

2) ความหมายของทักษะทางพหุวัฒนธรรม

ทักษะทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การรับฟังอย่างจริงจังและมีสติรู้ตัว ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความเคารพให้เกียรติอย่างเปิดเผยและซื่อตรง ความสามารถในการสังเกตอารมณ์ของคู่สนทนาและจัดการกับอารมณ์การแสดงออกของตนเองเมื่อต้องสื่อสารกับบุคคลที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจผิด การคิดเป็นขั้นตอนเพื่อค้นหาทางเลือกในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ และเลือกวิธีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Dierendonck, 2011; Greenleaf, 1970; Spears, 2010; TheWorldHealthOrganisation, 1999; Unicef, 2019; กานต์วี ดาวเรือง, 2558; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2551; ปกครอง มณีโรจน์, ม.ป.ป.; สุเวช กลัปศรี, 2557)

3) ความจำเป็นของทักษะในสังคมที่มีความหลากหลาย

ทักษะมีความสำคัญต่อผู้คนในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยเฉพาะครูหรือนักศึกษาครูที่ต้องสอนผู้เรียนที่มาจากภูมิหลังที่มีความหลากหลาย ต้องมีความสามารถในการเอาใจใส่ผู้เรียน ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ มีทักษะและเห็นคุณค่า

ของความหลากหลายนั้น ซึ่งการสอนให้เกิดทักษะที่จำเป็นในการใช้ชีวิตนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เช่น ทักษะการฟัง ทักษะการสังเกต (ผ่านตัวแบบ) ทักษะการจัดการ ในสถานการณ์ต่าง ๆ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ โดยรูปแบบการสอนให้เกิดทักษะนั้นทำได้หลายวิธีการ ได้แก่ บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง ซึ่งมุ่งหวังให้ผู้เรียนเรียนรู้ถึงผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในสถานการณ์นั้น ๆ การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้มีการอภิปราย และสนทนาร่วมกัน การเล่าเรื่อง รวมถึงการเรียนรู้แบบช่วยเหลือกันและกันระหว่างเพื่อน ทั้งนี้การเรียนรู้ต้องเป็นไปด้วยความสนุกสนาน และมีเสียงหัวเราะ ซึ่งการประเมินผลทักษะควรประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Forghani-Arani, 2019; TheWorldHealthOrganisation, 1999)

เมื่อสังเคราะห์ทักษะที่บุคคลต้องมีเพื่อการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม พบว่ามีอยู่มากมายหลายทักษะ คือ 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ/ทักษะการตัดสินใจ (Critical thinking skills/Decision-making skills) ได้แก่ การรับรู้ความหมายของวัฒนธรรม การเปิดโอกาสให้ตนเองเรียนรู้ 2) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล /การสื่อสาร(Interpersonal/ Communication skills) ซึ่งการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเป็นความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรมและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ มีความสามารถด้านภาษา มีความสนใจกระตือรือร้นเรียนรู้วัฒนธรรมและภาษา มีความเห็นอกเห็นใจผู้ที่มีความต่างทางวัฒนธรรม และ 3) ทักษะการเผชิญปัญหาและการจัดการตนเอง (Coping and self-management skills) ได้แก่ ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น การเรียนรู้จากสถานการณ์และมีความไวในการรับรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวัฒนธรรม (Barber, 2013; TheWorldHealthOrganisation, 1999; Unicef, 2019) ซึ่งเมื่อกล่าวถึงทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร ทักษะการเผชิญปัญหาและการจัดการตนเอง ล้วนเป็นทักษะที่สำคัญในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเผชิญปัญหาและการจัดการตนเองจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของการเคารพกันและกัน หรือการสื่อสารในการจัดการเรียนรู้อาจไม่ใช่คำพูดเพียงอย่างเดียว อาจใช้การกระทำเป็นการสื่อสาร เช่น การเดินไปมาในห้องเรียน และการสบสายตานักเรียน ฯลฯ (สันติ บุญภิรมย์, 2557) หรือแม้กระทั่งใช้การฟังอย่างตั้งใจหรือการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep listening)

การฟังอย่างตั้งใจหรือการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep listening) คือการฟังที่มีความหมายครอบคลุมทั้งการได้ยินเสียงที่อีกฝ่ายพูด โดยไม่ใช่ประสบการณ์ อคติ หรือความคาดหวังของตนไปตัดสินว่าเรื่องที่ได้ยินนั้นผิดหรือถูก มีการคิดวิเคราะห์แยกแยะ จับประเด็น และ

ทวนกลับเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง รวมถึงการสังเกตต่อกับปฏิกิริยาอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด โดยผู้ฟังจะมีสติอยู่กับปัจจุบัน เปิดใจรับฟัง สามารถติดตามเรื่องราว ความคิดและความรู้สึกของผู้พูดได้จนเกิดความเข้าใจ (School of Changemakers, 2559) คุณลักษณะของการฟังอย่างตั้งใจหรือการฟังอย่างลึกซึ้งต้องเป็นการฟังด้วยใจ ไม่ใช่แค่หูฟังอย่างเดียว ผู้ฟังต้องใช้ความอดทนในการฟังโดยไม่ตัดสินใจทันที หลังจากการฟังแล้วต้องมีการทวนความเข้าใจให้ตรงกัน และเป็นการฟังที่ต้องอยู่กับปัจจุบัน (มีสติ ไม่เอนเอียงตามความรู้สึก แต่ควรคิดตามเรื่องราวด้วยมุมมองเชิงบวก) ซึ่งการฟังอย่างตั้งใจหรือการฟังอย่างลึกซึ้งมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้ฟังได้ยินและเข้าใจผู้พูด และยังเป็นขั้นตอนที่ทรงพลังในขั้นตอนของการจูงใจเพื่อการเข้าถึงจิตใจผู้อื่น การที่เราเข้าใจความรู้สึกความคิดและการกระทำของผู้อื่น ทำทางที่แสดงว่าเข้าใจอารมณ์ที่แสดงออกจะทำให้ผู้ฟังรู้สึกมีคุณค่า ทั้งนี้ทั้งนั้นการจะเข้าใจผู้อื่นอย่างแท้จริงต้องรับฟังโดยไม่พยายามเปลี่ยนความคิดและความรู้สึกของผู้พูด ผู้สื่อสารต้องตระหนักรู้ว่าความสัมพันธ์ต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการสื่อสารและความนับถือซึ่งกันและกัน (เบลีเย่ และ ภัทรานุจ แสงจันทร์, 2549) เป้าหมายของการฟังอย่างตั้งใจหรือการฟังอย่างลึกซึ้ง (School of Changemakers, 2016) ประกอบด้วย 1) ฟังเพื่อทำความเข้าใจ ว่าผู้พูดพูดถึงเรื่องอะไร เกี่ยวข้องกับใคร เพราะอะไร และมีประเด็นความสำคัญอย่างไร 2) ฟังเพื่อนำมาใช้เมื่อถึงเวลา สำหรับกรณีที่มีข้อมูลบางอย่างที่เรายังไม่แน่ใจว่าเข้าใจถูกต้องไหม จำเป็นต้องตรวจสอบความถูกต้องด้วยการทวนถาม เช่น "ที่คุณพูดแบบนี้ แปลว่า..... ฉันเข้าใจถูกไหม?" หรือ "จากที่ฉันได้ยิน คุณหมายถึง.... ใช่ไหม" 3) ฟังเพื่อวิเคราะห์และประเมินว่าสิ่งใด มีประโยชน์ น่าสนใจ และ สำคัญ สำหรับผู้พูด โดยปราศจากอคติหรือการตัดสินส่วนตัว 4) ฟังเพื่อรับความรู้สึก ว่าผู้พูดกำลังมีความรู้สึกอย่างไร เชื่อมกับความท้าทายทางความคิดและอารมณ์อย่างไร การฟังแบบนี้จะนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งมากที่สุด ผู้ฟังจะสามารถเข้าใจว่าผู้พูดเป็นคนอย่างไร และกำลังสื่อสารอะไรก็ต่อเมื่อมีการตื่นรู้และมีสติอยู่กับปัจจุบัน จึงจะสามารถให้ความสนใจผู้พูดอย่างเต็มที่ตลอดการสนทนา

กล่าวได้ว่าหากผู้เรียนมีทักษะทางพหุวัฒนธรรม จะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันได้ ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่ร่วมกัน ส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างกันและกัน และจะเป็นการสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้

2.6.4 บทบาทหน้าที่ของครูในสังคมพหุวัฒนธรรม

ในสังคมที่มีผู้คนอาศัยอยู่หลายชาติ หลากภาษา ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลายมาเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่ผู้เรียนในโรงเรียนมีความแตกต่างทางด้านเชื้อ

ชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งครูเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการจัดการชั้นเรียนให้มีความเหมาะสม บทบาทและหน้าที่ของครูผู้สอนในสังคมพหุวัฒนธรรมมีดังต่อไปนี้ (วิภาพรรณ พิณลา, 2559; เสาวลักษณ์ เรื่องศรี, 2559)

- 1) ครูสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนทุกคนโดยไม่เลือกเชื้อชาติ เพศ ศาสนา ชาติพันธุ์ ภูมิหลังทางวัฒนธรรมสถานภาพทางสังคม
- 2) ครูสนับสนุนการสร้างความตระหนักและความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียน และเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบททางพหุวัฒนธรรมเป็นอย่างดี
- 3) ครูสนับสนุนให้มีการยอมรับซึ่งกันและกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางความหลากหลายที่เกิดขึ้น
- 4) ครูมีความพร้อมได้รับการอบรมให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถสร้างและพัฒนารูปแบบหรือกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่พัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียนโดยมีการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน
- 5) ครูสนับสนุนให้มีการบูรณาการและความเป็นหนึ่งเดียวบนพื้นฐานของความเคารพซึ่งกันและกันของผู้เรียน

แม้บทบาทหน้าที่ครูในสังคมพหุวัฒนธรรมจะเน้นให้ครูมีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ท่ามกลางความหลากหลายดังที่ได้กล่าวไปแล้ว แต่ยังคงพบปัญหาของหลักสูตรครู 5 ปี คณะศึกษาศาสตร์ คือ นักศึกษาจำนวนมากยังไม่ได้รับการดูแลจากครูพี่เลี้ยงสม่ำเสมอ ผลการสำรวจของโครงการ TEDS-M พบว่าร้อยละ 57 ของนักศึกษาฝึกสอนทั้งหมดได้รับการดูแลน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของเวลาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และประมาณร้อยละ 50 ของกลุ่มนักศึกษาที่ไม่ได้รับการดูแลนี้ถูกปล่อยให้เข้าสอนจริงมากกว่าครึ่งหนึ่งของเวลาการฝึก (ศุภณัฐ ศศิคุณวิวัฒน์, 2558) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาครู เกี่ยวกับปัญหาของครูในสังคมพหุวัฒนธรรมซึ่งได้ให้ความคิดเห็นตรงกันถึงปัญหาในเรื่องของการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรมที่มีปัญหาในเรื่องการปรับตัว และการเปิดใจยอมรับวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างไปจากเดิม โดยสิ่งที่ต้องการจากผู้เกี่ยวข้องในการผลิตครู คือ การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้เพื่อปรับตัว การเปิดมุมมองใหม่ ๆ ให้กับนักศึกษาครู การควบคุมตนเองในสถานการณ์ที่หลากหลาย เข้าใจบริบทพื้นที่ที่ตนเองอาศัย

ตอนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นกับบุคคล นอกจากจะทำผ่านการศึกษาและการอบรมแล้ว ยังสามารถทำได้โดยผ่านผู้อื่น (Exposure) และพัฒนาผ่านประสบการณ์การทำงาน (Experience) การพัฒนาภาวะผู้นำผ่านผู้อื่นนั้นสามารถทำได้โดยหลายวิธี เช่น การพบปะพูดคุย การให้ข้อมูลย้อนกลับ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจุดเด่นของวิธีนี้คือ เน้นการมีปฏิสัมพันธ์และเสริมสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และสิ่งที่คุณต้องการได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำหลังผ่านการใช้วิธีนี้ คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้อื่น เรียนรู้ผ่านแรงบันดาลใจ โดยไม่ต้องลองผิดลองถูกด้วยตนเอง ส่วนการพัฒนาภาวะผู้นำผ่านประสบการณ์การทำงานนั้น เป็นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติเพื่อให้ได้ประสบการณ์การทำงาน ซึ่งจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติหรือที่จัดขึ้นว่าจะมีความซับซ้อนมากน้อยเพียงใด หากมีความซับซ้อนมากนั้นหมายความว่าย่อมได้รับการประสบการณ์มากขึ้นตามด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า ในการพัฒนาภาวะผู้นำจะต้องมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการฝึกฝนและมีความรู้ความสามารถในการจัดการในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน โดยเดวิส (Davis, 1996 อ้างถึงใน พัชรา วาณิชชิติน, 2560) ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การพัฒนาภาวะผู้นำนั้นต้องเป็นการพัฒนาที่เน้นพฤติกรรมเป็นหลัก (Base on behavior) คือมีการประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนในงานจริงและมีการลงมือปฏิบัติ การพัฒนาภาวะผู้นำจะไม่ประสบความสำเร็จหากขาดการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by doing) เกิดการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้กลับสู่การทำงานจริงและประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้นั้นในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และประการสำคัญที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในการพัฒนา คือ การไม่พัฒนาภาวะผู้นำตามบริบทที่เป็นอยู่จริงในสภาพแวดล้อมจริง

การจัดการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรมต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักการ 6 ประการ (Instruction: Based on 6 Principles) (ซุม คักดี อินทรรักษ์, 2557) คือ 1) ความอยากรู้และความสามารถในการเรียนและคิด 2) สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล 3) สร้างให้เกิดองค์ความรู้ในตัวผู้เรียน 4) สร้างให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามระดับที่เป็นจริงของแต่ละคน 5) ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและแบ่งปันความรู้ 6) จัดให้ทุกคนหรือทุกกลุ่มมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ ยุทธนา กาเต็ม (2556) ที่กล่าวว่าไว้ว่าการส่งเสริมกิจกรรมด้านพหุวัฒนธรรมในสถานศึกษา ทำได้โดยการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและกระบวนการที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ไปเรียนรู้ชุมชนในสังคมที่มีความหลากหลาย โดยเรียนรู้การพัฒนาตนเองผ่านการทำงาน ผ่านประสบการณ์และการฝึกฝนปฏิบัติ และจากการลองผิดลองถูก ซึ่งมโนทัศน์ของการเรียนรู้จากการฝึกฝนอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้จากสังคม (Social) การร่วมมือ

(Collaborative) ในการเรียนรู้จะมีการสะท้อนคิด (Reflective) และการเรียนรู้จากสถานการณ์ (Situation learning) ซึ่งพัฒนาการในการเรียนรู้ของครูเกิดจากความแตกต่างของเงื่อนไขที่อยู่ในสถานการณ์และการค้นหาความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้และบริบทนั้น (Miles et al., 2005)

3.1 รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติซอบ (Mindfulness experiential learning model)

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำพบว่า การจัดและพัฒนาประสบการณ์ที่เหมาะสมจะช่วยให้ นักศึกษามีการพัฒนาที่ดีขึ้นทั้งทางด้านทักษะ ความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในสังคมที่มีเชื้อสายและวัฒนธรรมที่หลากหลาย (โสภาส เกาไศยาภรณ์, 2555) และเป็นหนึ่งในหลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

โคลป์ (Kolb, 1984) และทิสนา แชมมณี (2559) ได้กล่าวถึงประสบการณ์ว่าเป็นแหล่งที่มาของการเรียนรู้และเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดความคิด ความรู้และการกระทำต่าง ๆ การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ หมายถึง การดำเนินการอันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายโดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ (Experience) ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนรู้ก่อน และให้ผู้เรียนสังเกต ทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้น และนำสิ่งที่เกิดขึ้นมาพิจารณาไตร่ตรองร่วมกันจนผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดในเรื่องที่เรียนรู้แล้วจึงนำความคิดรวบยอดนั้นไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ต่อไป การเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ ด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขึ้น

3.1.1 โคลป์ ได้เสนอวัฏจักรของกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก (Healey & Jenkins, 2007; Kolb, 1984) ได้แก่

- 1) การรับรู้ประสบการณ์รูปธรรม (Concrete experience) ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการจัดกระทำกับประสบการณ์อย่างกระตือรือร้น (Do)
- 2) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Reflective observation) ผู้เรียนไตร่ตรองและสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบหลังจากเรียนรู้ (Observe, Reflecting, Examination)
- 3) การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract conceptualization) ผู้เรียนคิดสรุปความรู้จากประสบการณ์ออกมาเป็นความคิดรวบยอด หลักการ หรือแนวปฏิบัติที่สามารถใช้ในสถานการณ์จริง (Thinking)
- 4) การทดลองประยุกต์ใช้หลักการไปใช้ในสภาพการณ์ใหม่ (Active experimentation) ผู้เรียนวางแผนนำความรู้รวบยอด หลักการแนวปฏิบัติที่คิดได้ไปใช้ในสถานการณ์จริง (Plan, Acting)

3.1.2 ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์

1) สร้างประสบการณ์ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Do) ผู้เรียนสัมผัสหรือเผชิญกับสถานการณ์ที่ครูแนะนำ หรือเป็นสถานการณ์ที่ผู้เรียนพบเจอจากการลงพื้นที่จริง โดยมีอาจารย์ตอบข้อสงสัยระหว่างการเรียนรู้

2) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Observe, Reflecting) ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทั้งในด้านความคิดเห็น ความรู้สึก และความรู้ที่ได้จากสังเกต รับฟัง รวมถึงพฤติกรรมกระทำของตนเองและผู้อื่นขณะเผชิญสถานการณ์นั้น

3) คิด (Thinking) ผู้เรียนสรุปความรู้เป็นหลักการหรือแนวปฏิบัติที่สามารถใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ

4) การวางแผนประยุกต์หลักการ (Plan, Acting) ผู้เรียนนำหลักการหรือแนวคิดจากประสบการณ์ไปทดลองปฏิบัติจริงในสถานการณ์อื่น ๆ และสรุปผลการประยุกต์ใช้หลักการกฎหรือแนวปฏิบัติเหล่านั้น

โดยสิ่งที่รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติซอบ (Mindfulness experiential learning model) เพิ่มเติมจากรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning model) คือ การเพิ่มการฝึกกำหนดลมหายใจเพื่อใส่ใจในรายละเอียดและอยู่กับปัจจุบันรับรู้ข้อมูลโดยไม่ตัดสิน ซึ่งสติซอบ (Mindfulness) นั้น Yeganeh and Kolb (2009) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ 1) การฟังความสนใจในเรื่องราวที่ประสบพบเจอ 2) รู้ตัวอยู่เสมอ 3) ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยจะสามารถช่วยในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ใน 2 ประการ คือ สนับสนุนผู้เรียนให้ได้ฟังความสนใจไปที่กระบวนการเรียนรู้ที่อยู่กับปัจจุบัน (Here and now) ของประสบการณ์ที่ได้พบเจอโดยปราศจากความลำเอียง และช่วยให้ผู้เรียนให้ความสนใจว่าควรเรียนรู้อย่างไรในแต่ละช่วงของวงจรการเรียนรู้ ขั้นตอนของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติซอบ มีดังนี้

1) ประสบการณ์ส่วนตัวที่เป็นรูปธรรม (Concrete, Personal experience) เป็นขั้นของการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการที่เป็นปัจจุบัน (Here and now) ทำจิตใจให้สงบฝึกลมหายใจและฟังความสนใจไปที่สัมผัสใหม่ เสียงใหม่ที่ได้ยิน การเห็นสิ่งใหม่และกลิ่นใหม่ที่รับ การเปิดใจพร้อมเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนรู้ และช่วยลดความเครียด เพิ่มความชัดเจนของการรับรู้ ช่วยทำให้ใจสงบพร้อมต่อการเรียนรู้

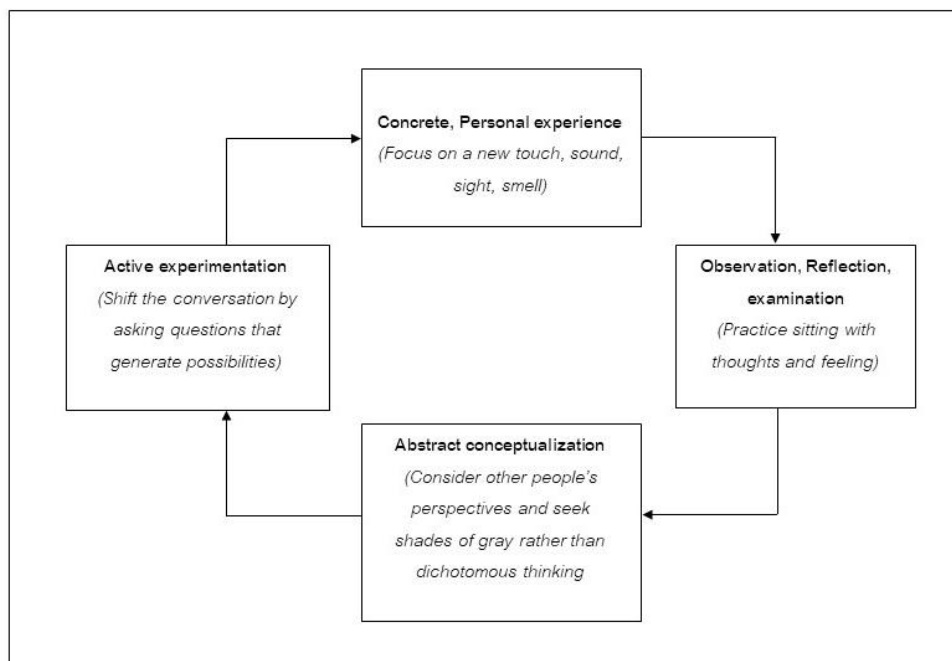
2) การสังเกต การสะท้อนกลับ และการตรวจสอบ (Observation, Reflection, Examination) เป็นขั้นที่ฝึกการอยู่กับตนเอง ใคร่คิด ทบทวน ตระหนักรู้อยู่เสมอ ควบคุมตนเอง เพราะความนิ่งและเงียบจะส่งเสริมการสะท้อนคิดให้ลึกซึ้งมากขึ้น ฝึกการยอมรับมากกว่าการ

ตัดสิน กระบวนการสะท้อนกลับอาจใช้เวลา 10-15 นาที ในการถามตอบเกี่ยวกับเรื่องที่รับรู้ สิ่งสำคัญในขั้นนี้ที่ผู้เรียนจะต้องนำมาใช้เพื่อพัฒนาการสะท้อนคิด คือ การรับรู้ข้อมูลผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ซึ่งจะสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้สะท้อนคิดได้ดีมากขึ้น

3) กำหนดแนวคิดสำคัญและหลักการ (Abstract conceptualization) การคิดในขั้นนี้จะเพิ่มการฝึกการสร้างกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและสร้างสถานการณ์สำหรับการลงมือปฏิบัติเป็นขั้นที่ผู้เรียนตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสิ่งที่ทำอยู่ขณะนั้น และเปิดใจรับฟังความคิดเห็น มุมมองของผู้อื่น ในการทำกิจกรรมผู้เรียนจะได้ฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลและการใช้เทคโนโลยี การสอนในขั้นนี้อาจใช้การยกตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่างเพื่อให้ผู้เรียนได้มองในหลายมุมมองและหากอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างออกไปจะคิดเหมือนเดิมหรือไม่

4) ประยุกต์ใช้หลักการในสถานการณ์ใหม่ (Active experimentation) สนทนาโดยตั้งคำถามที่สร้างความเป็นไปได้ที่จะปฏิบัติในสถานการณ์ที่แปลกใหม่ไปจากเดิม ขั้นตอนการเรียนรู้ในขั้นนี้จะเพิ่มความกล้าหาญและการทำสิ่งใหม่ให้กับผู้เรียน และที่สำคัญการมีสติชอบจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรอบคอบในการทำงานมากขึ้น

การส่งเสริมการมีสติชอบ (Mindfulness) ให้กับผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรอบคอบใส่ใจ และตรวจสอบกระบวนการคิด พฤติกรรมของตนเอง ทำยที่สุดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติชอบ (Mindfulness experiential learning model) จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการของการตระหนัก การใส่ใจ และการยอมรับ ซึ่งสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ได้ (Yeganeh & Kolb, 2009)

ภาพประกอบ 2 วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติชอบ
(Mindfulness experiential learning model)

ที่มา: Yeganeh & Kolb, (2009), Mindfulness and Experiential Learning.

OD PRACTITIONER, 41(3), 8-14.

3.1.3 ข้อสังเกตของการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์

- 1) ผู้สอนมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมในเรื่องที่เรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงประสบการณ์ด้วยตนเอง
- 2) ผู้เรียนมีการสะท้อนคิด (Reflect) และอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมา หรือเกิดขึ้นในสถานการณ์การเรียนรู้
- 3) ผู้เรียนมีการสร้างความคิดรวบยอดจากประสบการณ์ที่ได้รับ
- 4) ผู้เรียนนำความคิดรวบยอดจากประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ
- 5) ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนผลจากการประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อขยายขอบเขตของการเรียนรู้หรือปรับเปลี่ยนแนวความคิดตามความเหมาะสม

6) ผู้สอนมีการวัดประเมินผล โดยใช้การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองของผู้เรียน ประกอบการประเมินของผู้สอน

สิ่งที่ผู้วิจัยนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์มาใช้คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงกับสิ่งแวดล้อมและได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้สัมผัสหรือลงมือทำด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเกิดการเชื่อมโยงความรู้ และเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถใช้ได้ทั้งกับผู้เรียนรายบุคคลและเป็นกลุ่ม (Healey & Jenkins, 2007) โดยเฉพาะรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สดชื่น (Mindfulness experiential learning model) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่อยู่กับปัจจุบัน (Here and now) (Yeganeh & Kolb, 2009; เพลินตา พรหมบัวศรี, 2560) ผู้วิจัยได้นำแนวทางของการฝึกสมาธิหรือฝึกจิตมาใส่เพิ่มในขั้นนำก่อนเข้าสู่การจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง โดยอาจใช้คำกล่าวขณะผู้เรียนทำสมาธิ เพื่อให้ผู้เรียนมีความตั้งมั่นและมีสติในการทำกิจกรรมต่อไป

3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Albert Bandura) มีความเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ และการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่นั้นสามารถเรียนรู้ได้โดยประสบการณ์ตรง และการสังเกต องค์ประกอบทางชีววิทยามีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรม แบนดูราได้อธิบายว่าพฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ มนุษย์สามารถกำหนดสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมก็สามารถกำหนดพฤติกรรม พฤติกรรมก็สามารถกำหนดองค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบส่วนบุคคลก็สามารถกำหนดพฤติกรรมได้เช่นกัน และพฤติกรรมของบุคคลนั้นไม่ได้เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียว หากแต่มีผลมาจากกระบวนการทางปัญญาด้วย นั่นหมายความว่า ถ้ากระบวนการทางปัญญาเปลี่ยน พฤติกรรมของบุคคลก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Bandura, 1977 อ้างถึงใน (ประทีป จินฉัตร, 2541; ประเทือง ภูมิภักทราคม, 2540)

3.2.1 วิธีการเรียนรู้ตามแนวคิดของแบนดูรา

แบนดูราได้กล่าวว่าการเรียนรู้ของมนุษย์มี 2 วิธี คือ

1) การเรียนรู้จากผลกรรม (Learning by response consequence) วิธีการเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นการเรียนรู้เบื้องต้นที่สุดและเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ก็คือ การเรียนรู้จากผลกรรมทั้งทางบวกและทางลบ ได้แก่ การเรียนรู้จากผลของการกระทำ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่า มนุษย์มีความสามารถทางสมองในการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ที่ผ่านมา มนุษย์

มีความสามารถที่จะรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ กระบวนการเรียนรู้จากผลกรรรมทำหน้าที่ 3 ประการ คือ

1.1) ทำหน้าที่ให้ข้อมูล การสังเกตผลที่ได้รับของการกระทำว่าการกระทำใดในสถานการณ์ใดให้ผลอย่างไร ข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมในอนาคต

1.2) ทำหน้าที่จูงใจ คือความเชื่อในการคาดหวังของบุคคล ผลใดที่เป็นที่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำมาก ผลใดไม่เป็นที่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำน้อยและจะพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำนั้น

1.3) ทำหน้าที่เสริมแรง การกระทำใดที่ได้รับการเสริมแรง การกระทำนั้นย่อมมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ซึ่งการเสริมแรงในที่นี้จะเน้นถึงการกระทำให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่มากกว่าการสร้างพฤติกรรมใหม่

2) การเรียนรู้จากการสังเกต (Observation learning) หรือ การเรียนรู้จากการเลียนแบบ (Learning through modeling) แบบดูรามีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือการเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตจากตัวแบบเพราะตัวแบบเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน และเนื่องจากการใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แคบ การรับรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของสังคมจึงผ่านมาจากประสบการณ์ของผู้อื่นโดยการได้ยินและได้เห็นโดยไม่มีประสบการณ์ตรงมาเกี่ยวข้อง คนส่วนมากรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของสังคมโดยผ่านสื่อแทบทั้งสิ้น

2.1) ประเภทของตัวแบบ แบ่งตัวแบบออกเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่

2.1.1) ตัวแบบทางพฤติกรรม (Behavior modeling) หมายถึงการมีตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมให้เห็น ซึ่งมีความสำคัญมากเพราะการเป็นตัวแบบทางพฤติกรรมมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมใหม่

2.1.2) ตัวแบบทางวาจา (Verbal modeling) หมายถึงการมีตัวแบบที่พูดบอกหรือเขียนว่าจะทำอะไรอย่างไร เพราะมนุษย์สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากมายจากการฟังการพูดการบอกของผู้อื่น หรือจากการอ่านสิ่งที่ผู้อื่นเขียนขึ้น

2.1.3) ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic modeling) หมายถึงการมีตัวแบบภาพหรือเสียงที่ผ่านสื่อต่าง ๆ คือ วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การแต่งกาย อากัปกริยา และนามธรรม ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ

2.1.4) ตัวแบบสัมผัส (Kinesthetic modeling) หมายถึงการมีตัวแบบโดยการใช้การสัมผัส เช่น ผู้เรียนตาบอด

2.2) กระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ มี 4 องค์ประกอบ คือ

2.2.1) กระบวนการใส่ใจ (Attention process) หมายถึงกระบวนการที่บุคคลใส่ใจและสนใจในการรับรู้พฤติกรรมของตัวแบบ การเรียนรู้จากการสังเกตจะเกิดขึ้นได้มากก็ต่อเมื่อบุคคลใส่ใจต่อพฤติกรรมของตัวแบบ แต่การจะใส่ใจมากน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย ได้แก่

2.2.1.1) ปัจจัยเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นตัวแบบ มีอิทธิพลต่อระดับของการเรียนรู้จากการสังเกต ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความเด่นชัดของตัวแบบ 2) ทิศทางของอารมณ์ความรู้สึกที่ผู้สังเกตมีต่อตัวแบบ 3) ความซับซ้อนของเหตุการณ์ที่เป็นตัวแบบ 4) จำนวนตัวแบบ หากตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมนั้นมีจำนวนมาก จะเรียกความใส่ใจจากตัวแบบได้มาก 5) คุณค่าในการใช้ประโยชน์ของตัวแบบที่มีต่อผู้สังเกต

2.2.1.2) ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของผู้สังเกต มีอิทธิพลต่อการใส่ใจกับเหตุการณ์ที่เป็นตัวแบบ ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถในการรับรู้ของผู้สังเกต ซึ่งหมายรวมถึง การเห็น การได้ยิน การอ่าน การรู้สึกกลิ่นและการสัมผัส 2) ชุดการรับรู้ หมายถึงแนวการรับรู้ของบุคคลที่เป็นผลมาจากการสั่งสมในอดีต 3) ความสามารถทางปัญญาของผู้สังเกต ผู้สังเกตที่มีความสามารถทางปัญญาสูงมีโอกาสสังเกตรายละเอียดพฤติกรรมของตัวแบบได้มากกว่า 4) ระดับการตื่นตัว บุคคลที่มีการตื่นตัวในระดับปานกลางมีโอกาสใส่ใจกับพฤติกรรมของตัวแบบมากกว่าบุคคลที่มีความตื่นตัวต่ำ 5) ความชอบที่มีมาแล้ว ตัวแบบที่สอดคล้องกับความชอบของผู้สังเกต จะทำให้ผู้สังเกตใส่ใจตัวแบบได้มาก

2.2.2) กระบวนการเก็บจำ (Retention process) เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ ถ้าหากผู้สังเกตสามารถเก็บจำพฤติกรรมของตัวแบบไว้ได้ ทั้งนี้เพราะผู้สังเกตไม่มีโอกาสทำตามพฤติกรรมตามตัวแบบในขณะที่สังเกตได้ กระบวนการเก็บจำมีปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ

2.2.2.1) ปัจจัยที่เป็นการเก็บจำ ประกอบด้วยปัจจัยย่อย 4 ปัจจัย คือ 1) การเก็บรหัสเป็นสัญลักษณ์ มี 2 วิธี คือ การจำเป็นภาพ และการจำเป็นคำพูด ในการจำรูปแบบพฤติกรรมส่วนใหญ่จะจำเป็นภาพ 2) การจัดระบบทางปัญญา คือ การเลือกรับรู้พฤติกรรมของตัวแบบการใช้วิธีเฉพาะตัวในการเก็บจำสิ่งที่ได้พบเห็นและการระลึกสิ่งที่จำออกมาและทำตาม 3) การทบทวนทางปัญญา คือ การนำแบบพฤติกรรมของตัวแบบมาทบทวนในใจ หากมีการทบทวนอยู่ตลอดก็จะสามารถเก็บจำแบบแผนพฤติกรรมของตัวแบบไว้ได้มาก 4) การทบทวนการ

กระทำ คือ การลงมือทบทวนแบบแผนการกระทำตามที่ได้สังเกตตัวแบบมา การทบทวนการกระทำจะทำให้มีโอกาสจะเก็บจำแบบแผนพฤติกรรมของตัวแบบไว้ได้มาก

2.2.2.2) ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของผู้สังเกต ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ 1) ทักษะทางปัญญา หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะเก็บรหัสเป็นสัญลักษณ์ที่จะจดจำเป็นเวลานาน 2) โครงสร้างของปัญญา หมายถึง การจัดระบบทางปัญญาหลาย ๆ ระบบเข้าด้วยกันเป็นระบบใหญ่ที่สะดวกต่อการระลึกระบบใดระบบหนึ่งกลับมาใช้งาน

2.2.3) กระบวนการกระทำ (Production process) เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตนำเอาการเก็บจำสัญลักษณ์มาแปลงเป็นการกระทำ กระบวนการกระทำมีปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ

2.2.3.1) ปัจจัยที่เป็นการกระทำ ประกอบด้วย 4 ปัจจัยคือ 1) การระลึกภาพจากปัญญา เป็นการระลึกภาพแบบแผนพฤติกรรมของตัวแบบที่ผู้สังเกตได้เก็บจำไว้ในปัญญาออกมา ถ้าบุคคลระลึกภาพจากปัญญาได้แม่นยำบุคคลก็มีโอกาสทำพฤติกรรมตามแบบแผนของตัวแบบได้มากขึ้น 2) การสังเกตการกระทำ เน้นให้สังเกตการกระทำของตนเอง ซึ่งรวมถึงการสังเกตความรู้สึกต่าง ๆ ภายในการฟัง การมองการกระทำของตนเอง 3) ข่าวสารป้อนกลับ หมายความว่ารวมทั้งข่าวสารย้อนกลับที่ได้จากการสังเกตการกระทำของตนเองและข่าวสารย้อนกลับจากภายนอก 4) การเทียบเคียงการกระทำกับภาพทางปัญญา เป็นการนำการสังเกตการกระทำที่ได้เป็นข่าวสารป้อนกลับมาเทียบเคียงกับการกระทำที่เป็นภาพทางปัญญา หากมีส่วนที่ยังไม่ถูกต้อง ก็สามารถนำไปปรับปรุงตนเองได้

2.2.3.2) ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของผู้สังเกต ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ 1) ความสามารถทางกาย และ 2) ทักษะของพฤติกรรมย่อย ซึ่งการที่จะสังเกตการกระทำของตัวแบบแล้วนำไปปฏิบัติได้นั้น จะต้องมีความสามารถทางกายและทักษะทางพฤติกรรมเพื่อที่จะทำพฤติกรรมนั้นได้

2.2.4) กระบวนการจูงใจ (Motivation process) เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างมากที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบออกมา ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบคือ ตัวจูงใจ ซึ่งหมายถึง สิ่งของ ปฏิกริยาของผู้อื่น หรือของบุคคลเองที่จูงใจให้บุคคลทำหรือไม่ทำพฤติกรรมหนึ่ง ๆ ซึ่งแรงจูงใจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

2.2.4.1) ตัวจูงใจภายนอก เป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกบุคคลที่จูงใจให้เขาทำหรือไม่ทำพฤติกรรมตามตัวแบบที่สังเกตมา ตัวจูงใจนี้อาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่นรางวัลหรือสิ่งของ ทั้งที่น่าพอใจและไม่น่าพอใจสำหรับบุคคล ปฏิกริยาจากผู้อื่นทั้งทางบวกและทางลบ

2.2.4.2) ตัวจูงใจที่เห็นคนอื่นได้รับ คือ การที่บุคคลเห็นผู้อื่นได้รับการเสริมแรงการทำพฤติกรรมหนึ่ง ๆ ซึ่งมีผลจูงใจให้ผู้สังเกตทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้นได้

2.2.4.3) ตัวจูงใจของตนเอง เป็นสิ่งที่บุคคลให้กับตนเอง ซึ่งอาจเป็นสิ่งของที่จับต้องได้หรือเป็นการประเมินตนเอง

ผู้วิจัยนำแนวคิดของแบนดูรามาเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างพฤติกรรมองค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมมาใช้ โดยมุ่งเน้นการให้ผู้เรียนได้ออกไปพบเจอประสบการณ์ภายนอกชั้นเรียนและพบเจอตัวแบบ (Model) ที่ดี โดยประสบการณ์นั้นต้องสามารถกระตุ้นแรงจูงใจของผู้เรียน เพราะการเรียนรู้ที่ได้มาจากการปฏิบัติจริง หรือประสบการณ์ตรงจะทำให้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความชัดเจนมากขึ้น (เพลินดา พรหมบัวศรี, 2560)

3.3 รูปแบบ The Five Practices of Exemplary Leadership

รูปแบบการพัฒนาผู้นำ The Five Practices of Exemplary Leadership โดย Kouzes and Posner (1987, 2007 as cited in (Ampapan Tuntinakhongul, 2012; Komives, Dugan, Owen, Slack, & Wagner, 2011; เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2557; ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงคาร, 2560) นั้นได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่ดีไว้ 5 ประการ ได้แก่

1) เป็นต้นแบบนำทาง (Model the way) ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงแบบอย่างในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ โดยพฤติกรรมที่แสดงออก คือ ความสามารถในการทำตนหรือแสดงบุคลิกภาพให้เป็นตัวอย่าง (Role model) ที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าของการสร้างความสำเร็จ สร้างความเชื่อมั่น ความมุ่งมั่น และความก้าวหน้าที่ยั่งยืน ซึ่งเมื่อนำแนวทางนี้มาใช้ในชั้นเรียน ผู้เรียนควรได้รับโอกาสให้แสดงความคิดของตนเองต่อสาธารณะ ครูควรใช้คำถามประเภทที่ว่า “ถ้าผู้เรียนเผชิญปัญหาหรือต้องปฏิบัติเรื่อง...แล้ว ผู้เรียนจะมีแนวทางอย่างไร” ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น “ถ้าผู้เรียนจะต้องเขียนสรุปความจากเรื่องที่อ่าน จะมีวิธีการอย่างไร” แล้วให้ผู้เรียนตอบ ผู้สอนควรใช้คำถามประเภทนี้ เพื่อให้ผู้เรียนแสดงตัวอย่างวิธีการลงมือทำ หรือปฏิบัติต่องานหรือปัญหาเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่เพื่อนคนอื่น ๆ ซึ่งก็จะช่วยให้เพื่อนรับรู้และยอมรับความสามารถของผู้เรียนผู้นั้นได้

2) สร้างแรงบันดาลใจต่อวิสัยทัศน์ร่วม (Inspiring a shared vision) เน้นสร้างเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถที่จะดลใจให้ผู้อื่นเห็นภาพอนาคตตามที่วาดไว้ พฤติกรรมที่แสดงออก คือ

ความสามารถในการคิด มองเห็นความเป็นไปได้ในอนาคต มีการสื่อสารที่ลึกซึ้ง จูงใจ ปลุกเร้า ผู้อื่น ผู้เรียนจะต้องสามารถส่งต่อแรงบันดาลใจนั้นไปสู่สมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดแรงคลไจตามไปด้วย เมื่อนำแนวทางนี้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนควรใช้คำถามหลัก คือ “อะไรคือภาพแห่งความสำเร็จที่ผู้เรียนมองเห็นจากประเด็นนี้ และจะไปสู่ภาพนั้นได้อย่างไร” จากคำถามนี้ ผู้เรียนควรได้มีโอกาสทำกิจกรรมกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน เกี่ยวกับความนึกคิดหรือภาพฝันต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ตัวอย่างกิจกรรมเช่น ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มแล้วให้แต่ละกลุ่มคิดถึงภาพชุมชนหรือท้องถิ่นของตนในอีก 10, 50, หรือ 100 ปีข้างหน้าว่ามีอะไรที่ต้องเร่งแก้ปัญหา และเสนอแนวทางแก้ปัญหาเป็นข้อ ๆ จากนั้นช่วยกันเขียนเป็นแผนนโยบายของกลุ่ม ออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียนหรือจัดเป็นนิทรรศการขนาดย่อมหรือทำเป็นสื่อการเรียนรู้ในลักษณะของ e-learning เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนและครู จากนั้นแต่ละคนเขียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ในประเด็นดังกล่าว

3) กล้าท้าทายกระบวนการ (Challenge the process) พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ความเต็มใจค้นหาโอกาสท้าทายที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้จากความผิดพลาด กระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าที่จะท้าทายต่อกระบวนการต่าง ๆ ที่ตนเองประสบ ผู้เรียนที่เป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่หาญกล้า ทำทายเป็นสิ่งที่ตนเองเห็นว่าเป็นปัญหาด้วยการพยายามลองถูกลองผิดและคิดค้นสิ่งใหม่ขึ้นมาอย่างไม่ท้อถอย ผู้สอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถามว่า “สิ่งที่ตนเป็น ทำ เชื่อ หรือ ดำรงอยู่นี้ถูกต้องหรือมีประสิทธิภาพที่สุดแล้วจริงหรือไม่ แล้วถ้ายังไม่ดีจะทำอย่างไรได้บ้าง” คำถามประเภทนี้สามารถนำมาใช้ฝึกคิดในการเรียนเนื้อหาต่าง ๆ โดยผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ที่ท้าทายความคิดเดิมของตนเองอยู่ตลอดเวลาและทำที่สุดจะสามารถแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ และต้องการที่จะแบ่งปันแนวทางนั้นไปสู่ผู้อื่นด้วย

4) ศักยภาพในการปฏิบัติงานกับผู้อื่น (Enabling others to act) พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ความสามารถในการสร้างความร่วมมือกับผู้อื่นด้วยการสนับสนุนเป้าหมายที่มีร่วมกันและความไว้วางใจกัน โน้มนำให้ผู้อื่นลงมือปฏิบัติได้ การคิดเพียงอย่างเดียวโดยไม่ลงมือปฏิบัติ นอกจากจะไร้ประโยชน์ยังเป็นการสิ้นเปลืองเวลาในการคิด ดังนั้นผู้นำต้องสามารถที่จะกระตุ้นให้ผู้อื่นมองเห็นภาพที่ตนเองวาดและยินดีที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างภาพความคิดนั้น ให้กลายเป็นรูปธรรมขึ้นมาได้ จากแนวคิดนี้กิจกรรมกลุ่มยังเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาผู้เรียนภายใต้การใช้คำถามที่ผู้เรียนควรถามตนเองอย่างสม่ำเสมอว่า “จะทำให้เพื่อนหรือคนอื่น ๆ ยอมรับและปฏิบัติในสิ่งที่กำหนดไว้ได้อย่างไร” ตัวอย่างการนำแนวทางข้อนี้มาใช้ เช่น ผู้สอนอาจมอบหมายให้นักเรียนทำโครงการภาษาไทยแล้วในช่วงระหว่างการทำโครงการ ผู้สอนอาจให้

นักเรียนที่เป็นสมาชิกแต่ละคนเขียนถึงสิ่งที่ตนเองคาดหวังไว้และแนวทางที่จะทำให้เพื่อนสมาชิกในกลุ่มร่วมมือร่วมใจกันทำงานหรือช่วยกันแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น จากนั้นนำมาแลกเปลี่ยนกันอ่านหรือพูดสนทนาภายในกลุ่ม สิ่งนี้จะทำให้ผู้เรียนยอมรับกันและกัน เพราะเห็นว่าสมาชิกแต่ละคน ต่างก็ต้องการกำลังจากทุกภาคส่วนเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จไปได้

5) เสริมสร้างกำลังใจ (Encourage the heart) พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ความสามารถในการเห็นคุณค่าของความสำเร็จ ผู้เรียนต้องรู้จักส่งเสริมความรู้สึกหรือจิตใจของสมาชิกในกลุ่มไม่ให้ย่อท้อหรือยอมแพ้ต่ออุปสรรค ต้องรับรู้ว่าการทำงานของกลุ่มขับเคลื่อนไปได้มากน้อยเพียงใด และที่สำคัญจะต้องรู้ว่าสมาชิกในกลุ่มอยู่ในภาวะอารมณ์หรือความรู้สึกใด คำถามสำคัญคือ จะต้องรู้ว่า “หากกลุ่มหรือเพื่อนร่วมงานเกิดความท้อถอย จะมีวิธีการอย่างไรบ้างที่จะช่วยให้เขากลับมาเข้มแข็งอีกครั้งหนึ่ง” การรู้จักที่จะส่งเสริมผู้อื่นด้วยถ้อยคำที่ทำให้เกิดความเข้มแข็ง แรงบันดาลใจ หรือเห็นถึงความสำเร็จที่รอคอยอยู่ข้างหน้าว่าจะสร้างประโยชน์ต่อกลุ่มอย่างไรนั้นจึงเป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรเรียนรู้ ซึ่งหากผู้เรียนไม่ทราบว่าจะพูดอย่างไรหรือจะทำอย่างไรกับสมาชิกคนอื่น ๆ ผู้สอนอาจจะใช้วิธีการให้ตัวอย่างหรือให้ผู้เรียนได้อ่านถ้อยคำ ข้อความหรือตัวอย่างสถานการณ์ในการที่จะให้กำลังใจหรือการปฏิบัติต่อผู้ที่ท้อแท้เพื่อให้ค้นพบแนวทางของตนเองที่จะนำไปใช้กับเพื่อนสมาชิก

แนวทางทั้ง 5 ประการของ Kouzes และ Posner เป็นแนวทางที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำในการเรียนหรือการศึกษาแทบทุกประเภท ใจหายที่สำคัญคือจะทำอย่างไรให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมา กล้าวาดภาพอนาคต ทำทนายระบบ ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายและโน้มน้าวคนตลอดจนยึดเหนี่ยวจิตใจคนและที่สำคัญที่สุดผู้สอนหรือนักศึกษาคณาจารย์ในฐานะที่เป็นผู้พัฒนาผู้เรียนสามารถปฏิบัติแนวทางทั้ง 5 ประการได้ครบถ้วนแล้วหรือไม่ เพราะความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้สอนเองต้องเป็นผู้นำเสียก่อนแล้วจึงส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติต่อไปได้ (เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2557)

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้นำของ Kouzes และ Posner ผู้วิจัยได้หาแนวทางที่จะนำแนวคิดนี้มาใช้ในการจัดจัดการเรียนรู้จึงค้นพบงานของ อัมภาพรธน ตันตินาครกุล (2555) ที่ได้สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในนักศึกษามหาวิทยาลัยโดยใช้แนวคิดของ Kouzes และ Posner เป็นฐาน โดยรูปแบบที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) โอกาส (Opportunity) เน้นการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนผ่านนโยบายของมหาวิทยาลัยและการเป็นผู้นำเพื่อเปลี่ยนแปลง 2) การจูงใจ (Motivation) เน้นการสร้างทักษะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่น ความรับผิดชอบ การแก้ปัญหา การสร้างทีม การสื่อสาร และการคิดสร้างสรรค์ 3) ปฏิสัมพันธ์

(Engagement) เน้นการฝึกปฏิบัติผ่านแนวทางทั้ง 5 ของ Kouzes และ Posner ได้แก่ เป็นต้นแบบ นำทาง (Model the way) สร้างแรงบันดาลใจต่อวิสัยทัศน์ร่วม (Inspiring a shared vision) กล้าท้าทายต่อกระบวนการ (Challenge the process) ศักยภาพในการปฏิบัติงานกับผู้อื่น (Enabling others to act) และเสริมสร้างกำลังใจ (Encourage the heart) โดยมีความเชื่อว่าการพัฒนาผู้นำเกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดของ Kouzes และ Posner และโมเดลของอำภาพรพรณ ตันตินาครกุล มาเป็นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น

การประเมินภาวะผู้นำ

การประเมินผู้นำใช้การประเมินผลที่ยืดสภาพจริง (Hold true assessments) (อัคพงษ์ สุขมาตย์ และคณะ., 2560) โดยเป็นการประเมินผลก่อนการดำเนินงาน การประเมินผลระหว่างดำเนินการเพื่อเป็นการติดตามประเมินผลความก้าวหน้า และการประเมินผลหลังการดำเนินงานเป็นการประเมินผลภายหลังจากสิ้นสุด เพื่อสรุปว่ามีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยในการประเมินคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การประเมินหลายวิธีการประเมิน ดังนี้ (พัชรา วาณิชวดี, 2560)

1) ใช้การประเมินแบบ 360 องศา (360degree feedback) เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ทราบถึงระดับพฤติกรรมที่แสดงออกถึงภาวะผู้นำจากหลากหลายมุมมองไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนเอง เพื่อน ผู้สอน โดยอาจประเมินก่อนการพัฒนา ระหว่างการพัฒนา และหลังการพัฒนาก็ได้ ซึ่งการประเมินแบบนี้ช่วยนำเสนอข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) อีกด้วย ซึ่งการที่ได้รับข้อมูลย้อนกลับจากแหล่งที่หลากหลายช่วยสะท้อนให้เห็นถึงระดับความเป็นผู้นำที่แท้จริงและชัดเจนขึ้น

2) ใช้การประเมินแบบสะท้อนประสบการณ์ (Reaction) เป็นการประเมินจากมุมมองที่สะท้อนประสบการณ์จากการพัฒนาภาวะผู้นำผ่านการคิดเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ การเรียนรู้ การพูดคุยแลกเปลี่ยนหลังเข้ารับประสบการณ์ การสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ หรือการทบทวนหลังการลงมือปฏิบัติ การสะท้อนประสบการณ์มี 2 ประเภทคือ

2.1) การสะท้อนประสบการณ์แบบตื่นตัว (Active reaction) หมายถึง การสะท้อนสิ่งที่เรียนรู้จากการกระทำที่เกิดขึ้นหลังจากการกระทำเสร็จสิ้นไปแล้วผ่านการมอญย้อนกลับไปที่กิจกรรมในภาพรวมทั้งหมดผ่านชุดคำถามต่าง ๆ

2.2) การสะท้อนประสบการณ์แบบเชิงรุก (Proactive reaction) หมายถึง การสะท้อนสิ่งที่เรียนรู้ระหว่างลงมือทำแล้วถึงจุดประสบปัญหาไม่สามารถเดินหน้าต่อไปได้ จะมีการสะท้อนงาน กิจกรรมที่ติดขัดหรือมีปัญหาเพื่อสร้างความเข้าใจและผลักดันให้งานเดินหน้าต่อไปได้ นอกจากนี้การสะท้อนสิ่งที่เรียนรู้จากประสบการณ์ยังหมายรวมถึงการวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นและหา

เหตุผลว่าทำไมถึงเกิดเหตุการณ์เช่นนั้น ประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อค้นหาว่าการกระทำหรือพฤติกรรมใดที่นำสู่ความสำเร็จ และประเมินการตอบสนองทางอารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์และคิดว่าผู้อื่นจะรู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์นั้น ๆ ทั้งนี้การสะท้อนสิ่งที่เรียนรู้จากประสบการณ์จะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนรู้จริงและสิ่งที่เรียนรู้ทางทฤษฎี อันจะนำสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของผู้เรียน

3) การประเมินผ่านการสังเกต (Observation) การสังเกตช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพในรูปแบบบันทึกสนามและข้อมูลเชิงปริมาณที่ทำให้ทราบถึงความรู้ ทักษะ ทศนคติและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

ทั้งนี้ผู้ประเมินต้องมองดูการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ เพราะการพัฒนาผู้นำมีผลลัพธ์ทั้งในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว การออกแบบการประเมินควรตรวจสอบผลการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาที่หลากหลาย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์เพื่อให้ได้หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ดังนี้

ตาราง 6 การสังเคราะห์หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สติชอบ	ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม	รูปแบบ The Five Practices of Exemplary Leadership
1) การจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้จากความคิดและเรียนรู้จากการกระทำ และได้พบเจอบุคคลต้นแบบเพื่อศึกษาแนวคิดของบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้อื่น เรียนรู้ผ่านแรงบันดาลใจ โดยผู้สอนเป็น	✓	✓	✓

ตาราง 6 (ต่อ)

หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	รูปแบบการ เรียนรู้เชิง ประสบการณ์ สติชอบ	ทฤษฎีการ เรียนรู้ทาง สังคม	รูปแบบ The Five Practices of Exemplary Leadership
ผู้สนับสนุนและช่วยเหลือผู้เรียนให้บรรลุความ ต้องการผ่านการใช้พลังคำถาม			
2) ฝึกให้ผู้เรียนมีสติ ทำจิตใจให้สงบ ฝึกลมหายใจ และฟังความสนใจไปที่สัมผัสใหม่ เสียงใหม่ที่ได้ยิน การเห็นสิ่งใหม่ สัมผัสความรู้สึกของตัวเอง รวมถึง เปิดใจให้กว้าง พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งใหม่			
3) ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์ที่ได้พบเจอกับเพื่อน อาจารย์ และผู้รู้ เพื่อช่วยกันคิดและสรุปความรู้ที่ได้ พร้อมแนวทาง แก้ไข	✓	✓	✓
4) ผู้เรียนได้คิดไตร่ตรองผลจากการกระทำ สะท้อน คิดประสบการณ์ที่ได้พบเจอ	✓	✓	✓
5) การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระยะ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและเพื่อปรับปรุงผลการ เรียนของผู้เรียน	✓		

3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในต่างประเทศและมักเป็นงานวิจัยทางการตลาด หรือสังคม มีส่วนน้อยที่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษา ส่วนงานวิจัยในประเทศมักเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการค้นหาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในผู้บริหาร ดังเช่น เอกกรินทร์ สังข์ทอง (2555) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า กลไกสำคัญหนึ่งของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมผู้บริหารที่ต้องมี คือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างของผู้คนในพื้นที่ให้เกิดความยอมรับซึ่งกันและกัน โดยภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารที่ต้องมีประกอบด้วย การตระหนักถึงความอ่อนไหวต่อพหุวัฒนธรรมศึกษา การจัดการศึกษาที่สอดคล้อง

กับบริบทของพื้นที่ และมีความเข้าใจความแตกต่างของสังคมพหุลักษณะ โดยจากงานวิจัยมีข้อสังเกตว่าผู้บริหารยังเน้นเจาะจงอยู่ที่การจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายในเชิงบูรณาการกับความต้องการของผู้คนและบริบทของพื้นที่เป็นสำคัญแต่ยังขาดการเน้นย้ำให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้รู้จักเรียนรู้สังคมภายนอกที่ไม่ใช่บริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งอาจส่งผลต่อการเตรียมคนในการยอมรับความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม และจากงานวิจัยของ นนทกร มังคละศิริ (2560) ที่ค้นหาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบหนึ่งที่ผู้บริหารมีปัญหาคือ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยยังขาดความเข้าใจในวัฒนธรรมทางวิชาชีพ และการยอมรับความแตกต่างทางเพศ ซึ่งมีวิธีแก้ไขคือ การปรับตนเองและจัดกิจกรรมเพื่อสานสัมพันธ์ สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ Simmons (2016) ที่ค้นหาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารโรงเรียน โดยนำกรอบแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) ของแบนดูรา (Albert Bandura) มาใช้เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งอธิบายได้ว่าคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นของผู้บริหารส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการสังเกตและศึกษารูปแบบพฤติกรรมของบุคคลอื่นในโรงเรียน และมีงานวิจัยหลายเรื่องให้แนวทางการพัฒนาผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม เช่น Le (2015) ที่ศึกษากลยุทธ์ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม มองว่าการพัฒนาผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในเชิงธุรกิจทำได้โดยกลยุทธ์ 3 ข้อ ได้แก่ 1) การพัฒนาผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ต้องเริ่มจากการที่ผู้เรียนมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมและบริบทของแต่ละที่ ซึ่งความรู้นี้อาจหาได้จากการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและพฤติกรรมทั่ว ๆ ไป ที่สำคัญคือ ต้องเป็นการรับรู้โดยไม่ตัดสิน 2) ค้นหาประสบการณ์ทางพหุวัฒนธรรม คือผู้เรียนเรียนรู้และพัฒนาความรู้จากประสบการณ์ในอดีตและความผิดพลาด จากคนที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น เพื่อนร่วมงาน ญาติพี่น้อง และเรียนรู้จากบทบาทหน้าที่ของคนในสังคม 3) การรวบรวมความรู้เข้าด้วยกัน ผ่านการวางแผนการปฏิบัติในขั้นนี้คือการที่ผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมประยุกต์ใช้ความรู้จากการเรียนรู้ในขั้นที่ 1) และ 2) ความท้าทายในขั้นนี้คือ การประยุกต์ใช้สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีบางงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษา อาทิเช่น Fine and Lee (2017) ทำการศึกษาการสอนรายวิชาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวัตถุประสงค์ในหลักสูตรรายวิชาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย พบว่า ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังหลังจากจบการเรียนรู้คือ ความเข้าใจผลกระทบของอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมทั้งในด้านประสบการณ์การใช้ชีวิต และมุมมองของโลกที่มีต่อความสัมพันธ์ของผู้นำ โดยการประเมิน

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของทัศนคติหรือพฤติกรรมในตัวผู้เรียนว่าเป็นไปตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการหรือไม่นั้น ใช้การประเมินผลการเรียนรู้โดยบุคคลหลายฝ่าย อาทิเช่น คณะอาจารย์ เจ้าหน้าที่ของคณะ และผู้มีส่วนร่วมอื่น ๆ โดยผลของการประเมินจะแบ่งปันให้กับผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว รวมถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการเรียนรู้ และ Fine (2015) ยังมีงานวิจัยอีกเรื่องที่ได้ศึกษาการสอนภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมโดยใช้แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม (Social constructionist approach) ผลการวิจัยพบว่า สามารถเพิ่มภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้เรียนได้ โดยในการจัดการเรียนรู้มีการยกตัวอย่างกิจกรรมผ่านการจำลองสถานการณ์ (เอเลี่ยนกำลังมา!!) รวมถึงใช้แนวคิดการเล่าเรื่อง (A storytelling approach) เพื่อเพิ่มการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลรวมถึงความท้าทายในการคิดที่มีต่อการฟังประสบการณ์ของผู้อื่น ซึ่งในการทำกิจกรรมยังใช้แนวคิดการเรียนอย่างกระตือรือร้น (Active learning) เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจหลักการเบื้องต้นของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมและการสื่อสารระหว่างกัน นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับ สติ (Mindfulness) ว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญตัวหนึ่งที่เป็นก้าวแรกของการฝึกปฏิบัติให้เป็นผู้ผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม โดยเริ่มต้นตั้งแต่การมีสติ มีความสามารถจัดการความเครียดและจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ ของตนเองก่อนการเรียนรู้ (Cole & Xhou, 2014; Fortier & Tejpar, 2016)

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการสอบถาม โดยใช้คำถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) (Le, 2015; Parlor, 2015; Simmons, 2016; เอกกรินทร์ สังข์ทอง, 2555) ซึ่งเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถตอบได้อย่างเต็มที่ที่ได้คำตอบที่แน่นอน สมบูรณ์ ตรงกับสภาพความเป็นจริงได้มากกว่าคำตอบที่จำกัดวงให้ตอบ และใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Likert-scale questionnaire) 5 ระดับ (Le, 2015; Parlor, 2015; Simmons, 2016) โดยใช้แบบวัด อาทิเช่น The multicultural leadership strategies developed by Makilouko (Fine, 2015) The Munroe Multicultural Questionnaire (Simmons, 2016) ที่สำคัญหลังการจัดการเรียนรู้ทุกครั้งต้องมีการให้ข้อมูลย้อนกลับจากนักเรียน (Student feedback) เพื่อเป็นการประเมินการสอนของครูและประเมินความเข้าใจของผู้เรียน (Fine, 2015)

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมพบว่า การจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเน้นการเสริมสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน โดยอาจเป็นประสบการณ์ทางตรง ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ลงชุมชน หรือประสบการณ์ทางอ้อม เช่น การชมภาพยนตร์ การทำกิจกรรมในชั้นเรียนผ่านบทบาทสมมติ การจำลองเหตุการณ์หรือสถานการณ์เสมือนจริง

(Scenario) และการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา (Case studies) การเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม การทำสมาธิ (Mindful) โดยผู้วิจัยพบงานวิจัยหลายเรื่องที่เสนอวิธีการและเทคนิคที่ใช้ ได้แก่ การใช้ตัวแบบ การเรียนรู้ผ่านตัวแบบ การสะท้อนกลับและการฝึกหัด การเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน การเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา (Case studies) การเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม การทำสมาธิ (Mindful) การให้สถานการณ์เสมือนจริง (Scenario) เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้ และการฟังเรื่องเล่าจากผู้อื่น การใช้แนวคิด Social constructionist โดยการเพิ่มประสบการณ์ในห้องเรียนและการให้ผลป้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียน การสะท้อนคิดผ่านการเขียน (Reflect writing) การเขียนบันทึกส่วนบุคคล (Personal journal) และการถอดบทเรียน (Lesson learned) รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ของตนเองสู่ผู้อื่น (Fine, 2015; Fine & Lee, 2017; Fortier & Tejpar, 2016; Overstreet et al., 1998; Simmons, 2016) ซึ่งวิธีการและเทคนิคที่ใช้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเชิงพหุวัฒนธรรมที่ได้กล่าวมาแล้ว พบว่าเน้นที่การสร้างความตระหนัก (Aware) การเปิดใจ (Open-mind) การเคารพความแตกต่าง (Respect differences) การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interaction) และการสื่อสาร (Communication)

ตอนที่ 4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

4.1 หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ดีชอบ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และรูปแบบ The Five Practices of Exemplary Leadership ได้ผลดังนี้

1) การจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้จากความคิดและเรียนรู้จากการกระทำ และได้พบเจอบุคคลต้นแบบเพื่อศึกษาแนวคิดของบุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้อื่น เรียนรู้ผ่านแรงบันดาลใจ โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนและช่วยเหลือผู้เรียนให้บรรลุความต้องการผ่านการใช้พลังคำถาม

2) ฝึกให้ผู้เรียนมีสติ ทำจิตใจให้สงบ ฝึกลมหายใจและฟังความสนใจไปที่สัมผัสใหม่ เสียงใหม่ที่ได้ยิน การเห็นสิ่งใหม่ สัมผัสความรู้สึกของตัวเอง รวมถึงเปิดใจให้กว้าง พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งใหม่

- 3) ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์ที่ได้พบเจอกับเพื่อน อาจารย์ และผู้รู้ เพื่อช่วยกันคิดและสรุปความรู้ที่ได้ พร้อมแนวทางแก้ไข
- 4) ผู้เรียนได้คิดไตร่ตรองผลจากการกระทำ สะท้อนคิดประสบการณ์ที่ได้พบเจอ
- 5) การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระยะ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและเพื่อปรับปรุงผลการเรียนของผู้เรียน

4.2 วัตถุประสงค์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- 1) ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม
- 2) ผู้เรียนแสดงออกถึงภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม
- 3) ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

4.3 ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ เปิดโอกาส (Opportunity) กระตุ้นความสงสัย (Power question) จูงใจให้คิด (Inspiration) ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) และไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นเตรียมความพร้อม (20 นาที) เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาครูได้ตั้งสติ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้งาม

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) (40 นาที)

เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาครูได้พบเจอประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้แก่ การได้ดูคลิปวิดีโอ การเรียนภาษาถิ่น ได้ลงพื้นที่ในสถานการณ์จริง ได้พบบุคคลต้นแบบ และนำผลจากประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับมาผสมผสานเข้ากับความคิดเดิม เพื่อมาเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติ และพฤติกรรมของตนเอง การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในขั้นนี้เป็นการเรียนรู้ที่ได้มาจากการปฏิบัติในสถานการณ์จริง ตัวอย่างกิจกรรมที่ใช้ เช่น

- การพบบุคคลต้นแบบ
- ลงพื้นที่จริงเพื่อเห็นมุมมองใหม่ ๆ เช่น โรงเรียน วัด มัสยิด โบสถ์
- ชมหนังสือ ภาพยนตร์ ข่าว
- เรียนรู้จากกรณีศึกษา

โดยสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนได้จากการเรียนรู้ คือ การเห็นคุณค่าของประสบการณ์ที่ตน

ได้ประสบและนำสู่การเปลี่ยนภาวะผู้นำในตน

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) (40 นาที)

เป็นขั้นที่ผู้สอนใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และความสนใจของ นักศึกษาครู และการนำเสนอข่าว หรือกรณีศึกษา เพื่อให้เกิดความสงสัย ใคร่รู้ และนำสู่การสืบเสาะหาความรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายเพื่อค้นหาคำตอบจากสิ่งที่สงสัย ตัวอย่างคำถาม เช่น

- มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ปัญหาของเพื่อนอย่างไร
- ประสบการณ์ที่น่าเรียนรู้แบ่งปันกับเพื่อนคืออะไร
- การเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมธรรมชาติมีความสำคัญอย่างไร
- เพราะเหตุใดสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมจึงมีความรุนแรงขึ้น
- จะเกิดอะไรขึ้นถ้าคุณไม่เข้าใจพฤติกรรม
- จะเกิดอะไรขึ้นถ้าคุณไม่มีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม
- ปัญหานี้ควรแก้ไขอย่างไรให้ได้ผลที่ยั่งยืน

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration) (40 นาที)

ขั้นนี้ผู้สอนใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อส่งเสริมผู้เรียนในเรื่องการติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ และการแสดงความคิดเห็น จากการฟังคำตอบของเพื่อน นำสู่การวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา และวิพากษ์ร่วมกันเพื่อหาแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอโดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับ (Feedback) ทันทีและต่อเนื่อง ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนเข้ากลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มคิดถึงภาพชุมชนหรือท้องถิ่นของตนในอีก 10 50 หรืออีก 100 ปีข้างหน้า ว่ามีอะไรที่ต้องเร่งแก้ปัญหา นำสู่การคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาเพื่อหาแนวทางใหม่ ๆ และเสนอแนวทางแก้ปัญหา ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ตัวอย่างคำถาม เช่น

- วิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดควรเป็นอย่างไร
- จะแก้ปัญหานี้และไม่เกิดความขัดแย้งได้อย่างไร
- ประสบการณ์ที่น่าเรียนรู้และแบ่งปันกับเพื่อนคืออะไร
- ความรับผิดชอบในกลุ่มส่งผลต่อการทำงานอย่างไร

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) (60 นาที)

เป็นขั้นของการสร้างทักษะการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การสื่อสารให้เกิดขึ้น นักศึกษาครู กิจกรรมเน้นไปที่การทำงานร่วมกันทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมในห้องเรียน ได้แก่ กิจกรรมสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ และการอภิปรายร่วมกัน กิจกรรมนอกห้องเรียน ได้แก่ การลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์จริง เช่น โรงเรียนระดับประถม

ศึกษา สถานที่สำคัญของศาสนา โบสถ์ วัด มัสยิด เพื่อร่วมสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนา เรียนรู้แนวคิดหลัก และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาร่วมกันวิเคราะห์หาความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ตัวอย่างคำถาม เช่น ถ้าผู้เรียนเผชิญปัญหา หรือต้องปฏิบัติเรื่อง....แล้วผู้เรียนจะมีแนวทางอย่างไร

- อะไรคือภาพแห่งความสำเร็จที่ผู้เรียนมองเห็นจากประเด็นนี้ และจะไปสู่ภาพนั้นได้อย่างไร

- สิ่งที่ทำอยู่นี้ ถูกต้องหรือมีประสิทธิภาพที่สุดแล้วจริงหรือไม่ แล้วถ้ายังไม่ดี จะทำอย่างไรได้บ้าง

- จะทำให้เพื่อนหรือคนอื่น ๆ ยอมรับและปฏิบัติในสิ่งที่กำหนดไว้ได้อย่างไร

- หากกลุ่มหรือเพื่อนร่วมงานเกิดความท้อถอย จะมีวิธีการอย่างไรบ้าง ที่จะช่วยให้เขากลับมาเข้มแข็งอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) (40 นาที)

เป็นขั้นที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนพิจารณา คิดใคร่ครวญ สะท้อนคิดถึงสิ่งที่ได้ทำ ทั้งด้านความรู้ ความรู้สึก ความเชื่อ และประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้จากการปฏิบัติ บนพื้นฐานของการเคารพและให้เกียรติ เน้นให้นักศึกษาครูได้สะท้อนคิดผ่านการเขียน การเล่าเรื่อง ซึ่งสามารถสร้างประสบการณ์ทางบวกให้เกิดขึ้นได้ เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน เพื่อนร่วมประเมิน และการประเมินจากผู้สอน ในด้านความรู้ ความรู้สึกและประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้จากการปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้เรียนประเมินผลการทำงานของตนเองและตรวจสอบผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยตั้งคำถาม

- การทำงานในกลุ่มเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ เพราะเหตุใด

- คิดว่าตนเองมีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขในการเรียนรู้ครั้งต่อไป

2) ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึกที่มีต่อการทำกิจกรรม โดยร่วมกันทบทวน ตั้งคำถาม และอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมอง ความคิด จากการเรียนรู้ร่วมกันตัวอย่างคำถาม เช่น

- รู้สึกอย่างไรในวันนี้

- เรียนรู้อะไรจากการทำกิจกรรม

- นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่อย่างไร

ผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้จากการพบเจอประสบการณ์ใหม่ อุปสรรคที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ทุกสัปดาห์ โดยมีผู้สอนให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ และปรับความเข้าใจให้ตรงกัน และเพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) ครบทั้ง 5 ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง ซึ่งระยะเวลาในการใช้รูปแบบอยู่ที่ 15 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 60 ชั่วโมง

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับกลุ่มตัวอย่าง และการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ

ระยะที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นการศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะและองค์ประกอบของผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมไปถึงการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนิยามภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะและองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจากการวิเคราะห์เอกสาร ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาคุณลักษณะและองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะและองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจากการวิเคราะห์เอกสาร

1.1 วัตถุประสงค์

เพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะและองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกการวิเคราะห์เนื้อหาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจากการศึกษาเอกสารตำรา วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และงานวิจัย

1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.3.1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัย ตำรา บทความวิชาการ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม สังคมพหุวัฒนธรรม ผู้นำแบบรับใช้ และแนวคิดการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยงานวิจัยทางธุรกิจ การตลาด และงานวิจัยทางการศึกษา จากเอกสาร ตำรา วารสารวิชาการ และจากฐานข้อมูล Elsevier, Emeraldinsight, ERIC-Education Resource Information Center, Google Scholar, ProQuest, SAGE Journals Online, SWUDiscovery, Taylor & Francis, TCI-Thai-Journal Citation Index Centre, TDC-Thai Digital Collection, ThaiJo-Thai Journal Online, Thai National Research Repository : TNRR และวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในช่วงพ.ศ. 2555-2561

1.3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) มาจัดระเบียบข้อมูลตีความโดยหาข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) โดยการกำหนดประเด็นสำคัญและหาความเชื่อมโยงของข้อมูลที่ได้ เพื่ออธิบายคุณลักษณะและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาคุณลักษณะและองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

2.1 วัตถุประสงค์

เพื่อกำหนดคุณลักษณะและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) รวมทั้งสิ้น 11 คน มีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) ผู้บริหารโรงเรียน 2 คน อาจารย์นิเทศก์ 3 คน ครูพี่เลี้ยง 2 คน กำหนดเกณฑ์คัดเลือก คือมีประสบการณ์ในการอยู่ในพื้นที่ 10 ปี ขึ้นไป 2) นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ 1 คน คัดเลือกจากประวัติการศึกษาที่เกิดและเติบโตในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3) นักศึกษาครูที่มาจากต่างภูมิลำเนา 1 คน กำหนดเกณฑ์การอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดอย่างน้อย 2 ปี 4) บัณฑิตที่จบการศึกษาแล้วได้ไปบรรจุเป็นข้าราชการที่ต่างพื้นที่ 2 คน กำหนดเกณฑ์การอยู่ในพื้นที่อย่างน้อย 2 ปี

2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.1 ติดต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อขออนุญาตดำเนินการสัมภาษณ์ การนัดหมายวัน เวลา สถานที่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล

2.3.2 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒส่งไปยังหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อขออนุญาตให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

2.3.3 ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 11 คน โดยมีทั้งการสัมภาษณ์แบบพบหน้า และการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ โดยใช้เวลาสัมภาษณ์คน ละประมาณ 30-40 นาที และขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนาตลอดการสัมภาษณ์

2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.4.1 กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดกรอบของการสร้างคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

2.4.2 การสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามหลัก และประเด็นคำถามรองเพื่อสนับสนุนข้อมูล ดังนี้

- คุณลักษณะใดบ้างที่เป็นคุณสมบัติที่โดดเด่นของครูและนักศึกษาครูในพื้นที่ ชายแดนภาคใต้

- โรงเรียนในพื้นที่ต้องการครูที่มีคุณลักษณะแบบใด

- เสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้มีคุณลักษณะดังกล่าว

- ปัญหาหรืออุปสรรคของครู หรือปัญหาของนักศึกษาครูเมื่อฝึกสอน

2.4.3 นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความครอบคลุมของข้อคำถามก่อนนำไปใช้จริง

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) จากการสัมภาษณ์ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษามุมมองและสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักศึกษาครู และนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาคุณลักษณะและองค์ประกอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การวิจัยระยะที่ 2 มีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือสำหรับวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของรูปแบบ และขั้นตอนที่ 3 การศึกษานำร่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบทดลองจนเครื่องมือที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 เพื่อตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 การสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยทำโดยนำข้อมูลคุณลักษณะและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมที่ได้จากระยะที่ 1 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัย เอกสาร ตำรา วารสารวิชาการ และจากฐานข้อมูล Elsevier, Emeraldinsight, ERIC-Education Resource Information Center, Google Scholar, ProQuest, SAGE Journals Online, SWUDiscovery, Taylor & Francis, TCI-Thai-Journal Citation Index Centre, TDC-Thai Digital Collection, ThaiJo-Thai Journal Online, Thai National Research Repository : TNRR และวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในช่วงพ.ศ. 2555-2561 มาสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.2 กำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหา การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 หลักการของรูปแบบ นำแนวคิด สาระสำคัญที่ได้จากการศึกษามากำหนดเป็นหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1) การจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้จากความคิดและเรียนรู้จากการกระทำ และได้พบเจอบุคคล

ต้นแบบเพื่อศึกษาแนวคิดของบุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้อื่น เรียนรู้ผ่านแรงบันดาลใจ โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนและช่วยเหลือผู้เรียนให้บรรลุความต้องการผ่านการใช้พลังคำถาม

2) ฝึกให้ผู้เรียนมีสติ ทำจิตใจให้สงบ ฝึกลมหายใจและฟังความสนใจไปที่สัมผัสใหม่ เสียงใหม่ที่ได้ยิน การเห็นสิ่งใหม่ สัมผัสความรู้สึกของตัวเอง รวมถึงเปิดใจให้กว้างพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่

3) ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์ที่ได้พบเจอกับเพื่อน อาจารย์ และผู้รู้ เพื่อช่วยกันคิดและสรุปความรู้ที่ได้ พร้อมแนวทางแก้ไข

4) ผู้เรียนได้คิดไตร่ตรองผลจากการกระทำ สะท้อนคิดประสบการณ์ที่ได้พบเจอ

5) การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระยะ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ และเพื่อปรับปรุงผลการเรียนของผู้เรียน

2.2.2 วัตถุประสงค์การเรียนรู้

- 1) ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม
- 2) ผู้เรียนแสดงออกถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม
- 3) ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

2.2.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้และเนื้อหา

ผู้วิจัยนำหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มากำหนดขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม (OPIER) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ เปิดโอกาส (Opportunity) กระตุ้นความสงสัย (Power question) จูงใจให้คิด (Inspiration) ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) และไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาครูได้ตั้งสติ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)

เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาครูได้พบเจอประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้แก่ การได้คูคลิวิดีโอ การเรียนภาษาถิ่น ได้ลงพื้นที่ในสถานการณ์จริง ได้พบบุคคลต้นแบบ และนำผล

จากประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับความนิยมผสมผสานเข้ากับความคิดเดิม เพื่อมาเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติ และพฤติกรรมของตนเอง โดยสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนได้จากการเรียนรู้ คือ การเห็นคุณค่าของประสบการณ์ที่ตนได้ประสบและนำสู่การเปลี่ยนภาวะผู้นำในตน

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)

เป็นขั้นที่ผู้สอนใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และความสนใจของนักศึกษาครู และการนำเสนอข่าว หรือกรณีศึกษา เพื่อให้เกิดความสงสัย ใคร่รู้ และนำสู่การสืบเสาะหาความรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายเพื่อค้นหาคำตอบจากสิ่งที่สงสัย

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)

ขั้นนี้ผู้สอนใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อส่งเสริมผู้เรียนในเรื่องการติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ และการแสดงความคิดเห็น จากการฟังคำตอบของเพื่อน นำสู่การวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาและวิพากษ์ร่วมกันเพื่อหาแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)

เป็นขั้นของการสร้างทักษะการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การสื่อสารให้เกิดกับนักศึกษาครู กิจกรรมเน้นไปที่การทำงานร่วมกันทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมในห้องเรียน ได้แก่ กิจกรรมสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ และการอภิปรายร่วมกัน กิจกรรมนอกห้องเรียน ได้แก่ การลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์จริง เช่น โรงเรียนระดับประถมศึกษา สถานที่สำคัญของศาสนา โบสถ์ วัด มัสยิด เพื่อร่วมสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนา เรียนรู้แนวคิดหลัก และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาร่วมกันวิเคราะห์หาความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

เป็นขั้นที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนพิจารณา คิดใคร่ครวญ สะท้อนคิดถึงสิ่งที่ได้ทำทั้งด้านความรู้ ความรู้สึก ความเชื่อ และประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้จากการปฏิบัติ บนพื้นฐานของการเคารพและให้เกียรติ เน้นให้นักศึกษาครูได้สะท้อนคิดผ่านการเขียน การเล่าเรื่อง ซึ่งสามารถสร้างประสบการณ์ทางบวกให้เกิดขึ้นได้

เนื้อหาวิชาที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจากรายละเอียดในนิยามศัพท์เฉพาะ โดยเป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดในตัวนักศึกษาครู มุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม การเรียนรู้ภาษาถิ่น แนวคิดและการปรับตัวเพื่อเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม โดยเป้าหมายคือ นักศึกษาครูต้องมีความรู้ทางพหุวัฒนธรรม มีเจตคติที่ดี

ทางพฤติกรรม และมีทักษะทางพฤติกรรม ซึ่งหัวข้อของแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 7 หัวข้อ 7 แผนการเรียนรู้ รายละเอียดดังนี้

หัวข้อที่ 1 ความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

หัวข้อที่ 2 การรับฟังอย่างตั้งใจ

หัวข้อที่ 3 ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน

หัวข้อที่ 4 การปฏิบัติตนในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตน

หัวข้อที่ 5 การเคารพแนวคิด วิถีชีวิตคนต่างวัฒนธรรม

หัวข้อที่ 6 การจัดการกับอารมณ์ของตนเองเมื่อเจอเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด

หัวข้อที่ 7 ผลที่เกิดขึ้นหากเราไม่มีความรู้ทางวัฒนธรรม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยในแต่ละแผนประกอบด้วย 1) เนื้อหา 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ 4) สื่อการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 6) บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ โดยกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้มีทั้งกิจกรรมในและนอกห้องเรียน

2.2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้วัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละแผนการเรียนรู้ ประกอบด้วย แบบประเมินทักษะทางพฤติกรรมจากการทำกิจกรรม และประเมินการสะท้อนคิดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.4.1 แบบประเมินทักษะทางพฤติกรรม เป็นแบบประเมินการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแบบประเมินความสามารถในการสื่อสาร โดยมีรายการประเมินตามพฤติกรรมบ่งชี้ของภาวะผู้นำทางพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ โดยใช้แบบประเมินนี้ทุกครั้งหลังจากจบการเรียนรู้ในแต่ละแผน มีลักษณะการประเมินแบบ 360 องศา (360 Degree feedback) คือ ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมิน และผู้สอนประเมิน

2.2.4.2 แบบบันทึกการสะท้อนคิด มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ นักศึกษาครูอธิบายความคิด ความรู้สึก การตอบสนอง และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ในประเด็น 1) อธิบายว่าจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ (Key experiences) นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้าง 2) หลังจากได้พบเจอประสบการณ์ครั้งนี้ ให้เขียนบอกความรู้สึกของตนเอง และบอกวิธีการตอบสนองต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้น (Personal response) 3) นักศึกษาอยากแบ่งปัน (To share) เรื่องราวอะไรให้ผู้อื่นได้รับรู้ โดยใช้แบบบันทึกการสะท้อนคิดนี้หลังจากจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพต่อไป

2.3 การจัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้

คู่มือจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ และอธิบายความเป็นมาของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้มีความเข้าใจให้ผู้สนใจนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ตลอดจนสามารถจัดการเรียนรู้ได้ตรงตามความมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยคู่มือการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5) เนื้อหาหรือหัวข้อของการจัดการเรียนรู้ 6) การวัดและประเมินผล

2.4 การตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.4.1 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้แบบประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับคะแนน คือ มีความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีระดับคะแนน 5 4 3 2 1 ตามลำดับ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพหุวัฒนธรรม จำนวน 2 คน ด้านภาวะผู้นำ จำนวน 1 คน ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน และด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 1 คน ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบและเครื่องมือ จากนั้นนำผลการประเมินมาเทียบเกณฑ์แปลผล ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

4.51 – 5.00	รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด
3.51 – 4.50	รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมาก
2.51 – 3.50	รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมปานกลาง
1.51 – 2.50	รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมน้อย
1.00 – 1.50	รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ผลการประเมินเกณฑ์การตัดสินคุณภาพของของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านความเหมาะสมที่จะนำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้คือ คือ ค่าเฉลี่ยมีค่าตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป แต่ถ้ามีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 3.51 ต้องนำร่างรูปแบบไปปรับปรุงและแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.4.2 การประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้แบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ มีความ

สอดคล้อง (+1) ไม่แน่ใจ (0) และไม่มีความสอดคล้อง (-1) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธวัฒนธรรม จำนวน 2 คน ด้านภาวะผู้นำ จำนวน 1 คน ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน และด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 1 คน พิจารณาความสอดคล้องภายในร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากนั้นนำผลคะแนนมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of congruence) (กมลวรรณ ตังธนากานนท์, 2559) มีสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	หมายถึง	ดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$	หมายถึง	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	หมายถึง	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องถ้ามากกว่า 0.5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินคือรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องเหมาะสม แต่ถ้าผลการประเมินมีคะแนนต่ำกว่า 0.5 ให้พิจารณาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือสำหรับวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2.1 วัตถุประสงค์

2.1.1 เพื่อสร้างเครื่องมือวัดและประเมินภาวะผู้นำเชิงพุทธวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1.2 เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินภาวะผู้นำเชิงพุทธวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2 วิธีดำเนินการวิจัย

2.2.1 การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของรูปแบบ

2.2.1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบประเมินภาวะผู้นำเชิงพุทธวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเมินจากแบบประเมิน 3 ด้าน คือ 1) แบบประเมินความรู้ทางพุทธวัฒนธรรม 2) แบบประเมินเจตคติที่ดีทางพุทธวัฒนธรรม และ 3) แบบประเมินทักษะทางพุทธวัฒนธรรม และแบบวัดระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพุทธวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1) กำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำมากำหนดเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2) กำหนดรูปแบบของการประเมินผลภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรม ประเมินโดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู เป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ ด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม ประเมินโดยใช้แบบวัดเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู เป็นข้อสอบแบบเขียนตอบ อัตนัย จำนวน 25 ข้อ และด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรม ประเมิน 2 ส่วน คือ ประเมินโดยใช้แบบประเมินทักษะจากการทำกิจกรรมประกอบด้วยแบบประเมินการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแบบประเมินความสามารถในการสื่อสาร และประเมินแบบสะท้อนประสบการณ์ โดยประเมินจากการบันทึกผลการเรียนรู้ในแบบบันทึกการสะท้อนคิด

3) กำหนดน้ำหนักของแต่ละองค์ประกอบของแบบวัดระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 40 ข้อ ประกอบด้วย ด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรมจำนวน 14 ข้อ (ข้อ 1-14) ด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม จำนวน 12 ข้อ (ข้อ 15-26) และด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรม จำนวน 14 ข้อ (ข้อ 27-40)

4) สร้างรายการข้อคำถามที่ต้องการประเมินโดยระบุเป็นพฤติกรรมที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถวัดได้

5) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรม ด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม ด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรม ดังนี้

5.1) ด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการรับรู้เข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่าง และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในสังคม มีความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาท้องถิ่นที่จำเป็นต่อการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น สามารถประเมินสถานการณ์ พฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อค้นหาแนวทางส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกัน โดยพิจารณาจากคะแนนของแบบทดสอบวัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรมก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ หากผู้เรียนได้คะแนนการทำแบบทดสอบ 80 % ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์

- 40 -49 % หมายถึง นักศึกษาครูรับรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ รวมถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ เข้าใจภาษากลางแต่ไม่เข้าใจภาษามลายู ภาษาถิ่นได้เพื่อใช้ในการติดต่อกับผู้อื่น ไม่ให้ความสนใจประเมินสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้
- 50 - 59 % หมายถึง นักศึกษาครูรับรู้ มีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ รวมถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในพื้นที่ เข้าใจภาษากลางและเข้าใจคำศัพท์ภาษามลายู ภาษาถิ่นได้เล็กน้อย สามารถพูดคุยติดต่อกับเพื่อนต่างวัฒนธรรมได้ ไม่สามารถประเมินสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้
- 60 - 69 % หมายถึง นักศึกษาครูรับรู้ และมีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ รวมถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในพื้นที่ เข้าใจภาษากลางและเข้าใจคำศัพท์ภาษามลายู ภาษาถิ่นได้บ้าง สามารถพูดคุยติดต่อกับเพื่อนต่างวัฒนธรรมได้ สามารถประเมินสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้
- 70 - 79 % หมายถึง นักศึกษาครูรับรู้ และมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ

รวมถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในพื้นที่ เข้าใจ
ภาษากลางและเข้าใจคำศัพท์ภาษามลายู ภาษา
ถิ่นได้บ้าง แต่สามารถพูดคุยติดต่อกับเพื่อนต่าง
วัฒนธรรมได้ สามารถประเมินสถานการณ์และ
พฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อหาแนวทางส่งเสริม และ
ให้คำแนะนำในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้

80 % ขึ้นไป หมายถึง นักศึกษาครูรับรู้ และมีความเข้าใจที่ถูกต้อง

เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมทาง
ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ
รวมถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในพื้นที่ เข้าใจ
ภาษากลางและเข้าใจคำศัพท์ภาษามลายู ภาษา
ถิ่นได้ดี สามารถพูดคุยติดต่อกับเพื่อนต่าง
วัฒนธรรมได้ สามารถประเมินสถานการณ์และ
พฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อหาแนวทางส่งเสริม และ
ให้คำแนะนำในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้
อย่างเหมาะสม

5.2) ด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การเปิดใจกว้างเพื่อ
ยอมรับความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น เห็นคุณค่าของการเคารพวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน
สามารถยืดหยุ่นทางความคิดและมุมมองเมื่อต้องพบกับสถานการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความ
แตกต่างเพื่อปรับตัวให้เหมาะสม เอาใจใส่และแสดงความสนใจในการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เห็น
ความสำคัญของการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความรู้สึกของบุคคลอื่น แสดงออกถึง
ความสนใจในการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน และเห็นประโยชน์ของการสนับสนุนให้มี
การแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม หากผู้เรียนได้คะแนนการทำแบบทดสอบ 80 % ขึ้นไป
ถือว่าผ่านเกณฑ์

40 -49 % หมายถึง นักศึกษาครูไม่เปิดใจ ไม่ให้ความสนใจเรียนรู้
วัฒนธรรมอื่นเช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม
ประเพณี ในพื้นที่สามจังหวัดที่ต่างจากตน เอาใจ
ใส่ รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นบ้างเล็กน้อยแต่ไม่
สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สีหน้า

- และคำพูดที่เกิดขึ้นของผู้อื่น
- 50 - 59 % หมายถึง นักศึกษาครูเปิดใจให้ความสนใจเรียนรู้
วัฒนธรรมอื่นเช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม
ประเพณี ในพื้นที่สามจังหวัดที่แตกต่างจากตน
เอาใจใส่ รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นและสังเกตเห็น
ความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูด
ที่เกิดขึ้นของผู้อื่น และบอกวิธีการปรับตัวให้
เหมาะสมเมื่อพบเจอสถานการณ์ที่แตกต่างได้
- 60 - 69 % หมายถึง นักศึกษาครูเปิดใจให้ความสนใจเรียนรู้
วัฒนธรรมอื่นเช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม
ประเพณี ในพื้นที่สามจังหวัดที่แตกต่างจากตน
เอาใจใส่ รับรู้ความรู้สึกและสังเกตเห็นความ
เปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่
เกิดขึ้นของผู้อื่น แสดงออกถึงการเคารพแนวคิด
วิถีชีวิตคนต่างวัฒนธรรม และบอกวิธีการปรับตัว
ให้เหมาะสมเมื่อพบเจอสถานการณ์ที่แตกต่างได้
- 70 - 79 % หมายถึง นักศึกษาครูเปิดใจให้ความสนใจเรียนรู้
วัฒนธรรมอื่นเช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม
ประเพณี ในพื้นที่สามจังหวัดที่แตกต่างจากตน
เอาใจใส่ รับรู้ความรู้สึกและสังเกตเห็นความ
เปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่
เกิดขึ้นของผู้อื่น แสดงออกถึงการเคารพแนวคิด
วิถีชีวิตคนต่างวัฒนธรรม และบอกวิธีการปรับตัว
ให้เหมาะสมเมื่อพบเจอสถานการณ์ที่แตกต่าง
โดยเห็นความสำคัญของการแสดงออกที่ส่งผลต่อ
ความคิดของผู้อื่น
- 80 % ขึ้นไป หมายถึง นักศึกษาครูเปิดใจให้ความสนใจเรียนรู้
วัฒนธรรมอื่นเช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม
ประเพณี ในพื้นที่สามจังหวัดที่แตกต่างจากตน

เอาใจใส่ รับรู้ความรู้สึกและสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลง ทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่เกิดขึ้นของผู้อื่นเพื่อปรับตัวให้เหมาะสม โดยเห็นความสำคัญของการแสดงออกที่ส่งผลต่อความคิดของผู้อื่น แสดงออกถึงการเคารพแนวคิด วิถีชีวิตคนต่างวัฒนธรรม เห็นประโยชน์ของการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม

5.3) ทักษะทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การรับฟังอย่างจริงจังและมีสติ รู้ตัว ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความเคารพให้เกียรติอย่างเปิดเผยและซื่อตรง ความสามารถในการสังเกตอารมณ์ของคู่สนทนาและจัดการกับอารมณ์การแสดงออกของตนเองของตนเองเมื่อต้องสื่อสารกับบุคคลที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจผิด การคิดเป็นขั้นตอนเพื่อค้นหาทางเลือกในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ และเลือกวิธีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในส่วนของคะแนนแบบประเมินทักษะการทำกิจกรรมได้คะแนนการประเมิน 80 % ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์ ดังนี้

40 -49 % หมายถึง นักศึกษาครูไม่สามารถรับฟังได้อย่างตั้งใจ ขาดการแสดงออกถึงความจริงใจในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากปกติ ยังใช้สีหน้า ท่าทาง และคำพูดไม่เหมาะสม

50 - 59 % หมายถึง นักศึกษาครูสามารถรับฟังได้อย่างตั้งใจ แสดงออกถึงความจริงใจในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น แต่เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากปกติ ยังใช้สีหน้า ท่าทาง และคำพูดไม่เหมาะสมกับบุคคลที่มีความต่างทางวัฒนธรรม ยังไม่สามารถคิดไตร่ตรองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล

- 60 - 69 % หมายถึง นักศึกษาครูสามารถรับฟังและเข้าใจอย่างตั้งใจมีสติรู้ตัว แสดงออกถึงความจริงใจในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น แต่เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากปกติ ยังใช้สีหน้าท่าทาง และคำพูดไม่เหมาะสมกับบุคคลที่มีความต่างทางวัฒนธรรม ยังไม่สามารถคิดไตร่ตรองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล
- 70 - 79 % หมายถึง นักศึกษาครูสามารถรับฟังและเข้าใจอย่างตั้งใจมีสติรู้ตัว แสดงออกถึงความจริงใจในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากปกติสังเกตคู่สนทนา และใช้สีหน้าท่าทาง และคำพูดได้เหมาะสมกับบุคคลที่มีความต่างทางวัฒนธรรม สามารถคิดไตร่ตรองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล
- 80 % ขึ้นไป หมายถึง นักศึกษาครูสามารถรับฟังและเข้าใจอย่างตั้งใจมีสติรู้ตัวแสดงออกถึงความจริงใจในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่นบนพื้นฐานของการเคารพและให้เกียรติ เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากปกติ สังเกตคู่สนทนาและใช้สีหน้าท่าทาง และคำพูดได้เหมาะสมกับบุคคลที่มีความต่างทางวัฒนธรรม สามารถคิดไตร่ตรองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล จัดการกับปัญหา และปรับการปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่สามจังหวัดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นได้

2.2.2 การตรวจสอบเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของรูปแบบ

2.2.2.1 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบประเมินภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 3 ด้าน และแบบวัดระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยผู้วิจัยนำ เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านพหุวัฒนธรรม จำนวน 2 คน ด้านภาวะผู้นำ จำนวน 1 คน ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน และด้านการวัดผล ประเมินผล จำนวน 1 คน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผล โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามตามรายการประเมินในแต่ละองค์ประกอบของ โดยใช้ดัชนี IOC (Item Objective Congruence) (กมลวรรณ ตังธนกานนท์, 2559) โดยกำหนดคะแนน คือ

- (+1) หมายถึง ข้อคำถามสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการ
- (0) หมายถึง ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการ
- (-1) หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา คือ ดัชนี IOC ต้องมากกว่า 0.5 จึงถือว่า ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับโครงสร้างและนิยามที่ต้องการวัด ผู้วิจัยนำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มาคำนวณ IOC เป็นรายข้อ และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.2.2.2 การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินที่ใช้ประเมินภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ 1) การตรวจสอบความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) เพื่อทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของเนื้อหาหรือองค์ประกอบที่ใช้ในการประเมิน ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของเครื่องมือวัดที่พัฒนาขึ้นมีค่าตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป ถือว่าเครื่องมือวัดมีคุณภาพด้านความเที่ยงด้านความสอดคล้องภายในอยู่ในระดับที่ใช้ได้ 2) ค่าความยากของแบบทดสอบ พิจารณาคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากตั้งแต่ 0.20-0.80 3) ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ พิจารณาข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษานำร่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบและเครื่องมือที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนรู้

3.1 วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.2 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษานำร่อง

ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายให้มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะนำไปทดลองใช้จริง โดยกำหนดเป็นนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 3 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานำร่อง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานำร่อง ประกอบด้วย แผนการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบบทดสอบวัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู แบบวัดเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู แบบประเมินทักษะทางพหุวัฒนธรรมจากการทำกิจกรรม แบบบันทึกการสะท้อนคิด และแบบวัดระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.4 วิธีดำเนินการวิจัย

3.4.1 จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย คู่มือการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู แบบวัดเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู แบบประเมินทักษะทางพหุวัฒนธรรมจากการทำกิจกรรม แบบบันทึกการสะท้อนคิด และแบบวัดระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.4.2 เตรียมนักศึกษาที่เข้าร่วมศึกษานำร่อง โดยชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้

3.4.3 ผู้วิจัยศึกษานำร่องการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้น ในภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2562 โดยดำเนินการเรียนรู้จำนวน 3 แผนการเรียนรู้ ใช้ระยะเวลา 24 คาบ (24 ชั่วโมง)

3.4.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองนำร่องไปร่วมพูดคุยปรึกษาหารือกับอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำมาปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ประกอบเรียนรู้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้จริง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษานำร่องใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้กับนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 3 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน ใช้เวลาจำนวน 24 คาบ (24 ชั่วโมง)

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลผลการศึกษานำร่องการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของการใช้รูปแบบที่สร้างขึ้น โดยการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครู ดังนี้

3.6.1 วิเคราะห์ข้อมูลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ด้านกิจกรรม ด้านเวลา ด้านภาษา ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

3.6.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการตรวจแบบทดสอบวัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรม แบบวัดเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม แบบประเมินทักษะทางพหุวัฒนธรรม

3.6.3 วิเคราะห์ข้อมูลของบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัย และวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกการสะท้อนคิดของผู้เรียน

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับกลุ่มตัวอย่าง และการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 1 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับกลุ่มตัวอย่าง

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อทดลองใช้และศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ คือนักศึกษาครู (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน ได้มา โดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้สาขาวิชาเอกเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling unit)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือ แผนการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 7 แผนการเรียนรู้

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

3.2.1 แบบทดสอบวัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู เป็นข้อสอบปรนัยวัดความรู้จำนวน 60 ข้อ

3.2.2 แบบวัดเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู เป็นข้อสอบวัดเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม เป็นข้อสอบอัตนัยแบบเขียนตอบจำนวน 25 ข้อ

3.2.3 แบบประเมินทักษะทางพหุวัฒนธรรม เป็นแบบประเมินแบบแยกองค์ประกอบของการทำกิจกรรมในชั้นเรียน

3.2.4 แบบบันทึกการสะท้อนคิด เป็นคำถามปลายเปิด ในประเด็น 1) อธิบายว่าจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ (Key experiences) นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้าง 2) หลังจากได้พบเจอประสบการณ์ครั้งนี้ ให้เขียนบอกความรู้สึกของตนเอง และบอกวิธีการตอบสนองต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้น (Personal response) 3) นักศึกษาอยากแบ่งปัน (To share) เรื่องราวอะไรให้ผู้อื่นได้รับรู้

3.2.5 แบบวัดระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 40 ข้อ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

1.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และหนังสือขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปมอบให้คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย

โดยการวิจัยในครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โครงการวิจัยเลขที่ SWUEC-G-006/2562X วันที่ 1 มีนาคม 2562 หมายเลขรับรอง SWUEC/X/G-006/2562

1.2 ผู้วิจัยกล่าวสร้างความเข้าใจกับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน โดยดำเนินการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผนการเรียนรู้ ตามขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) ซึ่งผู้วิจัยนำไปใช้ทดลองกับรายวิชา 266-423 คุณภาพชีวิตสำหรับครู (QUALITY OF LIFE FOR TEACHERS)

1.3 ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนขณะจัดการเรียนรู้ โดยบันทึกพฤติกรรม อุปสรรคและสิ่งที่ต้องปรับปรุงลงในแบบบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นให้นักศึกษาเขียนแบบบันทึกการสะท้อนคิดจากการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง

5. แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดซ้ำหลายครั้ง (One-shot repeated measures design) โดยการทดสอบซ้ำกับกลุ่มทดลองเดิมอีก 2 ครั้ง ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมือนเดิม โดยทำการวัดหรือสังเกตผลภายหลังจากการทดลองในแต่ละครั้งแล้ว นำผลไปเปรียบเทียบกัน เพื่อศึกษาพัฒนาการของกลุ่มทดลอง และความเชื่อมั่นของการทดลอง

E O₁ X O₂ X O₃

E หมายถึง กลุ่มทดลอง

X หมายถึง ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER)

O₁ หมายถึง การวัดตัวแปรตามครั้งที่ 1

O₂ หมายถึง การวัดตัวแปรตามครั้งที่ 2

O₃ หมายถึง การวัดตัวแปรตามครั้งที่ 3

6. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้ระยะเวลาในการทดลอง จำนวน 15 สัปดาห์ ๗ ละ 4 ชั่วโมง รวม 60 ชั่วโมง และระยะเวลาที่ใช้การติดตามผลหลังจากทดลองแล้ว 1 เดือน จำนวน 7 สัปดาห์ ๗ ละ 4 ชั่วโมง รวม 28 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. การตรวจสอบประสิทธิผล

การตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ตรวจสอบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

2.1 การตรวจสอบข้อมูลเชิงปริมาณ

2.1.1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ มีแนวโน้มสูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired sample t-test)

2.1.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู สูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Analysis of variance with repeated measures)

2.1.3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู สูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Analysis of variance with repeated measures)

2.1.4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู สูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired sample t-test)

2.1.5 คะแนนการตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู มีค่าคะแนนตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่านักศึกษาครูตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในระดับมาก ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์

2.2 การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ

2.2.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพของการสะท้อนคิดหลังจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในขณะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากการสนทนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบบบันทึกพฤติกรรมและแบบบันทึกการสะท้อนคิด มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive)

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะที่ 3 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ผลการวิจัยเอกสาร (Document research)

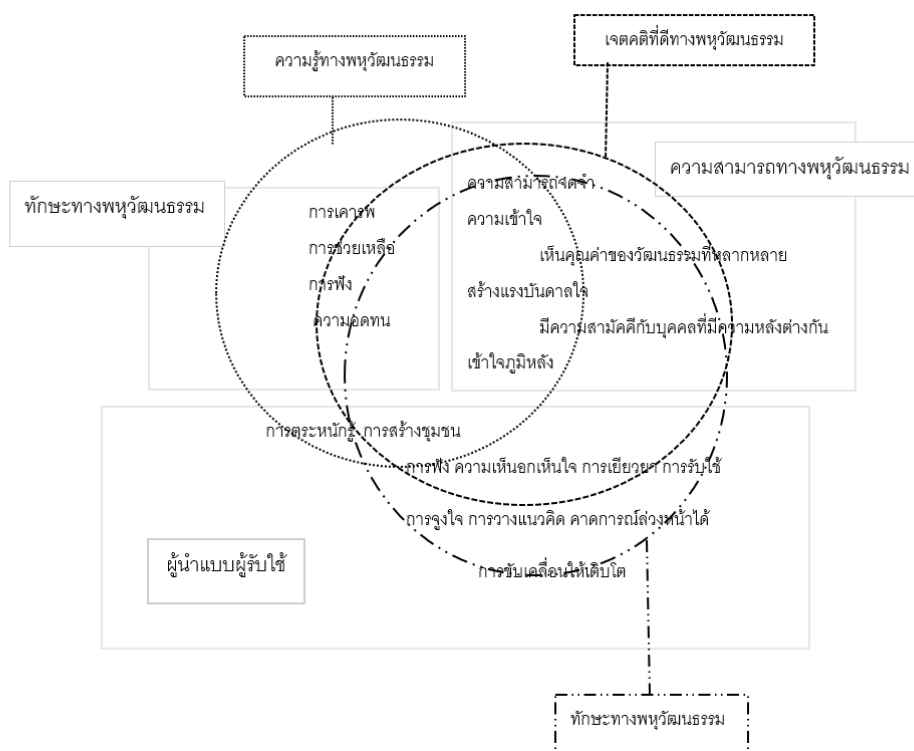
ผลจากการวิจัยเอกสาร (Document research) เกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยค้นหาจากงานวิจัยทางธุรกิจทางการตลาด และทางการศึกษา จากเอกสาร ตำรา วารสารวิชาการ และจากฐานข้อมูล Elsevier, Emeraldinsight, ERIC-Education Resource Information Center, Google Scholar, ProQuest, SAGE Journals Online, SWUDiscovery, Taylor & Francis, TCI-Thai-Journal Citation Index Centre, TDC-Thai Digital Collection, ThaiJo-Thai Journal Online, Thai National Research Repository : TNRR และวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในช่วง พ.ศ. 2555-2561 โดยเป็นเอกสารและงานวิจัยในประเทศจำนวน 4 ฉบับ และต่างประเทศจำนวน 9 ฉบับ โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ 2 กลุ่ม ใหญ่ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 มองว่าภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมเป็นทักษะ โดยให้ความเห็นไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม เป็นเรื่องของการแสดงออกถึงทักษะที่ดีเยี่ยม ได้แก่ 1) การฟัง 2) ความอดทน 3) การเคารพ 4) การช่วยเหลือด้วยความสุภาพอ่อนโยน (Strathmann, 2016)

กลุ่มที่ 2 มองว่าภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมเป็นความสามารถ โดยให้ความเห็นไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม เป็นเรื่องของ 1)ความสามารถจดจำ 2) เข้าใจ 3)เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่หลากหลาย 4) สร้างแรงบันดาลใจ 5) มีความสามัคคีกับบุคคลที่มีความหลังต่างกัน

6) เข้าใจภูมิหลังทางวัฒนธรรมของบุคคลที่ร่วมงาน (Achong, 2016; Bell, 2016; Lord, 2016; Lorenz, 2016; Martinez, 2016; Miller, 2016)

จากการศึกษาแนวคิดของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมทั้งสองกลุ่ม ผู้วิจัยนำแนวคิดของผู้นำแบบรับใช้ (Servant leadership) มาเชื่อมโยงร่วมกันเพื่อให้ได้คุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมที่มีความเหมาะสมกับพื้นฐานของนักศึกษาครูหรือครูที่ต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นในโรงเรียนในชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ที่จะวางตนอย่างถูกต้องเหมาะสมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ต้องมีความพร้อมภายในจิตใจที่จะตอบสนองหรือช่วยเหลือ มีพฤติกรรมที่เอาใจใส่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ มีเป้าหมายสำคัญคือต้องการให้ผู้อื่นประสบความสำเร็จ โดยการคิดถึงผู้อื่นก่อนเสมอ รายละเอียดการเชื่อมโยง ดังภาพประกอบที่ 3

ภาพประกอบ 3 คุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาเอกสารทำให้ได้กรอบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของ นักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 คุณลักษณะ ดังนี้ 1) ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย การเคารพ การช่วยเหลือ เข้าใจ สร้างแรงบันดาลใจ เข้าใจภูมิหลัง การตระหนักรู้ และการสร้างชุมชน 2) เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย ความสามารถจดจำ ความอดทน การเคารพ การช่วยเหลือ เข้าใจ เห็นคุณค่า ความเห็นอกเห็นใจ การเยียวยา การตระหนักรู้ การรับใช้ และการสร้างชุมชน 3) ทักษะทางพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย การฟัง ความสามารถจดจำ เข้าใจ สร้างแรงบันดาลใจ สามัคคี การตระหนักรู้ การจูงใจ การวางแผนความคิด คาดการณ์ล่วงหน้าได้ การขับเคลื่อนให้เติบโต และการสร้างชุมชน

2. ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และการสัมภาษณ์แบบพบปะกับผู้บริหารโรงเรียน 2 คน อาจารย์นิเทศก์ 3 คน ครูพี่เลี้ยง 2 คน นักศึกษาครูที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดย กำหนดเป็นนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ 1 คนและภูมิลำเนาจากต่างพื้นที่ 1 คน และบัณฑิตที่ จบการศึกษาแล้วได้ไปบรรจุเป็นข้าราชการที่ต่างพื้นที่ 2 คน โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกเบื้องต้นของผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง คือมีประสบการณ์ในการอยู่ในพื้นที่ 10 ปี ขึ้นไป และ นักศึกษาครูที่มาจากต่างภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อย่างน้อย 2 ปี และบัณฑิตที่จบการศึกษาแล้วได้ไปบรรจุเป็นข้าราชการที่ต่างพื้นที่อย่างน้อย 2 ปี พบว่า การสร้างให้นักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีคุณลักษณะของบุคคลที่มีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพและอยู่ในอาชีพได้อย่างคงทน โดยจะเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องของทักษะการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรมในเรื่องการปรับตัว และการเปิดใจยอมรับวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างไปจากเดิม โดยสิ่งที่ต้องการจากผู้เกี่ยวข้อง คือ การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้เพื่อปรับตัว การเปิดมุมมองใหม่ ๆ ให้กับนักศึกษาครู การควบคุมตนเองในสถานการณ์ที่หลากหลาย เข้าใจบริบทพื้นที่ที่ตนเองอาศัย ซึ่งคุณลักษณะและ พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากผลการศึกษา มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งเรื่องศาสนา ภูมิหลัง ต้องเข้าใจบริบทของพื้นที่ สามารถ สอดแทรกความรู้ทางพหุวัฒนธรรมได้ในทุกวิชา เข้าใจภาษาถิ่นเพื่อสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่ง กันและกันของครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อจัดการเรียนการสอนได้เหมาะสม สามารถนำสิ่งที่ มีใกล้ตัวมาเป็นสื่อการเรียนการสอนได้ ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“ครูในพื้นที่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับความหลากหลาย และสามารถนำสิ่งที่มืออยู่ใกล้ตัวมา เป็นสื่อในการเรียนการสอนได้ การสอนต้องเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน” (ผู้บริหาร 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562)

“ครูต้องมีความรู้ มีความเข้าใจธรรมชาติของเด็กทั้งเรื่องศาสนา ภูมิหลัง ต้องเข้าใจ บริบทของพื้นที่ ถ้าพูดภาษายาวีได้ก็จะดี จะได้สื่อสารกับเด็กได้เข้าใจ ที่สำคัญคือต้องมีความรู้ที่ดี และถ่ายทอดความรู้ได้ เพราะปัญหาที่พบในการนิเทศนักศึกษาฝึกสอนคือ ปัญหาเรื่องภาษาถิ่น ทำให้สื่อสารไม่เข้าใจกัน” (อาจารย์นิเทศก์ 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562)

“ต้องมีความรู้ ความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมที่ทำให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้อง เนื้อหาเหล่านี้ได้ในทุกวิชา” (อาจารย์นิเทศก์ 2, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562)

“ต้องรู้บริบทในพื้นที่เพื่อให้เข้าใจการใช้ชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของคน ภาษา นี้ก็จำเป็น บางครั้งเพื่อนพูดภาษามลายู แล้วเราไม่เข้าใจ คิดว่าถ้าเราเรียนรู้จะได้เข้าใจที่เพื่อนคุย เพื่อนเรียนรู้เรา เราเรียนรู้เพื่อน” (นักศึกษา 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2562)

“การที่เราไปอยู่ต่างพื้นที่ เราได้ถ่ายทอดความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เช่น ภาษา ให้ คนอื่นได้เข้าใจ ถือเป็นสิ่งที่ดี เพราะบางคนอาจเข้าใจว่าอิสลามยุ่งยาก เราสามารถช่วยให้เขา เข้าใจในแง่บวกของเราได้ เป็นการเปิดมุมมองใหม่ ๆ” (บัณฑิต 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2562)

“เรามาอยู่ต่างพื้นที่ สิ่งแรกเลย เราต้องทำความเข้าใจด้านภาษาของเขา เลยคิดว่า จำเป็นมากที่เราไปอยู่พื้นที่ไหน เราก็ต้องเรียนรู้ภาษาของพื้นที่นั้น เพื่อความเข้าใจกันและกัน และการสื่อสารระหว่างกัน” (บัณฑิต 2, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2562)

องค์ประกอบที่ 2 เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การคิด การเปิดใจเรียนรู้ ปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่มีความแตกต่าง อดทน มีน้ำใจและความรับผิดชอบ มีความเคารพใน วัฒนธรรมที่แตกต่าง สังเกตและรับรู้การเปลี่ยนแปลงของเด็กและของคนรอบข้างเพื่อปฏิบัติตัวได้ เหมาะสม มีจิตใจพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“ครูต้องสามารถคิดและปรับตัวได้ในทุกสถานการณ์ ต้องมีจิตสาธารณะเพื่ออยู่ร่วมกับ คนในชุมชนได้ ที่สำคัญคือต้องเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนได้” (ผู้บริหาร 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562)

“น้ำใจและความรับผิดชอบ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีจิตวิทยาในการดูแลเด็กเป็นสิ่ง สำคัญของการเป็นครูที่คนในพื้นที่ต้องการ (อาจารย์นิเทศก์ 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562)

“ต้องสามารถรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กนักเรียนได้ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กได้ ต้องไม่กลัวเด็ก ไม่ประหม่า มีจิตใจที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา” (ครูพี่เลี้ยง 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2562)

“ต้องเปิดใจเรียนรู้ ในพื้นที่มีหลายศาสนา เราต้องประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม ถ้าอยากรู้อะไรถามเพื่อนได้ เราจะได้รู้สิ่งที่ถูกต้อง ไม่ต้องคิดไปเอง” (นักศึกษา 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2562)

“ครูที่จะอยู่ในพื้นที่ต่างวัฒนธรรมได้ ต้องมีความอดทน เข้าใจ เข้าถึงเด็กและผู้ปกครอง ต้องสามารถปรับตัวได้ การปรับตัวนี้สำคัญจริง ๆ ถ้าเราเปิดใจเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่ต่างไปจากเรา ก็จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข” (บัณฑิต 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2562)

“ครูในพื้นที่ที่มีความต่างทางวัฒนธรรมจะต้องเข้าใจเด็ก เข้าใจสังคมเพื่อการปรับตัวได้อย่างมาอยู่ที่นี่เราต้องเรียนรู้จากครูจากเด็กเยอะเยาะ เช่น ไปวัด เราสงสัยเราถาม เขาก็ตอบเรา เขาถามว่าเราทำอะไรได้บ้างไม่ได้บ้าง เราก็อธิบาย เป็นการเรียนรู้แลกเปลี่ยนความรู้อัน” (บัณฑิต 2, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2562)

องค์ประกอบที่ 3 ทักษะทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารกับคนรอบข้าง คิดอย่างเป็นระบบในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นทางวัฒนธรรม เป็นผู้รับฟังที่ดี มีความมั่นใจ สามารถเรียนรู้จากชุมชนเพื่อการปฏิบัติตนได้เหมาะสม สามารถเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนที่เคารพความแตกต่างได้ และให้เกียรติผู้ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“ครูต้องสามารถเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนที่เคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมแก่นักเรียน ทำอะไรต้องจริงใจ และจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการใช้ชีวิต” (ผู้บริหาร 2, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562)

“นักศึกษาครูที่จะไปเป็นครูต้องมีความสามารถในการปรับตัว เพื่ออยู่ในโรงเรียนและในสังคมได้ เพื่อให้อยู่ได้ทุกที่ จะต้องมีความอดทนเชิงวัฒนธรรมเพื่อความเข้าใจวัฒนธรรมของพื้นที่ สามจังหวัดที่มีคนไทยเชื้อสายจีน คนไทยพุทธ และคนไทยมุสลิมอาศัยอยู่ร่วมกัน” (อาจารย์นิเทศก์ 2, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562)

“ลักษณะครูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องการมากคือ คนที่มีภาวะผู้นำ เป็นผู้ฟังที่ดี มีความมั่นใจ สามารถคิดอย่างเป็นระบบเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน” (ครูพี่เลี้ยง 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2562)

“ต้องเป็นคนที่เข้าใจชุมชน สื่อสารกับชุมชนบ่อย ๆ เรียนรู้แนวทางการใช้ชีวิต เรียนรู้การปรับตัวเพื่อการเข้าใจบริบทของชุมชน” (ครูพี่เลี้ยง 2, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2562)

“คิดว่าโรงเรียนต้องการครูที่ปรับตัวได้ อย่างเรามาเรียนที่นี่ เราก็ต้องมีการปรับตัวต่อเพื่อนต่างศาสนา เราต้องเปิดใจรับมากขึ้น ต้องให้เกียรติเพื่อนในการอยู่ร่วมกัน ทักษะต่าง ๆ ต้องใช้มากในการชีวิตที่นี่ เช่น การฟังเพื่อน การคิดก่อนพูด การทำตัวให้เหมาะสมต่อเพื่อนต่างวัฒนธรรม (นักศึกษา 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2562)

“ปัญหาของการขาดทักษะเบื้องต้นในการมาอยู่ต่างวัฒนธรรมคือ เราจะปรับตัวไม่ได้ หรือปรับได้แต่ช้า แต่ถ้าเราเปิดใจเรียนรู้ และซึมซับความรู้ พฤติกรรมของผู้อื่น เราจะปรับตัวได้เร็ว” (บัณฑิต 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2562)

3. ผลการเปรียบเทียบองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ตาราง 7 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากผลการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการวิจัยเอกสาร	คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก
องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย การเคารพ การช่วยเหลือ เข้าใจ สร้างแรงบันดาลใจ เข้าใจภูมิหลัง การตระหนักรู้และการสร้างชุมชน	องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งเรื่องศาสนา ภูมิหลัง ต้องเข้าใจบริบทของพื้นที่ สามารถสอดแทรกความรู้ทางพหุวัฒนธรรมได้ในทุกวิชา เข้าใจภาษาถิ่นเพื่อสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อจัดการเรียนการสอนได้เหมาะสม สามารถนำสิ่งที่มีใกล้ตัวมาเป็นสื่อการเรียนการสอนได้
องค์ประกอบที่ 2 เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย ความสามารถจดจำ ความอดทน การเคารพ การช่วยเหลือ เข้าใจ เห็นคุณค่า ความเห็นอกเห็นใจ การเสียสละ การตระหนักรู้ การรับใช้ และการสร้างชุมชน	องค์ประกอบที่ 2 เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การคิด การเปิดใจเรียนรู้ ปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่มีความแตกต่าง อดทน มีน้ำใจและความรับผิดชอบ มีความเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง สังเกตและรับรู้การเปลี่ยนแปลงของเด็กและของคนรอบข้างเพื่อ

ตาราง 7 (ต่อ)

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษา ครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการวิจัยเอกสาร	คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษา ครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก
องค์ประกอบที่ 3 ทักษะทางพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย การฟัง ความสามารถจดจำ เข้าใจ สร้างแรงบันดาลใจ สามัคคี การตระหนักรู้ การจูงใจ การวางแผนคิด คาดการณ์ล่วงหน้าได้ การขับเคลื่อนให้เติบโต และการสร้างชุมชน	ปฏิบัติตัวได้เหมาะสม มีจิตใจพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา องค์ประกอบที่ 3 ทักษะทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารกับคนรอบข้าง คิดอย่างเป็นระบบในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นทางวัฒนธรรม เป็นผู้รับฟังที่ดี มีความมั่นใจ สามารถเรียนรู้จากชุมชนเพื่อ การปฏิบัติตนได้เหมาะสม สามารถเป็นแบบอย่างในการ ปฏิบัติตนที่เคารพความแตกต่างได้ และให้เกียรติผู้ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

จากตาราง 7 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผลการวิจัยเอกสาร พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและเป็นข้อเท็จจริงจากการได้พบเจอประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง การที่ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมสำหรับการนำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อสร้างเป็นพฤติกรรมบ่งชี้เพื่อสร้างเครื่องมือในการประเมินต่อไป

4. พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยนำคุณลักษณะที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาตีความและสร้างพฤติกรรมบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยจำแนกได้ทั้งหมด 3 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

1) **ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม** หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่าง และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในสังคม มีความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาท้องถิ่นที่จำเป็นต่อการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น สามารถประเมินสถานการณ์ พฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อค้นหาแนวทางส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกัน

2) **เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม** หมายถึง การเปิดใจกว้างเพื่อยอมรับความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น เห็นคุณค่าของการเคารพวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน สามารถยืดหยุ่นทางความคิดและมุมมองเมื่อต้องพบกับสถานการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างเพื่อปรับตัวให้เหมาะสม เอาใจใส่และแสดงความสนใจในการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เห็นความสำคัญของการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความรู้สึกของบุคคลอื่น แสดงออกถึงความสนใจในการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน และเห็นประโยชน์ของการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม

3) **ทักษะทางพหุวัฒนธรรม** หมายถึง การรับฟังอย่างจริงจังและมีสติรู้ตัว ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความเคารพให้เกียรติอย่างเปิดเผยและซื่อตรง ความสามารถในการสังเกตอารมณ์ของคู่สนทนาและจัดการกับอารมณ์การแสดงออกของตนเองเมื่อต้องสื่อสารกับบุคคลที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจผิด การคิดเป็นขั้นตอนเพื่อค้นหาทางเลือกในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ และเลือกวิธีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ผลการตรวจสอบร่างพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านพหุวัฒนธรรม จำนวน 2 คน ด้านภาวะผู้นำ จำนวน 1 คน ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน และด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของการตีความ และได้แก้ไขเชิงภาษาและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญโดยพิจารณาความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence: IOC) มีค่า 0.80 ถึง 1.00

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. **ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**

ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีและหลักการของรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติซอบ (Mindfulness experiential learning model) มาเป็นฐานคิดของการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นไปที่ให้ผู้เรียนได้กำหนดลมหายใจเพื่อรู้ตัวอยู่เสมอ สามารถฟังความสนใจไปในเรื่องราวที่ได้พบเจอ และยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีกระบวนการเรียนรู้ที่อยู่กับปัจจุบันได้มีประสบการณ์ตรงกับสิ่งแวดล้อมและได้ลงมือปฏิบัติด้วย

ตนเอง สิ่งที่ผู้วิจัยนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์มาใช้คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้มีประสบการณ์ตรงกับสิ่งแวดล้อมและได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อ ผู้เรียนได้สัมผัสหรือลงมือทำด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเกิดการเชื่อมโยงความรู้ และเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถใช้ได้ทั้งกับผู้เรียนรายบุคคลและเป็นกลุ่ม (Healey & Jenkins, 2007) ผู้วิจัยได้นำแนวทางของการฝึกสมาธิหรือฝึกจิตมาใส่เพิ่มในขั้นนำก่อนเข้าสู่การจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง โดยอาจใช้คำกล่าวขณะผู้เรียนทำสมาธิ เพื่อให้ผู้เรียนมีความตั้งมั่นและมีสติในการทำ กิจกรรมต่อไป นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Albert bandura) เรื่องการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างพฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบ ทางสิ่งแวดล้อมมาใช้ โดยมุ่งเน้นการให้ผู้เรียนได้ออกไปพบเจอประสบการณ์ภายนอกชั้นเรียนและ พบเจอตัวแบบ (Model) ที่ดี โดยประสบการณ์นั้นต้องสามารถกระตุ้นแรงจูงใจของผู้เรียน เพราะ การเรียนรู้ที่ได้มาจากการปฏิบัติจริง หรือประสบการณ์ตรงจะทำให้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนมี ความชัดเจนมากขึ้น (เพลินดา พรหมบัวศรี, 2560) และแนวคิดของ Kouzes and Posner เรื่อง คุณลักษณะรูปแบบการพัฒนานำผู้นำ The Five Practices of Exemplary Leadership ที่ ประกอบด้วย เป็นต้นแบบนำทาง (Model the way) สร้างแรงบันดาลใจต่อวิสัยทัศน์ร่วม (Inspiring a shared vision) กล้าท้าทายกระบวนการ (Challenge the Process) ศักยภาพในการปฏิบัติงานกับผู้อื่น (Enabling others to act) และเสริมสร้างกำลังใจ (Encourage the heart) มาร่วมเป็นฐานคิดด้วย ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของ นักศึกษาคณะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) มีรายละเอียดดังนี้

1.1 หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

1) การจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมเป็นจริง เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้จากความคิดและเรียนรู้จากการกระทำ และได้พบเจอบุคคลต้นแบบเพื่อ ศึกษาแนวคิดของบุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้อื่น เรียนรู้ผ่านแรงบันดาลใจ โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนและช่วยเหลือผู้เรียนให้บรรลุความต้องการผ่านการใช้พลัง คำถาม

2) ฝึกให้ผู้เรียนมีสติ ทำจิตใจให้สงบ ฝึกลมหายใจและฟังความสนใจไปที่สัมผัส ใหม่ เสียงใหม่ที่ได้ยิน การเห็นสิ่งใหม่ สัมผัสความรู้สึกของตัวเอง รวมถึงเปิดใจให้กว้าง พร้อมที่จะ เรียนรู้สิ่งใหม่

3) ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์ที่ได้พบเจอกับเพื่อน อาจารย์ และผู้รู้ เพื่อช่วยกันคิดและสรุปความรู้ที่ได้ พร้อมแนวทางแก้ไข

- 4) ผู้เรียนได้คิดไตร่ตรองผลจากการกระทำ สะท้อนคิดประสบการณ์ที่ได้พบเจอ
- 5) การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระยะ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและเพื่อปรับปรุงผลการเรียนของผู้เรียน

1.2 วัตถุประสงค์รูปแบบการจัดการเรียนรู้

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้มีเป้าหมายว่าเมื่อผู้เรียนได้ผ่านการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แล้วผู้เรียนจะมีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม
- 2) ผู้เรียนแสดงออกถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม
- 3) ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

1.3 ระยะเวลาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมเพื่อทดลองรูปแบบ จำนวน 15 สัปดาห์ ๆ ละ 4 ชั่วโมง รวม 60 ชั่วโมง และระยะเวลาที่ใช้การติดตามผลหลังจากทดลองแล้ว 1 เดือน จำนวน 7 สัปดาห์ ๆ ละ 4 ชั่วโมง รวม 28 ชั่วโมง

1.4 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ เปิดโอกาส (Opportunity) กระตุ้นความสงสัย (Power question) จูงใจให้คิด (Inspiration) ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) และไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาครูได้ตั้งสติ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากคลิป์วิดีโอ ข่าว และได้พบเจอประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์จากสถานการณ์จำลอง การลงพื้นที่จริงพบสถานการณ์จริง พบบุคคลต้นแบบผ่านโปรแกรมต่าง ๆ เช่น ZOOM, Microsoft Teams เพื่อเรียนรู้แนวคิด ประสบการณ์ของผู้อื่น ให้ได้เห็นมุมมองที่หลากหลายในการใช้ชีวิต เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กันเองระหว่างเพื่อนในชั้นเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่เข้าใจภาษามลายูถิ่นใต้เรียนรู้คำศัพท์ภาษามลายูถิ่น และผู้ที่ไม่เข้าใจภาษาถิ่นใต้ได้เรียนรู้ภาษาถิ่นใต้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในขั้นนี้เป็นการเรียนรู้ที่ได้มาจากการปฏิบัติใน

สถานการณ์จริง โดยสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนได้จากการเรียนรู้ คือ การเห็นคุณค่าของประสบการณ์ที่ตนได้ประสบและนำสู่การเปลี่ยนภาวะผู้นำในตน

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) เป็นขั้นของการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิดและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน โดยยกตัวอย่างสถานการณ์ทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม จากกรณีศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้และสืบเสาะหาความรู้เพื่อค้นหาคำตอบจากสิ่งที่สงสัยจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ หรือจากฐานงานวิจัย

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration) ในขั้นนี้ผู้สอนใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะของการติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ และการส่งต่อแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนในกลุ่มและผู้อื่น โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับ (Feedback) ทันทีและต่อเนื่อง ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนเข้ากลุ่ม แล้วมอบตัวอย่างสถานการณ์ความขัดแย้ง หรือสถานการณ์อื่น ๆ จากนั้นนำสู่การคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาเพื่อหาแนวทางใหม่ ๆ และเสนอแนวทางแก้ปัญหา ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น สิ่งสำคัญที่สุดของขั้นนี้คือ กระบวนการกลุ่มของผู้เรียนและการให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอของผู้สอน

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) ขั้นนี้เป็นการสร้างคุณลักษณะที่ดีให้เกิดกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนร่วมชั้น มีความสามารถในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวผู้อื่น กิจกรรมเน้นไปที่การทำงานร่วมกัน เพื่อเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เน้นการให้ประเมินสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่น รับรู้ความรู้สึกและสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลง ทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่เกิดขึ้นของผู้อื่น กิจกรรมที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้และปฏิบัติ เช่น แสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์จำลองที่ได้รับ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับนำสู่การปรับความคิดและความเข้าใจของตนเอง นอกจากนี้ผู้เรียนยังเรียนรู้ภาษาถิ่นได้และภาษามลายูถิ่นเพื่อให้สามารถเข้าใจ พูดคุยติดต่อกับเพื่อนต่างวัฒนธรรมได้

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) เป็นขั้นที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนไตร่ตรองสิ่งที่ได้ทำและสะท้อนคิดถึงคุณค่าของสิ่งที่ได้ทำ เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน สะท้อนความรู้สึกที่มีต่อการทำกิจกรรม และตรวจสอบผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยตั้งคำถาม การทำงานในกลุ่มเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ เพราะเหตุใด, คิดว่าตนเองมีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขในการเรียนรู้ครั้งต่อไป เพื่อนร่วมประเมิน โดยร่วมกันทบทวน ตั้งคำถามและอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมอง ความคิด จากการเรียนรู้ร่วมกันตัวอย่างคำถาม เช่น รู้สึกอย่างไรในวันนี้, เรียนรู้อะไรจากการทำกิจกรรม, นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่อย่างไร, นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่อย่างไร และการ

ประเมินจากผู้สอน ในด้านความรู้ ความรู้สึกและประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้จากการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จากนั้นผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้จากการพบเจอประสบการณ์ใหม่ อุปสรรคที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ทุกสัปดาห์ โดยมีผู้สอนให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ และปรับความเข้าใจให้ตรงกัน และเพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ

โดยความสัมพันธ์ของขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) กับบทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน ผู้วิจัยขอเสนอดังตาราง 8

ตาราง 8 แสดงความสัมพันธ์ของขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ OPIER กับบทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน

ขั้นตอนการจัด การเรียนรู้	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
ขั้นเตรียมพร้อม (20 นาที)	ส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ โดยการนำผู้เรียนทำกิจกรรมฝึกสมาธิ เรียกสติ และอยู่กับตัวเอง	ตั้งสติ มีสมาธิ โดยการนำผู้เรียนทำกิจกรรมฝึกสมาธิ เรียกสติและอยู่กับตัวเอง
ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) (40 นาที)	1.จัดเตรียมประสบการณ์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประสบกับสถานการณ์จริง และกระตุ้นให้ได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราวของตนเองกับผู้อื่น ซึ่งทำได้โดยผ่านกิจกรรม “ฟังฉันฟังเธอ” 2.จัดเตรียมแหล่งความรู้จากสื่อต่าง ๆ เพื่อเสริมความรู้ให้ผู้เรียนตัวอย่างกิจกรรมที่ใช้ เช่น การพบบุคคลต้นแบบลงพื้นที่จริงเพื่อเห็นมุมมองใหม่ๆ เช่น โรงเรียน วัด มัสยิด โบสถ์ ชมหนังสือ ภาพยนตร์ ข่าว เรียนรู้จากกรณีศึกษา 3.พูดคุยเหตุการณ์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับข่าวสารหรือสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็น	1.เรียนรู้จากคลิปวิดีโอจากกรณีศึกษา และจากสถานการณ์จำลอง โดยมีการตั้งคำถามถึงประเด็นต่าง ๆ ที่สงสัย หรือ มุมมองด้านอื่น ๆ ที่มีความอยากรู้ 2.แสดงความคิดเห็น ร่วมอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่สงสัยตลอดจนร่วมกันอภิปรายประเด็นที่เพื่อนได้ซักถาม 3.เตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการลงพื้นที่ และลงปฏิบัติในการสถานการณ์จริง 4.เก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่โดยการสังเกต สัมภาษณ์บุคคลต้นแบบและนำผลที่ได้จากการไตร่ตรองสะท้อนคิด และประสบการณ์

ตาราง 8 (ต่อ)

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
	<p>เรื่องใกล้และไกลตัวผู้เรียน โดยปรับเรื่องราวให้เหมาะสมกับสถานการณ์</p> <p>4. ใช้ถ้อยคำที่สุภาพนุ่มนวลในการให้ข้อมูลย้อนกลับและในขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้ แสดงออกถึงความหวังดีและความตั้งใจในการอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจ</p>	<p>ตรงที่ได้รับมาใช้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด และพฤติกรรม</p>
<p>ขั้นที่ 2</p> <p>กระตุ้นความสงสัย (Power question) (40 นาที)</p>	<p>1. ใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดและความสนใจของผู้เรียน ตัวอย่างคำถามที่ผู้สอนใช้ถามผู้เรียนเพื่อกระตุ้นความสงสัยและท้าทายให้คิด เช่น เราจะสังเกตวิจักษณ์ของคนอื่นได้อย่างไร, อวิจักษณ์ใดที่สังเกตได้ง่ายที่สุดและยากที่สุด, เพราะอะไรคนที่เป็นครู จึงต้องสังเกตวิจักษณ์ของผู้เรียน, การได้รู้และเข้าใจภาษาถิ่นของนักเรียนมีความสำคัญอย่างไร, มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ปัญหาของเพื่อนอย่างไร, ประสบการณ์ที่น่าเรียนรู้แบ่งปันกับเพื่อนคืออะไร, การเรียนรู้เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างไร, เพราะเหตุใดสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมจึงมีความรุนแรงมากขึ้น, จะเกิดอะไรขึ้นถ้าคุณไม่เข้าใจพหุวัฒนธรรม, จะเกิดอะไรขึ้นถ้าคุณไม่มีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม</p> <p>2. ให้คำแนะนำเพิ่มเติมในสิ่งที่ผู้เรียนสงสัย</p> <p>3. แนะนำแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนศึกษาเพิ่มเติม</p>	<p>1. ตั้งข้อสงสัยและแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่ได้รับรู้ ร่วมอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่สงสัยตลอดจนร่วมกันอภิปรายประเด็นที่เพื่อนได้ซักถาม</p> <p>2. ร่วมกันยกตัวอย่างสถานการณ์ที่ตัวเองเคยประสบพบเจอ</p> <p>3. สืบเสาะหาความรู้เพิ่มเติมจากสิ่งที่สงสัย โดยใช้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนถนัด</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
<p>ขั้นที่ 3</p> <p>จงใจให้คิด</p> <p>(Inspiration)</p> <p>(40 นาที)</p>	<p>1. กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนโดยใช้คำถาม เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - วิธีแก้ปัญหาคือวิธีที่ดีที่สุดควรเป็นอย่างไร, จะแก้ปัญหานี้และไม่เกิดความขัดแย้งได้อย่างไร - ประสบการณ์ที่น่าเรียนรู้และแบ่งปันกับเพื่อนคืออะไร - ความรับผิดชอบในกลุ่มส่งผลต่อการทำงานอย่างไร, การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง <p>2. ให้ผลป้อนกลับ (Feedback) กับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้น้ำเสียงที่สุภาพนุ่มนวล แสดงออกอย่างถึงการฟังอย่างตั้งใจ</p>	<p>1. ร่วมกันคิดวิเคราะห์จากกรณีศึกษาข่าว สถานการณ์จำลอง</p> <p>2. ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้</p> <p>3. สังเกตพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มและร่วมกันสะท้อนคิด</p> <p>4. ร่วมกันค้นหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหที่เกิดขึ้น หรือบอกวิธีปรับตัวเมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างออกไป</p> <p>5. แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นจากสิ่งที่ได้เรียนรู้</p>
<p>ขั้นที่ 4</p> <p>ปฏิสัมพันธ์</p> <p>(Engagement)</p> <p>(60 นาที)</p>	<p>1. ใช้คำถามเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น เข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ตัวอย่างคำถาม เช่น ถ้าผู้เรียนเผชิญปัญหา หรือต้องปฏิบัติเรื่อง....แล้วผู้เรียนจะมีแนวทางอย่างไร, หากผู้เรียนต้องไปอยู่ในสถานที่ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม จะมีวิธีปรับตัวอย่างไร, หากกลุ่มหรือเพื่อนร่วมงานเกิดความท้อถอย จะมีวิธีการอย่างไรบ้าง ที่จะช่วยให้เขากลับมาเข้มแข็งอีกครั้งหนึ่ง</p> <p>2. ยกตัวอย่างสถานการณ์ความขัดแย้งเพื่อให้ผู้เรียนร่วมคิดหาแนวทางการแก้ไขสถานการณ์นั้น</p> <p>3. ตั้งใจฟังสิ่งที่ผู้เรียนต้องการสื่อสารซักถามข้อมูลด้วยวิธีการที่นุ่มนวล ใช้</p>	<p>1. สะท้อนคิดการเรียนรู้จากคลิปวิดีโอ จากกรณีศึกษาและจากสถานการณ์จำลองผ่านการเล่าเรื่องและการเขียนแบบสะท้อนคิด</p> <p>2. เรียนรู้ผ่านการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทั้งคำพูดและการกระทำ</p> <p>3. แสดงตนเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนร่วมชั้นเรียน</p> <p>4. ใช้เทคโนโลยีเพื่อค้นหาความรู้และค้นหางานวิจัย</p> <p>5. เรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น โดยผ่านการสะท้อนคิดและบอกวิธีการของตนเองในการปรับตัว</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
	<p>ถ้อยคำที่สุภาพ และให้ข้อมูลย้อนกลับด้วยภาษาสุภาพ</p> <p>4. ประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตร</p>	<p>6. เรียนรู้ภาษาถิ่นได้ และภาษามลายูถิ่น</p> <p>7. จัดนิทรรศการเพื่อนำเสนอและสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้</p>
<p>ขั้นที่ 5</p> <p>ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)</p> <p>(40 นาที)</p>	<p>1. กระตุ้นการคิดของผู้เรียนโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้จากการทำกิจกรรม สะท้อนคิดถึงคุณค่าของสิ่งที่ได้ทำ กระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนคิดความรู้สึกของตนเอง โดยให้ผู้เรียนเขียนแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกของตนเองลงในแบบบันทึกการสะท้อนคิด</p> <p>2. สนับสนุนให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนประเมินผู้เรียน และร่วมชื่นชมในการกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็นของกันและกัน</p> <p>3. สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนและการปรับปรุงตัวเอง</p> <p>4. ตั้งใจฟังสิ่งที่ผู้เรียนต้องการสื่อสารด้วยความจริงใจ ให้เกียรติ ไม่ตัดสินผู้เรียนด้วยความรู้สึกของตนเอง และให้ข้อมูลย้อนกลับที่สุภาพ และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน</p>	<p>1. สนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันกับเพื่อนและผู้สอน เพื่อสรุปความรู้ที่ได้</p> <p>2. ประเมินการเรียนรู้ของตนเองและประเมินการเรียนรู้ของเพื่อน</p> <p>3. เขียนบันทึกการสะท้อนคิด เพื่อสะท้อนคุณค่าของกิจกรรมว่าช่วยให้ตนเองได้พัฒนาได้อย่างไร และเรียนรู้อะไร และสะท้อนความรู้สึก ความคิดเห็น และแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ของตน</p>

การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มาใช้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำไปใช้ทดลองกับรายวิชา 266-423 คุณภาพชีวิตสำหรับครู (QUALITY OF LIFE FOR TEACHERS) ของนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ซึ่งเป็นรายวิชาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพชีวิตครูและผลกระทบต่อหน้าที่การงานและคุณภาพชีวิตนักเรียน การพัฒนากาย วาจา จิต สติปัญญาและสังคม/ครอบครัว คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมแบบไทย จริยธรรมครูและแบบปฏิบัติ ซึ่งเป็นรายวิชาที่สามารถนำเนื้อหาพหุวัฒนธรรมเข้ามาบูรณาการได้อย่างเหมาะสม เพราะเป้าหมายของรายวิชาคือ การมุ่งเน้นการเป็นบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี เน้นพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน

1.5 แผนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้สรุปเนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดและการปรับตัวเพื่อเป็นผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย 7 หัวข้อ 7 แผนการเรียนรู้ ดังนี้

หัวข้อที่ 1 ความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

หัวข้อที่ 2 การรับฟังอย่างตั้งใจ

หัวข้อที่ 3 ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน

หัวข้อที่ 4 การปฏิบัติตนในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตน

หัวข้อที่ 5 การเคารพแนวคิด วิถีชีวิตคนต่างวัฒนธรรม

หัวข้อที่ 6 การจัดการกับอารมณ์ของตนเองเมื่อเจอเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด

หัวข้อที่ 7 ผลที่เกิดขึ้นหากครูไม่มีความรู้ทางพหุวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างแผนการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) กิจกรรม จุดประสงค์การเรียนรู้และทฤษฎีที่ใช้ แสดงดังตาราง 9

ตาราง 9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ OPIER กิจกรรม จุดประสงค์การเรียนรู้และทฤษฎีที่ใช้

แผนการจัดการเรียนรู้	ขั้นตอนของรูปแบบ/ กิจกรรม	จุดประสงค์	ทฤษฎีที่ใช้
แผนที่ 1 ความหลากหลาย ของวัฒนธรรมใน พื้นที่สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ (8 คาบ)	ขั้นเตรียมพร้อม ผู้เรียนตั้งใจ มีสมาธิ เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) -กิจกรรมในขั้นนี้เป็นการเปิดโอกาส ให้ได้พบเจอประสบการณ์ใหม่ เช่น หนังสือ ภาพยนตร์ ข่าว กรณีศึกษา ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) -ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้คิด วิเคราะห์ ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูล จากแหล่งเรียนรู้ ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration) -ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น อภิปราย และรับฟังเพื่อนเพื่อเปิดรับมุมมองที่ แปลกใหม่ ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) -แสดงบทบาทสมมติ เพื่อจำลอง สถานการณ์และบทบาทที่ได้รับ ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) -เขียนบันทึกการสะท้อนคิด เพื่อ สะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรม ทั้งหมดที่ได้ทำมาว่าช่วยให้ตนเอง พัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร	1. สามารถอธิบายสภาพความ หลากหลายของวัฒนธรรมใน พื้นที่สามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ได้ 2. สามารถสืบค้นข้อมูล เกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ 3. สามารถสื่อสารกับผู้อื่นด้วย วัจนภาษาที่เหมาะสมได้ 4. เห็นคุณค่าของกิจกรรมที่ได้ ทำ	1.รูปแบบการ เรียนรู้เชิง ประสบการณ์ สติชอบ 2.ทฤษฎีการ เรียนรู้ทาง สังคม 3. รูปแบบ The Five Practice of Exemplary Leadership

ตาราง 9 (ต่อ)

แผนการจัดการ เรียนรู้	ขั้นตอนของรูปแบบ/ กิจกรรม	จุดประสงค์	ทฤษฎีที่ใช้
แผนที่ 2 การรับฟังอย่าง ตั้งใจ (8 คาบ)	<p>ขั้นเตรียมพร้อม ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ</p> <p>เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ</p> <p>ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)</p> <p>-การได้พบเจอคนต่างวัฒนธรรม และ กิจกรรม “ฟังฉันฟังเธอ”</p> <p>ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)</p> <p>-ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้คิด วิเคราะห์ ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูลจาก แหล่งเรียนรู้</p> <p>ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)</p> <p>-ผู้เรียนดูคลิปวิดีโอและแสดงความ คิดเห็น อภิปรายและรับฟังเพื่อนเพื่อ เปิดรับมุมมองที่แปลกใหม่</p> <p>ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)</p> <p>-แสดงบทบาทสมมติ เพื่อจำลอง สถานการณ์และบทบาทที่ได้รับ</p> <p>กิจกรรม Gallery walk</p> <p>ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)</p> <p>-เขียนบันทึกการสะท้อนคิด เพื่อ สะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรม ทั้งหมดที่ได้ทำมาว่าช่วยให้ตนเอง พัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร</p>	<p>1. ผู้เรียนเข้าใจวิธีการฟังอย่าง ตั้งใจและปฏิบัติได้ถูกต้อง</p> <p>2. ผู้เรียนสื่อสารกับผู้อื่นด้วย วัจนภาษาที่เหมาะสม</p> <p>3. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และ สังเกตอวัจนภาษาของผู้อื่นได้</p> <p>4. ผู้เรียนเห็นคุณค่าและ ความสำคัญของการสนทนา กับผู้อื่นด้วยท่าทีที่เหมาะสม</p>	<p>1.รูปแบบการ เรียนรู้เชิง ประสบการณ์</p> <p>2.ทฤษฎีการ เรียนรู้ทาง สังคม</p> <p>3. รูปแบบ The Five Practice of Exemplary Leadership</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

แผนการจัดการ เรียนรู้	ขั้นตอนของรูปแบบ/ กิจกรรม	จุดประสงค์	ทฤษฎีที่ใช้
แผนที่ 3 ภาษาท้องถิ่นใน ชีวิตประจำวัน (8 คาบ)	<p>ขั้นเตรียมพร้อม ผู้เรียนตั้งใจ มีสมาธิ เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ</p> <p>ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)</p> <p>- กิจกรรมในขั้นนี้ประกอบด้วย คลิป วิดีโอ การสนทนา ภาษามลายูถิ่น ภาษาถิ่นใต้</p> <p>ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)</p> <p>-ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้คิด วิเคราะห์ ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูลจาก แหล่งเรียนรู้</p> <p>ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)</p> <p>-ผู้เรียนดูคลิปวิดีโอและแสดงความ คิดเห็น อภิปรายและรับฟังเพื่อน เปิดรับมุมมองที่แปลกใหม่</p> <p>ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)</p> <p>-แสดงบทบาทสมมติ เพื่อจำลอง สถานการณ์และบทบาทที่ได้รับ กิจกรรม เกมภาษามลายูถิ่น ภาษา ถิ่นใต้</p> <p>ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)</p> <p>-เขียนบันทึกการสะท้อนคิด เพื่อ สะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรม ทั้งหมดที่ได้ทำมาว่าช่วยให้ตนเอง พัฒนาอย่างไรและรู้สึกละอย่างไร</p>	<p>1. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และใช้ คำศัพท์ภาษามลายูถิ่น ภาษา ถิ่นใต้ ภายใต้สถานการณ์ที่ กำหนดให้ได้</p> <p>2. ผู้เรียนใช้ภาษาสื่อสารใน สถานการณ์จริง/ สถานการณ์ จำลองที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ชุมชน และสังคมได้</p> <p>3. ผู้เรียนตระหนักถึงความ สำคัญของการใช้ภาษาในการ สื่อสาร</p>	<p>1.รูปแบบการ เรียนรู้เชิง ประสบการณ์ สติชอบ</p> <p>2.ทฤษฎีการ เรียนรู้ทาง สังคม</p> <p>3. รูปแบบ The Five Practice of Exemplary Leadership</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

แผนการจัดการเรียนรู้	ขั้นตอนของรูปแบบ/ กิจกรรม	จุดประสงค์	ทฤษฎีที่ใช้
แผนที่ 4 การปฏิบัติตนใน สถานการณ์ต่าง ๆ ที่แตกต่างจาก วัฒนธรรม ของตน (12 คาบ)	ขั้นเตรียมพร้อม ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) -กรณีศึกษา การลงพื้นที่จริง สถานการณ์จำลอง ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) -ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้คิด วิเคราะห์ ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูลจาก แหล่งเรียนรู้ -สัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่ไป ลงพื้นที่ วิเคราะห์ปัญหาที่พบ ขั้นที่ 3 ชูใจให้คิด (Inspiration) -ผู้เรียนดูคลิปวิดีโอและแสดงความ คิดเห็น อภิปรายและรับฟังเพื่อน เปิดรับมุมมองที่แปลกใหม่ -ร่วมกันวิพากษ์กรณีศึกษาและการ ลงพื้นที่จริง ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) -แบ่งกลุ่มสนทนาร่วมกัน ทำกิจกรรม “Gallery walk” -พบเจอสนทนากับเพื่อนในกลุ่มและ บุคคลอื่น ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)	1. ผู้เรียนบอกวิธีการปรับตัวให้ เหมาะสมเมื่อพบเจอ สถานการณ์ที่แตกต่างได้ 2. ผู้เรียนสามารถประเมิน สถานการณ์และเลือกปฏิบัติ ตนได้เหมาะสม 3. ผู้เรียนสามารถตัดสินใจ เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ได้เหมาะสมกับบริบท 4. ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อบุคคล ที่มีความแตกต่างทาง วัฒนธรรม และเห็นคุณค่าของ การปรับตัวให้ เข้ากับบริบท 5. ผู้เรียนสามารถจัดการกับ อารมณ์ของตัวเองเมื่ออยู่ใน สถานการณ์ที่ส่งผลต่อ ความรู้สึกได้ 6. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และใช้ คำศัพท์ภาษามลายูถิ่น ภาษา ถิ่นได้ ภายใต้สถานการณ์ที่ กำหนดให้ได้ 7. ผู้เรียนรับฟังสมาชิกในกลุ่ม อย่างตั้งใจ	1.รูปแบบการ เรียนรู้เชิง ประสบการณ์ 2.ทฤษฎีการ เรียนรู้ทาง สังคม 3. รูปแบบ The Five Practice of Exemplary Leadership

ตาราง 9 (ต่อ)

แผนการจัดการ เรียนรู้	ขั้นตอนของรูปแบบ/ กิจกรรม	จุดประสงค์	ทฤษฎีที่ใช้
	-เขียนบันทึกการสะท้อนคิด เพื่อ สะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรม ทั้งหมดที่ได้ทำมาว่าช่วยให้ตนเอง พัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร		
แผนที่ 5 การเคารพแนวคิด วิถีชีวิตคนต่าง วัฒนธรรม (8 คาบ)	ขั้นเตรียมพร้อม ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) -พบบุคคลต้นแบบ พบปะผู้นำทาง ศาสนาของแต่ละศาสนา ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) -ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้คิด วิเคราะห์ ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูล จากแหล่งเรียนรู้ -ผู้เรียนเกิดความสงสัยและตั้ง คำถามด้วยตนเอง ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration) -ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น อภิปราย และรับฟังเพื่อน ผู้นำทางศาสนาเพื่อ เปิดรับมุมมองที่แปลกใหม่ ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) -ร่วมสนทนาสิ่งที่ได้จากกิจกรรมจาก มุมมองของตนเอง ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)	1. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ ความสอดคล้องของหลักการ อยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุ วัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ ละศาสนา ด้านความเชื่อ และ วิถีชีวิต 2. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และใช้ คำศัพท์ภาษามลายูถิ่น ภาษา ถิ่นได้ภายใต้สถานการณ์ที่ กำหนดให้ได้	1.รูปแบบการ เรียนรู้เชิง ประสบการณ์ สติชอบ 2.ทฤษฎีการ เรียนรู้ทาง สังคม 3. รูปแบบ The Five Practice of Exemplary Leadership

ตาราง 9 (ต่อ)

แผนการจัดการ เรียนรู้	ขั้นตอนของรูปแบบ/ กิจกรรม	จุดประสงค์	ทฤษฎีที่ใช้
	-เขียนบันทึกการสะท้อนคิด เพื่อ สะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรม ทั้งหมดที่ได้ทำมาว่าช่วยให้ตนเอง พัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร		
แผนที่ 6 การจัดการกับ อารมณ์ของตนเอง เมื่อเจอเหตุการณ์ที่ ไม่คาดคิด (8 คาบ)	ขั้นเตรียมพร้อม ผู้เรียนตั้งใจ มีสมาธิ เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) - โดยกิจกรรมในขั้นนี้ประกอบด้วย เกมคำศัพท์ ชมภาพยนตร์ คลิปวิดีโอ ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) -ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้คิด วิเคราะห์ ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูลจาก แหล่งเรียนรู้ ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration) -กิจกรรมกลุ่มเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับการ จัดการอารมณ์ ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) -นำเสนอสิ่งที่ได้ สถานการณ์จำลอง พร้อมนำเสนอสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) -เขียนบันทึกการสะท้อนคิด เพื่อ สะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรม ทั้งหมดที่ได้ทำมาว่าช่วยให้ตนเอง พัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร	1. ผู้เรียนสามารถจัดการกับ อารมณ์ของตัวเองเมื่ออยู่ใน สถานการณ์ที่ส่งผลต่อ ความรู้สึกได้ 2. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และใช้ คำศัพท์ภาษามลายูถิ่น ภาษา ถิ่นได้ ภายใต้สถานการณ์ที่ กำหนดให้ได้	1.รูปแบบการ เรียนรู้เชิง ประสบการณ์ ประสบการณ์ที่ส่งผลต่อ สติชอบ 2.ทฤษฎีการ เรียนรู้ทาง สังคม 3. รูปแบบ The Five Practice of Exemplary Leadership

ตาราง 9 (ต่อ)

แผนการจัดการ เรียนรู้	ขั้นตอนของรูปแบบ/ กิจกรรม	จุดประสงค์	ทฤษฎีที่ใช้
แผนที่ 7 ผลที่เกิดขึ้นหากครู ไม่มีความรู้ทางพหุ วัฒนธรรม (8 คาบ)	ขั้นเตรียมพร้อม ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) - กิจกรรมในขั้นนี้ประกอบด้วย คำศัพท์ภาษามลายู ภาษาใต้ ชาว คลิปีดีโอ ค้นคว้างานวิจัย ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) -ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้คิด วิเคราะห์ ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูลจาก แหล่งเรียนรู้ ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration) -ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น อภิปราย และรับฟังเพื่อนเพื่อเปิดรับมุมมองที่ แปลกใหม่ ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) -กิจกรรมกลุ่มศึกษาข่าว และหาแนว ทางแก้ไขเรื่องที่เกิดขึ้น กิจกรรม Gallery walk ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) -เขียนบันทึกการสะท้อนคิด เพื่อ สะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรม ทั้งหมดที่ได้ทำมาว่าช่วยให้ตนเอง พัฒนาอย่างไรและรู้ลึกอย่างไร	1. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ สภาพปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ใน สังคมพหุวัฒนธรรม 2. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ ความสอดคล้องของหลักการ อยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุ วัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ ละศาสนา ด้านความเชื่อ และ วิถีชีวิต 3. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และใช้ คำศัพท์ภาษามลายูถิ่น ภาษา ถิ่นใต้ ภายใต้อาคารณที่ กำหนดให้ได้	1.รูปแบบการ เรียนรู้เชิง ประสบการณ์ ประสบการณ์ สติชอบ 2.ทฤษฎีการ เรียนรู้ทาง สังคม 3. รูปแบบ The Five Practice of Exemplary Leadership

แผนการจัดการเรียนรู้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยในแต่ละแผนประกอบด้วย 1) เนื้อหา 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ 4) สื่อการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 6) บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ โดยกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้มีทั้งกิจกรรมในและนอกห้องเรียน โดยผู้วิจัยขอเสนอตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 3 เรื่อง ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เห็นขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้ (OPIER) ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ เปิดโอกาส (Opportunity) กระตุ้นความสงสัย (Power question) จูงใจให้คิด (Inspiration) ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) และไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) โดยมีรายละเอียดดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 3

เรื่อง ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน (8 คาบ)

เนื้อหา ภาษามลายูถิ่น ภาษาถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และใช้คำศัพท์ภาษามลายูถิ่นและภาษาถิ่นใต้ภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดให้ได้
 2. ผู้เรียนใช้ภาษาสื่อสารในสถานการณ์จริง/สถานการณ์จำลองที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ชุมชน และสังคมได้
 3. ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษาในการสื่อสาร
- กิจกรรมการเรียนรู้

สัปดาห์ที่ 1 (จำนวน 4 คาบ)

ขั้นเตรียมพร้อม

เริ่มต้นกิจกรรมด้วยการการฝึกสมาธิ ฝึกสติ กำหนดลมหายใจ เตรียมความพร้อมของตัวเองเพื่อเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ บทที่ใช้ในการประกอบการฝึกสมาธิ ฝึกสติของครั้งนี้ คือ บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)

ผู้เรียนชมข่าวและคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการสนทนาภาษามลายูถิ่น จากนั้นตัวแทนผู้เรียนที่รู้และเข้าใจภาษามลายูถิ่น ออกมาเปิดบัตรคำภาษามลายู อ่านออกเสียงและแปลเป็นภาษาไทยให้เพื่อนฟังและเรียนรู้ไปพร้อมกัน (ผู้ที่รู้และเข้าใจภาษามลายูถิ่น เป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำเพื่อน)

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)

ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียนว่าภาษามลายูถิ่น มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างไร ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพราะอะไรเราถึงต้องเรียนรู้

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)

ผู้เรียนแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมวิเคราะห์สิ่งที่ได้ชมผ่านคลิปวิดีโอ เช่น “เรื่องทลายกำแพงแห่งภาษาที่ภาคใต้” โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอและกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันสะท้อนคิดว่าการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในห้องเรียนระดับประถมศึกษามีความสำคัญอย่างไร และสำคัญต่อใครบ้าง

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)

จัดสถานการณ์จำลองเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักและใช้คำศัพท์ภาษามลายูถิ่น เป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน เช่น ไปตลาด ไปซื้อของ หรือยกตัวอย่างการสอนเรื่องสีในห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เช่น สี 12 สี ได้แก่ ญิง: สีเหลือง, แมะอะ: สีแดง, ฮีแต: สีดำ, แมะอะมะดอ: ชมพู, ฮีจา: เขียว, ลีมา: ส้ม, ปูรู: ฟ้า, ปูรู สตาร์: ม่วง, ปูเต๊ะ: ขาว, โกโกร: น้ำตาล, กลามู: เทา

เรื่องราวในชีวิตประจำวัน หรือคำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งของต่าง ๆ ในห้องเรียน เช่น กิซี: แก้ว, แมจอ: โต๊ะ, ปาแบฮีแต: กระดานดำ, ญาปู: ไม้กวาด, ชูรัต: หนังสือ, กาแล: ดินสอ, กาแลกาโป: ซอหลัก หรือคำศัพท์เกี่ยวกับร่างกายของเรา ได้แก่ มุกอ: โบน้า, กือนิง: คิ้ว, มาตอ: ดวงตา, ฮีตง: จมูก, ปิปิ: แก้ม, มูไล๊ะ: ปาก, ฮีซี: ฟัน, ลีเดาะฮ: ลิ้น, ดากู: คาง, ตรังอ: หู, กูญ: เล็บ, ตาแง: มือ, ลือแง: แขน, ลูตุ้: เข่า

โดยหัวข้อคำศัพท์ภาษามลายูถิ่นที่ผู้เรียนต้องการเรียนในแต่ละสัปดาห์ ให้ผู้เรียนเลือกมาจากการโหวตสิ่งที่อยากรู้และสิ่งที่ต้องรู้ ทั้งนี้สถานการณ์จำลองอาจจำลองห้องเรียนตลาด หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ผู้เรียนสนใจ เมื่อทำกิจกรรมตามโจทย์สถานการณ์จำลองแล้ว ผู้เรียนร่วมเล่นเกมทายคำศัพท์ภาษามลายูถิ่น และภาษาถิ่นใต้ เพื่อสรุปคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้

(*ผู้เรียนนำเสนอสถานการณ์จำลองสั้น ๆ เพื่อใช้ภาษามลายูถิ่นและ ภาษาถิ่นใต้ ก่อนเริ่มเรียนคาบต่อไปทุกครั้ง)

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

ผู้เรียนไตร่ตรองเรื่องราวที่ได้พบเจอผ่านการเขียนบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อสะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรมว่าช่วยให้ตนเองพัฒนาอย่างไรและรู้สึกร้อยอย่างไร และเขียนแผนผังมโนทัศน์สรุปคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้

สัปดาห์ที่ 2 (จำนวน 4 คาบ)

ขั้นเตรียมพร้อม เริ่มต้นกิจกรรมด้วยการการฝึกสมาธิ ฝึกสติ กำหนดลมหายใจ เตรียมความพร้อมของตัวเองเพื่อเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ บทที่ใช้ในการประกอบการฝึกสมาธิ ฝึกสติของครั้งนี้ คือ เพลงดังดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)

ผู้เรียนชมข่าวและคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการสนทนาภาษาถิ่นใต้ และสนทนาเกี่ยวกับ คำศัพท์ เช่น เรื่องราวในชีวิตประจำวันหรือคำศัพท์เกี่ยวกับกริยาภาษาถิ่นใต้ เช่น เนื้อย: หิว, หยบ: แอบ, แขบ: รีบ, หลบ เริน : กลับ บ้าน, หรอย: อร่อย

จากนั้นตัวแทนผู้เรียนที่รู้และเข้าใจภาษาถิ่นใต้ ออกมาเปิดบัตรคำภาษาถิ่นใต้ อ่าน ออกเสียงและแปลเป็นภาษาไทยให้เพื่อนฟังและเรียนรู้ไปพร้อมกัน (ผู้ที่รู้และเข้าใจภาษาถิ่นใต้ เป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำเพื่อน)

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)

ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียนว่าภาษาถิ่นใต้ มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างไรใน พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพราะอะไรเราถึงต้องเรียนรู้ภาษาถิ่นใต้

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)

ผู้เรียนแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมวิเคราะห์สิ่งที่ได้ชมผ่านคลิปวิดีโอ เช่น “โรงเรียนทวิ ภาษา แก้ปัญหาการเรียนของเด็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่าง สม่ำเสมอและกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันสะท้อนคิดว่าการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในห้องเรียนระดับ ประถมศึกษามีความสำคัญอย่างไร และสำคัญต่อใครบ้าง

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)

จัดสถานการณ์จำลองเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักและใช้คำศัพท์ภาษาถิ่นใต้ เป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน เช่น คำกริยา แขบ: รีบ, เนื้อย: หิว, หลบ: กลับ, รุน: เขิน, หวังเหวิด: คิดถึง โดย หัวข้อคำศัพท์ภาษาถิ่นใต้ ที่ผู้เรียนต้องการเรียนในแต่ละสัปดาห์ ให้ผู้เรียนเลือกมาจากการโหวต สิ่งที่ยากรู้และสิ่งที่ต้องรู้ ทั้งนี้สถานการณ์จำลองอาจจำลองห้องเรียน ตลาด หรือสิ่งอื่นที่ผู้เรียน สนใจ

เมื่อทำกิจกรรมตามโจทย์สถานการณ์จำลองแล้ว ผู้เรียนร่วมเล่นเกมทายคำศัพท์ ภาษาถิ่นใต้ เพื่อสรุปคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้

(*ผู้เรียนนำเสนอสถานการณ์จำลองสั้น ๆ เพื่อใช้ภาษาถิ่นใต้ ก่อนเริ่มเรียนคาบ ต่อไป)

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

ผู้เรียนไตร่ตรองเรื่องราวที่ได้พบเจอผ่านการเขียนบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อสะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรมว่าช่วยให้ตนเองพัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร และเขียนแผนผังมโนทัศน์สรุปคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้

การสะท้อนคิดของนักศึกษาครูหลังการจัดการเรียนรู้

โดยจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้นำเสนอ นักศึกษาครูได้สะท้อนคิดว่า “รู้สึกดีได้เรียนรู้เรื่องคำศัพท์และได้สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน” และ “คำภาษาถิ่นคำไหนที่รู้และเข้าใจจะรู้สึกดีและง่ายต่อการสื่อสาร” บางคนได้สะท้อนคิดว่า “นี่กว่าภาษาถิ่นได้เป็นแค่เรื่องของสำเนียงแต่ที่ไหนได้ มันเป็นคำใหม่คำหนึ่งเลย” “ภาษาทำให้เราเข้าใจและทำให้เราเรียนรู้ในคำใหม่ ๆ เมื่อเราสนทนาภาษาเดียวกันทำให้เรารู้สึกปลอดภัย สามารถไว้วางใจได้”

1.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรม ด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม และด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรม ประเมินโดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู เป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ ทำการประเมินด้วยกัน 2 ครั้ง คือ สัปดาห์ที่ 1 สัปดาห์ที่ 15 และการติดตามผลหลังจากทดลองแล้ว 1 เดือน ของการจัดการเรียนรู้

2. ด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม ประเมินโดยใช้แบบวัดเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู เป็นข้อสอบอัตนัย จำนวน 25 ข้อ การประเมินด้วยกัน 2 ครั้ง คือ สัปดาห์ที่ 1 สัปดาห์ที่ 15 และการติดตามผลหลังจากทดลองแล้ว 1 เดือนของการจัดการเรียนรู้

3. ด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรม มีการประเมิน 2 ส่วน คือ 1) ประเมินโดยใช้แบบประเมินทักษะจากการทำกิจกรรม มีลักษณะการประเมินแบบ 360 องศา (360 Degree feedback) คือ ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินผู้เรียน และผู้สอนประเมินผู้เรียน และ 2) ประเมินแบบสะท้อนประสบการณ์ (Reaction) (พัชรา วาณิชวสิน, 2560) โดยประเมินจากการบันทึกผลการเรียนรู้ในแบบบันทึกการสะท้อนคิด โดยให้ผู้เรียนเขียนแบบบันทึกการสะท้อนคิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนผลการเรียนรู้ในลักษณะของข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ (Key experiences) นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้าง 2)

หลังจากได้พบเจอประสบการณ์ครั้งนี้ ให้เขียนบอกความรู้สึกของตัวเองและบอกวิธีการตอบสนองต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้น (Personal response) 3) นักศึกษาอยากแบ่งปัน (To share) เรื่องราวอะไรให้ผู้อื่นได้รับรู้ ซึ่งการประเมินการทำกิจกรรมและการเขียนบันทึกการสะท้อนคิดนั้น ผู้เรียนทำทุกครั้งหลักจากการจบการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผนการเรียนรู้

1.7 เครื่องมือวัดและประเมินผลรูปแบบ

เครื่องมือที่ใช้วัดผลและประเมินผลรูปแบบมีดังนี้

1. แบบวัดระดับความสำคัญภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรม องค์ประกอบที่ 2 ด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม และองค์ประกอบที่ 3 ทักษะทางพหุวัฒนธรรม เกณฑ์การให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert rating scale) 5 ระดับ (1 2 3 4 5) โดยทำการประเมินก่อนเริ่มจัดการเรียนรู้ เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนประเมินตนเอง

2. การบันทึกผลการเรียนรู้ในแบบบันทึกการสะท้อนคิด โดยให้ผู้เรียนเขียนแบบบันทึกการสะท้อนคิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนผลการเรียนรู้ในลักษณะของข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ (Key experiences) นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้าง 2) หลังจากได้พบเจอประสบการณ์ครั้งนี้ ให้เขียนบอกความรู้สึกของตัวเองและบอกวิธีการตอบสนองต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้น (Personal response) 3) นักศึกษาอยากแบ่งปัน (To share) เรื่องราวอะไรให้ผู้อื่นได้รับรู้ ซึ่งการเขียนบันทึกการสะท้อนคิดนั้น ผู้เรียนเขียนทุกครั้งหลังจากการจบการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาความถูกต้องเหมาะสม ความเป็นไปได้ และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบ ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แสดงดังตาราง 10

ตาราง 10 ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. หลักการและแนวคิดของรูปแบบ			
1.1 แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้เหมาะสมกับบริบทการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	4.80	0.45	มากที่สุด
1.2 หลักการและแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	4.80	0.45	มากที่สุด
1.3 หลักการของรูปแบบที่สังเคราะห์มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้ได้จริง	4.60	0.55	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ			
2.1 วัตถุประสงค์เหมาะสมกับแนวทางจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	4.60	0.55	มากที่สุด
2.2 วัตถุประสงค์มีความชัดเจนสามารถแสดงสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับนักศึกษาครู	4.80	0.45	มากที่สุด
3. กระบวนการจัดการเรียนรู้			
3.1 กระบวนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
3.2 การกำหนดขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.60	0.55	มากที่สุด
3.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้มีการกำหนดบทบาทผู้สอนชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง	4.80	0.45	มากที่สุด
3.4 กระบวนการจัดการเรียนรู้มีการกำหนดบทบาทผู้เรียนชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง	4.80	0.45	มากที่สุด
3.5 กระบวนการจัดการเรียนรู้มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
3.6 สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.80	0.45	มากที่สุด
4. การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ			
4.1 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด

ตาราง 10 (ต่อ)

รายการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความเหมาะสม
4.2 การวัดและประเมินผลมีความมีความชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ยภาพรวม	4.70	0.49	มากที่สุด

จากตาราง 10 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.70$, S.D.=0.49) โดยผู้เชี่ยวชาญให้รายละเอียด ดังนี้

1) ด้านภาพรวม สภาพปัญหาและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องพัฒนานักศึกษาครูให้มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีและมีทักษะการดำรงชีวิต การสอน ในสังคมพหุวัฒนธรรม มีเหตุผลสมควรที่ต้องพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้เหมาะสมกับบริบทการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้ได้จริง

2) วัดดูประสงค์ของรูปแบบมีความเหมาะสมกับแนวทางจัดการเรียนรู้และมีความชัดเจนสามารถแสดงสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับนักศึกษาครู กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน กำหนดบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง การวัดและการประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการประเมินตามสภาพจริง

2.2 การตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความสอดคล้อง และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ แสดงดังตาราง 11

ตาราง 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	แผน 1	แผน 2	แผน 3	แผน 4	แผน 5	แผน 6	แผน 7
14. เกณฑ์การประเมินผลชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ เจตคติ	0.80	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
15. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดและ ประเมินผล	0.80	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00

จากตาราง 11 ผลการพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบภายในรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ประเมินอยู่ที่ 0.8-1.00 แสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกันขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

- 1) **ขั้นเปิดโอกาส** ควรให้ผู้เรียนเป็นคนเลือกกรณีศึกษา/ ปัญหา มานำเสนอ เพื่อให้ได้กรณีศึกษาที่มีความหลากหลาย
- 2) **ขั้นกระตุ้นความสงสัย** ควรให้ผู้เรียนเป็นผู้นำในการกระตุ้นสลับกันกับผู้สอน เพื่อฝึกความเป็นผู้นำ ความกล้าแสดงออก และความมั่นใจ
- 3) **ควรมีตัวอย่างประกอบกิจกรรม** ที่เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อสามารถประเมินได้อย่างชัดเจนว่าสอดคล้องกับขั้นนั้น ๆ หรือไม่ อย่างไร

3. ผลการศึกษานำร่อง (Pilot Study) เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองศึกษานำร่องกับนักศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เข้าร่วมโครงการวิจัย และให้ความยินยอมแล้วจำนวน 30 คน เพื่อหาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ปัญหา และอุปสรรค ก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองสอน 3 แผนการ

จัดการเรียนรู้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง ผลที่เกิดขึ้นหากครูไม่มีความรู้ทางพหุวัฒนธรรม รวมระยะเวลาที่ใช้จำนวน 24 คาบ (24 ชั่วโมง) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านกิจกรรม

พบว่า กิจกรรมที่นำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจ มีความสอดคล้องกับสาระเนื้อหา เหมาะสมกับผู้เรียน เป็นการเริ่มต้นเนื้อหาจากเรื่องราวกว้าง ๆ ไปสู่เรื่องราวที่มีความเฉพาะเจาะจง กิจกรรมที่นำมา มีความหลากหลาย สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้ดี ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนเจตคติต่อกัน และผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ตามที่กำหนด

2. ด้านเวลา

เวลาที่ใช้ในกิจกรรมมีความเหมาะสมกับแต่ละกิจกรรม เวลาไม่จำกัดจนเกินไป ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากผู้สอน จากเพื่อน และจากการค้นคว้าได้ตามความสนใจของตนเอง ทั้งนี้ อาจมีการใช้เวลามากค่อนข้างมากในการจัดสถานการณ์เพื่อจำลองเรื่องราวตามที่คุณเรียนได้ค้นพบ

3. ด้านภาษา

คำที่ใช้ในแบบประเมินยังมีความกำกวม ผู้เรียนอ่านแล้วเข้าใจไม่ตรงกัน และคำถามที่คุณสอนใช้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ยังเป็นคำเชิงวิชาการค่อนข้างมาก ผู้สอนจึงต้องปรับคำและภาษาที่ใช้ทั้งแบบประเมินการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจมากขึ้น

4. สื่อและแหล่งเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ที่เป็นคลิปวิดีโอและสถานการณ์จำลองกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้ดี ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมไปกับการสิ่งที่ได้รับชม และร่วมสนทนาเพื่อแสดงความคิดเห็นได้ดี แหล่งเรียนรู้ประกอบด้วย โปรแกรมการค้นหาต่าง ๆ และตัวผู้เรียนเอง เช่น การนำเสนอภาษามลายูถิ่นและภาษาถิ่นใต้ เนื่องด้วยผู้เรียนมีทั้งคนที่เข้าใจและไม่เข้าใจภาษามลายูถิ่นและภาษาถิ่นใต้ การที่เพื่อนร่วมชั้นเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ ผู้เรียนจึงมีความสุขสนุกสนานและเรียนรู้ด้วยความผ่อนคลาย

5. ด้านการวัดและประเมินผล

พบว่าแบบประเมินต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้วัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรม เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม และทักษะทางพหุวัฒนธรรมมีความเหมาะสม สามารถวัดและประเมินผล ผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดไว้

จากผลการทดลองศึกษานำร่อง (Pilot Study) พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่พัฒนาขึ้น มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ แต่ควรมีการปรับปรุงในเรื่องของภาษาที่ใช้ในการอธิบายหรือการชี้แจงกิจกรรม อีกทั้งข้อคำถามในแบบวัดและประเมิน บางข้อยังมีความกำกวมขาดความชัดเจน และสถานการณ์จำลองที่ผู้สอนเลือกมาบางเรื่องผู้เรียนยังไม่เข้าใจเนื่องจากเป็นเรื่องราวที่ใกล้ตัว ซึ่งจากผลการทดลองศึกษานำร่อง ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 3 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับนักศึกษาครู สาขาวิชาการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 จำนวน 30 คน ที่ลงทะเบียนรายวิชา 266-423 คุณภาพชีวิตสำหรับครู (QUALITY OF LIFE FOR TEACHERS) ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 15 สัปดาห์ รวม 60 ชั่วโมง ใช้สถิติวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired sample t-test) และสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Analysis of variance with repeated measures) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อธิบายได้ดังนี้

1. ผลการประเมินภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูหลังจากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้จากข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูเพื่อตอบสนองมติฐานข้อ 1

การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูเป็นการประเมินระดับภาวะผู้นำทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านเจตคติที่ดี และด้านทักษะโดยใช้สถิติวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired sample t-test) เนื่องจากผู้วิจัยเก็บข้อมูลครบทั้งแบบทดสอบวัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู แบบวัดเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู และแบบประเมินการทำกิจกรรมการเรียนรู้หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแผนการเรียนรู้เพื่อดูทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู ผลปรากฏดังตาราง 12

ตาราง 12 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนและความสัมพันธ์ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Pair	Mean	N	S.D.	Paired		Mean Differences	S.D.	t	df
				correlation					
				Correlations	Sig.				
1	628.57	30	10.38	0.432	0.17	-15.67	10.04	-8.54*	29
2	644.23	30	8.12						

* p < .05

จากตาราง 12 พบว่า นักศึกษาครูมีค่าเฉลี่ยของการวัดผลครั้งที่ 2 อยู่ที่ 628.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.38 ส่วนคะแนนของการวัดผลครั้งที่ 3 มีค่าเฉลี่ย 644.23 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.12 ตามลำดับ เห็นได้ว่านักศึกษาครูมีค่าเฉลี่ยคะแนนของการวัดผลครั้งที่ 3 สูงขึ้นและในส่วนของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวัดผลครั้งที่ 3 ลดลงจากการวัดผลครั้งที่ 2 ซึ่งการกระจายของคะแนนที่น้อยกว่านี้แสดงถึงนักศึกษาครูมีระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมสูงขึ้น เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการวัดผลครั้งที่ 2 และการวัดผลครั้งที่ 3 พบว่ามีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับกลาง ขนาดของความสัมพันธ์เท่ากับ 0.432 โดยค่าความสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

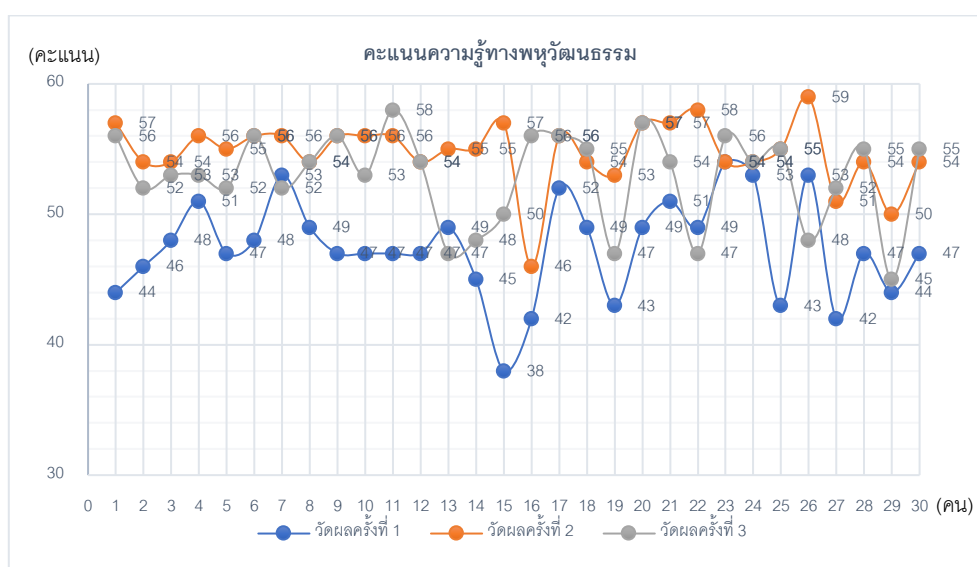
ผลการทดสอบสมมติฐานด้วย Paired sample t-test พบว่า ค่า t = -8.54, df = 29 และ sig = .000 (sig < .05) หมายความว่า คะแนนระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของการวัดผลครั้งที่ 2 และการวัดผลครั้งที่ 3 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สามารถสรุปได้ว่าการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมได้จริงและมีแนวโน้มสูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูเพื่อตอบสนองสมมติฐานข้อ 2

การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูจากการวัดผลทั้ง 3 ครั้ง โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Analysis of variance with repeated measures) ปรากฏผลดังตาราง 13

ตาราง 13 สถิติพรรณนาค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของการวัดผลทั้ง 3 ครั้ง

วัดผลครั้งที่	Mean	S.D.	N
วัดผลครั้งที่ 1	47.47	3.78	30
วัดผลครั้งที่ 2	54.77	2.50	30
วัดผลครั้งที่ 3	52.87	3.47	30

ภาพประกอบ 4 คะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรม

จากตาราง 13 และภาพประกอบ 4 พบว่า นักศึกษาครุมีค่าเฉลี่ยคะแนนของการวัดผลครั้งที่ 2 และการวัดผลครั้งที่ 3 สูงกว่าการวัดผลครั้งที่ 1 โดยการวัดผลครั้งที่ 1 มีค่าเฉลี่ยคะแนน 47.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.78 การวัดผลครั้งที่ 2 มีค่าเฉลี่ยคะแนน 54.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.50 และการวัดผลครั้งที่ 3 มีค่าเฉลี่ยคะแนน 52.87 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.47 เมื่อพิจารณาคะแนนของนักศึกษาครุในการทดลองครั้งที่ 2 และ 3 พบว่ามีคะแนนต่ำสุดคือ 45 และคะแนนสูงสุดคือ 59 นั้นหมายความว่านักศึกษาครุได้คะแนนความรู้ทางด้านพหุวัฒนธรรมอยู่ที่ระดับ 80% ขึ้นไป พิจารณาตามเกณฑ์แล้วจัดอยู่ว่ามีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรมในระดับมากที่สุด

ตาราง 14 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนของการวัดผลความรู้ทางพหุ
วัฒนธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ช่วงเวลาที่ประเมิน	860.60	2	430.30	48.48*	.000
ความคลาดเคลื่อน	514.73	58	8.87		

* Sphericity Assumed

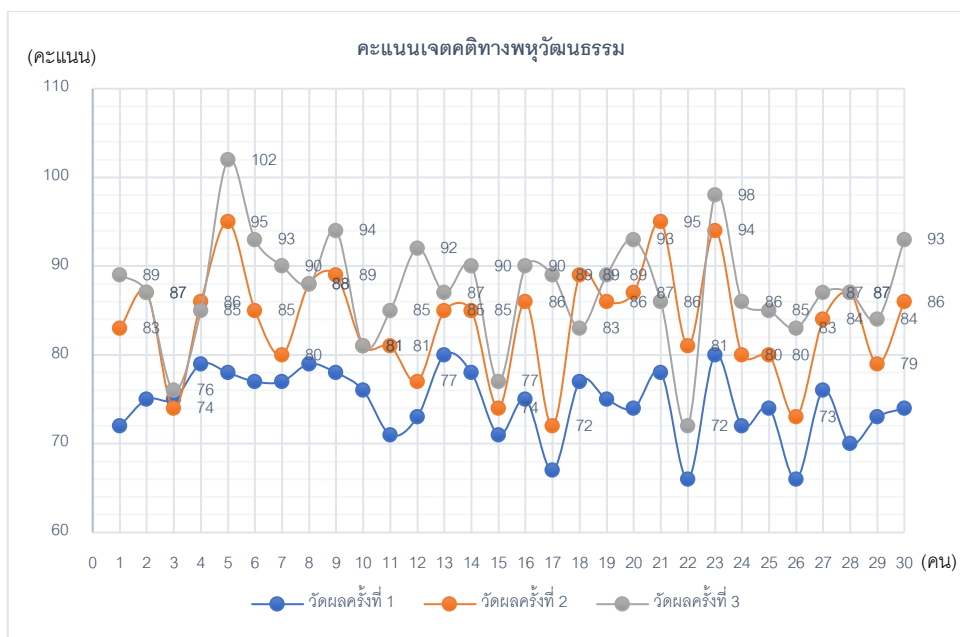
จากตาราง 14 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีการปรับค่า Degree of Freedom ของ Sphericity Assumed พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมจากการวัดผล 3 ครั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=48.48$, $df=2$, $p=.000$)

1.3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูเพื่อตอบสนองมติดูงานข้อ 3

การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูจากการวัดผลทั้ง 3 ครั้ง โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Analysis of variance with repeated measures) ปรากฏผลดังตาราง 15

ตาราง 15 สถิติพรรณนาค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของการวัดผลทั้ง 3 ครั้ง

วัดผลครั้งที่	Mean	S.D.	N
วัดผลครั้งที่ 1	74.53	3.88	30
วัดผลครั้งที่ 2	83.63	6.05	30
วัดผลครั้งที่ 3	87.37	6.16	30

ภาพประกอบ 5 คะแนนเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม

จากตาราง 15 และภาพประกอบ 5 พบว่า นักศึกษาครูมีค่าเฉลี่ยคะแนนของการวัดผลครั้งที่ 3 สูงกว่าการวัดผลครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยการวัดผลครั้งที่ 1 มีค่าเฉลี่ยคะแนน 74.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.88 การวัดผลครั้งที่ 2 มีค่าเฉลี่ยคะแนน 83.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.05 และการวัดผลครั้งที่ 3 มีค่าเฉลี่ยคะแนน 87.37 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.16 เมื่อพิจารณาคะแนนของนักศึกษาครูในการทดลองแต่ละครั้ง พบว่า การวัดผลครั้งที่ 1 คะแนนต่ำสุดคือ 66 คะแนนสูงสุดคือ 80 การวัดผลครั้งที่ 2 คะแนนต่ำสุดคือ 73 คะแนนสูงสุดคือ 95 และการวัดผลครั้งที่ 3 คะแนนต่ำสุดคือ 72 คะแนนสูงสุดคือ 102 เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยเทียบเกณฑ์การประเมิน พบว่านักศึกษาครูได้คะแนนเจตคติที่ดีทางด้านพหุวัฒนธรรมอยู่ที่ระดับ 70% ขึ้นไป พิจารณาตามเกณฑ์แล้วจัดอยู่ว่ามีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมในระดับมาก

ตาราง 16 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนของการวัดผลเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ช่วงเวลาที่ประเมิน	2614.42	2	1307.21	93.19 [*]	.000
ความคลาดเคลื่อน	813.57	58	14.027		

^{*} Sphericity Assumed

จากตาราง 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีการปรับค่า Degree of Freedom ของ Sphericity Assumed พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมจากการวัดผล 3 ครั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=93.19$, $df=2$, $p=.000$)

1.4 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูเพื่อตอบสนองมาตรฐานข้อ 4

การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู ใช้สถิติวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-test) ผลปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนและความสัมพันธ์ระดับทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Pair	Mean	N	S.D.	Paired correlation		Mean Differences		t	df
				Correlations	Sig.	S.D.			
วัดผลครั้งที่ 2	490.17	30	6.13	0.00	0.00	-13.83	6.13	-12.35 [*]	29
วัดผลครั้งที่ 3	504.00	30	0.00						

^{*} $p < .05$

จากตาราง 17 พบว่า นักศึกษาครูมีค่าเฉลี่ยของการวัดผลครั้งที่ 2 อยู่ที่ 490.17 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.13 ส่วนคะแนนของการวัดผลครั้งที่ 3 มีค่าเฉลี่ย 504 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00 ตามลำดับ เห็นได้ว่านักศึกษาครูมีค่าเฉลี่ยคะแนนของการวัดผลครั้งที่ 3 สูงขึ้นและในส่วนของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวัดผลครั้งที่ 3 ที่ลดลงจากครั้งที่ 2 และมีค่า 0.00 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนน 504.00 พบว่าเป็นคะแนนเต็มของการวัดผล ดังนั้นค่าเบี่ยงเบน

มาตรฐาน 0.00 แสดงถึงไม่มีการกระจายของข้อมูล นักศึกษาครุมีความคิดเห็นต่อระดับทักษะทางพหุวัฒนธรรมเหมือนกัน เมื่อพิจารณาค่าความสัมพันธ์ระหว่างการวัดผลครั้งที่ 2 และการวัดผลครั้งที่ 3 พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการทดสอบสมมติฐานด้วย Paired sample t-test พบว่า ค่า $t = -12.35$, $df = 29$ และ $sig = .000$ ($sig < .05$) หมายความว่า คะแนนทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครุในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของการวัดผลครั้งที่ 2 และการวัดผลครั้งที่ 3 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สามารถสรุปได้ว่าการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครุในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมได้จริงและมีแนวโน้มสูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.5 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยการตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครุเพื่อตอบสมมติฐานข้อ 5

ผู้วิจัยให้นักศึกษาทำแบบวัดจำนวน 3 ครั้ง แบ่งเป็นสัปดาห์ที่ 1 และสัปดาห์ที่ 15 และการติดตามผลหลังผ่านการจัดการเรียนรู้ไปแล้ว 1 เดือน โดยค่าเฉลี่ยคะแนนการตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครุ มีค่าคะแนนตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่านักศึกษาครุตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในระดับมาก ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ โดยมีเกณฑ์การแปลผลข้อมูลดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00	ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49	ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49	ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49	ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49	ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ซึ่งการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครุในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ปรากฏผล ดังตาราง 18

ตาราง 18 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูใน
 สยามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำแนกรายบุคคล

คนที่	ก่อนใช้รูปแบบ			หลังใช้รูปแบบ			ติดตามผล 1 เดือน		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	4.50	0.51	มากที่สุด	4.80	0.41	มากที่สุด	4.70	0.52	มากที่สุด
2	4.35	0.66	มาก	4.28	0.55	มาก	4.00	0.68	มาก
3	3.85	1.33	มาก	4.83	0.38	มากที่สุด	4.00	0.72	มาก
4	4.70	0.52	มากที่สุด	4.65	0.48	มากที่สุด	4.83	0.45	มากที่สุด
5	3.98	0.62	มาก	4.28	0.55	มาก	4.03	0.36	มาก
6	4.08	0.57	มาก	4.50	0.51	มากที่สุด	4.45	0.50	มาก
7	3.78	0.97	มาก	4.48	0.55	มาก	4.53	0.55	มากที่สุด
8	4.15	0.36	มาก	4.53	0.51	มากที่สุด	4.25	0.44	มาก
9	4.45	0.50	มาก	4.78	0.42	มากที่สุด	4.38	0.59	มาก
10	4.28	0.85	มาก	4.70	0.52	มากที่สุด	4.55	0.75	มากที่สุด
11	4.33	0.83	มาก	4.73	0.51	มากที่สุด	4.73	0.55	มากที่สุด
12	3.85	1.10	มาก	4.68	0.57	มากที่สุด	4.38	0.70	มาก
13	4.50	0.60	มากที่สุด	4.65	0.48	มากที่สุด	4.33	0.47	มาก
14	4.53	0.51	มากที่สุด	4.58	0.50	มากที่สุด	4.10	0.59	มาก
15	4.55	0.64	มากที่สุด	4.53	0.68	มากที่สุด	4.53	0.64	มากที่สุด
16	4.35	0.58	มาก	4.30	0.52	มาก	4.28	0.51	มาก
17	4.38	0.70	มาก	4.55	0.60	มากที่สุด	3.98	0.53	มาก
18	4.55	0.50	มากที่สุด	4.63	0.49	มากที่สุด	4.63	0.59	มากที่สุด
19	4.45	0.68	มาก	4.18	0.59	มาก	4.25	0.67	มาก
20	4.75	0.49	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด	4.75	0.49	มากที่สุด
21	4.58	0.64	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด	4.43	0.59	มาก
22	4.23	0.62	มาก	4.43	0.50	มาก	3.78	0.58	มาก
23	4.75	0.49	มากที่สุด	4.88	0.33	มากที่สุด	4.90	0.30	มากที่สุด
24	4.23	0.80	มาก	4.68	0.57	มากที่สุด	4.33	0.76	มาก
25	3.90	0.67	มาก	4.78	0.42	มากที่สุด	4.23	0.66	มาก
26	4.45	0.78	มาก	4.85	0.36	มากที่สุด	4.28	0.72	มาก

ตาราง 18 (ต่อ)

คนที่	ก่อนใช้รูปแบบ			หลังใช้รูปแบบ			ติดตามผล 1 เดือน		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
27	4.53	0.68	มากที่สุด	4.80	0.41	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด
28	4.53	0.75	มากที่สุด	4.68	0.53	มากที่สุด	4.03	0.62	มาก
29	4.33	0.73	มาก	4.45	0.64	มาก	4.15	0.83	มาก
30	4.93	0.27	มากที่สุด	4.98	0.16	มากที่สุด	4.38	0.54	มาก

จากตาราง 18 พบว่า นักศึกษาครูจำนวน 19 คน มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับเดียวกันกับก่อนใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และนักศึกษาคูจำนวน 11 คน มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สูงขึ้นกว่าก่อนใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนของการติดตามผลหลังจัดการเรียนรู้แล้ว 1 เดือน พบว่า นักศึกษาคูจำนวน 6 คน มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับมาก นักศึกษาคูจำนวน 7 คน มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับมากที่สุด และนักศึกษาคูจำนวน 14 คน มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานลดลงจากระดับมากที่สุดเป็นระดับมาก แต่ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยการเห็นระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาคูเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินในระดับมากและมากที่สุด ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน

ตาราง 19 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของ
นักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำแนกรายข้อ

ข้อ	ก่อนใช้รูปแบบ			หลังใช้รูปแบบ			ติดตามผล 1 เดือน		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	3.93	0.64	มาก	4.43	0.50	มาก	4.40	0.45	มาก
2	4.67	0.80	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด	4.30	0.65	มาก
3	4.03	1.10	มาก	4.50	0.63	มากที่สุด	4.30	4.50	มาก
4	4.50	0.51	มากที่สุด	4.70	0.47	มากที่สุด	4.50	0.63	มากที่สุด
5	3.57	1.01	มาก	4.23	0.68	มาก	3.90	0.55	มาก
6	4.80	0.41	มากที่สุด	4.90	0.31	มากที่สุด	4.40	0.67	มาก
7	4.63	0.56	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด	4.33	0.48	มาก
8	4.83	0.38	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด	4.67	0.48	มากที่สุด
9	3.87	0.78	มาก	4.30	0.65	มาก	3.90	0.71	มาก
10	4.60	0.81	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด	4.53	0.57	มากที่สุด
11	4.50	0.57	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด	4.43	0.63	มาก
12	3.93	0.64	มาก	4.37	0.61	มาก	4.03	0.67	มาก
13	3.80	0.76	มาก	4.40	0.56	มาก	4.07	0.64	มาก
14	4.80	0.41	มากที่สุด	4.77	0.43	มากที่สุด	4.63	0.49	มากที่สุด
15	4.50	0.51	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด	4.57	0.50	มากที่สุด
16	4.40	0.56	มาก	4.70	0.47	มากที่สุด	4.63	0.49	มากที่สุด
17	4.40	0.72	มาก	4.77	0.43	มากที่สุด	4.43	0.63	มาก
18	4.43	0.90	มาก	4.80	0.41	มากที่สุด	4.37	0.72	มาก
19	4.83	0.38	มากที่สุด	4.80	0.41	มากที่สุด	4.67	0.55	มากที่สุด
20	4.33	0.76	มาก	4.73	0.45	มากที่สุด	4.53	0.57	มากที่สุด
21	4.13	0.68	มาก	4.40	0.56	มาก	4.20	0.71	มาก
22	3.97	0.72	มาก	4.23	0.63	มาก	4.00	0.79	มาก
23	4.17	0.75	มาก	4.43	0.57	มาก	4.30	0.70	มาก
24	4.67	0.55	มากที่สุด	4.63	0.56	มากที่สุด	4.57	0.63	มากที่สุด
25	4.40	0.72	มาก	4.70	0.47	มากที่สุด	4.47	0.63	มาก
26	4.10	0.92	มาก	4.57	0.57	มากที่สุด	4.20	0.71	มาก

ตาราง 19 (ต่อ)

ข้อ	ก่อนใช้รูปแบบ			หลังใช้รูปแบบ			ติดตามผล 1 เดือน		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
27	4.93	0.25	มากที่สุด	4.87	0.35	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด
28	4.73	0.45	มากที่สุด	4.90	0.31	มากที่สุด	4.63	0.56	มากที่สุด
29	4.60	0.50	มากที่สุด	4.77	0.43	มากที่สุด	4.60	0.62	มากที่สุด
30	3.93	0.74	มาก	4.13	0.57	มาก	4.03	0.56	มาก
31	4.67	0.48	มากที่สุด	4.80	0.41	มากที่สุด	4.50	0.63	มากที่สุด
32	4.57	0.50	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด	4.43	0.57	มาก
33	4.80	0.41	มากที่สุด	4.87	0.35	มากที่สุด	4.57	0.57	มากที่สุด
34	3.73	0.78	มาก	4.37	0.56	มาก	4.10	0.66	มาก
35	4.07	0.69	มาก	4.37	0.56	มาก	4.33	0.61	มาก
36	4.50	0.63	มากที่สุด	4.77	0.43	มากที่สุด	4.33	0.55	มาก
37	4.37	0.67	มาก	4.63	0.49	มากที่สุด	4.23	0.68	มาก
38	4.23	0.73	มาก	4.53	0.63	มากที่สุด	4.17	0.53	มาก
39	3.80	0.66	มาก	4.47	0.51	มาก	4.20	0.66	มาก
40	4.60	0.50	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด	4.53	0.51	มากที่สุด

จากตาราง 19 ค่าเฉลี่ยการเห็นความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำแนกรายข้อ พบว่า

1. ข้อที่ผู้เรียนเห็นระดับความสำคัญในระดับมากที่สุดทั้งก่อนการใช้รูปแบบการเรียนรู้หลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ และการติดตามผล 1 เดือน มีจำนวน 11 ข้อ ได้แก่

1.1 ด้านความรู้ทางพฤติกรรม ประกอบด้วย ข้อ 1 นักศึกษารู้และเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมของตนเองและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมที่แตกต่างไปจากตน (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=3.93$, S.D.=0.64, ระดับความสำคัญมาก, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.43$, S.D.=0.50, ระดับความสำคัญมาก, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.40$, S.D.=0.45, ระดับความสำคัญมาก) ข้อ 5 นักศึกษาอธิบายได้ว่าผู้นำเชิงพฤติกรรมคืออะไร และมีความสำคัญอย่างไร (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=3.57$, S.D.=1.01, ระดับความสำคัญมาก, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.23$, S.D.=0.68,

ระดับความสำคัญมาก, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=3.90$, S.D.=0.55, ระดับความสำคัญมาก) ข้อ 12 นักศึกษาสามารถอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมตามมุมมองของตนเอง (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=3.93$, S.D.=0.64, ระดับความสำคัญมาก, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.37$, S.D.=0.61, ระดับความสำคัญมาก, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.03$, S.D.=0.67, ระดับความสำคัญมาก) ข้อ 13 เมื่อต้องแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมกับผู้อื่น นักศึกษาให้คำแนะนำได้เหมาะสม (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=3.80$, S.D.=0.76, ระดับความสำคัญมาก, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.40$, S.D.=0.56, ระดับความสำคัญมาก, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.07$, S.D.=0.64, ระดับความสำคัญมาก)

1.2 ด้านเจตคติที่ดีทางพฤติกรรม ประกอบด้วย ข้อ 21 นักศึกษามีความกระตือรือร้นและสนใจเรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.13$, S.D.=0.68, ระดับความสำคัญมาก, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.40$, S.D.=0.56, ระดับความสำคัญมาก, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.20$, S.D.=0.71, ระดับความสำคัญมาก) ข้อ 22 นักศึกษาไม่มีความกลัวหรือกังวลใจที่จะต้องอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=3.97$, S.D.=0.72, ระดับความสำคัญมาก, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.23$, S.D.=0.63, ระดับความสำคัญมาก, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.00$, S.D.=0.79, ระดับความสำคัญมาก) ข้อ 23 นักศึกษามักสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สีหน้า ของผู้อื่น เมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กัน (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.17$, S.D.=0.75, ระดับความสำคัญมาก, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.43$, S.D.=0.57, ระดับความสำคัญมาก, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.30$, S.D.=0.70, ระดับความสำคัญมาก)

2. ข้อที่ผู้เรียนเห็นระดับความสำคัญในระดับมากที่สุดทั้งก่อนการใช้รูปแบบการเรียนรู้ หลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ และการติดตามผล 1 เดือน มีจำนวน 13 ข้อ ได้แก่

2.1 ด้านความรู้ทางพฤติกรรม ประกอบด้วย ข้อ 4 นักศึกษารับรู้และเข้าใจว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้เรียนส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของคุณ (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.50$, S.D.=0.51, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.70$, S.D.=0.47, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.50$, S.D.=0.63, ระดับความสำคัญมากที่สุด) ข้อ 8 การมีองค์ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพฤติกรรมเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับการเป็นครู (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.83$, S.D.=0.38, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.83$, S.D.=0.38, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.67$, S.D.=0.48, ระดับความสำคัญมากที่สุด) ข้อ 10 การได้ทำกิจกรรมติดต่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นทำให้เพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านภาษา (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.60$, S.D.=0.81, ระดับความสำคัญมาก

ที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.83$, S.D.=0.38, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.53$, S.D.=0.57, ระดับความสำคัญมากที่สุด) ข้อ 14 นักศึกษามีความเต็มใจ พูดคุย ติดต่อกับเพื่อนต่างวัฒนธรรม (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.80$, S.D.=0.41, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.77$, S.D.=0.43, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.63$, S.D.=0.49, ระดับความสำคัญมากที่สุด)

2.2 ด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย ข้อ 15 นักศึกษาเปิดใจเรียนรู้ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีของวัฒนธรรมที่ต่างจากของตน (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.50$, S.D.=0.51, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.73$, S.D.=0.45, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.57$, S.D.=0.50, ระดับความสำคัญมากที่สุด) ข้อ 19 การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำสู่การเข้าใจคนต่างวัฒนธรรม (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.83$, S.D.=0.38, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.80$, S.D.=0.41, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.67$, S.D.=0.55, ระดับความสำคัญมากที่สุด) ข้อ 24 นักศึกษาหลีกเลี่ยงการแสดงออกที่จะนำมาซึ่งความขัดแย้ง (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.67$, S.D.=0.55, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.63$, S.D.=0.56, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.57$, S.D.=0.63, ระดับความสำคัญมากที่สุด)

2.3 ด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย ข้อ 27 นักศึกษาคิดว่าทักษะหนึ่งที่สำคัญสำหรับครู คือ การรับฟังอย่างตั้งใจและซื่อตรง (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.93$, S.D.=0.25, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.87$, S.D.=0.35, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.83$, S.D.=0.38, ระดับความสำคัญมากที่สุด) ข้อ 28 นักศึกษาตระหนักว่าการมีสติรู้ตัวตลอดเวลา เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีในการดำเนินชีวิตในพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.73$, S.D.=0.45, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.90$, S.D.=0.31, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.63$, S.D.=0.56, ระดับความสำคัญมากที่สุด) ข้อ 29 เมื่อต้องทำความรู้จักเพื่อนใหม่จากต่างวัฒนธรรม นักศึกษาไม่นำความแตกต่างเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อมาเป็นแนวคิดหลักในการเริ่มต้นทำความรู้จัก (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.60$, S.D.=0.50, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.77$, S.D.=0.43, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.60$, S.D.=0.62, ระดับความสำคัญมากที่สุด) ข้อ 31 การได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนต่างวัฒนธรรม ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.67$, S.D.=0.48, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.80$, S.D.=0.41, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน

$\bar{X}=4.50$, S.D.=0.63, ระดับความสำคัญมากที่สุด) ข้อ 33 การมีองค์ความรู้ ความเข้าใจและทักษะการสื่อสารเป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญมากต่อนักศึกษา (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.80$, S.D.=0.41 ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.87$, S.D.=0.35, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.57$, S.D.=0.57, ระดับความสำคัญมากที่สุด) ข้อ 40 นักศึกษาสามารถเรียนรู้การปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่สามจังหวัดจากสถานการณ์ที่ได้เรียนรู้ในและนอกห้องเรียน (ก่อนใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.60$, S.D.=0.50, ระดับความสำคัญมากที่สุด, หลังใช้รูปแบบ $\bar{X}=4.73$, S.D.=0.45, ระดับความสำคัญมากที่สุด, ติดตามผล 1 เดือน $\bar{X}=4.53$, S.D.=0.51, ระดับความสำคัญมากที่สุด)

2. ผลการประเมินภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูหลังจากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้จากข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของการสะท้อนคิดหลังจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผน สามารถสรุปข้อมูลเชิงคุณภาพได้ดังนี้

1. ผลการสะท้อนคิดแผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 1 ความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1 สิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ ได้แก่ สิ่งที่ต้องมีในการอยู่ร่วมกันกับคนต่างวัฒนธรรม เช่น ความเข้าใจ เรื่องวัฒนธรรม ประเพณี การแต่งกาย ภาษา ศาสนา ความเชื่อ การเปิดใจ ยอมรับกับความหลากหลาย เคารพกันและกัน และการปรับเจตคติและการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“ทุกอย่างที่เกิดขึ้นมีที่มา การที่เราไม่รู้ที่มาของประเพณี วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ เลยทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน” (นักศึกษาเลขที่ 1)

“การเรียนรู้วิถีชีวิตของวัฒนธรรมอื่น ได้เห็นอะไรที่ไม่เคยเห็น ทำให้เราเปลี่ยนมุมมองและเห็นโลกได้กว้างขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“การอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลาย สิ่งที่ต้องมีคือ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพและรับฟังผู้อื่น” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“ความแตกต่างเป็นเอกลักษณ์ ตั้งอยู่บนความเชื่อและความศรัทธาที่ต่างกัน ทุกคนอยู่บนความแตกต่างแต่ไม่แตกแยก ผ่านการเปิดใจ เคารพและให้เกียรติกันและกัน” (นักศึกษาเลขที่ 8)

“ภาษาเป็นประสบการณ์ที่เราสามารถเรียนรู้ได้จากเพื่อน โดยไม่ต้องไปเรียน เพื่อให้สามารถสนทนา เป็นการเปิดกว้างทางด้านภาษา” (นักศึกษาเลขที่ 9)

“ความหลากหลายที่นำมาซึ่งความขัดแย้งไม่เข้าใจกัน มาจากฐานคิดที่แตกต่างกัน ได้เรียนรู้ว่าควรวางตัวหรือปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์นั้น ๆ เราไม่ควรใช้ฐานคิดของตัวเองตัดสินใจ แต่ควรเปิดใจและมองหลายมุม” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“เราต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเหล่านี้ เมื่อเรารู้แล้วจะได้เข้าใจผู้อื่นมากยิ่งขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 15)

“ทุกประเทศในโลกมีความหลากหลายในเรื่องเหล่านี้ อย่างเรื่องศาสนาในไทยมีศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ซิกข์ ถ้าเราไม่เปิดใจ ไม่ยอมรับ เราก็อยู่ด้วยกันไม่ได้” (นักศึกษาเลขที่ 20)

“กิจกรรมบทบาทสมมติทำให้รู้และเข้าใจแง่มุมที่ต่างออกไป ประสบการณ์การรับรู้ที่ต่างกันทำให้มุมมองในการมองต่างกัน แต่ก็สามารถเรียนรู้และปรับความคิด ปรับตัวหากันได้” (นักศึกษาเลขที่ 21)

“เราต้องมองให้หลากหลายมุมและรับผิดชอบในวัฒนธรรมของตัวเอง คือ นับถือในส่วนของตนแต่ไม่ทำลายหรือทำให้วัฒนธรรมอื่นสูญหายไป” (นักศึกษาเลขที่ 22)

“ความหลากหลายมีอยู่ทุกพื้นที่ สิ่งสำคัญที่ทำให้คนที่แตกต่างกันมาอยู่ร่วมกันได้ คือ การให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน” (นักศึกษาเลขที่ 25)

“สิ่งที่คนในสังคมพหุวัฒนธรรมต้องทำคือ การเคารพซึ่งกันและกัน ไม่เอาตัวเองเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง ต้องมองในมุมมองของเราและมุมมองของคนอื่น” (นักศึกษาเลขที่ 27)

1.2 บอกความรู้สึกรู้สึกของและวิธีการตอบสนองหลังจากได้พบเจอประสบการณ์นั้นพบว่า มีหลากหลายความรู้สึก เช่น ตกใจ กลัว ดี ประทับใจ และการตอบสนองที่หลากหลาย เช่น การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของกันและกันช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดี การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อการปรับเปลี่ยนมุมมอง ความคิดของตัวเอง การศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมในสิ่งที่เราไม่รู้ ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“การได้คุยกับเพื่อน ได้เรียนรู้บางอย่างที่ไม่สามารถพบเจอได้ด้วยตนเอง ทำให้รู้ว่าเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้นจะแก้ปัญหาอย่างไร จะอยู่อย่างไรให้มีความสุขกับผู้อื่น” (นักศึกษาเลขที่ 3)

“รู้สึกแปลกใจและประทับใจกับสิ่งที่ได้เห็นและได้สัมผัส แต่ก็ต้องเปิดใจ เรียนรู้และปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์อยู่เสมอ” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“รู้สึกดี ประทับใจเพื่อน ๆ ทำให้รู้สึกว่าตัวเองเปิดใจได้มากขึ้นยอมรับความแตกต่างได้มากขึ้น มีความคิดเชิงบวกมากขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 6)

“รู้สึกดีมากที่สุดที่ได้มีการถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพราะทำให้เราเปิดใจรับฟังเพื่อนมากขึ้น รู้สึกสนุกในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“ในช่วงแรก ๆ ดิฉันไม่กล้าเผชิญกับความหลากหลาย เนื่องจากไม่ค่อยพบเจอความหลากหลายเท่าไร ทำให้ไม่กล้าเข้าไปใกล้คนที่มีความแตกต่างจากตนเอง แต่พอคิดว่าต้องเริ่มเปิดใจเรียนรู้ กลายเป็นรู้สึกดีใจ สบายใจ และภูมิใจในตนเอง” (นักศึกษาเลขที่ 9)

“การได้เรียนรู้สิ่งที่แปลกใหม่ นำสิ่งที่เรียนรู้มาทำความเข้าใจ หาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเสริม จะทำให้เข้าใจความต่างมากขึ้น เพียงพอที่จะปรับตัวได้” (นักศึกษาเลขที่ 10)

“รู้สึกกลัวและไม่ค่อยเข้าใจบางเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่รู้มาก่อน จนทำให้เกิด culture shock แต่ก็พยายามเปิดใจ ยอมรับให้ได้” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“เมื่อเรารู้สึกอ่อนไหวกับตัวเองหรือไม่เห็นด้วยกับสถานการณ์นั้น เราต้องรับฟังและแสดงความคิดเห็นบนพื้นฐานของความเป็นจริง” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“ได้รู้จักคนอื่นมากขึ้นจากมุมมองและทัศนคติของเขา รู้สึกว่าตัวเองเกิดการยอมรับผู้อื่นมากขึ้น มีมุมมองที่กว้างขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 24)

“การเรียนรู้สิ่งที่มีความต่างจากตนช่วยให้เราเข้าใจผู้อื่น ยอมรับและเคารพซึ่งกันและกัน อันจะเป็นสิ่งขจัดความบาดหมาง และทำให้อยู่ร่วมกันได้” (นักศึกษาเลขที่ 26)

“การได้รับฟังสิ่งที่เขาพูด ได้เห็นสิ่งที่เขาทำ จะเข้าใจมากขึ้น ยอมรับได้มากขึ้น ได้คำตอบที่ไม่ใช่หนึ่งอีกต่อไป” (นักศึกษาเลขที่ 27)

“รู้สึกดีกับตัวเอง รู้สึกว่าตัวเองเป็นคนที่เปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ ๆ มากขึ้น เพราะเวลาเรียนรู้สิ่งใหม่รู้สึกว่าตัวเองตั้งใจและคิดตาม” (นักศึกษาเลขที่ 30)

1.3) สิ่งที่ยากแบ่งปันให้ผู้อื่นได้รับรู้ พบว่า นักศึกษาคอรูอยากแบ่งปันเรื่องของวัฒนธรรมด้านภาษาถิ่น การแต่งกาย และประเพณีต่าง ๆ ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“อยากแบ่งปันภาษาถิ่นของตัวเองให้เพื่อนต่างพื้นที่ได้รับรู้ และก็อยากฝึกภาษาถิ่นของเพื่อนด้วย อยากให้เพื่อนได้เรียนรู้และรู้จักข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ในพื้นที่ของตนเอง” (นักศึกษาเลขที่ 6)

“การแต่งกายตามหลักศาสนายังไม่เป็นที่ยอมรับ อยากแบ่งปันให้ผู้อื่นได้เห็นความงามด้านการแต่งกายของหญิงมุสลิม อยากให้เป็นเรื่องราวที่ผู้อื่นฟังแล้วเกิดการยอมรับเข้าใจในความหลากหลาย” (นักศึกษาเลขที่ 8)

“การเปิดใจเรียนรู้ พุดคุยจะทำให้เข้าใจ และมีภูมิคุ้มกันในบริบทของสังคมที่มีความแตกต่างกัน เพราะทุกที่ล้วนแตกต่างกันไม่มากนักน้อย” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“อยากแบ่งปันภาษาถิ่นให้คนต่างพื้นที่เข้าใจ จะได้พูดคุยได้เข้าใจกันมากขึ้น และเรื่องการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้หญิงมุสลิม ซึ่งคนภายนอกส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ ซึ่งอยากให้คนภายนอกเข้าใจมากขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 13)

“อยากแบ่งปันภาษาถิ่นของตนเอง นั่นคือ ภาษามลายู หากผู้ที่ได้เข้ามาเที่ยวในพื้นที่สื่อสารภาษามลายูได้ จะได้เข้าใจผู้คนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 19)

“การมาเรียนที่ปัตตานีเป็นเวลา 3 ปี กว่า มีเรื่องราวดี ๆ มากมาย ทำให้ถ่ายทอดให้คนอื่นหรือเพื่อนในจังหวัดอื่นได้รู้ พอเพื่อน ๆ กล่าวชื่นชม รู้สึกประทับใจและจะแบ่งปันต่อไป” (นักศึกษาเลขที่ 23)

“การอยู่ร่วมกับคนหลากหลาย ต้องยอมรับในตัวพวกเขา เคารพในความเชื่อ และไม่รับตัดสินความเชื่อของพวกเขา” (นักศึกษาเลขที่ 27)

“การยอมรับความแตกต่างทางความคิดเป็นปัจจัยภายในของคน เป็นจุดเริ่มต้นในการยอมรับความแตกต่างทางปัจจัยภายนอกต่อ ๆ ไป” (นักศึกษาเลขที่ 29)

“การยอมรับความหลากหลายทางความคิด เป็นสิ่งสำคัญ หากเราเปิดใจรับฟัง จะนำไปสู่ทางสายกลางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ” (นักศึกษาเลขที่ 30)

2. ผลการสะท้อนคิดแผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 2 การรับฟังอย่างตั้งใจ

2.1 สิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ ได้แก่ การปฏิบัติตัวเมื่อต้องเข้าไปอยู่ในวัฒนธรรมอื่น ได้แก่ การเปิดใจ รับฟัง (วัจนภาษา) อย่างตั้งใจ สังเกตการแสดงออก (อวัจนภาษา) ของผู้อื่น เพื่อรับรู้ เพื่อการเข้าใจอย่างชัดตรงและการอยู่ร่วมกัน ความสำคัญของการปรับตัวเมื่ออยู่ในสังคมที่มีความหลากหลาย ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“สิ่งสำคัญที่จะทำให้เข้าใจความแตกต่าง และสามารถปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น คือ การเปิดใจเรียนรู้เรื่อง รับฟังโดยไม่โต้แย้ง และสังเกตท่าทางของนักเรียน” (นักศึกษาเลขที่ 1)

“ถ้าเราต้องอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างจากที่อยู่เดิม ต้องอาศัยความเข้าใจเป็นสำคัญ เพราะถ้าเข้าใจ จะสามารถปรับตัวอยู่ได้” (นักศึกษาเลขที่ 6)

“จากประสบการณ์ที่ได้เจอ หากไม่สามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาได้ แต่เราก็สื่อสารกันโดยใช้วัจนภาษา จากการสังเกตท่าทางหรือพฤติกรรม รวมทั้งการเปิดใจและทำความเข้าใจก็สามารถสื่อสารกันได้ เช่น การกอด การยิ้มถ้าเราปฏิบัติอย่างคุ้นเคยจะกลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เราร่วมกัน” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“เมื่อเราได้อยู่ในวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเรา สิ่งแรกคือเราต้องเปิดใจเรียนรู้ทำความเข้าใจ เพื่อที่จะปรับตัวให้ได้ และอยู่อย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 14)

“การทำความเข้าใจวัฒนธรรมอื่นโดยเฉพาะเรื่อง ภาษา เป็นสิ่งแรกที่ต้องทำของการปรับตัว เพราะจะนำสู่ความเข้าใจวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ” (นักศึกษาเลขที่ 19)

“จุดเริ่มต้นเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่าง คือ การเปิดใจ สังเกต และรับฟังสิ่งต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจ” (นักศึกษาเลขที่ 21)

“เมื่อเราเข้าใจนักเรียนและเรียนรู้วัฒนธรรมของนักเรียน เราจะเข้าใจ และเมื่อเข้าใจนักเรียนมากขึ้น เราจะถูกยอมรับจากนักเรียน นักเรียนจะให้ความสนใจและเคารพเรามากขึ้น จะทำให้การเรียนในห้องเป็นธรรมชาติ นักเรียนจะสนุก” (นักศึกษาเลขที่ 29)

2.2 บอกความรู้สึกของและวิธีการตอบสนองหลังจากได้พบเจอประสบการณ์นั้นพบว่า มีหลากหลายความรู้สึก เช่น ดีใจ ชื่นชม รู้สึกวิตกกังวล หวาดกลัว และการตอบสนองที่หลากหลาย เช่น บอกวิธีการปรับตัว เมื่อพบเจอสิ่งใหม่ ๆ การจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“รู้สึกชื่นชมกับการเปิดใจเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ดี ควรเอาเป็นแบบอย่าง” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“รู้สึกกังวลและคิดว่าครูใจแคบที่ไม่เปิดใจเรียนรู้ ซึ่งอาจทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีต่อผู้เรียน ทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพและไม่เต็มศักยภาพ” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“ดีใจที่ครูเปิดใจเรียนรู้และทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมอื่นที่ต่างจากวัฒนธรรมของตน ครูทำดีแล้ว” (นักศึกษาเลขที่ 25)

“ถ้าต้องอยู่ในพื้นที่ที่ต่างไปจริง ๆ ต้องยอมรับและเปิดใจเรียนรู้ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน” (นักศึกษาเลขที่ 2)

“เปลี่ยนความคิดหรือมุมมองของตัวเอง ต้องเปิดใจเรียนรู้วัฒนธรรมของผู้เรียน เพื่อให้ง่ายต่อการจัดการเรียนรู้ของครู” (นักศึกษาเลขที่ 16)

“คิดว่าความหลากหลาย หรือสิ่งที่แตกต่างจากเรามันคือ โอกาสให้เราเรียนรู้พยายามเรียนรู้ผู้อื่นด้วยความจริงใจ และสามารถอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายได้” (นักศึกษาเลขที่ 20)

“การเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ เริ่มสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบตัว เริ่มทำความรู้จักกับภาษาและผู้คนในชุมชนเพื่อทำความคุ้นชินกับสภาพสังคมใหม่ ช่วยได้เยอะ” (นักศึกษาเลขที่ 21)

“เมื่อต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความต่าง จะเลือกเปิดใจและทำความเข้าใจเรียนรู้บริบทของพื้นที่ เพื่อที่จะสื่อสารกับนักเรียนผู้ปกครอง และเพื่อนร่วมงานได้” (นักศึกษาเลขที่

3)

“ต้องปรับทัศนคติของตนเอง เปิดใจเรียนรู้ ทำความเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมที่ต่างไปจากตนเอง” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“เมื่อเราต้องพบเจอประสบการณ์ใหม่ ๆ แรก ๆ อาจปรับตัวไม่ได้ เราต้องเริ่มจากการสร้างสัมพันธ์อันดีกับคนอื่น เพราะจะเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยเราให้ปรับตัวได้” (นักศึกษาเลขที่ 14)

1.3 สิ่งที่ยากแบ่งปันให้ผู้อื่นได้รับรู้ พบว่า นักศึกษาครูอยากบอกถึงผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดใจ รับฟัง ผลที่เกิดขึ้นจากการไม่เปิดใจ ไม่รับฟัง ลักษณะของครูที่ดีในสังคมพหุวัฒนธรรม ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“ถ้าเพื่อนไปเจอสถานการณ์แบบนี้ อยากให้เพื่อนเปิดใจ อย่าอคติ ต้องทำตัวให้พร้อมจะเรียนรู้และทำความเข้าใจความหลากหลาย” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“พวกเราทุกคนต้องเป็นบุคคลที่มีใจรักที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา เพราะการเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต” (นักศึกษาเลขที่ 9)

“การเปิดใจรับฟัง ยอมรับวัฒนธรรมอาจทำได้ยากสำหรับบางคน แต่เป็นสิ่งที่ทุกคนควรทำ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 24)

“ครูต้องเข้าใจภาษาถิ่นของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อให้สนทนากับนักเรียนได้เข้าใจ” (นักศึกษาเลขที่ 2)

“การเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ เป็นคุณลักษณะที่ดีที่ครูทุกคนต้องมี เพื่อจะใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 9)

“คนเป็นครูต้องพัฒนาตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่นได้” (นักศึกษาเลขที่ 10)

“ต้องเป็นคนที่เปิดใจ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีความเห็นต่างกัน เพื่อการเข้าใจ” (นักศึกษาเลขที่ 17)

“คุณลักษณะของครูที่ดีต้องมีการสังเกตนักเรียน การรับฟังเพื่อให้นักเรียนกล้าพูด ไม่ตำหนิสิ่งที่นักเรียนเล่า จะทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย” (นักศึกษาเลขที่ 26)

“การเปิดใจ ยอมรับ เรียนรู้ โดยไม่มีอคติเป็นคุณสมบัติที่ดีที่ครูควรมี” (นักศึกษาเลขที่ 23)

“ครูต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอด นอกเหนือจากความรู้คือการเข้าใจผู้เรียนหาข้อมูลภูมิหลังของนักเรียนในด้านต่าง ๆ” (นักศึกษาเลขที่ 28)

“ครูที่ดีต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและทำความเข้าใจความแตกต่าง เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 30)

3. ผลการสะท้อนคิดแผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 3 ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน

3.1 สิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ ได้แก่ ปัญหาที่พบจากการใช้ภาษาอื่นต่อการเรียนการสอน ได้แก่ การไม่เข้าใจภาษา ทำให้สื่อสารไม่เข้าใจ ความสำคัญของการสื่อสารด้วยภาษาถิ่น ได้แก่ ภาษาถิ่นช่วยส่งเสริมความเข้าใจของครูกับนักเรียน ภาษาถิ่นช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน และวิธีการเรียนรู้ภาษาถิ่นของครูเพื่อเข้าใจนักเรียนคือ การเรียนรู้จากผู้เรียน ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“นักเรียนขออนุญาตไปห้องน้ำโดยพูดภาษาไทยได้ เราเลยไม่เข้าใจความต้องการของนักเรียน” (นักศึกษาเลขที่ 2)

“ไปสอนนักเรียนที่พูดภาษามลายูถิ่น นักเรียนบางคนพูดภาษาไทยได้ แต่มีบางคนที่พูดได้แค่ภาษามลายูถิ่น จึงต้องใช้ภาษากายในการอธิบายให้เข้าใจกัน” (นักศึกษาเลขที่ 4)

“นักเรียนในห้องพูดภาษาไทยได้ ทำให้หนูไม่เข้าใจสิ่งที่นักเรียนสื่อสาร เลยรับรู้ว่าถ้าไม่เข้าใจภาษาไทย จะไม่สามารถเข้าถึงตัวนักเรียนได้” (นักศึกษาเลขที่ 14)

“นักเรียนในโรงเรียนพูดภาษาถิ่นเป็นส่วนใหญ่นำให้ยากต่อความเข้าใจและการสื่อสารของเพื่อนในกลุ่มที่ทำกิจกรรมด้วยกันที่ไม่เข้าใจภาษาถิ่น” (นักศึกษาเลขที่ 21)

“ภาษาถิ่นเป็นภาษาที่นักเรียนพูดเป็นภาษาแรก การเรียนรู้ภาษาไทยแบบหักดิบจึงไม่เหมาะกับนักเรียน จะเป็นการลดความสัมพันธ์ของครูกับเรียนด้วย ครูต้องค่อย ๆ สอนเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่า ภาษาไทยไม่ใช่เรื่องยาก” (นักศึกษาเลขที่ 27)

“เด็กใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภาษาแรกที่เรียนรู้คือภาษามลายูไม่ใช่ภาษาไทย ครูจึงต้องมีทักษะการพูดภาษามลายูด้วย เพื่อสามารถเข้าใจนักเรียนและสื่อสารเข้าใจ” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“นักเรียนพูดภาษาไทยได้ในห้องเรียน เราจึงใช้ภาษาไทยกับนักเรียนด้วย ซึ่งทำให้เข้าใจกันและกันมากขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 24)

“เราควรสร้างความไว้วางใจให้กับนักเรียนก่อน ไม่ควรตั้งแง่ และคิดว่าเราไม่สามารถเรียนรู้ภาษาอื่นได้ จะทำให้เราเข้าใจ และมีแรงใจที่จะเรียนรู้ภาษามลายูถิ่นมากขึ้น และยังทำให้นักเรียนไวใจเรา” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“การได้เรียนรู้ภาษาถิ่นในห้องเรียน ทำให้เปิดใจ ยอมรับเรื่องภาษาถิ่น และสามารถสร้างความไว้วางใจต่อกันได้” (นักศึกษาเลขที่ 16)

“พยายามพูดคุยกับนักเรียนเป็นภาษามลายูถิ่น โดยการถาม และให้นักเรียนสอน นักเรียนจะสนใจพูดคุยกับเรามากขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 3)

“สามารถเรียนรู้คำศัพท์ภาษาใต้ง่าย ๆ ที่ใช้สนทนาได้จากนักเรียน เช่น คำว่าว่าพริ้อ” (นักศึกษาเลขที่ 9)

“จากการไปทำกิจกรรมที่โรงเรียนในจังหวัดปัตตานี เมื่อนักเรียนพูดภาษามลายูด้วย ก็จะถามนักเรียนว่าแปลว่าอะไร ให้สอนพี่น้องนักเรียนก็จะสนุกที่ได้สอน และเราก็จะได้เรียนรู้คำศัพท์” (นักศึกษาเลขที่ 28)

3.2 บอกความรู้สึกของและวิธีการตอบสนองหลังจากได้พบเจอประสบการณ์นั้นพบว่า มีหลากหลายความรู้สึก เช่น รู้สึกดี ประทับใจ กังวล กลัว และการตอบสนองที่หลากหลาย แนวทางการสื่อสารให้เข้าใจ การเห็นความสำคัญของภาษาถิ่น ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“รู้สึกดี ได้เรียนรู้เรื่องคำศัพท์และได้สร้างปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน” (นักศึกษาเลขที่ 3)

“คำภาษาถิ่นคำไหนที่รู้และเข้าใจ จะรู้สึกดีและง่ายต่อการสื่อสาร” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“รู้สึกกังวลในช่วงแรกที่นักเรียนไม่คุยกับเรา เพราะไม่เข้าใจภาษา” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“รู้สึกกังวล เพราะการเรียนภาษาถิ่น เป็นสิ่งที่ยากสำหรับครูที่มาจากต่างถิ่น แต่ก็ต้องเรียนเพื่อนำไปปรับใช้ให้เหมาะสม” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“รับฟังนักเรียนและพยายามถามความหมายของภาษาถิ่นไต่ที่นักเรียนพูด เพื่อที่เราสามารถเข้าใจในสิ่งที่ผู้ส่งสารกำลังจะพูด” (นักศึกษาเลขที่ 2)

“เราต้องเปิดใจ และศึกษาคำศัพท์ง่าย ๆ ที่ใช้สื่อสารกับนักเรียน ฝึกพูดประโยคสั้น ๆ แล้วเสนอว่าจะแลกเปลี่ยนคำศัพท์ของภาษาถิ่นระหว่างครูกับนักเรียน” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“เราเป็นครูต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อคุยกับนักเรียนให้รู้เรื่อง และเพื่อเข้าใจนักเรียน และพัฒนาตัวเองเพื่อเป็นครูที่นักเรียนรักและเคารพ ถ้าเราไม่รู้จักควรถามนักเรียนว่าครูอยากรู้ว่คำภาษาถิ่นคำนี้คืออะไร บอกครูได้มั๊ย เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน” (นักศึกษาเลขที่ 13)

“หากครูใช้ภาษาถิ่นเข้ามาประยุกต์ใช้กับภาษากลางจะทำให้นักเรียนสามารถสื่อสารกันเข้าใจมากยิ่งขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 21)

“ในตอนแรกคิดว่าการห้ามเด็กไม่ให้พูดภาษามลายูถิ่นจะเป็นสิ่งที่ดีที่จะทำให้เด็กใช้ภาษาไทยมากขึ้น แต่จริง ๆ แล้วการนำเอาภาษาถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาไทยมากยิ่งขึ้น จากความรู้เดิมภาษาถิ่น” (นักศึกษาเลขที่ 4)

“จากประสบการณ์ ทำให้กลับมาคิดได้ว่าการไปเป็นครูในอนาคต การส่งเสริมทั้งภาษาถิ่นและภาษาไทยเป็นเรื่องสำคัญ ควรส่งเสริมให้อุรักษ์และรู้สึกรักภาษาถิ่นของตน” (นักศึกษาเลขที่ 23)

3.3 สิ่งที่ยากแบ่งปันให้ผู้อื่นได้รับรู้ พบว่านักศึกษาครูอยากบอกถึงความสำคัญและประโยชน์ของภาษาถิ่น โดยนักศึกษาครูเชื่อว่าภาษาถิ่นช่วยให้นักเรียนและครูเข้าใจกันและกันมากขึ้น และควรมีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“จากประสบการณ์ที่พบเจอ นักเรียนพูดภาษากลางไม่ค่อยได้ ทำให้ตนเองมีแรงขับให้อยากเรียนรู้ภาษามลายูถิ่นมากยิ่งขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“อย่าดูนักเรียนที่พูดภาษาถิ่น เพราะอาจทำให้ไม่เปิดใจเรียนกับเรา แต่ควรบูรณาการภาษาถิ่นเข้าไปในเนื้อหาจะทำให้นักเรียนสนุกสนานและรู้สึกภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง” (นักศึกษาเลขที่ 9)

“ภาษาถิ่นเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องพบเจอในการเป็นครูอย่างแน่นอน ครูจำเป็นต้องเปิดใจเรียนรู้เพื่อการปรับตัว และเพื่อความเข้าใจนักเรียน” (นักศึกษาเลขที่ 19)

“ภาษาถิ่นสำคัญ เพราะช่วยให้ครูสื่อสารกับนักเรียน ทำให้ครูเข้าใจสิ่งที่นักเรียนจะบอก” (นักศึกษาเลขที่ 24)

“การเรียนรู้ภาษาที่ต่างกัน ไม่เพียงแต่เรียนรู้แค่ภาษาเท่านั้น ยังเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมต่าง ๆ อีกด้วย” (นักศึกษาเลขที่ 3)

“ได้เรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนทั้งภาษามลายูถิ่น และภาษาถิ่นใต้ เช่น กูจิง แปลว่าแมว ปิปิ แปลว่า แก้ม แซบ แปลว่าริบ พันหรือ แปลว่า อย่งไร” (นักศึกษาเลขที่ 13)

ตัวอย่างการเรียนรู้คำศัพท์ภาษามลายูถิ่นและนำมาแต่งเป็นเพลงเพื่อสอนเพื่อน

คำศัพท์เรื่องสัตว์ (นาแต)

ทำนองเพลง E I E I O

วันนี้เรามาเรียนรู้คำศัพท์ E I E I O

วันนี้เรามาเรียนรู้เรื่องสัตว์ E I E I O

อีแกคือปลา เกอแต่คือปู อาแยนั้นคือไก่

บาปีคือหมู ลือมคือวัว กาเตาะนั้นคือกบ

หมาเรียนอันยง กุจิงเรียกแมว อีเต๋ะนั้นคือเปิด

อูแดคือกั๋ง ชุมคืออมต อูลานันคืออู

มาเรียงจี้ คำศัพท์น่าแต่ ชื่อลามตติงกัล

4. ผลการสะท้อนคิดแผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 4 การปฏิบัติตนในสถานการณ์

ต่าง ๆ ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตน

4.1 สิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ ได้แก่ รับรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมที่ต่างกัน เช่น ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่มากกว่าในหนังสือ การระมัดระวังคำพูดและการกระทำไม่ได้อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง วิธีหรือแหล่งที่จะเรียนรู้เรื่องพหุวัฒนธรรม เช่น เรียนรู้จากกิจกรรมของมหาวิทยาลัย และคณะ เรียนรู้จากการไปเที่ยว และเรียนรู้จากเพื่อน สิ่งที่จะเกิดขึ้นถ้าเราไม่เข้าใจ เช่น เกิดอคติในใจและปฏิบัติตนได้ไม่เหมาะสม ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“การได้เข้าไปอยู่ในสถานที่หรือสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย เราต้องเปิดใจยอมรับ และพร้อมที่จะเรียนรู้กับความต่าง ลดกำแพงของตัวเองลง พยายามพูดคุย แลกเปลี่ยนจุดต่าง และจุดร่วม เพื่อจะได้ช่วยกันปรับเปลี่ยนการปฏิบัติที่มีต่อกัน” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“เคยได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้เด็กต่างวัฒนธรรมที่จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งต้องไปอยู่กับครอบครัวอุปถัมภ์ ที่ให้การดูแลและให้เกียรติ ทำให้รู้สึกสบายใจและประทับใจมาก เป็นการไปโครงการที่ได้เรียนรู้จริง ๆ จากประสบการณ์จริง” (นักศึกษาเลขที่ 8)

“การเข้ามาอยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันจากสังคมที่อาศัยมาตั้งแต่เกิด คือ เรื่องของศาสนา เพราะที่นี้ผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จึงได้เรียนรู้ในบริบทจริง ๆ จากที่ตอนแรกได้เรียนในหนังสือเรียน เป็นได้เรียนรู้ในสิ่งที่หนังสือเรียนไม่มี” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ ความคิดที่มีต่อเรา ได้แลกเปลี่ยนสิ่งที่ยังรู้ไม่ ค่อยชัดเจนในเรื่องต่าง ๆ จนทำให้ได้รู้อย่างชัดเจนทำให้มีความเข้าใจมากขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 15)

“ได้เรียนรู้ว่าการแสดงความคิดเห็นในความแตกต่างในทางที่ไม่ดีอาจส่งผลต่อความรู้สึกของผู้อื่นได้ กับคนที่ไม่รู้จักเราควรระมัดระวังคำพูดของตนเอง” (นักศึกษาเลขที่ 29)

“จากการไปเข้าค่ายที่กรุงเทพฯ ซึ่งผู้เข้าร่วมเป็นมุสลิมทั้งหมด แต่การปฏิบัติศาสนกิจแตกต่างกัน ทำให้ได้เรียนรู้ว่า โลกของเรามีอะไรที่ต้องเรียนรู้อีกมากมาย ถึงแม้ว่านับถือศาสนาอิสลามเหมือนกันก็ยังมี ความแตกต่างกัน” (นักศึกษาเลขที่ 8)

“ได้เรียนรู้พฤติกรรมธรรมจากกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ที่ต้องมีการเข้าใจความแตกต่างทางด้านศาสนา มีการจัดกิจกรรมที่ทั้งสองศาสนาสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ ทำให้ได้เรียนรู้ข้อห้าม ข้อปฏิบัติของศาสนาที่ต่างกันอย่างชัดเจน แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้” (นักศึกษาเลขที่ 10)

“จากการไปเที่ยวต่างจังหวัด ซึ่งเป็นจังหวัดที่สภาพแวดล้อมต่างจากที่เคยอยู่ ทำให้ตนเองเปิดใจมากขึ้น ได้เห็น ได้เรียนรู้สิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน และสามารถนำเรื่องราวที่พบเจอไปเล่าให้กับผู้อื่นฟัง” (นักศึกษาเลขที่ 1)

“ได้ไปประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่คล้าย ๆ 3 จังหวัด แต่ก็มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากเราคือ อาหารการกิน วิธีการกินที่กินด้วยมือ ตอนแรกก็ยังไม่ค่อยชอบซื้อส้มจากร้าน ตอนหลังพยายามปรับตัว ยากอยู่เหมือนกัน แต่ก็ทำได้” (นักศึกษาเลขที่ 17)

“การเรียนรู้จากการไปเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ คือ การปรับตัว การวางตัว การพยายามเปลี่ยนมุมมองทางความคิด” (นักศึกษาเลขที่ 30)

“การมาใช้ชีวิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ มากมาย เช่น เวลาการละหมาดของเพื่อนมุสลิม ซึ่งเพื่อนช่วยอธิบายให้เข้าใจเกี่ยวกับเวลาละหมาด ซึ่งแน่นอนว่าสถานการณ์เช่นนี้จะไม่เกิดความขัดแย้ง หากเราเปิดใจและเรียนรู้อย่างเข้าใจ” (นักศึกษาเลขที่ 23)

“ความเข้าใจ การปรับตัวและการยอมรับความแตกต่างนั้นเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมในสังคม เพราะถ้าหากเราไม่เข้าใจและพุดดูถูกผู้อื่น อาจทำให้เกิดอคติในใจ สุดท้ายอาจส่งผลไปสู่ความขัดแย้ง” (นักศึกษาเลขที่ 20)

4.2 บอกความรู้สึกของและวิธีการตอบสนองหลังจากได้พบเจอประสบการณ์นั้นพบว่า มีหลากหลายความรู้สึก เช่น ดีใจ ตื่นเต้น ประทับใจ รู้สึกกังวล เสียความรู้สึก และการตอบสนองที่หลากหลาย เช่น แสดงออกถึงการปรับตัว บอกวิธีการปฏิบัติตัวเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตน เช่น การคุมสติ การไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“รู้สึกดี รู้สึกว่าตัวเองมีการเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างมาก ทั้งทางกายและจิตใจ รู้จักควบคุมอารมณ์ คิดให้มากกว่าก่อนจะทำ การพยายามเข้าใจผู้อื่นให้มากขึ้น ทำให้รู้สึกดีต่อตัวเองอย่างมาก” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“รู้สึกดีใจ ที่อย่างน้อยตัวเราเองพร้อมที่จะเรียนรู้เปิดใจและปรับตัว เพื่อจะสามารถอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“รู้สึกดี เมื่อได้แลกเปลี่ยนพูดคุยสนทนากับเพื่อนต่างวัฒนธรรม รู้สึกดีที่เพื่อน ๆ ไม่ได้มองด้วยสายตาดูแคลง” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“รู้สึกประทับใจและดีใจมากที่การได้อยู่ในสังคมอื่นที่มีวัฒนธรรมต่างจากตนและคนเหล่านั้นเข้าใจ ยอมรับ และพยายามปรับตัวให้เข้ากับเรา” (นักศึกษาเลขที่ 20)

“รู้สึกตื่นเต้น และรู้สึกภูมิใจในตนเองที่สามารถเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้” (นักศึกษาเลขที่ 30)

“ช่วงแรกรู้สึกกังวล รู้สึกว่าตัวเองเป็นแกะดำและถูกแบ่งแยก แต่เมื่ออยู่ได้สักระยะเริ่มรู้สึกว่าตัวเองต้องมีการปรับตัวให้ได้” (นักศึกษาเลขที่ 1)

“เคยรู้สึกไม่เข้าใจว่าทำถึงเป็นอย่างนั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปจะเริ่มเข้าใจและยอมรับความต่างที่เกิดขึ้นได้” (นักศึกษาเลขที่ 4)

“รู้สึกเสียความรู้สึกมาก แต่ก็ไม่ได้ตอบสนองด้วยพฤติกรรมที่ไม่ดี” (นักศึกษาเลขที่ 6)

“รู้สึกกังวลว่าจะสามารถปรับตัวได้หรือไม่ เพราะต้องมาอยู่ในสังคมที่มีความแตกต่าง” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“รู้สึกแย้ ไม่คิดว่าผู้อื่นจะมองความเป็นอยู่ของเราว่ามันโหดร้าย น่ากลัว แต่ก็ได้อธิบายจากประสบการณ์ที่เรามีให้เขาเข้าใจ” (นักศึกษาเลขที่ 15)

“รู้สึกกลัวและวิตกกังวล เมื่อเจอสถานการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้” (นักศึกษาเลขที่ 21)

“พยายามเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ทำความรู้จักกับเพื่อน ไม่ทราบอะไรก็ตามให้เข้าใจและยอมรับจนเริ่มที่จะปรับตัวได้ จนไม่ได้สังเกตเห็นถึงความแตกต่าง” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“พยายามคุมสติตัวเอง เพราะคิดไว้ว่าถ้าเราแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีออกไป จะยิ่งสร้างความไม่ชอบและมองไม่ดีมากขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 6)

“เราต้องมีสติเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อหาทางเรียนรู้เอาตัวรอด เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้” (นักศึกษาเลขที่ 16)

“บางประสบการณ์ของเพื่อนดี บางอย่างก็ไม่ดี ทำให้รู้สึกว่าตัวเองเคยได้รับแต่ประสบการณ์ที่ดี เราต้องรับฟังเพื่อนอย่างพิจารณา ไตร่ตรองหาเหตุผลให้ตัวเองให้ได้” (นักศึกษาเลขที่ 22)

“ประสบการณ์หลายอย่างไม่ได้ส่งผลกระทบต่ออะไรกับตัวเรา หากเราเรียนรู้วัฒนธรรมด้วยความเข้าใจ ก็สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข” (นักศึกษาเลขที่ 23)

4.3 สิ่งที่ยากแบ่งปันให้ผู้อื่นได้รับรู้ พบว่า นักศึกษาครูต้องการบอกถึงประสบการณ์ที่ได้ และผลของการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ การปรับตัว ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“การอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายไม่ได้ง่ายนัก เราแค่ต้องเรียนรู้ ปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เราอยู่ให้ได้ เพื่อที่ตัวเราเองจะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“อยากให้ทุกคนเปิดใจรับความต่าง ซึ่งมันเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับชีวิตประจำวัน การเปิดใจเคารพจะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เกิดความรักในหมู่คณะ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 8)

“ทุกพื้นที่ ทุกสังคมไม่มีที่ใดเหมือนกันหมดย่อมมีความแตกต่างกันไม่มากก็น้อย วิธีการที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข คือการปรับตัว โดยเรียนรู้ให้เข้าใจและยอมรับให้ได้” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“เคยไปเข้าค่ายแล้วมีโอกาสได้นอนบ้านที่นับถือศาสนาต่างจากเรา แล้วเค้าให้เกียรติมีและความอยากรู้เกี่ยวกับศาสนาเรา เรามีความสุข และคิดว่าการเรียนรู้และยอมรับสำคัญจริง ๆ” (นักศึกษาเลขที่ 15)

“สิ่งสำคัญที่ต้องทำเมื่อเจอสถานการณ์ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตน คือ การเรียนรู้ ยอมรับ และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์นั้น ถ้าเราสามารถทำได้ ก็จะสามารถอยู่ในสังคมอื่น ๆ ที่แตกต่างจากสังคมของตัวเองได้ง่าย” (นักศึกษาเลขที่ 24)

“การที่เราจะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เราควรเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกัน และปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นให้ได้” (นักศึกษาเลขที่ 28)

“เคยถูกคนถามว่ามาจาก 3 จังหวัด เาระเบิดมาด้วยหรือเปล่า แต่ในขณะเดียวกัน เราก็ได้รับความช่วยเหลือจากพวกเขาด้วย ผมจึงคิดว่า ความคิดเห็นของแต่ละคน ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละคน เราไม่สามารถเหมารวมว่าคนที่อยู่ที่นั่นเป็นแบบนี้ทุกคนไม่ได้” (นักศึกษาเลขที่ 29)

“สิ่งหนึ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมคือ แค่ได้มีคนรับฟังก็รู้สึกดีขึ้น เราเองได้ฝึกการเป็นผู้ฟังที่ดี โดยไม่ควรพูดแทรกหรือเพิ่มคำถาม” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“พอเราเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมที่หลากหลาย เวลาจะไปเที่ยวที่ต่าง ๆ ก็ต้องหาข้อมูลก่อนไป เพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมของที่นั่น ๆ” (นักศึกษาเลขที่ 13)

“เราสามารถปรับตนและปฏิบัติตนให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และท้ายที่สุดเราจะไม่ลำบากหรืออยู่ยาก” (นักศึกษาเลขที่ 17)

“การเรียนรู้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมจะทำให้เราปรับตัวให้อยู่ในสถานที่หรือในเหตุการณ์นั้น โดยที่ไม่ทำให้ตัวเองเดือนร้อน และควรทำจิตใจให้เข้มแข็ง เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่จะเข้ามาในชีวิต และเพื่อใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 21)

5. ผลการสะท้อนคิดแผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 5 การเคารพแนวคิด วิธีชีวิตคน

ต่างวัฒนธรรม

5.1 สิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ ได้แก่ การพูดคุยกับคนต่างวัฒนธรรมทำให้เรียนรู้และเข้าใจความหลากหลายมากขึ้น การประเมินสถานการณ์เมื่อต้องเจอและรับมือกับวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตน และการปรับตัวเมื่อต้องเจอกับสถานการณ์ที่แตกต่าง ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“ได้เห็นและเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน เช่น วิธีการดักบาตร การถวายสังฆทาน แนวทางการปฏิบัติตัวของพุทธศาสนิกชน การลงพื้นที่ทำให้ตนเองเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ของศาสนาพุทธมากขึ้นกว่าเดิม เพราะได้สอบถามประเด็นต่าง ๆ ที่เคยสงสัย” (นักศึกษาเลขที่ 1)

“การสัมภาษณ์พระสงฆ์ทำให้รู้และเข้าใจศาสนาพุทธมากขึ้น ได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างจากคำบอกเล่าของพระอาจารย์ เช่น ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามล้วนมองว่าการฆ่าคนเป็นบาป” (นักศึกษาเลขที่ 13)

“ได้เรียนรู้ว่าพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาสนามีการปรับเปลี่ยนพิธีกรรม วิธีการบางอย่างให้เข้ากับยุคสมัยของปัจจุบัน” (นักศึกษาเลขที่ 17)

“ได้เปิดโลกให้กว้างขึ้น ได้เห็นสิ่งที่ไม่เคยเห็นมาก่อนของศาสนาคริสต์ ทำให้เราเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นว่าการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ที่แตกต่างกันเรื่องศาสนา ไม่ใช่เรื่องที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งเลย” (นักศึกษาเลขที่ 27)

“การที่เราจะเข้าไปสัมภาษณ์บาทหลวง เราควรหาข้อมูลอยู่บ้าง เพื่อสามารถใช้คำพูดในการถามให้เหมาะสม” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“ก่อนการพูดคุยกับพระสงฆ์ เราต้องหาข้อมูลเบื้องต้นจากเพื่อนที่นับถือศาสนาพุทธ เพื่อรู้เบื้องต้นว่าอะไรที่เราต้องระมัดระวัง และตอนพูดคุย หนูนั่งฟังเพื่อนพูด เพื่อหนูจะเลือกใช้คำได้เหมาะสม” (นักศึกษาเลขที่ 15)

“จากการที่ได้เห็นพฤติกรรมหรือเหตุการณ์บางอย่างที่ไม่เคยเห็น มีมากมายที่เห็นแล้วสงสัย แต่เราใช้วิธีเก็บความสงสัยไว้ถามบาทหลวงหลังจากทำพิธีกรรมแล้ว เพราะในขณะที่ทำพิธี เราต้องยืนดูอยู่ห่าง ๆ ด้วยความสงบ ไม่กวน เวลาถามก็ใช้คำถามที่เหมาะสมไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือขัดแย้ง” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“เราต้องทำความเข้าใจทั้งบริบทและความเป็นอยู่ของวัฒนธรรมนั้น ๆ ด้วย เพื่อให้เข้าใจในมุมมองที่ต่างออกไป” (นักศึกษาเลขที่ 23)

5.2 บอกความรู้สึกรู้สึกของและวิธีการตอบสนองหลังจากได้พบเจอประสบการณ์นั้น พบว่า มีหลากหลายความรู้สึก เช่น รู้สึกดีและประทับใจ ปิติยินดี ตื่นเต้น กังวล กลัว และการตอบสนองที่หลากหลาย ได้แก่ การเปิดใจ เปิดโอกาสให้ตัวเอง การเรียนรู้การปฏิบัติตัวเมื่อเข้าไปในศาสนา สนทนสถาน (การเคารพ) ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“รู้สึกแปลกใหม่ ทำตัวไม่ถูก การได้มาสอบถามผู้รู้ ผู้ที่มีประสบการณ์ ทำให้ได้ความรู้ที่ชัดเจน” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“เป็นครั้งแรกที่ไปโบสถ์ รู้สึกตื่นเต้นมาก ๆ” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“รู้สึกตื่นเต้น ทำตัวไม่ถูก ไม่รู้ต้องปฏิบัติตัวอย่างไร เพราะเป็นครั้งแรกที่เข้าไป” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“รู้สึกดีและประทับใจว่าการเปิดโอกาสให้ตัวเองได้เรียนรู้เรื่องราวของศาสนาอื่น ทำให้ได้รู้จักศาสนาอื่นมากขึ้น หนูไม่เคยคุยกับพระสงฆ์มาก่อน ซึ่งเป็นประสบการณ์ดี ๆ ของหนู” (นักศึกษาเลขที่ 13)

“รู้สึกประทับใจที่ได้มาศึกษาศาสนาคริสต์ เหมือนเป็นการเปิดโลก เปิดมุมมอง การมองเห็นของตัวเอง” (นักศึกษาเลขที่ 17)

“รู้สึกปิติยินดีกับความรู้นี้ที่ได้มา และได้รื้อฟื้นความรู้ที่หลงลืมไปแล้ว” (นักศึกษาเลขที่ 18)

“รู้สึกแปลกตาแปลกใจ รู้สึกตื่นเต้น ที่ได้เห็นได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ตนเองไม่เคยเห็น” (นักศึกษาเลขที่ 30)

“รู้สึกกังวลใจ เพราะไม่เคยเห็นการทำพิธีมิชชา กลัวตัวเองทำอะไรผิด กลัวทำคำอธิษฐาน แต่ก็ได้เรียนรู้ และเป็นประสบการณ์ใหม่ ๆ” (นักศึกษาเลขที่ 25)

“มีความสงสัยเยอะมาก หากไปได้ไปอ่านหรือศึกษาในตำราโดยไม่ได้เห็นของจริง ลงพื้นที่จริง อาจไม่ได้สัมผัสถึงความรู้สึกนี้ รวมทั้งการรับฟังเป็นผู้ฟังที่ดี” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“การได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เข้าใจพิธีกรรมต่าง ๆ และเปลี่ยนความคิดของตัวเอง จากที่ไม่ค่อยเข้าถึง ไม่เปิดใจให้บุคคลที่มีศาสนาต่างกัน พอเริ่มเปิดใจทำให้ใช้ชีวิตกับบุคคลที่นับถือศาสนาที่แตกต่างกันอย่างเข้าใจกันและกัน” (นักศึกษาเลขที่ 16)

“การได้เรียนรู้พิธีกรรม ศาสนาต่าง ๆ ได้เรียนรู้ว่าทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี การที่เราจะคบเพื่อน ไม่ควรเอาเรื่องศาสนาเป็นหลักในการคบเพื่อน” (นักศึกษาเลขที่ 21)

“เมื่อเข้าไปในที่ใหม่ๆ ที่ตนเองไม่เคยเจอ รู้สึกว่าตัวเองพร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา รู้จักการวางตัวมากขึ้น ชื่นชอบตัวเองที่เป็นแบบนี้” (นักศึกษาเลขที่ 30)

“อย่างแรกคือการวางตัว การปฏิบัติตัว เราต้องปฏิบัติตัวให้เรียบร้อยไม่ส่งเสียงดังเมื่ออยู่ในโบสถ์ จากนั้นต้องเปิดใจให้พร้อมเรียนรู้ พยายามทำความเข้าใจให้มากที่สุด” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“เมื่อเข้าไปในโบสถ์ ดิฉันจะปฏิบัติโดยการแสดงท่าทีที่สำรวม ไม่ส่งเสียงดังขณะประกอบพิธีกรรม” (นักศึกษาเลขที่ 10)

“เราต้องมีมารยาทมากขึ้น สงวนตัว แต่งตัวให้เหมาะกับสถานที่ ไม่นำพาอคติ แต่ต้องพกหัวใจที่พร้อมเรียนรู้ พร้อมที่จะเข้าใจในสิ่งที่สงสัย” (นักศึกษาเลขที่ 27)

5.3 สิ่งที่ยากแบ่งปันให้ผู้อื่นได้รับรู้ พบว่า นักศึกษาอยากแบ่งปันความรู้ที่ได้จากวัฒนธรรม และข้อเสนอแนะการปฏิบัติตัวเมื่อต้องไปยังสถานที่ที่มีความต่าง ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“แม้จะอยู่ในสถานการณ์หรือสถานที่ที่แตกต่างไปจากวิถีชีวิตแบบเดิมของเรา แต่เราสามารถเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมได้ แม้เราจะนับถือศาสนาพุทธ การปฏิบัติศาสนกิจยังต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นความแตกต่างเรื่องศาสนาจึงเป็นเรื่องธรรมดา” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“หนูมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการฉันของพระภิกษุ เวลาที่ฉันได้ การได้มาถามพระจริง ๆ รู้สึกว่าดีมาก เข้าใจมากขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 13)

“พิธีมิชชาที่จัดขึ้นในวันอาทิตย์ เป็นพิธีกรรมที่ทำให้จิตใจสงบ และจบลงด้วยความชื่นใจและยิ้มแย้ม” (นักศึกษาเลขที่ 27)

“ศาสนาแต่ละศาสนาแม้ว่าจะมีหลากหลายอย่างแตกต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายอย่างหนึ่งที่เหมือนกันคือ การสอนคนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว และมีจิตใจที่บริสุทธิ์” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“การได้เข้าไปในศาสนสถาน ทำให้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เยอะขึ้นจากในหนังสือเรียน หรือในสื่อต่าง ๆ ที่ได้รับรู้” (นักศึกษาเลขที่ 21)

“เรื่องศาสนาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ควรศึกษาให้ชัดเจนให้รู้แจ้งก่อนที่จะเล่าให้ผู้อื่นฟัง เมื่อได้ฟังแล้วควรศึกษาต่อว่าเป็นไปตามสิ่งที่ได้ฟังไหม” (นักศึกษาเลขที่ 28)

“แนะนำให้เพื่อน ๆ ศึกษาความแตกต่างของวิถีชีวิตและศาสนา เพื่อเปิดใจเรียนรู้และยอมรับเพื่อที่จะสามารถเรียนรู้ปรับตัวอยู่ในสังคมร่วมกันได้” (นักศึกษาเลขที่ 6)

“ก่อนเข้าไปสถานที่ใด ควรหาความรู้เพิ่มเติมไปบ้าง เพื่อการปฏิบัติตนได้เหมาะสม” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“การเปิดใจยอมรับความแตกต่างทางความเชื่อหรือศาสนา เพราะทุกสิ่งบนโลกใบนี้ล้วนมีความแตกต่างกัน จะทำให้โลกเกิดความสงบได้”(นักศึกษาเลขที่ 30)

6. ผลการสะท้อนคิดแผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 6 การจัดการกับอารมณ์ของตนเองเมื่อเจอเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด

6.1 สิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ ได้แก่ การรับรู้ความรู้สึกและสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงเพื่อวิเคราะห์การกระทำและอารมณ์ของผู้อื่น การใช้สีหน้าท่าทางได้เหมาะสม ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“เราจะรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ เราต้องจัดการอารมณ์ของตนเองก่อนโดยการนั่งเงียบเพื่อรับฟังและสังเกตสิ่งที่เค้าแสดงออก” (นักศึกษาเลขที่ 1)

“เคยหงุดหงิดโมโหใส่นักเรียน ผลที่เกิดขึ้นคือ นักเรียนไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าสบตา และไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เหตุการณ์นี้ทำให้เรียนรู้ว่าผมควรจะใจเย็นมากกว่านี้ คำพูดที่เราพูดควรจะนึกถึงคนฟัง เราต้องควบคุมอารมณ์ตัวเองให้ได้” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“การระงับอารมณ์ของตนเอง และการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น จะทำให้เราแก้ไขปัญหาได้และดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 15)

“เราควรสังเกตท่าทีของคนที่อยู่ด้วย โดยไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ วิธีการที่ดีที่สุดคือ การดึงตัวเองออกมาจากสถานการณ์นั้น ๆ มาปรับความคิดของตนเอง” (นักศึกษาเลขที่ 22)

“ควรคิดก่อนจะกระทำอะไรออกมา เช่น การกระทำ การพูด โดยไม่ใช้อารมณ์มาตัดสินใจหรืออยู่เหนือทุกอย่าง ถ้าเราคิดก่อนทุกครั้ง เราจะระมัดระวังการสื่อสารทั้งทางคำพูดและแววตา” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“เราควรจัดการกับตัวเอง ควบคุมอารมณ์ของตนเอง และคำนึงถึงการแสดงออกของเราต่อผู้ถูกกระทำ” (นักศึกษาเลขที่ 16)

“คนเป็นครูควรระงับอารมณ์ และรู้วิธีการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง เพราะเด็กนักเรียนหลายคนหลายความคิด หลายความรู้สึก เป็นธรรมชาติที่เรื่องวุ่น ๆ อาจเกิดขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 20)

6.2 บอกความรู้สึกของและวิธีการตอบสนองหลังจากได้พบเจอประสบการณ์นั้นพบว่า มีความรู้สึกเชิงลบ เช่น หดหู่ เสียใจ ไม่พอใจ สลดใจ รู้สึกไม่ดี อึดอัด โกรธ และการตอบสนองที่หลากหลาย ได้แก่ การเสนอทางเลือกที่เหมาะสม ข้อเสนอแนะในการจัดการกับอารมณ์ ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“รู้สึกหดหู่และคิดทบทวนตัวเอง ว่าเราเคยเป็นและเคยตกอยู่ในสถานการณ์ เช่นนั้นหรือไม่” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“รู้สึกเสียใจที่ครูไม่ฟังเหตุผล จากเหตุการณ์กล่าวอาจทำให้เด็กไม่รู้สึกแบบเดิม กับครูอีกต่อไป” (นักศึกษาเลขที่ 8)

“รู้สึกไม่พอใจ การลงโทษรุนแรงไม่ได้ทำอะไรดีขึ้น ควรถามเหตุผลก่อน และมีวิธีลงโทษอีกมากมายที่ให้ประโยชน์มากกว่านี้” (นักศึกษาเลขที่ 13)

“รู้สึกสลดใจและเห็นด้วยกับการกระทำในคลิป ครูไม่ควรนำอารมณ์ให้อยู่เหนือ เหตุผล เพราะนอกจากสถานการณ์จะไม่ดีขึ้นแล้ว ยังอาจแย่กว่าเดิม” (นักศึกษาเลขที่ 23)

“รู้สึกอึดอัด โกรธ เสียใจ ที่คนเป็นครูไม่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ แล้วเอามาลงที่นักเรียน” (นักศึกษาเลขที่ 30)

“การใช้อารมณ์หรือควบคุมอารมณ์ไม่ได้ จะส่งผลกระทบต่อตัวผู้กระทำเองและผู้อื่น เราต้องนิ่ง และเงียบ เพื่อรับฟัง เพื่อจะได้ควบคุมอารมณ์ของตัวเองให้ได้มากที่สุด” (นักศึกษาเลขที่ 1)

“ต้องค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไป ใจเย็น ๆ พยายามคิดก่อนพูด ไม่ใช่คำพูดที่ใช้ อารมณ์ เพราะอาจทำลายความมั่นใจของเด็ก” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“การลงโทษเด็กไม่ควรใช้อารมณ์และไม่ควรใช้คำพูดที่รุนแรง ทำร้ายความรู้สึก ของผู้ฟัง” (นักศึกษาเลขที่ 20)

“ก่อนการแสดงออกทางอารมณ์ใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึก เราควรยอมรับ ความคิดเห็นของผู้อื่น และฟังเหตุผลของผู้เรียน” (นักศึกษาเลขที่ 16)

“เมื่อเราอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสมต่ออารมณ์ ควรดึงตัวเองออกมาจาก สถานการณ์นั้น มองสิ่งรอบกายและนำสิ่งเหล่านั้นมาปรับความคิดของตัวเองให้ได้ มองสิ่งรอบ ๆ ตัว เพื่อปรับตัวตนของเราให้ดียิ่งขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 22)

6.3 สิ่งที่ยากแบ่งปันให้ผู้อื่นได้รับรู้ พบว่า นักศึกษาครูอยากแบ่งปันข้อสรุปที่ได้ จากการเรียนรู้และผลที่เกิดขึ้นกับตัวเอง การปรับปรุงตัวเองและการจัดการกับอารมณ์ ดังแสดง จากคำพูดต่อไปนี้

“เรื่องเหตุผล ก่อนที่ครูจะลงโทษนักเรียนควรหาเหตุผลก่อนว่าทำเพื่ออะไร ครู ต้องฟังและพิจารณา” (นักศึกษาเลขที่ 2)

“อยากให้ทุกคนทำเหมือนตัวเอง คือกลับมาคิดทบทวนก่อนที่จะทำอะไร โดยเฉพาะเรื่องการพูด ยิ่งคนที่เป็นครูมักถูกจับตามอง เราต้องวางตัวให้เหมาะสม รู้จักควบคุม อารมณ์ และความคิดของตัวเองให้ได้” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“คนเป็นครู ต้องเรียนรู้ว่า การลงโทษแบบอื่นที่ไม่ส่งผลต่อความรู้สึกทางจิตใจ และความเจ็บปวดทางร่างกายมีอีกมาก” (นักศึกษาเลขที่ 8)

“การที่เราโดนลงโทษ โดยไม่ไถ่ถามเหตุผลทำให้เราเองเป็นคนมองจากหลาย มุม รู้สึกว่าการมองหลายมุมช่วยจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น” (นักศึกษาเลขที่ 28)

“เราควรคิดก่อนพูด เพราะเมื่อไหร่ที่เราควบคุมอารมณ์ของตนเองไม่ได้ เราจะใช้ คำพูดที่ทำลายความรู้สึกของคนอื่น” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“ตอนเด็ก ๆ เมื่อไม่พอใจก็จะตอบกลับให้ฝ่ายตรงข้ามได้เข้าใจเรามากขึ้น แต่ใน บางครั้งยังตอบกลับยิ่งกลายเป็นเรื่องใหญ่ ทำให้ทะเลาะกันในที่สุด ดังนั้นในบางครั้ง เราควรที่จะ อยู่เงียบ ๆ ไม่ตอบกลับ เพื่อให้ทุกอย่างคลี่คลาย” (นักศึกษาเลขที่ 15)

“การที่เราจะเป็นครูที่ดี การกระทำสิ่งใด ๆ ต้องมีเหตุผล ต้องเป็นแบบอย่าง เพราะนักเรียนเรียนรู้จากครูเสมอ” (นักศึกษาเลขที่ 23)

“การแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ควรใช้เหตุผลมากกว่าการใช้กำลัง อารมณ์และความรุนแรง เพราะจะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งได้” (นักศึกษาเลขที่ 30)

7. ผลการสะท้อนคิดแผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 7 ผลที่เกิดขึ้นหากครูไม่มีความรู้ทางพฤติกรรม

7.1 สิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ ได้แก่ สิ่งที่จะเกิดขึ้นถ้าหากครูไม่มีความรู้ทางพฤติกรรม เช่น ปัญหาของการจัดการเรียนรู้ การขาดการปฏิสัมพันธ์กันของครูกับนักเรียนผลกระทบทางบวกของการมีความรู้และความเข้าใจทางพฤติกรรม ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“นักเรียนไม่ยอมเรียนกับครูที่ไม่เข้าใจตัวเอง และตัวครูเองก็อยู่ในสังคมได้ลำบาก” (นักศึกษาเลขที่ 1)

“ครูไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างเต็มที่ เต็มความสามารถ อีกทั้งครูไม่สามารถจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อนักเรียนได้” (นักศึกษาเลขที่ 3)

“ถ้าหากครูไม่มีความรู้อาจเกิดปัญหาด้านการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน และการไว้วางใจระหว่างครูกับนักเรียน” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“หากครูไม่เข้าใจ ไม่มีความรู้ทางพฤติกรรมและไม่เข้าใจผู้เรียนจะทำให้ครูปรับตัวได้ยาก สื่อวาทกับนักเรียนอย่างไม่เข้าใจ และจะไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของผู้เรียน” (นักศึกษาเลขที่ 17)

“ถ้าครูไม่เข้าใจความต่างของนักเรียน อาจส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของครูที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของนักเรียน” (นักศึกษาเลขที่ 30)

“สิ่งที่เกิดขึ้นหากครูไม่มีความรู้ทางพหุวัฒนธรรมคือ การสื่อสารที่อาจไม่ตรงกัน ครูไม่สามารถเข้าใจได้ว่านักเรียนต้องการจะบอกอะไร ซึ่งหากครูยังไม่ทำความเข้าใจในความแตกต่าง อาจก่อให้เกิดอคติขึ้นในใจของครู และการไม่รับฟังนักเรียน” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“ครูที่ไม่รับฟัง และไม่เข้าใจในความหลากหลายของผู้เรียนจะไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งผลให้ผู้เรียนไม่ยอมมาเรียน และเกิดปัญหาต่อการเรียนการสอน” (นักศึกษาเลขที่ 16)

“ครูที่ไม่เข้าใจผู้เรียนที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมอาจสื่อสารกับนักเรียนไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจในสิ่งที่นักเรียนสื่อสาร อาจทำให้ไม่คุยกันที่สุดในที่สุด” (นักศึกษาเลขที่ 28)

“ถ้าครูไม่มีความรู้ทางพหุวัฒนธรรมและไม่เข้าใจผู้เรียนที่มีความต่าง จะทำให้ครูไม่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน ไม่เข้าใจความต้องการของนักเรียน” (นักศึกษาเลขที่ 30)

“การเปิดกว้างเรื่องการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การมีวันหยุดในวันตรุษจีน วันฮารีรายอ วันสารทเดือนสิบ เป็นต้น” (นักศึกษาเลขที่ 20)

“จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ คือ นักเรียนในห้องเรียนนั่งแยกชาย-หญิง เพราะทุกคนในห้องนับถือศาสนาอิสลาม เพราะชายหญิงไม่สามารถแตะต้องตัวกันได้ จึงทำให้ครุ่นคิดได้ว่าหากครูจัดให้มีกิจกรรมกลุ่มระหว่างชายหญิง คงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้ ดังนั้นการที่ครูมีความรู้ทางพหุวัฒนธรรมนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนานักเรียน” (นักศึกษาเลขที่ 23)

7.2 บอกความรู้สึกของและวิธีการตอบสนองหลังจากได้พบเจอประสบการณ์นั้นพบว่า มีหลากหลายความรู้สึก เช่น รู้สึกมีแรงบันดาลใจ รู้สึกถึงความแปลกใหม่ รู้สึกว่าเราต้องพร้อมอยู่เสมอ รู้สึกไม่คุ้นชิน ไม่มีความสุข ไม่ชอบใจ ไม่อยากคุยด้วย เบื่อหน่าย และการตอบสนองที่หลากหลาย การเปลี่ยนแปลงตัวเอง การเรียนรู้แนวทางการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“รู้สึกจะทำด้วยใจ ทำเพราะอยากรู้จริง ๆ ก็จะทำให้ไม่ทุกข์ใจ ทุก ๆ อย่างจะเป็นไปด้วยความราบรื่น” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“รู้สึกมีแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ เข้าใจ และปรับตัวให้อยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ ได้ จะต้องเตือนตัวเองให้เรียนรู้อยู่เสมอ” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“รู้สึกเป็นเรื่องแปลกใหม่ที่เราจำเป็นต้องรู้เกี่ยวกับความแตกต่างหรือความหลากหลายนี้” (นักศึกษาเลขที่ 23)

“รู้สึกว่าเขาต้องพร้อม สำหรับการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวให้เข้ากับสิ่งใหม่ ๆ หรือวัฒนธรรมใหม่ ๆ” (นักศึกษาเลขที่ 30)

“รู้สึกไม่คุ้นชิน และไม่มีความสุข และคิดว่าตนเองเป็นคนกลุ่มน้อยที่มีความแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ค่อนข้างเยอะ แต่ก็พยายามสังเกต และเปิดใจเรียนรู้” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“ความรู้สึกเมื่อเจอครูที่ไม่มีความรู้ทางพหุวัฒนธรรม คือ รู้สึกไม่อยากเข้าหาครูที่ไม่เข้าใจสิ่งที่เราต้องการสื่อ” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“ถ้าครูไม่มีความรู้ด้านพหุวัฒนธรรมอาจทำให้มีความเบื่อหน่าย และปิดกั้นการเรียนรู้ในที่สุด” (นักศึกษาเลขที่ 24)

“พยายามทบทวนตัวเอง และเปิดใจในการเรียนรู้และยอมรับสิ่งใหม่ที่มีความแตกต่าง เพราะคิดว่าการเปิดใจ ทำให้เราเข้าใจผู้อื่น สามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทนั้น ๆ ได้” (นักศึกษาเลขที่ 1)

“เราต้องเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ และต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา” (นักศึกษาเลขที่ 3)

“การที่เราเปิดใจ ศึกษา ยอมรับ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้รู้สึกมีความสุข ได้เห็นทัศนะ มุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปของตัวเอง ที่สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“ดิฉันได้เรียนรู้จากครูต่างชาติว่าการเรียนรู้วัฒนธรรมและการปรับตัวจะสามารถอยู่ร่วมกันได้ เราต้องพยายามเรียนรู้และปรับตัวให้ได้” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“คนที่จะเป็นครูในอนาคต ต้องปลูกฝังเจตคติที่ดีและเปิดใจยอมรับผู้อื่นที่ต่างจากเราให้กับนักเรียนทุกคน” (นักศึกษาเลขที่ 20)

“เราต้องพร้อมสำหรับการปรับตัวเข้าหาสิ่งใหม่ ๆ เพื่อสามารถปฏิบัติตัวหรือวางตัวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เหมาะสม หากปรับตัวเราจะสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 30)

“ครูจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ดี โดยการสร้างความสัมพันธ์ในชั้นเรียน ด้วยการพูดจาที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกไว้วางใจและรู้สึกปลอดภัย และครูต้องรับฟังผู้เรียน เข้าใจในความแตกต่าง เพื่อการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนได้สอดคล้องกับผู้เรียน” (นักศึกษาเลขที่ 16)

“รู้สึกเป็นเรื่องแปลกใหม่ที่เราจำเป็นต้องรู้ เพื่อประโยชน์ต่อนักเรียนโดยตรง แต่ก็ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อครูทั้งด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครอง และครูต้องเป็นผู้ตระหนักถึงความรู้ด้านพหุวัฒนธรรม หมั่นหาความรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันอยู่เสมอ” (นักศึกษาเลขที่ 23)

“สิ่งสำคัญคือ ครูต้องเข้าใจผู้เรียน เข้าใจในความต่างที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน ทั้งทางด้านภาษา ศาสนา ความเชื่อ ศึกษาศาสตร์และวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ต้องประนีประนอม สื่อสารด้วยคำพูดที่ดี” (นักศึกษาเลขที่ 27)

7.3 สิ่งที่ยากแบ่งปันให้ผู้อื่นได้รับรู้ พบว่า สิ่งที่นักศึกษาครูอยากแบ่งปัน ได้แก่ ครูเป็นส่วนสำคัญของการเสริมสร้างพหุวัฒนธรรม จึงควรมีการอบรมเตรียมความพร้อมของครู และความสำคัญของครูที่มีต่อนักเรียน ดังคำกล่าว “ครูเป็นพ่อแม่คนที่สองของนักเรียน” และสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้มีความรู้ทางพหุวัฒนธรรม คือ การเปิดใจยอมรับ และการศึกษาหาข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความรู้ให้ตัวเอง ดังแสดงจากคำพูดต่อไปนี้

“ครูเป็นอาชีพสำคัญในการพัฒนาประเทศ ครูต้องมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องของความรู้พหุวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ” (นักศึกษาเลขที่ 9)

“อยากให้มีการอบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านพหุวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยการเข้าไปศึกษาในแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย” (นักศึกษาเลขที่ 20)

“อยากให้มีกิจกรรมให้ครูได้ศึกษาวัฒนธรรมอื่นที่ไม่ใช่วัฒนธรรมของตนให้มากกว่านี้ เพื่อความเข้าใจกัน” (นักศึกษาเลขที่ 25)

“ครูจะเป็นคนแรก ๆ สามารถสร้างความเข้าใจเรื่องพหุวัฒนธรรม โดยเริ่มต้นจากห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” (นักศึกษาเลขที่ 1)

“ครูที่เป็นแบบอย่างในเรื่องของการยอมรับความต่าง จะทำให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจสิ่งนั้น นำไปสู่การปฏิบัติตนตามแบบที่ดี” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“ครูควรมีความรู้ทางด้านพหุวัฒนธรรม เพราะจะทำให้เข้าใจผู้เรียนมากขึ้น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้” (นักศึกษาเลขที่ 24)

“เพียงแค่ว่าเราเปิดใจยอมรับส่วนที่แตกต่าง พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งใหม่ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความแตกต่างซึ่งกันและกัน หากเราสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้ที่มีความต่าง ถือเป็นประสบการณ์ที่ดีและมีคุณค่าต่อตนเองมาก” (นักศึกษาเลขที่ 5)

“อยากให้นักถึงความรู้สึกของผู้เรียนมาก ๆ เราในฐานะครูควรเปิดใจยอมรับเรียนรู้และเข้าใจกับความแตกต่างของผู้เรียนและออกแบบห้องเรียนให้เป็นพหุวัฒนธรรมที่แท้จริง” (นักศึกษาเลขที่ 7)

“ครูควรเปิดใจยอมรับ เรียนรู้เพื่อให้มีความรู้ด้านพหุวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจและปรับตัวได้ ซึ่งจะนำมาจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสังคมนั้น ๆ ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมได้” (นักศึกษาเลขที่ 11)

“เราจำเป็นต้องเปิดใจยอมรับเรียนรู้ความเป็นพหุวัฒนธรรม เพื่อจะได้เข้าใจสิ่ง ๆ นั้น พร้อมกับการรับมือได้ถูกต้อง” (นักศึกษาเลขที่ 12)

“การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง จะทำให้เราปรับตัวได้ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข” (นักศึกษาเลขที่ 30)

“การที่เราจะเป็นครูในพื้นที่ที่มีความต่างทางวัฒนธรรม เราต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของครูให้มาก เพื่อจะได้ตอบสนองของผู้เรียนที่มีความต่าง” (นักศึกษาเลขที่ 3)

“หากเราไม่เข้าใจควรเพิ่มเติมประสบการณ์การเรียนรู้ ถ้าหากไม่มีความรู้ก็สามารถเรียนรู้ได้จากบริบทภายนอกได้” (นักศึกษาเลขที่ 22)

“ถ้าเราเรียนรู้วัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่ที่เราอาศัยอยู่ จะทำให้เราปฏิบัติตนถูกกาลเทศะ และสื่อสารภาษาถิ่นกับผู้อื่นได้” (นักศึกษาเลขที่ 28)

“เคยพบเจอครูที่มาจากต่างถิ่นแล้วมีความพยายามที่จะสื่อสารในภาษาถิ่นของนักเรียน ทำให้ครูคนนั้นได้รับความสนใจจากเด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก” (นักศึกษาเลขที่ 29)

3 สรุปผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การวิเคราะห์ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พิจารณาจากแบบบันทึกการสะท้อนคิด การสะท้อนคิดร่วมกับการถอดบทเรียน และแบบบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์แบบบันทึกสะท้อนคิดของผู้เรียน

ผลการวิเคราะห์แบบบันทึกสะท้อนคิดของผู้เรียน พิจารณาจากความรู้สึกของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ และสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นนี้ใช้วิธีการสะท้อนคิดโดยการเล่าเรื่อง (Story Telling) จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนจำนวน 30 คน โดยร่วมกันพูดคุย เล่าเรื่องราวตามประเด็นที่ได้อาจารย์เป็นผู้กำหนดหัวเรื่อง และผู้เรียนสอบถามเพิ่มเติม

1) ความรู้สึกของผู้เรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ มีความสนใจในกิจกรรม เพื่อน ๆ ต่างกลุ่ม สนใจซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดเวลาการ

นำเสนอ บรรยากาศในการเรียนจึงเต็มไปด้วยความสนุกสนาน ผู้สอนไม่ได้กดดันให้ผู้เรียนตอบ ผู้เรียนจึงสามารถนำเสนอความคิดเห็นและทำกิจกรรมได้ด้วยความสะดวกสบาย ตัวอย่างการสะท้อนคิดจากการเล่าเรื่องของผู้เรียน ดังนี้

“ รู้สึกสนุก ได้แสดงความคิดเห็น ได้รู้และเข้าใจความคิดของเพื่อน บางอย่างไม่เคยรู้เลย ”

“ กิจกรรมเยอะมาก ไม่เคยเรียนวิชาไหนแล้วทำกิจกรรมเยอะแบบนี้ สนุกดี ”

“ สนุกมาก ได้คิด ได้ลองทำ เพื่อนในกลุ่มทุกคนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นช่วยเหลือกันทำกิจกรรมดี ”

“ รู้สึกเหมือนได้ทบทวนตัวเอง บางอย่างที่เคยคิดว่ารู้แล้ว เข้าใจแล้ว แต่เพิ่งมาเข้าใจตัวเองว่ายังไม่พอ ”

“ ตอนทำกิจกรรมเรื่องภาษา ตอนแรกคิดว่าภาษาถิ่นได้ แค่เปลี่ยนสำเนียงจากภาษาไทย แต่จริง ๆ มันคือ ภาษาใหม่เลย เข้าใจยากมาก แต่สนุกดี ”

2) ความคิดที่เปลี่ยนไปหลังจากผ่านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อต้องไปอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวกมากขึ้น มีความคิดที่เปิดกว้าง เปิดใจพร้อมเรียนรู้มากขึ้น ตัวอย่างการสะท้อนคิดจากการเขียนสะท้อนคิด ดังนี้

“ เปิดใจเรียนรู้เพื่อจะได้เข้าใจและยอมรับเพื่อการอยู่ร่วมกันได้ ”

“ เปิดใจ ยอมรับ เรียนรู้และทำความเข้าใจ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กลับไปปรับปรุงและแก้ไข ”

“ เรียนรู้สิ่งใหม่ และเข้าใจในความแตกต่างของกันและกัน เปิดใจรับฟังในความต่าง ปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้น ๆ โดยอยู่บนพื้นฐานของความพอดี ”

“ เปิดใจ ลดอคติ รับฟังผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกัน ”

“ เปิดใจยอมรับความแตกต่างที่พบเจอ เรียนรู้สิ่งที่มีความต่าง เข้าหาคนโดยไม่มียึดคติในใจ เพื่อเข้าใจธรรมชาติของความแตกต่าง ”

3) สิ่งที่ผู้เรียนอยากให้มีการเพิ่มเติมจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การลงพื้นที่จริงอีกครั้ง เช่น ไปวัด โบสถ์ มัสยิด เพื่อเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

“ เสียหายที่ไม่ได้ไปทุกที่ เพราะตอนไปวิชาตอนปี 3 ดีมาก อยากให้กลุ่มที่เคยไปได้เวียนกัน ”

3.2 ผลการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ของผู้สอน

ผลการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ของผู้สอน พิจารณาจากแบบบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ทุกครั้งของผู้สอน มีรายละเอียดดังนี้

1) ผลการจัดกิจกรรม พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดได้เป็นอย่างดี สามารถนำเสนอได้ดี เรื่องราวน่าสนใจ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ การแสดงสถานการณ์จำลอง ผู้เรียนสื่อสารออกมาได้ดี เลือกรูปที่เป็นสถานการณ์ใกล้ตัว เพื่อน ๆ ทุกคนในห้องเรียนเข้าใจได้ตรงกัน นอกจากนี้ยังสามารถอธิบายความหมายและยกตัวอย่างเรื่องที่ได้เรียนแล้วได้อย่างครอบคลุมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละแผนการเรียนรู้

2) ปัญหา / อุปสรรคที่พบระหว่างการจัดการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1) ระยะเวลาช่วงแรกของการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้เป็นช่วงของการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มหาวิทยาลัยประกาศให้นักศึกษาแต่ละชั้นปี มีเรียนในห้องเรียนเดือนละ 1 ครั้ง ต่อสัปดาห์ อีกสามสัปดาห์ที่เหลือให้เป็นการสอนออนไลน์ ทำให้ช่วงแรกของการสอนผู้สอนต้องปรับรูปแบบการเรียนบางส่วนทำให้ไม่เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้

2.2) ปัญหาความพร้อมของผู้เรียนเรื่องอุปกรณ์การเรียน คอมพิวเตอร์ และสัญญาณอินเทอร์เน็ต

2.3) ในช่วงแรกจะพบอุปสรรคเรื่องความขัดเขินและความไม่มั่นใจของผู้เรียน ทำให้ไม่กล้าเล่าประสบการณ์ของตนเอง แต่เมื่อได้ทำกิจกรรมบ่อยครั้งนักศึกษามีความมั่นใจมากขึ้น และเป็นฝ่ายกระตุ้นเพื่อนให้ร่วมเล่าประสบการณ์ด้วย

3. ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข มีรายละเอียด ดังนี้

3.1) ช่วงแรกของการจัดการเรียนรู้ที่ควรเป็นการสอนออนไลน์และสลับวันมาเรียน ผู้สอนปรับกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ โดยเน้นกิจกรรมให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น เมื่อเข้าชั้นเรียนจึงค่อยรวมกลุ่มเพื่อสนทนาและอภิปรายร่วมกัน

3.2) ตัวผู้สอนแสดงออกถึงความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น และทำกิจกรรมการรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจหรือสุนทรียสนทนาให้บ่อยขึ้น เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้พูด ได้เล่าประสบการณ์ของตนเองมากขึ้น

3.3) ผู้สอนเองต้องฟังและจับประเด็นเรื่องราวที่ผู้เรียนเล่าให้ได้ เพื่อจะสามารถนำให้ผู้เรียนพูดคุยได้ตรงประเด็น อีกทั้งต้องสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตและ

เหตุการณ์ในปัจจุบันให้ผู้เรียนเข้าใจได้ โดยไม่สรุปตัดสินเป็นการชี้นำผู้เรียน แต่เน้นไปที่การฝึกให้ผู้เรียนได้ค้นหา เล่าเรื่อง แสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น บนฐานของความจริง และความถูกต้อง

3.3 ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบบันทึกการสะท้อนคิด การสะท้อนคิดของผู้เรียนหลังการจัดการเรียนรู้ และแบบบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนมาปรับปรุงจากผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) โดยมีประเด็นรายละเอียด ดังตาราง 20

ตาราง 20 แสดงประเด็นผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER)

ประเด็น	ข้อค้นพบ
กระบวนการจัดการเรียนรู้	กระบวนการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีขั้นตอนและเนื้อหาที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม มีเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม และส่งเสริมทักษะทางพหุวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และการค้นพบสิ่งต่าง ๆ ผ่านการทำกิจกรรมกลุ่ม สถานการณ์จำลอง และเรียนรู้ผ่านบุคคลที่เป็นตัวแบบ
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มต้นกิจกรรมด้วยการทำจิตใจให้ผ่อนคลาย ผ่านการทำสมาธิและกำหนดจิตใจให้พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ เน้นกิจกรรมกลุ่มที่ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม ผู้เรียนต้องประเมินการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนในกลุ่มทุกครั้งหลังจบการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง และเขียนสะท้อนคิดหลังจากสิ้นสุดแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง ว่าได้เรียนรู้อะไรจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ สิ่งที่ได้พบเจอนั้น ผู้เรียนรู้สึกอย่างไรและมีวิธีการตอบสนองอย่างไร โดยการสะท้อนคิด เป็นกิจกรรมที่ต้องให้เวลาผู้เรียนในการตกผลึกความคิดและเขียนเรียบเรียงออกมา ดังนั้นในกิจกรรมการเรียนรู้ต้องจัดสรรเวลาให้เหมาะสม ผู้สอนไม่ควรกดดันผู้เรียน

ตาราง 20 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อค้นพบ
	<p>ควรใช้เวลาผู้เรียนในการคิดเพื่อเขียน ในส่วนของกิจกรรมสถานการณ์จำลอง และการเล่าเรื่อง ผู้สอนต้องเปิดใจกว้าง รับฟังผู้เรียนด้วยใจที่เป็นกลาง ผู้เรียนอาจแสดงออกถึงพฤติกรรมตามความรู้สึกของตัวเอง ผู้สอนต้องไม่แสดงความรู้สึกในแง่ลบให้ผู้เรียนรู้สึกไม่ดีทั้งทางการกระทำและคำพูด แต่ควรเป็นผู้ฟังที่ดี และให้คำนำที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น</p>

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 20 พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ออเปอริเออ (OPIER) แสดงให้เห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้สามารถส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูได้ และเพื่อให้การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สร้างและพัฒนาขึ้นไปใช้ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการจัดการเรียนรู้ผู้สอนควรศึกษาแนวทางการตั้งสมมติและกิจกรรมที่สามารถพัฒนาสมมติของผู้เรียนให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น และควรศึกษาผู้เรียนทั้งเรื่องของภูมิหลังและพฤติกรรมการเรียนรู้เพื่อการรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลให้มากขึ้น อันจะสามารถทำให้ผู้สอนเข้าใจบริบทของผู้เรียน และความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเฉพาะสถานการณ์จำลองได้สอดคล้องกับผู้เรียนมากขึ้น และสิ่งจำเป็นอีกประการหนึ่งคือ ผู้สอนควรศึกษาข่าวและเหตุการณ์ที่เป็นกระแสในปัจจุบัน เพื่อนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดำเนินการดังนี้

1. การพัฒนารอบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ดำเนินการโดยใช้การวิจัยเอกสาร (Document research) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม และพฤติกรรมบ่งชี้ของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดำเนินการดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและหลักการของรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติซอบ (Mindfulness experiential learning model) (Yeganeh and Kolb, 2009) มาเป็นฐานคิดของการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Albert bandura) และรูปแบบการพัฒนาผู้นำ The Five Practices

of Exemplary Leadership โดย Kouzes and Posner มาร่วมเป็นฐานคิดด้วย เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยนำผลจากข้อ 1 มาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผน เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบ และสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

3. ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วไปศึกษานำร่องกับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ชั้นปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้การนำไปใช้จริง และแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องที่พบจนได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความสมบูรณ์เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 3 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดำเนินการดังนี้

1. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้รับการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน โดยระยะเวลาในการจัดกิจกรรมเพื่อทดลองรูปแบบ จำนวน 15 สัปดาห์ ๆ ละ 4 ชั่วโมง รวม 60 ชั่วโมง และระยะเวลาที่ใช้การติดตามผลหลังจากทดลองแล้ว 1 เดือน จำนวน 7 สัปดาห์ ๆ ละ 4 ชั่วโมง รวม 28 ชั่วโมง

2. ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

2.1 ค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านเจตคติที่ดี และด้านทักษะ มีแนวโน้มสูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู สูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 ค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู สูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู สูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.5 คะแนนการตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู มีค่าคะแนนตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่านักศึกษาครูตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในระดับมาก ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

พบว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบ 1 ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่าง และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในสังคม มีความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาท้องถิ่นที่จำเป็นต่อการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น สามารถประเมินสถานการณ์ พฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อค้นหาแนวทางส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกัน

องค์ประกอบ 2 เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การเปิดใจกว้างเพื่อยอมรับความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น เห็นคุณค่าของการเคารพวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน สามารถยืดหยุ่นทางความคิดและมุมมองเมื่อต้องพบกับสถานการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างเพื่อปรับตัวให้เหมาะสม เอาใจใส่และแสดงความสนใจในการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เห็นความสำคัญของการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความรู้สึกของบุคคลอื่น แสดงออกถึงความสนใจในการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน และเห็นประโยชน์ของการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม

องค์ประกอบ 3 ทักษะทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การรับฟังอย่างจริงจังและมีสติรู้ตัว ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความเคารพให้เกียรติอย่างเปิดเผยและซื่อตรง ความสามารถในการสังเกตอารมณ์ของกลุ่มสนทนาและจัดการกับอารมณ์การแสดงออกของตนเองเมื่อต้องสื่อสารกับบุคคลที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจผิด การคิดเป็น

ขั้นตอนเพื่อค้นหาทางเลือกในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ และเลือกวิธีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2. ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration) ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) โดยก่อนเริ่มต้นการเรียนรู้ในแต่ละครั้งนั้นต้องมีขั้นเตรียมความพร้อมเพื่อการตั้งสติ มีสมาธิ (Mindfulness) เพื่อเปิดใจกว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โดยการจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง โดยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ ด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1) กิจกรรมในและนอกชั้นเรียน เน้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการมีปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตนเอง และประสบการณ์จริงของผู้อื่น โดยกิจกรรมในชั้นเรียนได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง การพูดคุยกับบุคคลที่เป็นต้นแบบ กิจกรรม Gallery walk การฟังอย่างลึกซึ้ง กิจกรรมนอกชั้นเรียนคือการได้ลงพื้นที่เรียนรู้จากสถานการณ์จริง การสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนาที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยทุกกิจกรรมในรูปแบบการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดการสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งเป็นแนวทางของการพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาครู

2) บรรยากาศในห้องเรียน เป็นบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสุข นักศึกษาครูและผู้สอนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร และบรรยากาศนอกห้องเรียนเต็มไปด้วยความกระตือรือร้น เรียนรู้อย่างมีความสุข

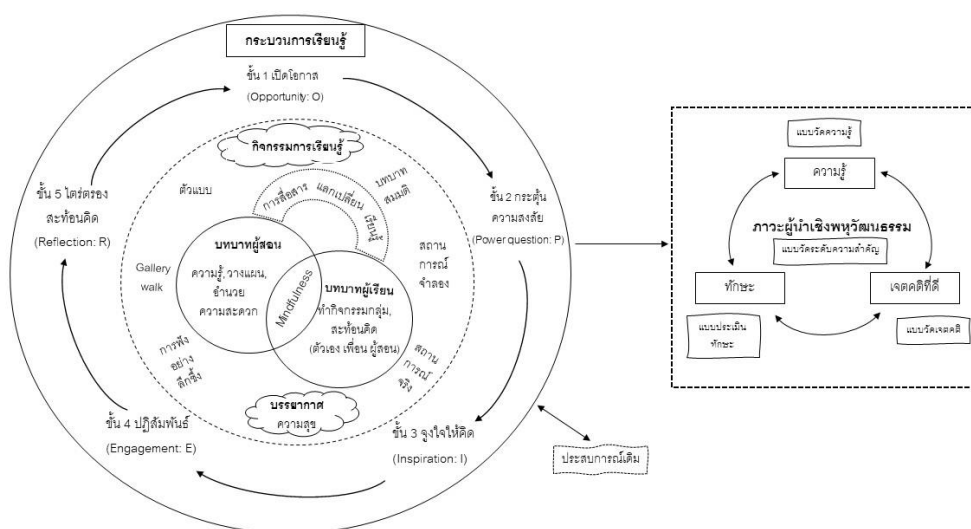
3) บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน ล้วนมีจุดร่วมเดียวกันคือ การมีสมาธิ (Mindfulness) เพื่อรู้ตัวอยู่เสมอ การเปิดใจกว้างเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ รับรู้สิ่งใหม่โดยไม่ด่วนตัดสินและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยผู้สอนเป็นผู้วางแผนการเรียนและอำนวยความสะดวกในการเรียน เป็นผู้นำการสนทนาและกระตุ้นความสงสัยของผู้เรียน บทบาทผู้เรียนคือ เป็นผู้ทำกิจกรรมการเรียนรู้แบบกิจกรรมกลุ่มเพื่อเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ผู้สอน สะท้อนคิดการเรียนรู้ผ่านการเขียน และการเล่าเรื่อง ซึ่งการสะท้อนคิดเป็นสิ่งสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้ การสะท้อนคิด

ระหว่างทำกิจกรรมและหลังทำกิจกรรมการเรียนรู้จะทำให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้ไตร่ตรองความรู้สึก ความคิด อารมณ์และการเรียนรู้ของตนเอง และให้เพื่อนได้เรียนรู้ร่วมกัน

โดยสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 5 ขั้นตอน คือ ประสบการณ์เดิมทั้งของผู้สอนและผู้เรียน เพราะประสบการณ์เดิมจะช่วยให้บทวนสิ่งที่เกิดขึ้น และนำสิ่งนั้นมาพิจารณาไตร่ตรองร่วมกันจนผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดจากสิ่งที่เรียนรู้ และได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในตนเอง

4) การประเมินภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม มีการประเมินครบทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ประเมินความรู้ทางพหุวัฒนธรรมโดยใช้แบบวัดความรู้ ประเมินเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมโดยใช้แบบวัดเจตคติ และประเมินทักษะทางพหุวัฒนธรรมโดยใช้แบบประเมินทักษะ และประเมินการเห็นความสำคัญของนักศึกษาครูต่อภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม โดยใช้แบบวัดระดับความสำคัญ ซึ่งการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนการใช้รูปแบบ หลังการใช้รูปแบบ และการติดตามผลหลังการใช้รูปแบบผ่านไปแล้ว 1 เดือน

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปได้ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.1 ผลการประเมินภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูหลังจากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้จากข้อมูลเชิงปริมาณ

3.1.1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู ด้วยการทดสอบสมมติฐานด้วย Paired sample t-test พบว่า ค่า $t = -8.54$, $df = 29$ และ $sig = .000$ ($sig < .05$) หมายความว่า คะแนนระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของการวัดผลครั้งที่ 2 และการวัดผลครั้งที่ 3 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สามารถสรุปได้ว่าการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมได้จริงและมีแนวโน้มสูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.1.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Analysis of variance with repeated measures) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีการปรับค่า Degree of Freedom ของ Sphericity Assumed พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมจากการวัดผล 3 ครั้ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=48.48$, $df=2$, $p=.000$)

3.1.3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Analysis of variance with repeated measures) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีการปรับค่า Degree of Freedom ของ Sphericity Assumed พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางพหุวัฒนธรรมจากการวัดผล 3 ครั้ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=93.19$, $df=2$, $p=.000$)

3.1.4 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู ด้วยการทดสอบสมมติฐานด้วย Paired sample t-test พบว่า ค่า $t = -12.35$, $df = 29$ และ $sig = .000$ ($sig < .05$) หมายความว่า คะแนนทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของการวัดผลครั้งที่ 2 และการวัดผลครั้งที่ 3 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สามารถสรุปได้ว่าการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมได้จริงและมีแนวโน้มสูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.1.5 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยการการตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิง พหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู พบว่า การเห็นระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ของนักศึกษาครูเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินในระดับมากและมากที่สุด ซึ่งผ่านเกณฑ์การ ประเมิน

3.2 ผลการประเมินภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูหลังจากการทดลอง ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้จากข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการสะท้อนคิดหลังจากการใช้แผนการ จัดการเรียนรู้

3.2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่สาม จังหวัดใช้แดนภาคใต้ พบว่า การต้องอยู่ร่วมกับคนต่างวัฒนธรรมต้องมีความเข้าใจ เรื่อง วัฒนธรรม ประเพณี การแต่งกาย ภาษา และต้องเปิดใจยอมรับกับความหลากหลายนั้น แสดงออกถึงการเคารพกัน เพื่อการปรับตัว ปรับเจตคติในการอยู่ร่วมกัน แนวทางหนึ่งของการ เรียนรู้คือ การได้แลกเปลี่ยนมุมมอง และความคิดกับคนต่างวัฒนธรรม

3.2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การรับฟังอย่างตั้งใจ พบว่า การเปิดใจรับฟัง ผู้อื่นอย่างตั้งใจ สังเกตการแสดงออก อวัจนภาษาของผู้อื่น จะทำให้รับรู้และเข้าใจได้อย่างชัดเจน และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันได้

3.2.3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน พบว่า การไม่ เข้าใจกันของภาษาที่ใช้สื่อสารจะทำให้เกิดปัญหาด้านการเรียนการสอน การรู้ภาษาถิ่นของผู้เรียน จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับผู้เรียน โดยสามารถเรียนภาษาถิ่นจากนักเรียน ได้ เพื่อให้เข้าใจกันและกันมากขึ้น

3.2.4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การปฏิบัติตนในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แตกต่าง จากวัฒนธรรมของตน พบว่า เราควรรับรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมที่แตกต่างกัน ของผู้เรียน การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงจะให้คุณค่ามากกว่าในหนังสือ และเมื่ออยู่ใน สถานการณ์ที่แตกต่างจากความคุ้นเคยต้องระมัดระวังคำพูดและการกระทำของตนเอง สิ่ง ที่สำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ ถ้าเราไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้จะเกิดอคติในใจและปฏิบัติตนได้ไม่เหมาะสม

3.2.5 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การเคารพแนวคิดวิถีชีวิตคนต่างวัฒนธรรม พบว่า ความรู้จากการลงพื้นที่เป็นความรู้ใหม่ที่ทำให้เราเข้าใจมากขึ้น ได้เรียนรู้การปฏิบัติตัวเมื่อ เข้าไปในศาสนสถาน ทำให้ปฏิบัติตัวได้เหมาะสม สามารถเข้าใจและประเมินสถานการณ์เมื่อต้อง เจอและรับมือกับวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตน

3.2.6 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 การจัดการกับอารมณ์ของตนเองเมื่อเจอเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด พบว่า สิ่งสำคัญคือเราต้องรับรู้ความรู้สึกและสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของตนเองเพื่อวิเคราะห์การกระทำและอารมณ์ของตนเองที่มีต่อผู้อื่น ระวังระวังการใช้สีหน้าและปรับปรุงตัวเองได้

3.2.7 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 ผลที่เกิดขึ้นหากครูไม่มีความรู้ทางพหุวัฒนธรรม พบว่า จะเกิดปัญหาของการจัดการเรียนรู้ และขาดการปฏิสัมพันธ์กันของครูและนักเรียน เพราะครูเป็นส่วนสำคัญของการเสริมสร้างพหุวัฒนธรรม ครูต้องเปิดใจยอมรับและศึกษาหาข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความรู้ให้ตัวเองอยู่เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1 คุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม และทักษะทางพหุวัฒนธรรม ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นนั้นมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของ สมรรถนะทางวัฒนธรรมของ ชูตินันท์ จันทรเสนานนท์ และคณะ (2555) ที่แบ่งองค์ประกอบออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความตระหนักทางวัฒนธรรม 2) ความรู้ทางวัฒนธรรม 3) ทักษะทางวัฒนธรรม และนิชากา จันทรเพ็ญ (2555) ที่แบ่งองค์ประกอบสมรรถนะทางวัฒนธรรมของครูออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความตระหนักทางวัฒนธรรม 2) ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรม และ 3) ทักษะส่วนบุคคล ซึ่งเมื่อพิจารณาคุณลักษณะและพฤติกรรมบ่งชี้แล้วพบว่ายังสอดคล้องกับเป้าหมายด้านผู้เรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ต้องมีความรู้ ทักษะ ทศนคติและพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อให้เป็นผู้นำในการจัดการเรียนรู้และผู้นำทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งคุณลักษณะครูที่ดีตามแนวคิดการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมคือ ต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ปราศจากความอคติ ไม่ลำเอียง ยอมรับแนวคิดเรื่องความต่างทางวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย มีความรู้และเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ต้องมีทักษะในการสื่อสารในชั้นเรียน โดยครูต้องมีความเข้าใจพื้นฐานใน

ภาษาการสื่อสารของผู้เรียน เปิดใจกว้างยอมรับข้อจำกัดในการสื่อสาร เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะในการสื่อสารและทักษะการคิด (พิริยา กรุณา, 2018)

เมื่อนำองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สังเคราะห์ขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องพบว่าทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และมีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80 ถึง 1.00 ที่เป็นเช่นนี้ เพราะมีกระบวนการพัฒนาเพื่อให้ได้คุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง บัณฑิต นักศึกษาครู เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นคุณลักษณะดังกล่าว

1.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ผู้วิจัยขออภิปรายดังนี้

1.2.1 แบบทดสอบวัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรม เป็นข้อสอบปรนัยจำนวน 60 ข้อ

คัดเลือกมาจากจำนวนข้อสอบทั้งหมด 100 ข้อ ที่ผ่านการตรวจความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์โดยผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นผู้วิจัยเลือกข้อที่มีคะแนนค่าความสอดคล้อง 0.80 ถึง 1.00 มาใช้จำนวน 60 ข้อ จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อสอบเรื่องภาษาถิ่น โดยผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะว่า “ควรเพิ่มเติมภาษาถิ่นได้ในข้อสอบ ไม่ควรเน้นแต่ภาษามลายูถิ่น เพราะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้มีแค่คนพูดภาษามลายูถิ่น” ซึ่งสอดคล้องกับ พิริยา กรุณา (2018) ที่ให้ความสำคัญกับภาษาและกล่าวว่า ครูต้องมีความเข้าใจพื้นฐานในภาษาการสื่อสารของผู้เรียน เพื่อการเรียนรู้การปรับตัวในอนาคต และเป็นการเรียนรู้เพื่อยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

1.2.2 แบบเขียนตอบวัดเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม เป็นข้อสอบอัตนัยเขียนตอบสั้น ๆ ตามความเข้าใจของตนเอง จำนวน 25 ข้อ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้เสนอแนะและปรับคำรวมถึงภาษาที่ใช้ โดยทุกข้อมีค่าความสอดคล้อง 0.80 ถึง 1.00 ทั้งนี้การให้ผู้เรียนเขียนตอบตามความเข้าใจของตนเองเป็นการสะท้อนคิดในรูปแบบหนึ่งซึ่งแสดงออกถึงการเชื่อมโยงความคิดและประสบการณ์ของผู้เรียนสู่การเขียน สิ่งที่ผู้เรียนเขียนออกมาแสดงออกถึงความรู้สึก การอธิบายเหตุผล การวิเคราะห์ การประเมินผล การหาข้อสรุปและการวางแผนกระทำ (Stagnitti, Schoo, & Welch, 2013) และการสะท้อนคิดยังช่วยให้ผู้เรียนใส่ใจ เข้าใจกระบวนการของการตระหนักและการยอมรับ และยังช่วยให้ผู้เรียนตรวจสอบกระบวนการคิด พฤติกรรมของตนเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สตีซอบ (Healey & Jenkins, 2007; Kolb, 1984)

1.2.3 แบบประเมินทักษะทางพหุวัฒนธรรม เป็นแบบประเมินการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบบประเมินความสามารถในการสื่อสาร โดยมีรายการประเมินที่เป็นไปตามพฤติกรรมบ่งชี้ของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมตามที่กำหนดไว้ ผ่านการตรวจความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ โดยทุกข้อมีค่าความสอดคล้อง 0.80 ถึง 1.00 แบบประเมินทักษะนี้ใช้ทุกครั้งหลังจากจบการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผน มีการประเมินแบบแบบ 360 องศา (360 Degree feedback) คือ ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมิน และผู้สอนประเมิน เป็นการประเมินที่ช่วยให้ทราบระดับพฤติกรรมจากมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งการได้รับข้อมูลป้อนกลับที่หลากหลายจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงระดับความเป็นผู้นำที่ชัดเจนและแท้จริง และการประเมินแบบสะท้อนประสบการณ์ (Reaction) ประเมินจากการบันทึกผลการเรียนรู้ในแบบบันทึกการสะท้อนคิด โดยให้ผู้เรียนเขียนแบบบันทึกการสะท้อนคิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนผลการเรียนรู้ในลักษณะของข้อมูลเชิงคุณภาพ (พัชรา วาณิชวศิน, 2560)

1.2.4 แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผน ซึ่งได้มาจากทฤษฎีการเรียนรู้ของเจมส์ เมคคินซี และทักษะทางพหุวัฒนธรรม แผนการจัดการเรียนรู้ผ่านการตรวจความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ โดยทุกข้อในแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าความสอดคล้อง 0.80 ถึง 1.00 ซึ่งกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความหลากหลายสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน และปฏิบัติได้จริง เน้นการมีสติชอบ ทักษะกระบวนการคิด การลงมือปฏิบัติ และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง เพื่อการพัฒนาตนเองด้านความรู้ เจตคติที่ดี และทักษะทางพหุวัฒนธรรม สามารถสรุปสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สื่อ แหล่งเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมและจุดประสงค์ และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางพหุวัฒนธรรมที่ควรบูรณาการความรู้เกี่ยวกับภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยมีการยกตัวอย่างประกอบ การใช้สื่อ และให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง อีกทั้งควรเน้นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด ทศนคติ เรียนรู้ที่จะปรับตัว เกิดเจตคติที่ดีต่อกัน จนเกิดการยอมรับและเคารพในความหลากหลาย (Handayani & Indartono, 2016; Salgur & Gursay, 2015; บัญญัติ ยงย่น, ปนัดดา ธนเศรษฐกร, และ วสุนันท์ ชุ่มเชื้อ, 2555)

1.2.5 แบบวัดระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 40 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ จำนวน 14 ข้อ ด้านเจตคติที่ดีจำนวน 12 ข้อ และด้านทักษะจำนวน 14 ข้อ แบบวัดระดับความสำคัญของภาวะ

ผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 5 ระดับของ ลิเคิร์ต (Likert rating scale) โดยมีค่าของระดับ คือ 1 ระดับความสำคัญน้อยที่สุด 2 ระดับความสำคัญน้อย 3 ระดับความสำคัญปานกลาง 4 หมายถึง ระดับความสำคัญมาก 5 หมายถึง ระดับความสำคัญมากที่สุด โดยทุกข้อมีค่า IOC 0.60 ถึง 1.00 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้เสนอแนะรวมถึง ปรับคำ และภาษาที่ใช้ เพื่อให้ผู้เรียนอ่านแล้วมีความเข้าใจตรงกัน การประเมินความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู เป็นการวัดความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเป็นครูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ข้อคำถามที่ผู้เรียนเห็นว่ามีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 4 นักศึกษารับรู้และเข้าใจว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้เรียนส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครู ข้อ 8 การมีองค์ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับการเป็นครู ข้อ 16 เมื่อพบเจอสถานการณ์ขัดแย้ง นักศึกษารับฟังผู้อื่นเพื่อเปิดรับมุมมองที่แปลกใหม่ ข้อ 20 การอภิปรายร่วมกันจากสถานการณ์จำลอง ทำให้นักศึกษายอมรับและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่ต่างไปจากตน ข้อ 28 นักศึกษาตระหนักว่าการมีสติรู้ตัวตลอดเวลา เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีในการดำเนินชีวิตในพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม และข้อ 40 การเรียนรู้การปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่สามจังหวัด สามารถเรียนรู้ได้จากสถานการณ์ที่ได้เรียนรู้ในและนอกห้องเรียน แสดงให้เห็นว่านักศึกษาครูมีความเข้าใจว่าผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงสังคม องค์ประกอบของวัฒนธรรมได้ และเข้าใจว่าภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับการจัดการความหลากหลายในห้องเรียน (Zembylas & Iasonos, 2010)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบ เนื้อหา การวัดและประเมินผล ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันในทุกกระบวนการ เป็นไปตามแนวคิดและแบบแผนของการจัดการเรียนรู้ (ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล & อรพิน ศิริสัมพันธ์, 2562; สมเจตน์ พันธุ์พรหม และ วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2562) ดังนั้นนักการศึกษาหลายคนได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การมีข้อความรู้เกี่ยวกับปรัชญา ทฤษฎี หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้จะทำให้ผู้สอนสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน (ทิสนา แคมเมณี, 2559) ซึ่งในที่สุดแล้วการมีความรู้เกี่ยวกับปรัชญา ทฤษฎี หลักการและแนวคิด จะทำให้ผู้สอนออกแบบและสร้างสรรค์ประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถและเจตคติที่ต้องการได้ (Senge et al., 2018) ดังนั้นหากผู้สอนสามารถออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองผู้เรียน ผู้เรียนจึงจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีการเน้นเนื้อหาให้สอดคล้องกับความรู้ทางพหุวัฒนธรรมที่ผู้เรียนควรรู้ โดยสิ่งที่ควรเน้นในการจัดการเรียนรู้ของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ เนื้อหาลักษณะที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน มีลักษณะของการสนับสนุนให้เรียนรู้ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม เรียนรู้ซึ่งกันและกันทุกด้าน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (พิริยา กรุณา, 2018; สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) ครูจึงควรเรียนรู้การนำเนื้อหาทางพหุวัฒนธรรม ภูมิหลังและประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพราะท้ายที่สุดแล้วการเรียนรู้เรื่องพหุวัฒนธรรมจะเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยนำสู่สังคมที่มีคุณค่าบนความแตกต่างหลากหลาย (Handayani & Indartono, 2016) จากความสำคัญดังกล่าว การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบจึงเน้นไปที่ให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ได้รับประสบการณ์ตรง รวมถึงได้รับประสบการณ์จากบทบาทสมมติ เพื่อส่งเสริมให้เกิดเจตคติที่ดีและมีทักษะทางพหุวัฒนธรรม เน้นการปฏิสัมพันธ์กันของผู้เรียน ได้เข้าใจตนเองและผู้อื่นจากการสะท้อนคิด ซึ่งท้ายที่สุดผู้เรียนจะสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ทั้งหมดมาประยุกต์หาแนวทางด้วยตนเองเพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อนำสู่การเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

ในรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 7 แผน ซึ่งหัวข้อของแผนการเรียนรู้ได้มาจากการวิเคราะห์นิยามศัพท์เฉพาะเพื่อกำหนดขอบเขตของเนื้อหา โดยเน้นกระบวนการคิดที่พัฒนาไปตามขั้นของความรู้ ผู้วิจัยสอดแทรกเนื้อหาเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่หลากหลายในพื้นที่นั้น เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัด การแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม การเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาของผู้คนที่อยู่ในสังคมนั้น อาทิ ภาษามลายูถิ่น ภาษาถิ่นใต้ เพราะการเรียนรู้ภาษาของผู้อื่นจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้การเคารพกันและกันและจดจำลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้น การได้เรียนรู้และเข้าใจตนเองจากการสะท้อนคิดและการรับฟังผู้อื่น การเสริมสร้างเจตคติและคุณค่าโดยการเรียนรู้การเคารพเจตคติของผู้อื่น และการได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงรวมถึงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม (Salgur & Gursoy, 2015) หัวข้อในแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) ความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) การรับฟังอย่างตั้งใจ 3) ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน 4) การปฏิบัติตนในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตน 5) การเคารพแนวคิด วิธีชีวิตคนต่างวัฒนธรรม 6) การจัดการกับอารมณ์ของตนเองเมื่อเจอเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด 7) ผลที่เกิดขึ้นหากครูไม่มีความรู้ทางพหุวัฒนธรรม

2.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบ OPIER ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) เปิดโอกาส (Opportunity) 2) กระตุ้นความสงสัย (Power question) 3) จูงใจให้คิด (Inspiration) 4) ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) และ 5) ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) โดยแต่ละขั้นการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันในทุกกระบวนการ สิ่งสำคัญของกระบวนการเรียนรู้คือ แนวคิดของการมีสติชอบ (Mindfulness) ที่เข้ามามีส่วนร่วมก่อนการจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง โดยเน้นการฝึกกำหนดลมหายใจเพื่อใส่ใจในรายละเอียดและอยู่กับปัจจุบัน (Here and now) ทำจิตใจให้สงบ พึ่งความสนใจไปที่สิ่งที่ได้เห็นได้ยินเพื่อเพิ่มความชัดเจนของการรับรู้ จะทำให้ผู้เรียนเปิดใจพร้อมเรียนรู้ และช่วยลดความเครียดก่อนพบเจอประสบการณ์ใหม่ ๆ (Yeganeh & Kolb, 2009) โดยสติชอบเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นก้าวแรกของการฝึกปฏิบัติให้เป็นผู้นำเชิงพุทธวัฒนธรรม (Fortier & Tejpar, 2016) กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีสติชอบที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้คือ การทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน เพื่อให้เห็นกิจกรรมที่ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 5 ขั้นตอน ผู้วิจัยขออธิบายดังนี้

2.2.1 ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) เน้นให้นักศึกษาครูได้พบเจอประสบการณ์ใหม่ เช่น การได้ดูคลิปวิดีโอ ข่าว ภาพยนตร์ การเรียนภาษาถิ่น ได้ลงพื้นที่ในสถานการณ์จริง ได้พบบุคคลต้นแบบ การรับฟังเพื่อนจากกิจกรรมฟังฉันฟังเธอ เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของสิ่งที่ได้พบเจอ อีกทั้ง การได้รับประสบการณ์ตรงและการได้เห็นจากการสังเกตตัวแบบสามารถทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงความคิดได้ การเรียนจากประสบการณ์ตรงและการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ ยังเป็นการเพิ่มกระบวนการของการใส่ใจและกระบวนการเก็บจำสิ่งที่ได้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้เมื่ออยู่ในสถานการณ์จริง (Bandura, 1977) และนำผลจากประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับมาผสมผสานเข้ากับความคิดเดิม เพื่อมาเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติ และพฤติกรรมของตนเอง

2.2.2 ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และความสนใจของผู้เรียน และสมาชิกในกลุ่มจะร่วมกันตั้งคำถามจากสิ่งที่ได้รับจากขั้นที่หนึ่งเพื่อให้สมาชิกกลุ่มตนเอง สมาชิกกลุ่มอื่น ได้ร่วมกันหาคำตอบ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยผู้สอนคอยเสริมเพิ่มเติมและขยายความรู้โดยการให้ข้อคำถามที่กระตุ้นกระบวนการคิด ซึ่งการใช้ข้อคำถามเพื่อกระตุ้นความสงสัย ต้องมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ให้เหตุผล คิดแก้ปัญหา นำสู่การสืบเสาะหาความรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายเพื่อค้นหาคำตอบจากสิ่งที่สงสัย และไม่ควรเร่งรัดผู้เรียน ควรให้เวลาผู้เรียนในการคิดใคร่ครวญคำตอบ (เพลินตา พรหมบัวศรี, 2560; วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล, 2558)

2.2.3 ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration) ผู้สอนยกตัวอย่างเพิ่มเติมให้ผู้เรียนขบคิดจนได้ข้อค้นพบของตัวเองและของกลุ่ม กิจกรรมในขั้นนี้ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลายในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ เช่น จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ความต่างทางวัฒนธรรม ผู้เรียนต้องคิดวิเคราะห์หาความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม หรือในเรื่องการจัดการกับอารมณ์ ผู้เรียนสนทนากับเพื่อนในกลุ่มเพื่อหาวิธีจัดการกับอารมณ์ของตนเอง แนวทางของเพื่อนบางคนอาจไม่ใช่แนวทางของตนเอง สมาชิกในกลุ่มต้องเรียนรู้การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และหาจุดร่วมของคำตอบ สิ่งสำคัญของขั้นนี้คือ การติดต่อสื่อสาร และการได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ที่นำสู่การคิดแก้ปัญหาและวิพากษ์ร่วมกันเพื่อหาแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยในขั้นนี้บรรยากาศในชั้นเรียนต้องมีบรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom environment) ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่าต่อตนเอง โดยปราศจากความกลัวและความวิตกกังวล (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2557; สันติ บุญภิรมย์, 2557) โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอ

2.2.4 ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) เป็นขั้นของการสร้างทักษะการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทักษะการสื่อสารให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาครู กิจกรรมเน้นไปที่การทำงานร่วมกันทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมในห้องเรียน ได้แก่ กิจกรรมสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ และการอภิปรายร่วมกัน กิจกรรมนอกห้องเรียน ได้แก่ การลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์จริง เช่น โรงเรียนระดับประถมศึกษา สถานที่สำคัญของศาสนา โบสถ์ วัด มัสยิด เพื่อร่วมสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนา เรียนรู้แนวคิดหลัก และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาร่วมกันวิเคราะห์หาความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นวิธีการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาภาวะผู้เชิงพหุวัฒนธรรมได้ (Kouzes & Posner, 1995 อ้างถึงใน ดนุลดา จามจรี และ นุพผา เมฆศรีทองคำ, 2555)

2.2.5 ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) เน้นให้ผู้เรียนคิดพิจารณา คิดใคร่ครวญ สะท้อนคิดถึงสิ่งที่ได้ทำทั้งด้านความรู้ ความรู้สึก ความเชื่อ และประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้จากการปฏิบัติ บนพื้นฐานของการเคารพและให้เกียรติ เพื่อทบทวนตัวเองและสะท้อนคุณค่าของกิจกรรมที่ได้ทำมาว่าช่วยให้ตนเองพัฒนาได้อย่างไร ผ่านการสะท้อนคิดจากการเล่าเรื่องและการเขียน การไตร่ตรองสะท้อนคิดจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ อีกทั้งการไตร่ตรองสะท้อนคิดเป็นการฝึกการสังเกต การวิเคราะห์ การจัดระบบความคิดเพื่อสื่อสารกับผู้อื่นให้เข้าใจ และเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในของบุคคล สามารถสร้างประสบการณ์ทางบวกให้เกิดขึ้นได้ (Stagnitti et al., 2013) การสะท้อนคิดยัง

ช่วยให้ผู้เรียนใส่ใจ เข้าใจกระบวนการของการตระหนักและการยอมรับ และยังช่วยให้ผู้เรียนตรวจสอบกระบวนการคิด พฤติกรรมของตนเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สติชอบ (Healey & Jenkins, 2007; Kolb, 1984)

3. การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม และทักษะทางพหุวัฒนธรรม มีแนวโน้มสูงขึ้นตามช่วงเวลาที่ทดลอง และพบว่าทั้ง 3 องค์ประกอบล้วนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั้นหมายความว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมได้จริง เมื่อวิเคราะห์กิจกรรมแต่ละกิจกรรม และวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาครู อธิบายได้ดังนี้

3.1 กิจกรรมที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู โดยเฉพาะการสะท้อนคิดที่เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติชอบซึ่งเป็นฐานคิดที่สำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สติชอบเป็นการให้นักศึกษาครูได้ฝึกการอยู่กับตัวเอง ใคร่ครวญ ทบทวน ตระหนัก อยู่เสมอ เพราะความเงียบและความนิ่งจะส่งเสริมการสะท้อนคิดให้ลึกซึ้งมากขึ้น การสะท้อนคิดยังเป็นการส่งเสริมให้บุคคลพิจารณาระบบความเชื่อและคุณค่าของสิ่งที่ตนเองได้รับ เป็นการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง และแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในตน (Stagnitti et al., 2013; Yeganeh & Kolb, 2009)

กิจกรรมที่ส่งเสริมการสะท้อนคิด มีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การเล่าเรื่อง และการเขียน โดยกิจกรรมสะท้อนคิดที่ทุกคนมีส่วนร่วมได้คือ กิจกรรม Gallery walk เป็นกิจกรรมที่ทุกคนเขียนความคิดเห็นของตนเองตามหัวข้อที่กำหนด นำไปติดบนผนังห้องโดยไม่เขียนชื่อ เพื่อนคนอื่น ๆ เดินอ่านข้อความทั้งหมด แล้วเลือกมา 1 ชิ้นที่ตนสนใจ การได้อ่านข้อคิดเห็นของเพื่อนโดยไม่รู้ว่าเป็นใครเขียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้โดยไม่เกิดความลำเอียง ไม่ตัดสินใจไปก่อน และการได้อ่านข้อคิดเห็นของเพื่อนและบอกเหตุผลว่าทำไมถึงเลือก เป็นการฝึกให้นักศึกษาครูวิเคราะห์ ให้เหตุผลกับเรื่องนั้น ซึ่งการทำกิจกรรมนี้สามารถเปลี่ยนเจตคติของนักศึกษาครูได้ เพราะประสบการณ์ที่ได้จากการสื่อสารในแต่ละครั้งจะสามารถสร้างประสบการณ์ทางบวกที่สามารถ

เพิ่มเจตคติทางบวกให้ผู้เรียนได้ (Salgur & Gursoy, 2015) ความสำคัญประเด็นหนึ่งของการไตร่ตรองสะท้อนคิด คือ การสะท้อนคิดบ่งบอกถึงการเรียนรู้ที่ผู้เรียนนำแนวทาง ความรู้ที่ได้มาปรับใช้ และแสดงออกถึงกระบวนการทางปัญญาในการคิดริเริ่มและคิดอย่างเป็นระบบ (Healey & Jenkins, 2007; Kolb, 1984; Wach-Kakolewicz, 2016) เพื่อความเข้าใจในกิจกรรมที่ผู้วิจัยนำมาใช้ ขออธิบายกิจกรรมเพิ่มเติม ดังนี้

3.1.1 กิจกรรมกลุ่ม (Group learning) ในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นหลักในการทำกิจกรรม เพราะการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันของนักศึกษาครูจะช่วยในการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่น โดยเฉพาะการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและการสื่อสารกันภายในกลุ่มและการสื่อสารกับผู้อื่นเมื่อลงพื้นที่ นักศึกษาครูจะสามารถเรียนรู้ความต่างทางวัฒนธรรมและเป็นคนที่ยอมรับการเรียนรู้จากผู้อื่น เรียนรู้การเป็นผู้นำ ผู้ตาม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นในตนเองได้ (Salgur & Gursoy, 2015)

3.1.2 การเห็นตัวแบบ (Modeling) และการลงพื้นที่จริง สามารถพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมได้ (Le, 2015; Simmons, 2016) ตัวแบบในที่นี้หมายถึงทั้งรุ่นพี่ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วต้องทำงานในพื้นที่ที่มีความต่างทางวัฒนธรรม ตัวแบบที่โรงเรียนตอนนักศึกษาครูลงพื้นที่อาจเป็นครู ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือบุคลากรทางการศึกษา ตัวแบบที่เป็นผู้นำของแต่ละสาขา ซึ่งการศึกษาจากตัวแบบเป็นการให้นักศึกษาครูเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทางวัฒนธรรม พฤติกรรม และวาทะของผู้ที่เคยพบปะ แบบดูรา (Bandura, 1977) เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือการเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตตัวแบบ เพราะตัวแบบเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกไปพร้อม ๆ กัน หรือการได้ลงพื้นที่จริง ผู้เรียนจะได้พัฒนาความรู้ เกิดทักษะ และเจตคติที่ดีจากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านกิจกรรมกลุ่มในบริบทของความจริงในสังคม (Alt, 2016) จากนั้นผู้เรียนจะเข้าสู่การเก็บจำ จัดระบบทางปัญญา และทบทวนทางปัญญาเพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้สู่การกระทำ ดังนั้นหากผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก พบเจอประสบการณ์นอกชั้นเรียน และพบเจอตัวแบบที่ดี จะทำให้ได้รับประสบการณ์เรียนรู้ที่ชัดเจนมากขึ้น (Bandura, 1977) จากนั้นผู้สอนส่งเสริมให้นักศึกษาครูแสดงแบบอย่างในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ต่อเพื่อนร่วมชั้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความมุ่งมั่นให้เกิดขึ้นกับตนเอง และเพื่อให้เพื่อนรับรู้ ตลอดจนยอมรับความสามารถของนักศึกษาครูผู้นั้น (Ampapan Tuntinakhongul, 2012)

3.1.3 กิจกรรมสถานการณ์จำลอง (Simulation) และบทบาทสมมติ (Role playing) สามารถเพิ่มภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นกับบุคคลได้ (Fine, 2015) เพราะเป็นการรวบรวมความรู้ผ่านการวางแผนปฏิบัติเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยหลังจากการนำเสนอกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม ผู้วิจัยกระตุ้นให้นักศึกษาครูแต่ละคนเล่าเรื่องราวที่ได้รับรู้และเรียนรู้จากสถานการณ์ (Situation learning) นั้น ๆ ค้นหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อเสนอแนะต่อสถานการณ์ที่เพื่อนนำเสนอ หากผู้เรียนกลุ่มใดรู้สึกไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ สามารถแสดงความคิดเห็นได้ ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการเคารพกันและกัน เพราะการเคารพและเข้าใจผู้อื่นเป็นส่วนสำคัญของการสร้างเจตคติทางบวกให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน (Salgur & Gursoy, 2015)

3.1.4 กิจกรรม “ฟังฉันฟังเธอ” เพื่อส่งเสริมการฟังอย่างตั้งใจ (Deep listening) ซึ่งเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญมากของการเป็นผู้นำ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเล่าเรื่องจากความเข้าใจตามหัวข้อที่ได้รับในการเรียนรู้แต่ละครั้ง โดยมีกติกาในการทำกิจกรรมคือ นั่งเป็นวงกลมเพื่อให้ทุกคนมองเห็นกันและกัน ทุกคนต้องรับฟังอย่างตั้งใจ ไม่ถามคำถามหรือตั้งคำถามผู้เล่า ผู้ฟังต้องรับฟังเพียงอย่างเดียวโดยไม่ขัดหรือซักถาม และต้องสังเกตสีหน้า ท่าทาง อารมณ์ของผู้เล่า และเพื่อนคนอื่น ๆ ไปด้วย เมื่อจบกิจกรรมทุกคนจึงจะสามารถไตร่ตรองสะท้อนคิดสิ่งที่ได้เรียนรู้ ความรู้สึกและการนำสิ่งที่ได้จากกิจกรรมไปปรับใช้กับตัวเองผ่านการเล่าให้เพื่อนและผู้สอนฟัง จุดเด่นของกิจกรรมนี้คือการฟัง สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ผู้เรียนมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อน (Koch, 2020) เห็นได้ชัดเจนจากการที่บางคนแสดงอารมณ์ร่วมไปกับการฟัง เช่น ยิ้ม ร้องไห้ หันไปจับมือเพื่อนที่นั่งข้าง ๆ นักศึกษาได้สื่อสารกันด้วยความตั้งใจ ในส่วนของการสะท้อนคิดสิ่งที่ได้ นักศึกษากล่าวว่า “รู้สึกว่ามีบางสิ่งที่เราไม่เคยรู้” “เพื่อนเข้มแข็งกว่าที่เราคิดไว้มาก” การทำกิจกรรมในครั้งนี้ นักศึกษาค่อนข้างมีความวิตกกังวลไม่กล้าออกมาเล่า ไม่กล้าเปิดเผยอารมณ์ ความรู้สึก เรื่องราวส่วนตัวให้ผู้อื่นได้รับรู้ แต่เมื่อทำกิจกรรมผ่านไปหลายครั้งนักศึกษาก็กล้าออกมาเล่ามากขึ้น นักศึกษาสะท้อนคิดถึงกิจกรรมว่า “สนุก ไม่เคยได้ทำแบบนี้” “ประทับใจกิจกรรมนี้มาก” โดยมีนักศึกษาหลายคนเล่าเรื่องราวของตนเองมากกว่า 1 ครั้ง ซึ่งภายใต้ชื่อของกิจกรรมนี้ ก็มีข้อจำกัดเช่นกัน ผู้วิจัยคิดเห็นว่าบุคคลในห้องควรมีความสนิทสนมกัน หรืออยู่ในระดับเดียวกัน เพื่อให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าแบ่งปันเรื่องราวให้ผู้อื่นรับรู้

3.2 ช่วงวัยของนักศึกษาครู ด้วยช่วงวัยของนักศึกษาครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจัดอยู่ในเจนเนอเรชัน Z ซึ่งเป็นวัยที่ชอบตั้งคำถาม มีสไตล์ที่เปลี่ยนแปลงเร็ว ชอบเรียนโดยการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ชอบความหลากหลายและสิ่งท้าทาย มีความสามารถและความคล่องแคล่วใน

การใช้เทคโนโลยี สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และต้องการการสื่อสารแบบผ่านการพบปะตัวกันมากที่สุด ประการสำคัญอีกประการหนึ่งคือ บุคคลในเจนเนอเรชัน Z มีความมั่นใจในตนเองและมีความเป็นตัวของตัวเองสูง เป็นนักนวัตกรรม มีความคิดริเริ่มอยู่ตลอด (Schwieger & Ladwig, 2018; พิชสิรี ชมภูคำ และ ณัฐธิดา จักรภีศิริสุข, 2563) และคิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในทีม (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล, 2558) ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ไปที่การทำงานเป็นทีม การใช้กิจกรรมกลุ่ม (Group learning) และ การใช้เทคโนโลยีในการค้นคว้าหาความรู้ ด้วยความที่เป็นคนมั่นใจในตนเอง และคิดด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ เมื่อเข้าสู่กระบวนการกลุ่ม ผู้เรียนจะสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเองกับสมาชิกในทีมเพื่อสร้างองค์ความรู้ให้กับตนเองได้ ซึ่งตามแนวคิดของการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสร้างความรู้จากการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น และใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้วมาสร้างเป็นความรู้ใหม่ ดังนั้นความรู้ใหม่จะถูกสร้างและเพิ่มเข้าไปในความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วทั้งเรื่องของความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองนั้นต้องเป็นกิจกรรมที่เน้นการสื่อสาร เช่น การสื่อสารของผู้เรียนกับผู้เรียน การสื่อสารภายในกลุ่ม การสื่อสารของผู้สอนกับผู้เรียน บทบาทของผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนค้นพบ บทบาทของผู้เรียนคือเป็นผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย โดยมีเป้าหมายคือ การสร้างองค์ความรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ และการสะท้อนคิด (Wach-Kakolewicz, 2016)

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกฝนและการลงมือปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ ผ่านประสบการณ์ เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้จากการเรียนรู้การปฏิบัติในสถานการณ์จริง และนอกจากการเสริมสร้างความรู้ทางพฤติกรรมให้ผู้เรียนแล้ว ยังส่งเสริมทักษะทางพฤติกรรมของผู้เรียนในเรื่องของการรับฟังอย่างตั้งใจและมีสติรู้ตัว แสดงออกถึงความจริงใจในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการใช้สีหน้า ท่าทางและคำพูดได้เหมาะสม และสามารถส่งเสริมเจตคติที่ดีทางพฤติกรรมเพราะส่งเสริมให้ผู้เรียนเปิดใจเรียนรู้ เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี การรับรู้และสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงทางสีหน้า ท่าทาง การเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เหมาะสม การแสดงออกถึงการเคารพแนวคิด วิถีชีวิตตนต่างวัฒนธรรม และสำคัญที่สุดคือ การสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้เข้าใจสิ่งที่ไม่เคยเห็น จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบ พบว่าตัวผู้สอนเองเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอน

ต้องรู้เนื้อหา และมีความรู้ที่กว้างขวาง ต้องมีลักษณะของบุคคลที่มีความประณีประนอม เพื่อขยายความรู้ของผู้เรียนและแนะแนวทางให้ผู้เรียนได้

ข้อจำกัดของงานวิจัย

1. การทำกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้ในส่วนของเนื้อหา และกิจกรรมที่ใช้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ มีการปรับเปลี่ยนตามบริบทของพื้นที่และตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากอยู่ในช่วงของการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

2. การเก็บข้อมูลการวิจัยนั้น ในการวัดผลครั้งที่ 1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรมโดยใช้แบบทดสอบ ด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมโดยใช้การเขียนตอบ ไม่สามารถเก็บข้อมูลทักษะทางพหุวัฒนธรรมได้ เพราะในดำเนินเป็นการเก็บข้อมูลตามสภาพจริง ผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นรวมถึงผู้เรียนต้องประเมิณการทำกิจกรรมภายในกลุ่ม ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลครบองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ในการวัดผลครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 เท่านั้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้ที่ต้องการนำเครื่องมือจัดการเรียนรู้ไปใช้ ได้แก่ คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบบประเมินความรู้ทางพหุวัฒนธรรม แบบประเมินเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม แบบประเมินทักษะทางพหุวัฒนธรรม และแบบวัดระดับความสำคัญทางพหุวัฒนธรรมไปใช้ ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ควรเตรียมความพร้อมของผู้สอนให้มีความพร้อมในด้านต่อไปนี้

2.1 ภาษาถิ่น ผู้สอนควรมีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาถิ่นของผู้เรียน เพื่อให้ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน และเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้สึกที่ดีต่อผู้สอนที่ให้ความสนใจเรียนรู้ภาษาถิ่นของผู้เรียน

2.2 การเลือกกรณีศึกษาหรือสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียน ควรเลือกสิ่งให้ผู้เรียนทุกคนรู้ เป็นเรื่องราวที่ใกล้ตัวก่อนนำสู่เรื่องราวที่ไกลตัว เพื่อให้ผู้เรียนเริ่มต้นทำความเข้าใจจากสิ่งที่อยู่รอบตัวเอง

2.3 การสื่อสาร ผู้สอนควรมีความเป็นกัลยาณมิตร ใช้คำพูดและท่าทางที่ไม่คุกคามความรู้สึกของผู้เรียน เนื่องจากบางเรื่องที่ผู้เรียนเล่าอาจเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ผู้สอนไม่ควรด่วนตัดสิน และการใช้คำถามเพื่อถามให้ผู้เรียนไตร่ตรองสะท้อนคิด ผู้สอนไม่ควรแสดงท่าทีกดดันให้

ผู้เรียนตอบ ควรแสดงออกถึงความสนใจที่จะฟังคำตอบ เพื่อให้เวลาผู้เรียนได้คิด ได้ใช้เวลาอยู่กับตัวเอง

2.4 ควรมีการจดบันทึกหรือบันทึกเสียงการทำกิจกรรม เพื่อให้ผู้สอนสามารถประเมินการจัดการเรียนรู้ และสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในพื้นที่อื่น เพื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบความเหมือนความแตกต่าง เพื่อหาแนวทางพัฒนานักศึกษาครูต่อไป

2. การศึกษาการนำรูปแบบการจัดเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปพัฒนาต่อยอดเพื่อใช้กับครูประจำการในพื้นที่สามจังหวัด อาจทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น

3. การศึกษาความคงทนของความรู้ เจตคติ และทักษะทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู โดยอาจเป็นการติดตามผลเมื่อนักศึกษากำลังฝึกปฏิบัติการสอน

4. รายวิชาที่สามารถสอนเนื้อหาทางพหุวัฒนธรรม ควรเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนในทุกองค์ประกอบทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ และเป็นรายวิชาที่สามารถบูรณาการความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมเข้าไปได้โดยไม่กระทบเนื้อหาหลัก หากเป็นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอาจบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และระดับอุดมศึกษาอาจบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มสังคมศาสตร์ หากเป็นหมวดวิชาเฉพาะ เช่น วิชาเอก ควรเลือกรายวิชาที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ชุมชน สังคม การพัฒนาตน และภาวะผู้นำ

บรรณานุกรม

- A Dictionary of Sociology. (n.d.). multi-cultural society. Retrieved from <http://www.encyclopedia.com/social-sciences/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/multi-cultural-society>
- Achong, H. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts. Retrieved from <http://crestcomleadership.com>
- Ajzen, I., Lohmann, S., & Albarracin, D. (2018). The Influence of Attitudes on Behavior. Retrived from www.researchgate.net/publication/325114583
- Alismail, A. H. (2016). Multicultural Education: Teachers' Perceptions and Preparation. *Journal of education and practice*, 7(11), 139-146.
- Allport, G. W. (1967). *Reading in Attitude Theory and Measurement*. New York: John Welley and Sons.Inc.
- Alsubaie, A. M. (2015). Examples of Current Issues in the Multicultural Classroom. *Journal of Education and Practice*, 6(10), 86-89.
- Alt, D. (2016). Contemporary constructivist practices in higher education setting and academic motivational factors. *Australian Journal of Adult Learning*, 56(3), 374-399.
- Amigo, M., & Reinhold, A. (2017). *The Stage of Multicultural Leadership : Challenges and Opportunities which leaders are facing nowadays*.
- Ampapan Tuntinakhongul. (2012). DEVELOPMENT OF A LEADERSHIP MODEL FOR STUDENTS IN THAI HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF SCIENCE AND TECHNOLOGY. *SCHOLAR: HUMAN SCIENCES*, 4(2), 40-47.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Barber, A. (2013). Skills of a multicultural mentor. Retrieved from <https://davidclutterbuckpartnership.com/skills-of-a-multicultural-mentor/>
- Barker, R. A. (2001). The Nature of Leadership. *Human Relation* 54(4), 469-194.
- Bell, D. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts.

Retrieved from <http://crestcomleadership.com>

Berry, B., Johnson, D., & Montgomery, D. (2005). The Power of Teacher Leadership.

Educational Leadership, 62(5), 56.

Bohner, G., & Dickel, N. (2011). Attitudes and Attitude Change. Retrieved from

www.psych.annualreviews.org

Boyum, G. (2008). *The Historical and Philosophical Influences on Greenleaf's Concept of*

Servant Leadership: Setting the Stage for Theory Building. Retrieved from

<https://eric.ed.gov/?id=ED501687>

Brunson, J. (2008). 21st Century leadership skills – defined. Retrieved from

<https://buildingconfidentleaders.com/2008/01/14/21st-century-leadership-skills-defined/>

CambridgeEnglishDictionary. (n.d.). Meaning of skill in English. Retrieved from

<https://dictionary.cambridge.org>

Canen, G. A., & Canen, A. (2008). Multicultural Leadership: The costs of its absence in

organizational conflict management. *International Journal of Conflict Management*, 19(1), 4-19.

Coggins, C., & McGoven, K. (2014). Five Goals for Teacher Leadership. Retrieved from

<http://pdk.sagepub.com/content/95/7/15>

Cole, D., & Xhou, J. (2014). Do Diversity Experience Help College Students Become More

Civically Minded? Applying Banks' Multicultural Education Framwork. *Innovation High Education*, 39(2), 109-121.

CollinsDictionaries. (n.d.). Definition of skill. Retrieved from

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/skill>

Devarajappa, S., & Murthy, S. (2013). Multicultural Leadership at Workplace: An Overview

S. Shankar *Emerging Trends in Management* (pp. 149-162). Bangalore: Ramesha M.H. for Niruta Publications.

Dierendonck, D. v. (2011). Servant Leadership: A Review and Synthesis. *Journal of*

Management 37(4), 1228-1261.

English Oxford Dictionaries definitions. (n.d.). Multicultural. Retrieved from

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/multicultural>

- Fine, E. L. (2015). Teaching Multicultural Leadership Using a Social Constructionist Approach. *Journal of Leadership Education*, 209-217.
- Fine, E. L., & Lee, C. (2017). Meeting Learning Objectives in a multicultural leadership course: Using assessment to inform pedagogical practice. . *Journal of Leadership Education APR*, 40-58.
- Forghani-Arani, N. (2019). How can teachers be more effective in diverse classrooms? Retrieved from <https://oecdutoday.com/teachers-diverse-classrooms-students-migration/>
- Fortier, D., & Tejpar, L. (2016). Mindfulness: A requirement for multicultural leadership. *International journal of advanced research in business*, 2(2), 2-6.
- Gandolfi, F., & Stone, S. (2018). Leadership, Leadership Styles, and Servant Leadership. *Journal of Management Research*, 18(4), 261-269.
- Geda, A., & Tesfaye, F. A. (2016). An Assessment of Educational leaders' Multicultural Competences in Ethiopian Public Universities. *European Scientific Journal*, 12(10), 387-402.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education* New York McGraw-Hill.
- Goodrich, J. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts Retrieved from <http://crestcomleadership.com>
- Grant, C. A., & Ladson-Billing, G. (1998). *Dictionary of multicultural education* The Journal of Academic Librarianship, 1998, Vol.24(4), pp.333-333 (Vol. 24). Phoenix, AZ: Oryx Press.
- Greenleaf, R. K. (1970). What is Servant Leadership? Retrieved from <https://www.greenleaf.org/what-is-servant-leadership/>
- Handayani, N., & Indartono, S. (2016). *The Implementation of Multicultural Character Education*. Paper presented at the International Conference on Ethics of Business, Economics, and Social Science.
- Healey, M., & Jenkins, A. (2007). Kolb's Experiential Learning Theory and Its Application in Geography in Higher Education *Journal of Geography*, 99(5), 185-195.

- Hilty, E. B. (2011). *Teacher leadership : the "new" foundations of teacher education : a reader*. New York: P. Lang.
- Inglis, F., & Aers, L. (2008). *Key concepts in Education*. London: Great Britain.
- Kanita Nitjarunkul, Ekkarin Sungtong, & Pkacier, P. (2014). Challenges of Educator in the Context of Educstion Reform and Unrest: A Study of Southern Border Provinces in Thailand. *Asian Social Science*, 10(18), 232-239.
- Kenton, W. (2021). Servant Leadership. Retrieved from <https://www.investopedia.com/terms/s/servant-leadership.asp>
- Koch, N. (2020). DEEP LISTENING: PRACTICING INTELLECTUAL HUMILITY IN GEOGRAPHIC FIELDWORK. *Geographical Review*, 110(1-2), 52-64.
- Kolb, D. (1984). Experiential Learning: Experience As The Source Of Learning And Development. Retrieved from <http://www.researchgate.net/publication/235701029>
- Komives, S. R., Dugan, J. P., Owen, J. E., Slack, C., & Wagner, W. (2011). *The handbook for student leadership development (2nd ed..)*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lambeth, D. T., & Smith, A. M. (2016). Pre-service Teachers' Perceptions of Culturally Responsive Teacher Preparation. *The Journal of Negro Education*, 85(1), 46-58.
- Le, Y. (2015). *Multicultural Leadership Strategies*. Finland: Lahti University of Applied Sciences.
- Lieberman, A., & Miller, L. (2004). *Teacher Leadership*. USA: PB Printing.
- Lord, J. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts <http://crestcomleadership.com>
- Lorenz, M. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts. Retrieved from <http://crestcomleadership.com>
- Martinez, I. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts. Retrieved from <http://crestcomleadership.com>
- merriam-webster. (n.d.). Definition of skill. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/skill>
- Miles, M., Saxl, E., & Liberman, A. (2005). Teachers as Leaders. *The Educational Forum* 69(2), 151-162.

- Miller, E. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts. Retrieved from <http://crestcomleadership.com>
- organization, C. (2016). Three Multicultural Leadership Competencies That Are Most Important. Retrieved from <http://crestcomleadership.com/2016/11/17/three-multicultural-leadership-competencies-that-are-most-important/>
- Overstreet, M., Okiror, L., & Weber, M. J. (1998). Multicultural Leadership Development through Experiential Learning. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 90(3), 42-46.
- Parlor, J. L. (2015). MULTICULTURAL LEADERSHIP: DETERMINING A STRATEGY FOR LEADERSHIP CHANGE, LEADING THE MAJORITY WITH THE MINORITY. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Jeffery_Parlor/publication/281974842_MULTICULTURAL_LEADERSHIP_DETERMINING_A_STRATEGY_FOR_LEADERSHIP_CHANGE_LEADING_THE_MAJORITY_WITH_THE_MINORITY/links/560066e308aeafc8ac8c74b6.pdf
- Ramesh, R. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts. Retrieved from <http://crestcomleadership.com>
- Ramthun, J. A., & Matkin, S. G. (2012). Multicultural Shared Leadership: A conceptual model of Shared Leadership in culturally diverse teams. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 19(3), 303-314.
- Salgur, S. A., & Gursoy, A. (2015). Multicultural Education and Teacher's Characteristics. *Euromentor Journal*, 6(3), 7-17.
- Sandmann, L. R., & Vandenberg, L. (1995). A Framework for 21st Century Leadership. *Journal of Extension*, 33(6).
- School of Changemakers. (2559). Active Listening การฟังเชิงรุก. Retrieved from <https://www.schoolofchangemakers.com/knowledge/9890>
- Schwieger, D., & Ladwig, C. (2018). Reaching and Retaining the Next Generation: Adapting to the Expectations of Gen Z in the Classroom. *Information Systems Education Journal*, 16(3), 45-54.

- Senge, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J., & Kleiner, A. (2018). *Schools That Learn*. Thailand: SuanMeeMa.
- Seters, D. A. V., & George, R. H. (1990). The Evolution of Leadership Theory. *Journal of Organizational Change Management*, 3(3), 25-29.
- Shama, A. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts. Retrieved from <http://crestcomleadership.com>
- Shrigley, R. L. (1983). The Attitude Concept and Science Teaching. *Science Education*, 67(4), 425-442.
- Simmons, J. C. (2016). *Multicultural Leadership Characteristic of a school director in an education setting in south Korea: a case study*. Liberty University, Lynchburg, VA. (Doctoral dissertation).
- Singh, K. (2012). Teacher Leadership: Making Your Voice Count. *Education Digest: Essential Readings Condensed for Quick Review*, 77(7), 15-20.
- Spafford, C. S., Pesce, A. J., & Grosser, G. S. (1998). *The cyclopedic education dictionary*. Albany: Delmar.
- Spears, L. C. (2010). Character and Servant Leadership: Ten Characteristics of Effective, Caring Leaders *The Journal of Virtues & Leadership*, 1(1), 25-30.
- Stagnitti, K., Schoo, A., & Welch, D. (2013). *Clinical and Fieldwork Placement in the Health Professions*. Australia: Oxford University Press.
- Strathmann, D. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts. Retrieved from <http://crestcomleadership.com>
- TheAmericanHeritageDictionary. (1985). Leadership. Retrieved from <https://www.ahdictionary.com/word/search.html?q=leadership>
- TheWorldHealthOrganisation. (1999). Partners in Life Skills Education. Retrieved from https://www.who.int/mental_health/media/en/30.pdf
- Toastmaster. (n.d.). Must have leadership skills for the 21st century. Retrieved from http://westsidetoastmasters.com/article_reference/must_have_leadership_skills_for_21st_century.html
- Tulsie, R., Purushotham, N., Nyakahuma, J., & Martinez, I. (2016). Why Is Multicultural

- Leadership Important? Retrieved from <https://crestcom.com/blog/2016/10/20/why-is-multicultural-leadership-important/>
- Unicef. (2019). Comprehensive Life Skills Framework. Retrieved from <https://www.unicef.org/india/reports/comprehensive-life-skills-framework>
- Wach-Kakolewicz, A. M. (2016). Constructivist Approach in Teaching in higher Education. Retrieved from www.researchgate.net/publication/31233418
- Walters, G., & Kanak, A. (2016). Effects of Peer Mentorship on Student Leadership. *Honors in Practice*, 12, 59-76.
- Webb, L. (2014). Multicultural Leadership Development in 21st Century. Retrieved from <http://www.researchgate.net/publication/303882806>
- Wilder research. (n.d.). Youth Leadership Initiative. Retrieved from <https://www.wilder.org/what-we-offer/community-leadership-programs/youth-leadership-initiative>
- Yaacob, W. S., & Don, Y. (2018). Teacher Leadership Model: Roles and Values. *Journal of Social Science Research*, 12(1), 2556 -2567.
- Yankah, K. (2016). Multicultural Leadership Defined By Leadership Development Experts. Retrieved from <http://crestcomleadership.com>
- Yeganeh, B., & Kolb, D. (2009). Mindfulness and Experiential Learning. *OD PRACTITIONER*, 41(3), 8-14.
- Yeung, S.-W. A., Lee, Y., & Yue, K. W. R. (2006). Multicultural leadership, sustainable total school environment. *Educational Research for Policy and Practice*, 5(2), 121-131.
- Zembylas, M., & Iasonos, S. (2010). Leadership styles and multicultural education approaches: an exploration of their relationship. *International Journal of Leadership in Education*, 13(2), 163-183.
- กมลวรรณ ตังธนากานนท์. (2559). การวัดและประเมินทักษะปฏิบัติ (2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). ASEAN : Do's and Don'ts : ราชอาณาจักรไทย. สืบค้นจาก

https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/asean_dos_and_donts_raacha_anaacchakraithy.pdf

กระทรวงศึกษาธิการ. (มปป). แผนยุทธศาสตร์การศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579). สืบค้นจาก

http://planning.pn.psu.ac.th/plan_doc/procedure/docs_procedure/200_150951039_6.pdf

กานต์วี ดาวเรือง. (2558). ทักษะชีวิตและการวางแผนการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน(ชาย) หลังออกจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

กิดานันท์ กังแฮ. (2557). เรียนรู้ อยู่ร่วม บนความต่างของวัฒนธรรม. สืบค้นจาก

www.thaihealth.or.th

กิตติภูมิ มีประดิษฐ์. (2560). กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการและการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พื้นฐานเพื่อการผลิตบัณฑิตให้มีทักษะแรงงานในศตวรรษที่ 21. สืบค้นจาก

<https://kmtlcspu.com/2017/06/12/kititpoomme/>

กิตติวิทย์ เดชชวนากร. (2559). การจัดการศึกษาในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านร่องสำน ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. สืบค้นจาก

<http://www.multied.org/บทความ/>

กิติโรจน์ ปั่นทอนนทกะ. (2557). Couraging ครูผู้นำกับวงจรแห่งความกล้า ไ. สิ้นลาร์ตัน สัตตลักษณ์ของครูผู้นำ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เกรียง ฐิติจำเริญพร. (2557). Crystalizing ครูผู้นำกับการสร้างคนที่จะเปลี่ยนแปลงโลก ไพฑูรย์ สิ้นลาร์ตัน สัตตลักษณ์ของครูผู้นำ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2551). สร้างภาวะผู้นำในเด็กและเยาวชนไทย. สืบค้นจาก

<http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=2567&Key=hotnews>

เกษรา ชัยเหลืองอุไร. (2556). เอกสารทางวิชาการ เรื่อง ความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรม. สืบค้นจาก http://61.19.50.68/dsdw/doc.php?doc_ref=106

ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์, นันทิยา ดวงกุ่มเมศ, และ มรกต ไมยเออร์. (2559). การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล.

คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค. (2561). แผนพัฒนาภาคใต้ชายแดนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). สืบค้นจาก

https://infocenter.nationalhealth.or.th/Ebook/article_6/book.html#p=1

คณะกรรมการการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่. (2551). การเรียนรู้ : ชุมทรัพย์ในตน = *Learning : the treasure within* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ครุสภา, ส. (2556). มาตรฐานวิชาชีพครู. สืบค้นจาก

<http://www.ksp.or.th/ksp2013/content/view.php?mid=136&did=254&tid=3&pid=6>

เครือศรี วิเศษสุวรรณภูมิ. (2553). รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยด้านพลังที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทรงพลังทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุชะฎาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี.

งามพันธุ์ สัยศรี. (2557). Criticalizing ครูผู้นำกับบทบาทนักวิเคราะห์วิจารณ์. สิ้นลาร์ตัน สัตตลักษณ์ของครูผู้นำ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

จอมขวัญ รัตนกิจ. (ม.ป.ป.). เจตคติและแรงจูงใจทางสังคม สืบค้นจาก

http://elearning.psu.ac.th/index.php?mod=Courses&op=course_detail&cid=270

ฉัตรชัย หวังมีจมี, อ. น. (2560). สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21: ปรับการเรียนเปลี่ยนสมรรถนะ. *Journal of HRintelligence*, 12(2), 47-63.

เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2557). ภาวะผู้นำ: การพัฒนาในชั้นเรียนภาษาไทย. สืบค้นจาก

<https://www.gotoknow.org/posts/532341>

ชวีน พงษ์ผจญ. (2561). สภาพปัญหาในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างสันติสุขของโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 44(2), 116-157.

ชัต บุญญา. (2555). การสร้างภาวะผู้นำสำหรับเด็ก. สืบค้นจาก

<https://www.gotoknow.org/posts/501497>

ชุตินันท์ จันทระเสนานนท์, และคณะ. (2555). การพัฒนาแบบวัดสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม. *วารสารครุศาสตร์*, 40(1), 43-58.

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2557). การจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับเด็กชนเผ่าโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่ชายขอบภาคเหนือ. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร* 6(1), 7-14.

จิตติมา อพัทธนานนท์. (2558). นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธและ

- นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย, 35(3), 23-43.
- ณัฐอร วราพงษ์พิพัฒน์. (2558). การจัดการชั้นเรียนของครูที่ตอบสนองต่อชั้นเรียนพหุวัฒนธรรมระดับประถมศึกษา ตอนต้น :การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา *Online Journal of Education*, 10(1), 329-343.
- ณิชากา จันทร์เพ็ญ. (2555). การพัฒนาตัวบ่งชี้และแบบวัดสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมของครู: การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของการวัดตามภูมิหลังของครู. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ดนุลดา จามจวี, และบุบผา เมษศรีทองคำ. (2555). การพัฒนาภาวะผู้นำในนิสิตนักศึกษา ระดับอุดมศึกษา. วารสารนักบริหาร, 32(1), 169-173.
- ดารุณี บุญครอง. (2560). วิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาไทยกับการขับเคลื่อนการศึกษาสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์, 17(2), 1-25.
- ทิพย์พร สมพงษ์. (2559). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี. (ปริญญาดุษฎีบัณฑิต).
- ทิพย์พร สมพงษ์, วุฒิชัย เนียมเทศ, เอกกรินทร์ สังข์ทอง, และ เรชา ชูสุวรรณ. (2559). การบริหารสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารหาดใหญ่วิชาการ, 14(1), 97-107.
- ทศนา แหมมณี. (2559). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 20, [ฉบับพิมพ์ซ้ำ]). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช บุญยมนี. (2550). ภาวะผู้นำและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธัญนุช สิงห์พันธุ์. (2557). Changing ครูผู้นำกับการเปลี่ยนแปลง. โฉมฉาย สัตตลักษณ์ของครูผู้นำ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ธัญมัย แฉล้มเขตต์. (2558). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมคุณลักษณะที่ควรส่งเสริมสำหรับครู. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 12(22), 71-80.
- ธีรธร สุธีธร. (2559). ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูยุคใหม่ ACADEMIC LEADERSHIP OF MODERN TEACHERS. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 13(24), 54-61.
- ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล, และ อรพิน ศิริสัมพันธ์. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พหุวัฒนธรรมด้วยวิธีการเชิงชาติพันธุ์วรรณาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะข้ามวัฒนธรรม. วารสาร

ศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 11(2), 324-344.

นนทกร มังคละศิริ. (2560). ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 5(3), 1011-1022.

นพพร ชลารักษ์. (2558). บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการฟาร์อีสเทอร์น, 9(1), 64-71.

นิติไทย นัมคณิสสรณ์. (ม.ป.ป.). เอกสารประกอบการสอนวิชา ศท 121 การดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ และประชาคมอาเซียน. สืบค้นจาก

ge.kbu.ac.th/media_learning/doc/main_media_learning/GE121/03.pdf

นุสรนา นามเดช. (2557). Convincing ครูผู้นำกับความสามารถในการโน้มน้าวผู้อื่น ไพฑูรย์ สีนลาวัฒน์ สัตตลักษณะของครูผู้นำ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

บรรจง พ้ารุ่งแสง. (2555). การศึกษาในวิถีพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้. ปัตตานี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

บัญญัติ ยงย่วน, และ ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์. (2550). การใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรม. วารสารศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี), 18(1), 1-14.

บัญญัติ ยงย่วน, ปณิตดา ธนเศรษฐกร, และ วสุนันท์ ชุ่มเชื้อ. (2555). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา. นครปฐม: สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวมหาวิทยาลัยมหิดล.

บุญเรืองรัตน์, ส. (2555). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ (*Encyclopedia of Education*), 46, 25-29.

บุรฉัตร จันทร์แดง, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, และ สัญญา เคณาภูมิ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ 19(4), 235-244.

บุษยา วีรกุล. (2558). ภาวะผู้นำ = *Leadership* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมและพัฒนาเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ซีเอ็ดยูเคชั่น ผู้จัดจำหน่าย.

เบลิย์, E. E., และ ภัทธานุจ แสงจันทร์. (2549). สำนักแห่งวินัยหัวใจแห่งการเรียนรู้: ทักษะพื้นฐาน 7 ประการเพื่อการจัดการชั้นเรียนที่ชาญฉลาด = *Conscious Discipline*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยาการการเรียนรู้ สวร.

ปกครอง มณีโรจน์. (ม.ป.ป.). ภาวะผู้นำแบบรับใช้. สืบค้นจาก

http://www.elfhs.ssru.ac.th/pokkrong_ma/

- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษาพ.ศ.2561. (2561, 17 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 135 ตอนพิเศษ 199ง, น. 19-21). สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/RKJ/announce/newrki.jsp>
- ประทีป จินนี่. (2541). เอกสารประกอบการสอน วิชา: การวิเคราะห์พฤติกรรมและการปรับพฤติกรรม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประเทือง ภูมิภักทราคม. (2540). การปรับพฤติกรรม : ทฤษฎีและการประยุกต์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2557). การจัดการห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ = *Classroom and learning resource management*. กรุงเทพฯ: มิน เซอร์วิส ซัพพลาย.
- ปัทยา สังข์สีมา, และ กนกอร สมปราษฎ์. (2560). ปัจจัยคุณภาพของครูที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 10(3), 103-109.
- ปารมี สิงห์เดโชชัย. (2560). ห้องเรียนพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติภาพในเด็กปฐมวัย. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 32(2), 65-72.
- ปาริชาติ เกสัชชา. (2558). การพัฒนาสมรรถนะครูผู้นำด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 12(59), 95-104.
- ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงคาร. (2560). ผ่าทฤษฎีผู้นำ. สืบค้นจาก <https://drpiyanan.com/2017/06/03/leadership-5/>
- พรเพ็ญ จันทรา. (2555). ปัจจัยที่สร้างการยอมรับภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมในการใช้งานเว็บไซต์ของผู้สูงอายุ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี. (วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ)).
- พัชรา วาณิชวดี. (2559). การพัฒนาชุดกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 15(3), 21-28.
- พัชรา วาณิชวดี. (2560). การพัฒนาภาวะผู้นำ : จากทฤษฎีสู่แนวปฏิบัติที่ดีและกรณีศึกษา = *Leadership development : theories, best practices and case study*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- พัชราวลัย อินทร์สุข. (2557). Collaborating ครูผู้นำกับการสร้างความร่วมมือ ใ. สีนลาร์ตัน สัตต

- ลักษณะของครูผู้นำ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พัชสิริ ชมภูคำ, และ ณัฐธิดา จักรภักดิ์ศิริสุข. (2563). ปัจจัยที่อิทธิพลต่อความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงาน: กรณีศึกษาเปรียบเทียบคนเจนเนอเรชั่น Y และเจนเนอเรชั่น Z ในเขตกรุงเทพมหานคร. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*, 42(3)(165), 1-18.
- พิณสุดา สิริวัณศร. (2557). การยกระดับครูไทยในศตวรรษที่ 21. สืบค้นจาก seminar.qlf.or.th/File/DownloadFile/621
- พริยา กฤษณา. (2018). การบริหารสถานศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนสองศาสนา. Paper presented at the การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ "GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2018", กรุงเทพฯ.
- เพลินดา พรหมบัวศรี. (2560). รูปแบบการศึกษานูรณาการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ การโค้ช การสะท้อนคิดและการใช้พลังคำถาม วิทยาลัยพยาบาล สถาบันพระบรมราชชนก. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 27(1), 60-72.
- ภาสกร เรืองรองและคณะ. (มปป). เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21. สืบค้นจาก <https://hooahz.files.wordpress.com/>
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. (2556). รายงานผลการประเมินติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ปีการศึกษา 2556. สืบค้นจาก eduit.pn.psu.ac.th/file/_data/.Report_IQA_2556.doc
- มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์. (2559). พหุลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม. สืบค้นจาก <http://lek-prapai.org/home/view.php?id=444>
- ยุทธนา กาเต็ม. (2556). รูปแบบการจัดกิจกรรมนักศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมพหุวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2556). ภาวะผู้นำ : ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา = *Leadership : theories, research, and approaches to development*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลีกโคนา, โ., สวัสดิ์ ประทุมราช, และ จรรยา สุวรรณทัต. (2545). การให้การศึกษเพื่อสร้างอัตลักษณ์ = *Educating for character : how our schools can teach respect and responsibility*. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วันเพ็ญ นันทะศรี. (2559). การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพในศตวรรษที่ 21. *วารสาร*

- มหาวิทยาลัยนครพนม (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 6(3), 94-103.
- วิชาญา ผิวคำ. (2557). Creating ครูผู้นำกับการคิดสร้างสรรค์ ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน สัตตลักษณ์ของครูผู้นำ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: อาร์ แอนด์ ปรีนท์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่, และ มารุต พัฒนาผล. (2558). จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา : กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: จรัสสนิทวงศ์การพิมพ์.
- วิเชียร วิทยอุดม. (2558). ภาวะผู้นำ ฉบับแนวใหม่. นนทบุรี: ธนัชการพิมพ์.
- วิภาพรรณ พินลา. (2559). แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์เพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับครูสังคมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18(3), 340-350.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2557). ภาวะผู้นำ ทฤษฎีและนันททัศน์ร่วมสมัยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- วิโรจน์ สารรัตน์, พระครูสุธีจริยวัฒน์, พระครูธรรมมาภิสมัย, พระมหาศุภชัย สุภกิจใจ, พระณัฐวุฒิสัสโส, & วิฑูล ทาชา. (2561). ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21 LEADERSHIP FOR THE 21st CENTURY. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 20(1), 261-271.
- ศักดิ์รินทร์ ชนประชา. (2560). มคอ.3. รายละเอียดของรายวิชา (Course Specification) 262-302Multicultural Education. สืบค้นจาก https://intranet.pn.psu.ac.th/tqf/tqf_file/00006770_2_2560_01_TQF3.pdf
- ศิลป์ชัย สุวรรณมณี, จรัส อติวิทยาภรณ์, และ อิศรัฎฐ์ รินไธสง. (2557). การวิเคราะห์ห้องปฏิบัติการเชิงยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐที่สอดคล้องกับบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารปาริชาติ, 27(3), 206-222.
- ศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์. (2558). ข้อเสนอปฏิรูปคุณภาพครูและการสอน ในช่วงการเกษียณอายุราชการของครูชานานใหญ่ 10 ปีข้างหน้า. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/2015/08/reform-teacher-quality-2/>
- ศูนย์บริการวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (2559). รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 11 เรื่อง “พหุวัฒนธรรม : โอกาสและความท้าทาย. สืบค้นจาก <http://www.dpu.ac.th/conference/upload/>
- สมเจตน์ พันธุ์พรม, และ วารินทร์ แก้วอุไร. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีการสอนอ่านแบบเมตาคognition และการเสริมต่อการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความสามารถใน

- การอ่านเชิงวิเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21(3), 299-312.
- สันติ บุญภิรมย์. (2557). การบริหารจัดการในห้องเรียน = *Classroom management*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล.
- สามารถ ทองเผื่อ. (2556). "ครู"ในสถานการณ์ไฟใต้บ่นอย่างก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 24(พิเศษ), 13-28.
- สาวิตรี พูลสุขโข. (2559). ครูหัวใจใหม่ : การเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อเปลี่ยนการศึกษา = *New heart teacher : self change for educational change*. กรุงเทพฯ: คณะทำงานภายใต้โครงการ ครูหัวใจใหม่ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ส. (2558). นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี 2540-ปัจจุบัน. สืบค้นจาก www.parliament.go.th/library
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (มปป). ระบบบริหารราชการของอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: กรรณการพิมพ์.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). พจนานุกรมศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจ็ยฮั่ว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: พรินทวาทกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ส. (2558). นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี 2540-ปัจจุบัน. สืบค้นจาก www.parliament.go.th/library
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). สรุปผลที่สำคัญการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์.
- สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2559). แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. สืบค้นจาก https://webs.rmutl.ac.th/assets/upload/files/2016/09/20160908101755_51855.pdf
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. (มปป). หมวดที่ 1 การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. สืบค้นจาก arit.mrcu.ac.th/km56/admin/download/10km_1.pc
- สำมะโนประชากรและเคหะ. (2553). ตัวชี้วัดที่สำคัญของประชากรและที่อยู่อาศัย พ.ศ.2533 -

- 2553: ทั่วราชอาณาจักร. สืบค้นจาก
http://popcensus.nso.go.th/quick_stat.php?yr=2543&rg=1
- สำมะโนประชากรและเคหะ. (2554). รายงานผลเบื้องต้นสำมะโนประชากรและเคหะ 2553 (ทั่วราชอาณาจักร). กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2555). ภาวะผู้นำ. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ (*Encyclopedia of Education*), 48, 14-32.
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2556). ASEAN Insight: สังคมพหุวัฒนธรรมกับความท้าทายในประชาคมอาเซียน. สืบค้นจาก <https://www.trf.or.th/asean-insight?start=30>
- สุธีรภัฏ ชูชื่น. (2555). พหุวัฒนธรรมศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้...ทางเลือกหรือทางรอด? วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 8(2), 123-136.
- สุโรยา วานี. (2556). การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษาตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- สุเวศ กลัปศิริ. (2557). ภาวะผู้นำที่ควรพัฒนาในเยาวชน. . วารสารนาครคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 6(2), 132-140.
- เสาวลักษณ์ เรืองศรี. (2559). การผลิตครูผู้สอนพหุวัฒนธรรม Teacher Education for Multicultural Classrooms. สืบค้นจาก <http://www.multied.org/บทความ/>
- ไสว พักขาว. (2558). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21. web.chandra.ac.th/blog/wp-content/uploads/2015/10/ทักษะแห่งศตวรรษที่-21-พับ.pdf
- อดุลย์ วงศ์ศรีคุณ. (2557). การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21: ผลผลิตและแนวทางการพัฒนา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 8(1), 1-17.
- อธิปัตย์ คลี่สุนทร. (2555). การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education). สืบค้นจาก http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=30582&Key=news_research
- อนันท์ งามสะอาด. (2560). ภาวะผู้นำของครู. สืบค้นจาก <http://202.29.93.171/pccweb/publicdoc.html>
- อภิชา ธานีรัตน์. (2558). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. วารสาร

- ศึกษาศาสตร์ มสธ., 8(1), 57-91.
- อรุณรุ่ง เอื้ออารีสุขสกุล, และ ธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง: เปลี่ยนความท้าทายมุ่งสู่ความสำเร็จขององค์กรอย่างยั่งยืน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 9(1), 845-860.
- อัคพงษ์ สุขมาตย์, พรชัย เจดามาน, ไพฑูรย์ พิมพ์ดี, ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, และ โชคชัย ยืนยง. (2560). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ภายใต้กรอบการศึกษาประเทศไทย. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 16(2), 1-7.
- อัมมาร สยามวาลา. (2550). ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนา กับสภาพสังคมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: โนว์โลสพลัส.
- อำภาพรณ ตันตินาครกุล. (2555). DEVELOPMENT OF A LEADERSHIP MODEL FOR STUDENTS IN THAI HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF SCIENCE AND TECHNOLOGY. *SCHOLAR: HUMAN SCIENCES*, 4(2), 40-47.
- อำภาพรณ ตันตินาครกุล. (2558). ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารโรงเรียนในยุคศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 5(1), 15-24.
- อุดร หลักทอง. (2558). แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุทัยวรรณ พงษ์บริบูรณ์. (2561). สูดยอดผู้นำคือผู้ให้บริการ วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 9(1), 1-9.
- เอกชัย จันทา. (2558). การศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยในสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 5(2), 72-85.
- เอกชัย พุทธสอน, และ สุวิธาดา จรุงเกียรติกุล. (2556). แนวโน้มการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่. *An Online Journal of Education OJED*, 9(4), 93-106.
- เอกรินทร์ สังข์ทอง. (2555). ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี: สำนักวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- โอบาส เกาไศยาภรณ์. (2555). เครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(1), 5-14.

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒิชัย เนียมเทศ

อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2. รองศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ทองเฝือ

อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

3. รองศาสตราจารย์ ดร.อาฟีฟี่ ลาเต๊ะ

อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยาภรณ์ พิชญากิรัตน์ (พุ่มแก้ว)

อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวัฒน์ สองเมือง

อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตัวอย่างแบบทดสอบวัดความรู้ทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู

1. ข้อใดเป็นบทบาทของครูในห้องเรียนพหุวัฒนธรรม
 - ก. ครูต้องสามารถวิเคราะห์คุณค่าของประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งผลต่อนักเรียน
 - ข. ครูต้องสามารถเรียนรู้ เข้าใจภาษาถิ่นของนักเรียน
 - ค. ครูต้องคำนึงถึงการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของนักเรียน
 - ง. ถูกทุกข้อ
2. ใครปฏิบัติตัวไม่เหมาะสมกับการเป็นครูในสังคมพหุวัฒนธรรม
 - ก. ครูข่าวฟางสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับทุกคน โดยไม่เลือกเชื้อชาติ เพศ ศาสนา
 - ข. ครูข่าวสวยเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ภาษาถิ่นเพิ่มเติม
 - ค. ครูข่าวเหนียวมักถามผู้เรียนก่อนเริ่มเรียนทุกครั้งว่าพวกเราสามารถเรียนรู้เรื่องใดร่วมกันได้บ้าง
 - ง. ครูข่าวสารส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
3. เด็กชายนรดินบอกครูเป็นภาษามลายูถิ่นที่ว่า “ครู ๆ ซาเก๊ะ ปาลอ” ประโยคนี้น่าจะหมายถึงอะไร
 - ก. ปวดหัว
 - ข. เจ็บคอ
 - ค. หิวข้าว
 - ง. ง่วงนอน
4. คำว่า “เตอริมอกาเซะ” มักใช้เมื่อไหร่
 - ก. พูดชื่นชม
 - ข. แสดงความเสียใจ
 - ค. ต้องการขอบคุณ
 - ง. ใช้ได้หมดทั้งสามสถานการณ์
5. ครูแพร์ต้องการถามราคาขนมว่า “กีบาท” ต้องพูดภาษามลายูถิ่นที่อะไร
 - ก. กาลปอ โก๊ะ
 - ข. วาปอ โก๊ะ
 - ค. นามอ โก๊ะ
 - ง. ปือนิง โก๊ะ

6. ลำดับเลข 1 ถึง 10 ข้อใดไม่ถูกต้อง

- ก. ซาตุ, ดูวอ, ตีฆอ
- ข. ป๊ะ, ลีมอ, แน
- ค. ลาแป, มีแล, ปูโล๊ะ
- ง. ตูโย๊ะ, มีแล, ปูโละห์

7. ภาษาถิ่นใด น้อย แปลว่าอะไร

- ก. หิว
- ข. เหนื่อย
- ค. ง่วง
- ง. กระจาย

8. เนื้อเพลงกล่อมเด็กภาษาถิ่นใต้ต่อไปนี ข้อใดบอกความหมายของคำไม่ถูกต้อง

- ก. ไก่เถื่อน: ไก่เถื่อน
- ข. ชี้อร่า: ชี้อร่า
- ค. ฉวย: หยิบ
- ง. แยม: ทแยง

9. พิธีกรรม “การเวียนเทียน” ของศาสนาพุทธไม่จัดให้มีในวันใด

- ก. วันมาฆบูชา
- ข. วันวิสาขบูชา
- ค. วันอาสาฬหบูชา
- ง. วันออกพรรษา

10. พิธีกรรมใดของศาสนาคริสต์จัดขึ้นทุกวันอาทิตย์

- ก. ศีลล้างบาป
- ข. ศีลกำลัง
- ค. ศีลมหาสนิท
- ง. ศีลเจิมคนไข

11. ข้อใดคือหลักปฏิบัติในศาสนาอิสลาม
- การละหมาด
 - การถือศีลอด
 - การจ่ายซะกาต
 - ถูกทุกข้อ
12. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับ “ทาน” ในศาสนาพุทธกับ “ซะกาต” ในศาสนาอิสลาม
- ซะกาตให้เมื่อไหร่ก็ได้ ส่วนทานให้เมื่อครบรอบปี
 - ทานเป็นการให้โดยสมัครใจ ส่วนซะกาตเป็นการให้ภาคบังคับตามหลักศาสนา
 - ซะกาตให้กับใครก็ได้ ส่วนทานให้กับคนที่มีสิทธิ์รับเท่านั้น
 - ทานกำหนดอัตราการจ่ายตามจำนวนทรัพย์สินเหมือนซะกาต
13. การที่ศาสนาอิสลามไม่มีนักบวชแสดงถึงแนวคิดใด
- การประนีประนอม
 - การไม่ละเมิดผู้อื่น
 - ความเสมอภาคในสังคม
 - การให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา
14. ประเพณีของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ข้อใดไม่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของศาสนาและความเชื่อ
- ประเพณีสวาทเดือนสิบ
 - ประเพณีเข้าสู่หนัด
 - ประเพณีแข่งเรือกอลและ
 - ประเพณีชักพระ
15. ข้อใดกล่าวเกี่ยวกับขนมลาซึ่งเป็นขนมในประเพณีทำบุญเดือนสิบได้ถูกต้อง
- เปรียบเสมือนเสื้อผ้าเครื่องนุ่มห่มให้กับวิญญาณบรรพบุรุษ
 - เป็นเสมือนเครื่องประดับที่ใส่ตกแต่งร่างกายให้กับวิญญาณบรรพบุรุษ
 - เป็นเสมือนแพที่จะพาวิญญาณบรรพบุรุษข้ามห้วงมหรรณพ
 - เป็นเหมือนเงินตราไว้ให้วิญญาณบรรพบุรุษใช้สอย

ตัวอย่างแบบวัดเจคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู

คำชี้แจง ให้นักศึกษาเขียนคำตอบสั้น ๆ ตามความเข้าใจของตนเอง

1. การจัดเรียนการรู้โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียน ที่ครูทำได้มีอะไรบ้าง

.....

.....

2. มีความจำเป็นขนาดไหน ที่ครูต้องมีความสามารถในการผลิตสื่อที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

.....

.....

3. หากนักศึกษาเป็นครู และต้องให้ความร่วมมือกับกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นแต่บางกิจกรรมไม่สามารถเข้าร่วมได้ นักศึกษาจะให้ตุผลอย่างไร

.....

.....

4. หากนักศึกษาไม่รับประทานเนื้อ แต่ต้องไปรับประทานอาหารที่บ้านเพื่อนมุสลิม นักศึกษาจะทำอย่างไร

.....

.....

5. เมื่อถึงเทศกาลวันลอยกระทง ครูประจำวิชาคหกรรม ให้ทำกระทงจากใบตองเพื่อนำไปลอย หากเป็นงานเทศกาลที่ไม่มีในศาสนาที่นักศึกษานับถือ นักศึกษาจะทำอย่างไร

.....

.....

6. เมื่อต้องเข้าไปในสถานที่สำคัญทางศาสนาที่มีความแตกต่างจากศาสนาที่ตนนับถือ นักศึกษาจะทำอย่างไร

.....

.....

7. เด็กหญิงข้าวฟ่างย้ายจากกรุงเทพมหานครมาเรียนที่จังหวัดปัตตานี มีปัญหาคือ ไม่เข้าใจ วัฒนธรรมและภาษาที่เพื่อน ๆ ใช้ ทำให้สื่อสารกับเพื่อนไม่เข้าใจ ถ้านักศึกษาเป็นครูประจำชั้น จะทำอย่างไร

.....

.....

8. นักศึกษาให้ความสนใจอยากเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นที่ต่างจากตนในเรื่องใด เพราะอะไร

.....

.....

9. การมีปฏิสัมพันธ์กับคนต่างวัฒนธรรม สามารถส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างไร

.....

.....

10. นักศึกษาเชื่อหรือไม่ว่าการขาดครูผู้สอนที่เชี่ยวชาญด้านพหุวัฒนธรรม จะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

.....

.....

แบบวัดระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำชี้แจง หากท่านเป็นนักศึกษาครูที่ต้องปฏิบัติการสอนในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ท่านคิดว่าภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมข้อไหน ด้านไหนที่มีความสำคัญต่อการเป็นครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู ให้ตรงกับความเป็นจริงและความรู้สึกของท่านมากที่สุด โดยมีค่าของระดับดังนี้

- 1 หมายถึง ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อย
- 3 หมายถึง ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง
- 4 หมายถึง ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก
- 5 หมายถึง ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู				
		1	2	3	4	5
	ด้านความรู้					
1.	นักศึกษาครูและเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมชนบทธรรมเนียมของตนเองและวัฒนธรรมชนบทธรรมเนียมที่แตกต่างไปจากตน					
2.	นักศึกษาเข้าใจว่าการรู้ภาษาอื่น ๆ นอกเหนือจากภาษาไทย เป็นสิ่งที่ครูควรต้องมีสำหรับการเป็นครู					
3.	นักศึกษาเข้าใจภาษาไทย คำศัพท์ภาษามลายู ภาษาถิ่นได้เบื้องต้น และสื่อสารได้					
4.	นักศึกษารับรู้และเข้าใจว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้เรียนส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครู					
5.	นักศึกษาทราธิบายได้ว่าผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมคืออะไร และมีความสำคัญอย่างไร					
6.	นอกจากวิธีการสอนแล้ว ครูต้องให้ความสนใจเรื่อง					

ข้อ	รายการ	ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิง พหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู				
	ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ของผู้คนและสังคมอย่างสม่ำเสมอ					
7.	การอธิบายจากสถานการณ์จำลอง ทำให้ นักศึกษาเข้าใจความเป็นพหุวัฒนธรรมมากขึ้น					
8.	การมีองค์ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพหุ วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับการเป็นครู					
9.	นักศึกษาสามารถประเมินพฤติกรรมของผู้อื่นเมื่อ อยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน					
10.	การได้ทำกิจกรรมติดต่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับผู้อื่นทำให้เพิ่มพูนความรู้ทักษะด้านภาษาและ ทักษะการสื่อสาร					
11.	นักศึกษาเห็นความสำคัญของการสร้างกระบวนการ เรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การค้นคว้าหาความรู้ด้วย ตนเองจากแหล่งข้อมูล บุคคล และสื่อต่าง ๆ เพื่อ เพิ่มพูนทักษะด้านความเข้าใจเกี่ยวกับพหุ วัฒนธรรม					
12.	นักศึกษาสามารถอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจเกี่ยวกับพหุ วัฒนธรรมตามมุมมองของตนเอง					
13.	เมื่อต้องแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมกับ ผู้อื่น นักศึกษาให้คำแนะนำได้เหมาะสม					
14.	นักศึกษามีความเต็มใจ พุดคุย ติดต่อกับเพื่อนต่าง วัฒนธรรม					
	ด้านเจตคติ					
15.	นักศึกษาเปิดใจเรียนรู้ ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีของวัฒนธรรมที่ต่างจากของตน					
16.	เมื่อพบเจอสถานการณ์ขัดแย้ง นักศึกษารับฟังผู้อื่น เพื่อเปิดรับมุมมองที่แปลกใหม่					
17.	นักศึกษามีมุมมองในแง่บวกกับการต้องใช้ภาษาอื่น ที่ไม่ใช่ภาษาไทย					

ข้อ	รายการ	ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิง พหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู				
18.	ในพื้นที่สามจังหวัด การเรียนรู้ภาษามลายู เป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและความเข้าใจผิดได้					
19.	การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำสู่การเข้าใจคนต่างวัฒนธรรม					
20.	การอภิปรายร่วมกันจากสถานการณ์จำลอง ทำให้นักศึกษายอมรับและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่ต่างไปจากตน					
21.	นักศึกษามีความกระตือรือร้นและสนใจเรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม					
22.	นักศึกษาไม่มีความกลัวหรือกังวลใจที่จะต้องอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม					
23.	นักศึกษามักสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สีหน้า ของผู้อื่น เมื่อต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน					
24.	นักศึกษาหลีกเลี่ยงการแสดงออกที่จะนำมาซึ่งความขัดแย้ง					
25.	นักศึกษามีความระมัดระวังการแสดงออกที่จะส่งผลต่อความคิดในแง่ลบของผู้อื่น					
26.	นักศึกษามักสนับสนุนให้เพื่อนรอบข้างได้แลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม					
	ด้านทักษะ					
27.	นักศึกษาคิดว่าทักษะหนึ่งที่สำคัญสำหรับครู คือ การรับฟังอย่างตั้งใจและซื่อตรง					
28.	นักศึกษาตระหนักว่าการมีสติรู้ตัวตลอดเวลา เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีในการดำเนินชีวิตในพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม					
29.	เมื่อต้องทำความรู้จักเพื่อนใหม่จากต่างวัฒนธรรม นักศึกษาไม่นำความแตกต่างเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อมาเป็นแนวคิดหลักในการเริ่มต้นทำความ					

ข้อ	รายการ	ระดับความสำคัญของภาวะผู้นำเชิง พหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครู				
	รู้จัก					
30.	นักศึกษาสามารถถ่ายทอดข้อมูลให้คนที่ต่างกันรับรู้ได้ตรงกัน					
31.	การได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนที่มีความแตกต่าง วัฒนธรรม เช่น ชาวพุทธถิ่นใต้หรือชาวมุสลิม ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี					
32.	นักศึกษาแสดงออกถึงความจริงใจเมื่อต้องมปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม					
33.	การมีองค์ความรู้ ความเข้าใจและทักษะการสื่อสาร เป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญมากต่อนักศึกษา					
34.	เมื่อต้องพบเจอกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด นักศึกษาสามารถหาทางออกได้อย่างเหมาะสม					
35.	นักศึกษาสามารถควบคุมตนเองได้ เมื่อเจอเรื่องที่ทำให้ไม่พอใจ					
36.	การได้เรียนรู้ประเด็นปัญหา ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการสื่อสารทำให้นักศึกษาเข้าใจความสำคัญของการสื่อสารมากขึ้น					
37.	นักศึกษาเห็นความสำคัญว่าเมื่อต้องอยู่ในสังคม อัจฉริยะมีความสำคัญเทียบเท่าวิชา					
38.	นักศึกษาเลือกใช้คำพูดได้เหมาะสมกับผู้ฟังที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เช่น ชาวพุทธถิ่นใต้หรือชาวมุสลิม					
39.	เมื่อต้องพบเจอกับปัญหาที่เป็นสถานการณ์เฉพาะหน้า นักศึกษาคิดเป็นขั้นตอน เพื่อหาวิธีแก้ปัญหา					
40.	การเรียนรู้การปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่สามจังหวัด สามารถเรียนรู้ได้จากสถานการณ์ที่ได้เรียนรู้ในและนอกห้องเรียน					

ภาคผนวก ค
ตัวอย่างคู่มืออาจารย์เพื่อใช้สำหรับจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อ
ส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของ นักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความสำคัญของปัญหาที่จะทำการวิจัย

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของประชากร เชื้อชาติ และภาษา มีประชากรเชื้อชาติไทย ไทยเชื้อสายจีนและไทยเชื้อสายมลายู โดยในจังหวัดปัตตานี ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 87 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 12 นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ 0.05 นับถือศาสนาอื่น ๆ จังหวัดยะลาประชากรนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 71 ศาสนาพุทธร้อยละ 28 และศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.24 และจังหวัดนราธิวาส ประชากรนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 82 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 17 นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 1 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) จากข้อมูลพบว่าลักษณะของกลุ่มประชากรในพื้นที่มีความแตกต่างและหลากหลายนั้นสอดคล้องกับลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีลักษณะเป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมของคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อที่ต่างกัน มาอาศัยอยู่ในที่เดียวกัน (ศูนย์บริการวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2559; อุดร หลักทอง, 2558; โอภาส เกาไศยาภรณ์, 2555) ซึ่งสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural society) หมายถึง สังคมที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมหรือมีวัฒนธรรมที่ต่างกันมากกว่าหนึ่งวัฒนธรรมมาอยู่ในสังคมเดียวกัน โดยมีความเคารพและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันภายใต้การเมือง การปกครองและกรอบสังคมเดียวกัน เช่น สังคมเมืองปัตตานี ยะลา นราธิวาส ถือเป็นสังคมหลากหลายเพราะประกอบด้วยชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน อาศัยอยู่ร่วมกัน (Spafford, Pesce, & Grosser, 1998; เกษรา ชัยเหลือองอุไร, 2556; ขวัญจิต ศติวงศาโรจน์, นันทิยา ดวงภุมเมศ, และ มรกต ไมยเออร์, 2559; สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2556) ซึ่งความหลากหลายของประชากรนี้เองที่ก่อให้เกิดความหลากหลายของวัฒนธรรมและประเพณี โดยเฉพาะในพื้นที่ชายขอบที่มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความหลากหลายของประชากรและวัฒนธรรมค่อนข้างสูง ดังจำนวนอัตราผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศของภาคใต้มีอัตราการย้ายถิ่น ร้อยละ 0.04 ซึ่งสูงเป็นอันดับสองรองจากภาคกลาง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) และยังเป็นพื้นที่ที่มีคนนับถือศาสนาอย่างหลากหลาย ได้แก่ ศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีคนหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ เช่น คนเชื้อสายไทย เชื้อสายจีน และเชื้อสายมลายู นอกจากนี้ยังมีประชากรที่ไม่มีสัญชาติไทยอีกเป็นจำนวนมาก (ฐิติมดี อาพัทธนานนท์, 2558; สัมมะโนประชากรและเคหะ, 2553) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประชากรในพื้นที่นอกจากจะส่งผลถึงความ

เป็นอยู่แล้ว ยังส่งผลต่อการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่มีความต่างทางด้านวัฒนธรรม วิธีชีวิต ศาสนา และค่านิยม เพราะการที่มีคนต่างวัฒนธรรมมาอยู่ด้วยกันย่อมต้องเกิดปัญหาในด้านการสื่อสาร และการใช้ชีวิต แต่ในความต่างของหลากหลายก็มีจุดเด่นที่น่าสนใจคือ แต่ละวัฒนธรรมก็มีเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของตนเอง เมื่อต้องมาอยู่รวมกันจะต้องมีการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้ใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข จึงเป็นสิ่งท้าทายและควรคำนึงถึงอย่างมากเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นบุคคลแรกที่ควรคำนึงถึงคือ ครู ซึ่งหมายความรวมไปถึงนักศึกษาครู เพราะครูเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา การจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน ครูส่งผลต่อพัฒนาการการเรียนรู้ เป็นกลไกในการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมออกไปสู่สังคม และเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในห้องเรียน (ฉัตรชัย หวังมีจงมี, 2560; พิณสุดา สิริรังษศรี, 2557) โดยเฉพาะการศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของผู้เรียน ครูต้องมีความเป็นผู้นำเพื่อนำตนเองและนำผู้เรียนให้ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมดังเช่นพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นักศึกษาครูจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการจัดการศึกษา ครูต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของผู้เรียนและต้องสามารถแสดงออกถึงความ เป็นผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมต่อสถานการณ์ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น (ดนูลดดา จามจุรี และ บุษพา เมฆศรีทองคำ, 2555; เอกกรินทร์ สังข์ทอง, 2555) นอกจากนี้ความจำเป็นอีกประการหนึ่งที่นักศึกษาครูต้องเป็นผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม นั้นเพราะการพัฒนา นักศึกษาครูเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพราะหลังจากจบการศึกษาไป “ครู” จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา ครูต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และควรจะเป็นตัวอย่างที่ดี (Ideal character) ให้กับผู้เรียน (Alsubaie, 2015; ทิฆัมพร สมพงษ์, 2559) จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยด้านธุรกิจ การตลาด และสังคมมีงานวิจัยที่ศึกษาผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในมิติด้าน การศึกษายังมีน้อย และส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งไม่พบงานวิจัยเพื่อพัฒนาผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในนักศึกษาครูเลย ทั้ง ๆ ที่มีความจำเป็นที่ครูต้องเป็นผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมดังเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้ว ดังนั้นการเตรียมนักศึกษาครูให้มีความรู้และมีความพร้อมเพื่อเข้าสู่ห้องเรียนและสังคมพหุวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นและเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยที่ได้จะส่งผลต่อการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดการกับความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นกับบุคคล นอกจากจะทำผ่านการศึกษาศึกษาและการอบรมแล้ว ยังสามารถทำได้โดยผ่านผู้อื่น (Exposure) และพัฒนาผ่านประสบการณ์การทำงาน (Experience) เช่น การพบปะพูดคุย การให้ข้อมูลย้อนกลับ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เน้นการมีปฏิสัมพันธ์และเสริมสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้อื่น เรียนรู้ผ่านแรงบันดาลใจ โดยไม่ต้องลองผิดลองถูกด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ได้ประสบการณ์การทำงาน จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำจะต้องมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการฝึกฝนและมีความรู้ความสามารถในการจัดการในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน โดยแนวคิดทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดของการจัดการเรียนรู้มีดังนี้

1. รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติซอบ (Mindfulness experiential learning model)

1.1 ประสบการณ์ส่วนตัวที่เป็นรูปธรรม (Concrete, Personal experience) เป็นขั้นของการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการที่เป็นปัจจุบัน (Here and now) ทำจิตใจให้สงบฝึกลมหายใจและเพ่งความสนใจไปที่สัมผัสใหม่ เสียงใหม่ที่ได้ยิน การเห็นสิ่งใหม่และกลิ่นใหม่ที่รับ การเปิดใจพร้อมเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนรู้ และช่วยลดความเครียด เพิ่มความชัดเจนของการรับรู้ ช่วยทำให้ใจสงบพร้อมต่อการเรียนรู้

1.2 การสังเกต การสะท้อนกลับ การตรวจสอบ (Observation, Reflection, Examination) เป็นขั้นที่ฝึกการอยู่กับตนเอง ใคร่คิด ทบทวน ตระหนักรู้อยู่เสมอ ควบคุมตนเอง เพราะความนิ่งและเงียบจะส่งเสริมการสะท้อนคิดให้ลึกซึ้งมากขึ้น ฝึกการยอมรับมากกว่าการตัดสิน กระบวนการสะท้อนกลับอาจใช้เวลา 10-15 นาที ในการถามตอบเกี่ยวกับเรื่องที่รับรู้ สิ่งสำคัญในขั้นนี้ที่ผู้เรียนจะต้องนำมาใช้เพื่อพัฒนาการสะท้อนคิด คือ การรับรู้ข้อมูลผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ซึ่งจะสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้สะท้อนคิดได้ดีมากขึ้น

1.3 กำหนดแนวคิดสำคัญและหลักการ (Abstract conceptualization) การคิดในขั้นนี้จะเพิ่มการฝึกการสร้างกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและสร้างสถานการณ์สำหรับการลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นที่ผู้เรียนตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับสิ่งที่ทำอยู่ขณะนั้น และเปิดใจรับฟังความคิดเห็น มุมมองของผู้อื่น ในการทำกิจกรรมผู้เรียนจะได้ฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลและการใช้เทคโนโลยี การสอนในขั้น

นี้อาจใช้การยกตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่างเพื่อให้ผู้เรียนได้มองในหลายมุมมองและหากอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างออกไปจะคิดเหมือนเดิมหรือไม่

1.4 ประยุกต์ใช้หลักการในสถานการณ์ใหม่ (Active experimentation) สนทนาโดยตั้งคำถามที่สร้างความเป็นไปได้ที่จะปฏิบัติในสถานการณ์ที่แปลกใหม่ไปจากเดิม ขั้นตอนการเรียนรู้ในขั้นนี้จะเพิ่มความกล้าหาญและการทำสิ่งใหม่ให้กับผู้เรียน และที่สำคัญการมีสติชอบจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรอบคอบในการทำงานมากขึ้น

สิ่งที่ผู้วิจัยนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์มาใช้คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงกับสิ่งแวดล้อมและได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้สัมผัสหรือลงมือทำด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเกิดการเชื่อมโยงความรู้ และเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถใช้ได้ทั้งกับผู้เรียนรายบุคคลและเป็นกลุ่ม (Healey & Jenkins, 2007) โดยเฉพาะรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สติชอบ (Mindfulness experiential learning model) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่อยู่กับปัจจุบัน (Here and now) (Yeganeh & Kolb, 2009; เพลินตา พรหมบัวศรี, 2560) ผู้วิจัยได้นำแนวทางของการฝึกสมาธิหรือฝึกจิตมาใส่เพิ่มในขั้นนำก่อนเข้าสู่การจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง โดยอาจใช้คำกล่าวขณะผู้เรียนทำสมาธิ เพื่อให้ผู้เรียนมีความตั้งมั่นและมีสติในการทำกิจกรรมต่อไป

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Albert bandura) มีความเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ และการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่นั้นสามารถเรียนรู้ได้โดยประสบการณ์ตรงและการสังเกต หมายความว่า ถ้ากระบวนการทางปัญญาเปลี่ยน พฤติกรรมของบุคคลก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Bandura, 1977 อ้างถึงใน ประทีป จินฉ่ำ, 2541; ประเทือง ภูมิภักทราคม, 2540) แบนดูราได้กล่าวว่าการเรียนรู้ของมนุษย์มี 2 วิธี คือ

2.1 การเรียนรู้จากผลกรรม (Learning by response consequence) วิธีการเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นการเรียนรู้เบื้องต้นที่สุดและเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ก็คือ การเรียนรู้จากผลกรรมทั้งทางบวกและทางลบ ได้แก่ การเรียนรู้จากผลของการกระทำ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่า มนุษย์มีความสามารถทางสมองในการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ที่ผ่านมา มนุษย์มีความสามารถที่จะรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ กระบวนการเรียนรู้จากผลกรรมทำหน้าที่ 3 ประการ คือ

2.1.1 ทำหน้าที่ให้ข้อมูล การสังเกตผลที่ได้รับของการกระทำว่าการกระทำใดในสถานการณ์ใดให้ผลอย่างไร ข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมในอนาคต

2.1.2 ทำหน้าที่จูงใจ คือความเชื่อในการคาดหวังของบุคคล ผลได้ที่เป็นที่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำมาก ผลได้ไม่เป็นที่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำน้อยและจะพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำนั้น

2.1.3 ทำหน้าที่เสริมแรง การกระทำใดที่ได้รับการเสริมแรง การกระทำนั้นย่อมมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ซึ่งการเสริมแรงในที่นี้จะเน้นถึงการกระทำให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่มากกว่าการสร้างพฤติกรรมใหม่

2.2 การเรียนรู้จากการสังเกต (Observation learning) หรือ การเรียนรู้จากการเลียนแบบ (Learning through modeling) แบนดูรามีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือการเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตจากตัวแบบเพราะตัวแบบเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน และเนื่องจากการใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แคบ การรับรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของสังคมจึงผ่านมาจากประสบการณ์ของผู้อื่นโดยการได้ยินและได้เห็นโดยไม่มีประสบการณ์ตรงมาเกี่ยว คนส่วนมากรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของสังคมโดยผ่านสื่อแทบทั้งสิ้น

โดยได้แบ่งตัวแบบออกเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) ตัวแบบทางพฤติกรรม (Behavior modeling) หมายถึง การมีตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมให้เห็น ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะการเป็นตัวแบบทางพฤติกรรมมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมใหม่ 2) ตัวแบบทางวาจา (Verbal modeling) หมายถึงการมีตัวแบบที่พูด บอกหรือเขียนว่าจะทำอะไรอย่างไร เพราะมนุษย์สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากมายจากการฟังการพูดการบอกของผู้อื่น หรือจากการอ่านสิ่งที่ผู้อื่นเขียนขึ้น 3) ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic modeling) หมายถึงการมีตัวแบบภาพหรือเสียงที่ผ่านสื่อต่าง ๆ คือ วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การแต่งกาย อากัปกริยา และนามธรรม ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ 4) ตัวแบบสัมผัส (Kinesthetic modeling) หมายถึงการมีตัวแบบโดยการใช้การสัมผัส เช่นผู้เรียนตบอด

ผู้วิจัยนำแนวคิดของแบนดูรามาเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างพฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมมาใช้ โดยมุ่งเน้นการให้ผู้เรียนได้ออกไปพบเจอประสบการณ์ภายนอกชั้นเรียนและพบเจอตัวแบบ (Model) ที่ดี โดยประสบการณ์นั้นต้องสามารถกระตุ้นแรงจูงใจของผู้เรียน เพราะการเรียนรู้ที่ได้มาจากการปฏิบัติจริง หรือประสบการณ์ตรงจะทำให้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความชัดเจนมากขึ้น (เพลินตา บัวพรหมศรี, 2560)

3. รูปแบบ The Five Practices of Exemplary Leadership

รูปแบบการพัฒนาผู้นำ The Five Practices of Exemplary Leadership โดย Kouzes and Posner (1987, 2007 as cited in Ampapan Tuntinakhongul, 2012; Komives, Dugan, Owen, Slack, & Wagner, 2011; เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2557; ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงคาร, 2560) นั้น ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่ดีไว้ 5 ประการ ได้แก่

1) เป็นต้นแบบนำทาง (Model the way) ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงแบบอย่างในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ โดยพฤติกรรมที่แสดงออก คือ ความสามารถในการทำตนหรือแสดงบุคลิกภาพให้เป็นตัวอย่าง (Role model) ที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าของการสร้างความสำเร็จ สร้างความเชื่อมั่น ความมุ่งมั่น และความก้าวหน้าที่สม่ำเสมอ ซึ่งเมื่อนำแนวทางนี้มาใช้ในชั้นเรียน ผู้เรียนควรได้รับโอกาสให้แสดงความคิดของตนเองต่อสาธารณะ

2) สร้างแรงบันดาลใจต่อวิสัยทัศน์ร่วม (Inspiring a shared vision) เน้นสร้างเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถที่จะคล้อยให้ผู้อื่นเห็นภาพอนาคตตามที่วาดไว้ พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ความสามารถในการคิด มองเห็นความเป็นไปได้ในอนาคต มีการสื่อสารที่ลึกซึ้ง จูงใจ ปลุกเร้าผู้อื่น ผู้เรียนจะต้องสามารถส่งต่อแรงบันดาลใจนั้นไปสู่สมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดแรงดลใจตามไปด้วย ผู้เรียนควรได้มีโอกาสทำกิจกรรมกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนและครู จากนั้นแต่ละคนเขียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ในประเด็นดังกล่าว

3) กล้าท้าทายต่อกระบวนการ (Challenge the process) พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ความเต็มใจค้นหาโอกาสท้าทายที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้จากความผิดพลาด กระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าที่จะท้าทายต่อกระบวนการต่าง ๆ ที่ตนเองประสบ ผู้เรียนที่เป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่หาญกล้า ผู้สอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถาม โดยผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ที่ท้าทาย ความคิดเดิมของตนเองอยู่ตลอดเวลาและท้ายที่สุดจะสามารถแสวงหาแนวทางใหม่ๆ และต้องการที่จะแบ่งปันแนวทางนั้นไปสู่ผู้อื่นด้วย

4) ศักยภาพในการปฏิบัติงานกับผู้อื่น (Enabling others to act) พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ความสามารถในการสร้างความร่วมมือกับผู้อื่นด้วยการสนับสนุนเป้าหมายที่มีร่วมกันและความไว้วางใจกัน ไน้มนำให้ผู้อื่นลงมือปฏิบัติได้ จากแนวคิดนี้กิจกรรมกลุ่มยังเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อทำให้ผู้เรียนยอมรับกันและกัน

5) เสริมสร้างกำลังใจ (Encourage the heart) พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ความสามารถในการเห็นคุณค่าของความสำเร็จ ผู้เรียนต้องรู้จักส่งเสริมความรู้สึกหรือจิตใจของสมาชิกในกลุ่ม ไม่ให้ย่อท้อหรือยอมแพ้ต่ออุปสรรค

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้นำของ Kouzes และ Posner ผู้วิจัยได้หาแนวทางที่จะนำแนวคิดนี้มาใช้ในการจัดการจัดการเรียนรู้ซึ่งค้นพบงานของ อัมภาพรพรณ ตันตินาครกุล (2555) ที่ได้สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในนักศึกษามหาวิทยาลัยโดยใช้แนวคิดของ Kouzes และ Posner เป็นฐาน โดยรูปแบบที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) โอกาส (Opportunity) เน้นการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนผ่านนโยบายของมหาวิทยาลัยและการเป็นผู้นำเพื่อเปลี่ยนแปลง 2) การจูงใจ (Motivation) เน้นการสร้างทักษะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่น ความรับผิดชอบ การแก้ปัญหา การสร้างทีม การสื่อสาร การคิดสร้างสรรค์ 3) ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) เน้นการฝึกปฏิบัติผ่านแนวทางทั้ง 5 ของ Kouzes และ Posner ได้แก่ เป็นต้นแบบนำทาง (Model the Way) สร้างแรงบันดาลใจต่อวิสัยทัศน์ร่วม (Inspiring a Shared Vision) กล้าท้าทายกระบวนการ (Challenge the Process) ศักยภาพในการปฏิบัติงานกับผู้อื่น (Enabling Others to Act) และเสริมสร้างกำลังใจ (Encourage the Heart) โดยมีความเชื่อว่าการพัฒนาผู้นำเกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดของ Kouzes และ Posner และโมเดลของอัมภาพรพรณ ตันตินาครกุล มาเป็นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น

หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1) การจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้จากความคิดและเรียนรู้จากการกระทำ และได้พบเจอบุคคลต้นแบบเพื่อศึกษาแนวคิดของบุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้อื่น เรียนรู้ผ่านแรงบันดาลใจ โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนและช่วยเหลือผู้เรียนให้บรรลุความต้องการผ่านการใช้พลังคำถาม

2) ฝึกให้ผู้เรียนมีสติ ทำจิตใจให้สงบ ฝึกลมหายใจและฟังความสนใจไปที่สัมผัสใหม่ เสียงใหม่ที่ได้ยิน การเห็นสิ่งใหม่ สัมผัสความรู้สึกของตัวเอง รวมถึงเปิดใจให้กว้าง พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งใหม่

3) ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์ที่ได้พบเจอกับเพื่อน อาจารย์ และผู้รู้ เพื่อช่วยกันคิดและสรุปความรู้ที่ได้ พร้อมแนวทางแก้ไข

4) ผู้เรียนได้คิดไตร่ตรองผลจากการกระทำ สะท้อนคิดประสบการณ์ที่ได้พบเจอ

5) การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระยะ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและเพื่อปรับปรุงผลการเรียนของผู้เรียน

วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- 1) ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม
- 2) ผู้เรียนแสดงออกถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม
- 3) ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

ขั้นของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (OPIER) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ เปิดโอกาส (Opportunity) กระตุ้นความสงสัย (Power question) จูงใจให้คิด (Inspiration) ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) และไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาครูได้ตั้งสติ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)

เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากคลิปวิดีโอ ข่าว และได้พบเจอประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์จากสถานการณ์จำลอง การลงพื้นที่จริงพบสถานการณ์จริง พบบุคคลต้นแบบผ่านโปรแกรมต่าง ๆ เช่น ZOOM, Microsoft Teams เพื่อเรียนรู้แนวคิด ประสบการณ์ของผู้อื่น ให้ได้เห็นมุมมองที่หลากหลายในการใช้ชีวิต เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กันเองระหว่างเพื่อนในชั้นเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่เข้าใจภาษามลายูถิ่นได้เรียนรู้คำศัพท์ภาษามลายูถิ่น และผู้ที่ไม่เข้าใจภาษาถิ่นใต้ได้เรียนรู้ภาษาถิ่นใต้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในขั้นนี้เป็นการเรียนรู้ที่ได้มาจากการปฏิบัติในสถานการณ์จริง โดยสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนได้จากการเรียนรู้ คือ การเห็นคุณค่าของประสบการณ์ที่ตนได้ประสบและนำสู่การเปลี่ยนภาวะผู้นำในตน

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)

เป็นขั้นของการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิดและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน โดยยกตัวอย่างสถานการณ์ทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม จากกรณีศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้และสืบเสาะหาความรู้เพื่อค้นหาคำตอบจากสิ่งที่สงสัยจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ หรือจากฐานงานวิจัย

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)

ในขั้นนี้ผู้สอนใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะของการติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ และการส่งต่อแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนในกลุ่มและผู้อื่น โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับ (Feedback) ทันทีและต่อเนื่อง ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนเข้ากลุ่ม แล้วมอบตัวอย่างสถานการณ์ความขัดแย้ง หรือสถานการณ์อื่น ๆ จากนั้นนำสู่การคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาเพื่อหาแนวทางใหม่ ๆ และเสนอแนวทางแก้ปัญหา ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น สิ่งสำคัญที่สุดของขั้นนี้คือ กระบวนการกลุ่มของผู้เรียนและการให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอของผู้สอน

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)

ขั้นนี้เป็นการสร้างคุณลักษณะที่ดีให้เกิดกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนร่วมชั้น มีความสามารถในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวผู้อื่น กิจกรรมเน้นไปที่การทำงานร่วมกัน เพื่อเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เน้นการให้ประเมินสถานการณ์ และพฤติกรรมของผู้อื่น รับรู้ความรู้สึกและสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลง ทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่เกิดขึ้นของผู้อื่น กิจกรรมที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้และปฏิบัติ เช่น แสดงบทบาทบทบาทสมมติ ตามสถานการณ์จำลองที่ได้รับ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับนำสู่การปรับความคิดและความเข้าใจของตนเอง นอกจากนี้ผู้เรียนยังเรียนรู้ภาษาถิ่นได้และภาษามลายูถิ่นเพื่อให้สามารถเข้าใจ พูดคุยติดต่อกับเพื่อต่างวัฒนธรรมได้

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

เป็นขั้นที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนไตร่ตรองสิ่งที่ได้ทำและสะท้อนคิดถึงคุณค่าของสิ่งที่ได้ทำ เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน สะท้อนความรู้สึกที่มีต่อการทำกิจกรรม และตรวจสอบผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยตั้งคำถาม การทำงานในกลุ่มเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ เพราะเหตุใด, คิดว่าตนเองมีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขในการเรียนรู้ครั้งต่อไป เพื่อนร่วมประเมิน โดยร่วมกัน ทบทวน ตั้งคำถามและอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมอง ความคิด จากการเรียนรู้ร่วมกันตัวอย่างคำถาม เช่น รู้สึกอย่างไรในวันนี้, เรียนรู้อะไรจากการทำกิจกรรม, นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่อย่างไร, นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่อย่างไร และการประเมินจากผู้สอน ในด้านความรู้ ความรู้สึกและประสบการณ์ ทั้งหมดที่ได้จากการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จากนั้นผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้จากการพบเจอประสบการณ์ใหม่ อุปสรรคที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ทุกสัปดาห์ โดยมีผู้สอนให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ และปรับความเข้าใจให้ตรงกัน และเพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ

ความสัมพันธ์ของขั้นตอนการจัดการเรียนรู้กับบทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน

ขั้นการสอน	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
ขั้นเตรียมพร้อม (20 นาที)	ส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ โดยการนำผู้เรียนทำกิจกรรมฝึกสมาธิ เรียกสติ และอยู่กับตัวเอง	ตั้งสติ มีสมาธิ โดยการนำผู้เรียนทำกิจกรรมฝึกสมาธิ เรียกสติและอยู่กับตัวเอง
ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity) (40 นาที)	1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ 2. จัดเตรียมประสบการณ์และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประสบกับสถานการณ์จริง 3. จัดเตรียมแหล่งความรู้จากสื่อต่าง ๆ เพื่อเสริมความรู้ให้ผู้เรียน	1. เรียนรู้จากคลิปวิดีโอ จากกรณีศึกษา และจากสถานการณ์จำลอง 2. เตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการลงพื้นที่และปฏิบัติในการสถานการณ์จริง 3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่โดยการสังเกต สัมภาษณ์บุคคลต้นแบบ
ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question) (40 นาที)	1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ 2. ใช้พลังคำถามเพื่อกระตุ้นความคิดและความสนใจของผู้เรียน 3. ให้คำแนะนำเพิ่มเติมในสิ่งที่ผู้เรียนสงสัย 4. แนะนำแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนศึกษาเพิ่มเติม	1. ตั้งข้อสงสัยและแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่รับรู้ 2. สืบเสาะหาความรู้เพิ่มเติมจากสิ่งที่สงสัย
ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration) (40 นาที)	1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ 2. กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน 3. ให้ผลป้อนกลับ (Feedback) อย่างสม่ำเสมอ	1. คิดวิเคราะห์จากกรณีศึกษา ข่าวสถานการณ์จำลอง 2. ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ 3. ร่วมกันหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหา
ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement) (60 นาที)	1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ ใช้พลังคำถามเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น 2. ประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน	1. เรียนรู้จากคลิปวิดีโอ จากกรณีศึกษา และจากสถานการณ์จำลอง 2. ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ 3. แสดงตนเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนร่วมชั้น 4. ทำงานร่วมกันและสื่อสารกับเพื่อน 5. เรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น
ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) (40 นาที)	1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งสติ มีสมาธิ 2. กระตุ้นการคิดของผู้เรียนโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้จากการทำกิจกรรม สะท้อนคิดถึงคุณค่าของสิ่งที่ได้ 3. สนับสนุนให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนประเมิน	1. สนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันกับเพื่อนและผู้สอน เพื่อสรุปความรู้ที่ได้ 2. ประเมินการเรียนรู้ของตนเองและประเมินการเรียนรู้ของเพื่อน

ขั้นการสอน	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
	ผู้เรียน	3. เขียนบันทึกการสะท้อนคิด เพื่อสะท้อน
	3. กระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนคิดความรู้สึกของตนเอง โดยให้ผู้เรียนเขียนแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกของตนเอง	คุณค่าของกิจกรรมว่าช่วยให้ตนเองได้พัฒนาได้อย่างไร และเรียนรู้อะไร

การวัดระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยวิเคราะห์งานวิจัยและสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง นักศึกษาที่กำลังศึกษาและนักศึกษาที่จบการศึกษาไปแล้ว และสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ดังนี้

ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม หมายถึง คุณลักษณะ ความสามารถของบุคคลในการรับฟังอย่างจริงจังและซื่อตรง เพื่อเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมอื่น ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ แสดงออกถึงการเคารพและยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ คาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางสนับสนุนและช่วยเหลือผู้อื่น และนำความรู้ที่มีมาประยุกต์ใช้เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม และทักษะทางพหุวัฒนธรรม รายละเอียดดังนี้

ความรู้ทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่าง และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในสังคม มีความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาท้องถิ่นที่จำเป็นต่อการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น สามารถประเมินสถานการณ์ พฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อค้นหาแนวทางส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกัน

เจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การเปิดใจกว้างเพื่อยอมรับความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น เห็นคุณค่าของการเคารพวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน สามารถยืดหยุ่นทางความคิด และมุมมองเมื่อต้องพบกับสถานการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างเพื่อปรับตัวให้เหมาะสม เอาใจใส่และแสดงความสนใจในการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เห็นความสำคัญของการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความรู้สึกของบุคคลอื่น แสดงออกถึงความสนใจในการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากตน และเห็นประโยชน์ของการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม

ทักษะทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การรับฟังอย่างจริงจังและมีสติรู้ตัว ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความเคารพให้เกียรติอย่างเปิดเผยและซื่อตรง ความสามารถในการสังเกตอารมณ์ของคู่

สนทนาและจัดการกับอารมณ์การแสดงออกของตนเองเมื่อต้องสื่อสารกับบุคคลที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจผิด การคิดเป็นขั้นตอนเพื่อค้นหาทางเลือกในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ และเลือกวิธีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

โดยระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมในแต่ละด้าน วัดได้ดังนี้

1) ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรม

- ตรวจสอบให้คะแนนแบบทดสอบแบบปรนัย ผ่านเกณฑ์ 80% ขึ้นไป

ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านความรู้ทางพหุวัฒนธรรม	ความหมาย
น้อยที่สุด (ได้คะแนน 40%)	นักศึกษาครุรับรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม พิธีการทางศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ รวมถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ เข้าใจภาษากลางแต่ไม่เข้าใจภาษามลายูและภาษาถิ่นได้เพื่อใช้ในการติดต่อกับผู้อื่น ไม่ให้ความสนใจประเมินสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้
น้อย (ได้คะแนน 50%)	นักศึกษาครุรับรู้ และมีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม พิธีการทางศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ รวมถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในพื้นที่ เข้าใจภาษากลางและเข้าใจคำศัพท์ภาษามลายู ภาษาถิ่นได้เล็กน้อย สามารถพูดคุยติดต่อกับเพื่อนต่างวัฒนธรรมได้ ไม่สามารถประเมินสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้
ปานกลาง (ได้คะแนน 60%)	นักศึกษาครุรับรู้ และมีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม พิธีการทางศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ รวมถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในพื้นที่ เข้าใจภาษากลางและเข้าใจคำศัพท์ภาษามลายู ภาษาถิ่นได้บ้าง สามารถพูดคุยติดต่อกับเพื่อนต่างวัฒนธรรมได้ สามารถประเมินสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้

ระดับภาวะผู้นำเชิง พหุวัฒนธรรม ด้านความรู้ทาง พหุวัฒนธรรม	ความหมาย
มาก (ได้คะแนน 70%)	นักศึกษารับรู้ และมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม พิธีการทางศาสนา อิสลาม ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ รวมถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในพื้นที่ เข้าใจ ภาษากลางและเข้าใจคำศัพท์ภาษามลายู ภาษาถิ่นได้บ้าง แต่สามารถพูดคุยติดต่อกับ เพื่อนต่างวัฒนธรรมได้ สามารถประเมินสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อหา แนวทางส่งเสริม และให้คำแนะนำในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้
มากที่สุด (ได้คะแนน 80%)	นักศึกษารับรู้ และมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม พิธีการทางศาสนา อิสลาม ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ รวมถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในพื้นที่ เข้าใจ ภาษากลางและเข้าใจคำศัพท์ภาษามลายู ภาษาถิ่นได้ดี สามารถพูดคุยติดต่อกับ เพื่อนต่างวัฒนธรรมได้ สามารถประเมินสถานการณ์และพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อหา แนวทางส่งเสริม และให้คำแนะนำในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้อย่างเหมาะสม

เกณฑ์การแปลความหมาย

คะแนน	แปลผล
80% ขึ้นไป	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด
70-79%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก
60-69%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง
50-59%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อย
40-49%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม

ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านเจตคติที่ดีทางพหุวัฒนธรรม	ความหมาย
น้อยที่สุด (ได้คะแนน 40%)	นักศึกษาครูไม่เปิดใจ ไม่ให้ความสนใจเรียนรู้อัฒนธรรมอื่น เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในพื้นที่สามจังหวัดที่ต่างจากตน รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นบ้างเล็กน้อยแต่ไม่สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่เกิดขึ้นของผู้อื่น
น้อย (ได้คะแนน 50%)	นักศึกษาครูเปิดใจให้ความสนใจเรียนรู้อัฒนธรรมอื่น เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในพื้นที่สามจังหวัดที่แตกต่างจากตน รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นและสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่เกิดขึ้นของผู้อื่น และบอกวิธีการปรับตัวให้เหมาะสมเมื่อพบเจอสถานการณ์ที่แตกต่างได้
ปานกลาง (ได้คะแนน 60%)	นักศึกษาครูเปิดใจให้ความสนใจเรียนรู้อัฒนธรรมอื่น เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในพื้นที่สามจังหวัดที่แตกต่างจากตน รับรู้ความรู้สึกและสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่เกิดขึ้นของผู้อื่น แสดงออกถึงการเคารพแนวคิด วิถีชีวิตคนต่างวัฒนธรรม และบอกวิธีการปรับตัวให้เหมาะสมเมื่อพบเจอสถานการณ์ที่แตกต่างได้
มาก (ได้คะแนน 70%)	นักศึกษาครูเปิดใจให้ความสนใจเรียนรู้อัฒนธรรมอื่น เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในพื้นที่สามจังหวัดที่แตกต่างจากตน รับรู้ความรู้สึกและสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่เกิดขึ้นของผู้อื่น แสดงออกถึงการเคารพแนวคิด วิถีชีวิตคนต่างวัฒนธรรม และบอกวิธีการปรับตัวให้เหมาะสมเมื่อพบเจอสถานการณ์ที่แตกต่างโดยคำนึงถึงการแสดงออกที่ส่งผลต่อความคิดของผู้อื่น
มากที่สุด (ได้คะแนน 80%)	นักศึกษาครูเปิดใจให้ความสนใจเรียนรู้อัฒนธรรมอื่น เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในพื้นที่สามจังหวัดที่แตกต่างจากตน รับรู้ความรู้สึกและสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลง ทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่เกิดขึ้นของผู้อื่นเพื่อปรับตัวให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงการแสดงออกที่ส่งผลต่อความคิดของผู้อื่น แสดงออกถึงการเคารพแนวคิด วิถีชีวิตคนต่างวัฒนธรรม และสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม

เกณฑ์การแปลความหมาย

คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
80% ขึ้นไป	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด
70-79%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก
60-69%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง
50-59%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อย
40-49%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรม

ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรม	ความหมาย
น้อยที่สุด (ได้คะแนน 40%)	นักศึกษาครูไม่สามารถรับฟังได้อย่างตั้งใจ ขาดการแสดงออกถึงมีความจริงจังในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากปกติ ยังใช้สีหน้า ท่าทาง และคำพูดไม่เหมาะสม
น้อย (ได้คะแนน 50%)	นักศึกษาครูสามารถรับฟังได้อย่างตั้งใจ แสดงออกถึงความจริงจังในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น แต่เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากปกติ ยังใช้สีหน้า ท่าทาง และคำพูดไม่เหมาะสมกับบุคคลที่มีความต่างทางวัฒนธรรม ยังไม่สามารถคิดไตร่ตรองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล
ปานกลาง (ได้คะแนน 60%)	นักศึกษาครูสามารถรับฟังและเข้าใจอย่างตั้งใจมีสติรู้ตัว แสดงออกถึงความจริงจังในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น แต่เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากปกติ ยังใช้สีหน้า ท่าทาง และคำพูดไม่เหมาะสมกับบุคคลที่มีความต่างทางวัฒนธรรม ยังไม่สามารถคิดไตร่ตรองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล
มาก (ได้คะแนน 70%)	นักศึกษาครูสามารถรับฟังและเข้าใจอย่างตั้งใจมีสติรู้ตัว แสดงออกถึงความจริงจังในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากปกติ ใช้สีหน้า ท่าทาง และคำพูดได้เหมาะสมกับบุคคลที่มีความต่างทางวัฒนธรรม สามารถคิดไตร่ตรองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล
มากที่สุด	นักศึกษาครูสามารถรับฟังและเข้าใจอย่างตั้งใจมีสติรู้ตัว แสดงออกถึงความจริงจังใน

ระดับภาวะผู้นำเชิง พหุวัฒนธรรมด้าน ทักษะทางพหุ วัฒนธรรม	ความหมาย
(ได้คะแนน 80%)	การปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากปกติ ใช้สีหน้าท่าทาง และคำพูดได้เหมาะสมกับบุคคลที่มีความต่างทางวัฒนธรรม สามารถคิดไตร่ตรองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล จัดการกับปัญหา และปรับการปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่สามจังหวัดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นได้

เกณฑ์การแปลความหมาย

คะแนน แปลผล

80% ขึ้นไป	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด
70-79%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก
60-69%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง
50-59%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อย
40-49%	ระดับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมด้านทักษะทางพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 1

เรื่อง ความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เวลา 8 คาบ)

เนื้อหา

- ความหลากหลายของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายสภาพความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้
2. ผู้เรียนสามารถสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้
3. ผู้เรียนสามารถสื่อสารกับผู้อื่นด้วยวัจนภาษาที่เหมาะสมได้
4. ผู้เรียนเห็นคุณค่าของกิจกรรมที่ได้ทำ

กิจกรรมการเรียนรู้

สัปดาห์ ที่ 1

ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาครูได้ตั้งสติ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)

ผู้สอนสนทนากับผู้เรียนเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในโลก ในสังคมประเทศไทย และในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยกตัวอย่างขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่นักศึกษาควรรู้จัก ได้แก่ ศาสนาอิสลาม เช่น การทักทาย การถือศีลอด การประกอบพิธีฮัจญ์ การอาบน้ำละหมาด การทำละหมาด วันสำคัญต่าง ๆ ศาสนาคริสต์ เช่น คีล 7 คีล ข้อปฏิบัติ หลักแห่งความรัก วันสำคัญต่าง ๆ ศาสนาพุทธ เช่น พิธีกรรมที่สำคัญ การรักษาศีล วันสำคัญต่าง ๆ ผ่านการสนทนาและดูคลิปวิดีโอ โดยทำกิจกรรม “ใครไวกว่า ได้ก่อน” ผู้เรียนแต่ละคนค้นหาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น Google เพื่อนำเสนอกับเพื่อนในห้อง โดยแต่ละคนต้องไม่ซ้ำกัน ร่วมกันสนทนา จากนั้นผู้เรียนดูคลิปวิดีโอเกี่ยวกับความ

หลากหลายทางวัฒนธรรม และสนทนาร่วมกันถึงประเด็นที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจและต้องการรู้เพิ่มเติม

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)

ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ จากคลิปวิดีโอที่ได้ดู กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเกี่ยวกับความเป็นไปในโลก โดยใช้คำถามปลายเปิด มีหลายคำตอบ เน้นไปที่คำถามเชิงให้คิดเชิงวิเคราะห์

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)

ผู้สอนยกตัวอย่างสถานการณ์ความขัดแย้ง เช่น การแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เหมาะสม ในโซเชียลต่าง ๆ การไม่เข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดโดยการสนทนาและอภิปรายร่วมกัน สมาชิกในห้องเรียนฝึกฝนการฟังคำตอบที่แตกต่างไปจากของตนเอง เพื่อเปิดรับมุมมองที่แปลกใหม่

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)

ผู้เรียนแบ่งกลุ่มแสดงบทบาทสมมติ เพื่อจำลองบทบาทและสถานการณ์ตามโจทย์ที่เลือก ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป็นผู้คิดสถานการณ์เอง โดยเป็นสถานการณ์ความขัดแย้งในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม จากนั้นหยิบสลากเพื่อแสดงบทบาทสมมติ

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

ผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเพื่อหาทางออกที่เหมาะสมที่สุดจากสถานการณ์ในบทบาทสมมติ จากนั้นไตร่ตรองเขียนบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อสะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรมทั้งหมดที่ได้ทำมาว่าช่วยให้ตนเองพัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร

สัปดาห์ที่ 2

ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาคูได้ตั้งใจ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)

ผู้เรียนเรียนรู้จากกรณีศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากนั้นสนทนาร่วมกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สื่อสาร โดยกิจกรรมในขั้นนี้คาดหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความต่างและเคารพความแตกต่างของกันและกัน

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)

ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยจากกรณีศึกษาที่ได้ศึกษา จากนั้นผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น Google Facebook หรือฐานงานวิจัยเกี่ยวกับความหลากหลายของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในแง่ดีและปัญหาที่พบ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเกี่ยวกับความเป็นไปในโลก โดยใช้คำถามปลายเปิด มีหลายคำตอบ เน้นไปที่คำถามเชิงให้คิดเชิงวิเคราะห์

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)

ผู้เรียนแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมอภิปรายข้อค้นพบที่ได้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้พบเจอมา โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอและกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันสะท้อนคิด จากนั้นผู้สอนยกตัวอย่างสถานการณ์ความขัดแย้ง เช่น การแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เหมาะสมในโซเชียลต่าง ๆ การไม่เข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดโดยการสนทนาและอภิปรายร่วมกัน สมาชิกในห้องเรียนฝึกฝนการฟังคำตอบที่แตกต่างไปจากของตนเองเพื่อเปิดรับมุมมองที่แปลกใหม่

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)

ผู้เรียนแบ่งกลุ่มแสดงบทบาทสมมติ เพื่อจำลองบทบาทและสถานการณ์ตามโจทย์ที่เลือก ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป็นผู้คิดสถานการณ์เอง โดยเป็นสถานการณ์ความขัดแย้งในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม จากนั้นหยิบสลากเพื่อแสดงบทบาทสมมติ

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

ผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเพื่อหาทางออกที่เหมาะสมที่สุดจากสถานการณ์ในบทบาทสมมติ จากนั้นไตร่ตรองเขียนบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อสะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรมทั้งหมดที่ได้ทำมาว่าช่วยให้ตนเองพัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร

สื่อ แหล่งการเรียนรู้

- โทรศัพท์มือถือ
- คอมพิวเตอร์
- search engine ต่าง ๆ
- คลิปวิดีโอ
- พหุวัฒนธรรมคืออะไร

<https://www.youtube.com/watch?v=O-OR3yxohlo>

- ภาพรวมทางพหุวัฒนธรรมในไทย

https://www.youtube.com/watch?v=v_3l5vYGQzg&list=PLezFsrqeLPRM13ntEC5Qh0Ko4CfJDrrES&index=3

- Visions of ASEAN ตอนที่ 85 : สังคม-วัฒนธรรม อาเซียน

<https://www.youtube.com/watch?v=wnUhGVHBZD4>

- พหุวัฒนธรรม วิถีชีวิตในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

<https://www.youtube.com/watch?v=euCRYoKxnlc>

- ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอาเซียน

<https://www.youtube.com/watch?v=GIHYJUZNlw>

- Pattani - A fascinating cultural mix in the deep south of Thailand

<https://www.youtube.com/watch?v=6jySG-iavOA>

- กบนอกกะลา: แพ้ชั้นชุดมุสลิม

<https://www.youtube.com/watch?v=diwD9mxeYE4>

- มิตรภาพ2ศาสนา

<https://www.youtube.com/watch?v=1Z5XnsEf0so>

- ใจกลางสถานการณ์จำลอง

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

- แบบประเมินการทำกิจกรรม

- แบบบันทึกการสะท้อนคิด

แบบบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection)

แผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 1 ความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการชมคลิปวิดีโอเกี่ยวกับกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอาเซียน วิธีชีวิตในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั่วโมงเรียน ให้ผู้เรียนเขียนการสะท้อนคิดในหัวข้อต่อไปนี้

1. จงเขียนอธิบายว่าจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ (Key experiences) นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2. หลังจากได้พบเจอประสบการณ์ครั้งนี้ ให้เขียนบอกความรู้สึกของตนเองและบอกวิธีการตอบสนองต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้น (Personal response)

.....

.....

.....

.....

3. นักศึกษาอยากแบ่งปัน (To share) เรื่องราวอะไรให้ผู้อื่นได้รับรู้

.....

.....

.....

.....

ชื่อ

แผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 2

เรื่อง การรับฟังอย่างตั้งใจ (เวลา 8 คาบ)

เนื้อหา

- วิธีการรับฟังอย่างตั้งใจ
- การสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับคนต่างวัฒนธรรม
- การสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลง ทางอารมณ์ สีหน้า และคำพูดที่เกิดขึ้นของผู้อื่น

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ผู้เรียนเข้าใจวิธีการฟังอย่างตั้งใจและปฏิบัติได้ถูกต้อง
2. ผู้เรียนสื่อสารกับผู้อื่นด้วยวัจนภาษาที่เหมาะสม
3. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และสังเกตวัจนภาษาของผู้อื่นได้
4. ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการสนทนากับผู้อื่นด้วยท่าทีที่เหมาะสม

กิจกรรมการเรียนรู้

สัปดาห์ที่ 1

ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาครูได้ตั้งสติ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)

ผู้เรียนสนทนากับบุคคลต่างวัฒนธรรมหรือที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความต่างทางวัฒนธรรม อาทิ รุ่นพี่ที่เป็นคนต่างพื้นที่ ที่มาทำงานในพื้นที่สามจังหวัด และรุ่นพี่ที่มีภูมิลำเนาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประสบการณ์ไปทำงานที่อื่นผ่านโปรแกรมที่ใช้สนทนา เช่น ZOOM, Microsoft Teams, Facebook เพื่อเรียนรู้แนวคิด ประสบการณ์ของผู้อื่น และให้ได้เห็นมุมมองที่หลากหลายในการใช้เตรียมการจัดการเรียนรู้ และการใช้ชีวิต

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)

ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยและสนใจเกี่ยวกับการสังเกตวัจนภาษา อาทิ “เราจะสังเกตวัจนภาษาของผู้อื่นได้อย่างไร” “อวัจนภาษาใดที่สังเกตง่ายที่สุดและยากที่สุด”

ขั้นที่ 3 ุงใจให้คิด (Inspiration)

ผู้เรียนดูคลิปวิดีโอเรื่อง “ภาษากายของคุณเปลี่ยนตัวตนของคุณได้” จากนั้นแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมอภิปรายข้อค้นพบที่ได้และการสังเกตวัจนภาษาของบุคคลจากการดูคลิปวิดีโอ

ผู้เรียนกับผู้สอนร่วมกันยกตัวอย่างอวัจนภาษาที่เห็นได้เด่นชัด โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอและกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันสะท้อนคิดผ่านการพูดสนทนา

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)

ผู้เรียนแบ่งกลุ่มเพื่อนสนทนาร่วมกัน ในหัวข้อ “หากเป็นฉัน ฉันจะทำอย่างไร” โดยยกตัวอย่างสถานการณ์ที่ผู้เรียนต้องไปอาศัยอยู่ในสถานที่ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ให้ผู้เรียนแต่ละคนบอกวิธีการของตัวเองในการปรับตัว จากนั้นเขียนลงกระดาษโพสต์อิท แล้วติดลงบนผนังเป็นกลุ่ม เมื่อครบทุกคนทุกกลุ่ม ผู้เรียนแต่ละคนทำกิจกรรม “Gallery walk” โดยผู้เรียนเดินอ่านแนวทาง วิธีการของเพื่อนทุกคนในห้องเรียน แล้วเลือกวิธีการที่ใกล้เคียงกับของตนเอง

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

ผู้เรียนที่มีวิธีการปรับตัวที่คล้ายกันจับกลุ่มเพื่อพูดคุยว่าเพราะอะไรจึงมีวิธีการที่ใกล้เคียงกัน จากนั้นผู้เรียนรวมกลุ่มใหญ่ และอภิปรายร่วมกันเพื่อหาแนวทาง วิธีการที่เหมาะสมในการปรับตัว และไตร่ตรองเขียนบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อสะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรมว่าช่วยให้ตนเองพัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร

สัปดาห์ที่ 2

ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาครูได้ตั้งสติ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)

จับกลุ่มทำกิจกรรม “ฟังฉันฟังเธอ” มีกติกาในการทำกิจกรรม คือ ผู้เรียนจับกลุ่มย่อย นั่งเป็นวงกลม กลางวงจะมีตุ๊กตา หากใครเป็นผู้จับตุ๊กตาคอนนั้นจะเป็นผู้พูด โดยผู้พูดเล่าประสบการณ์ของตัวเองเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยขณะที่มีผู้พูด ผู้ฟังต้องฟังอย่างตั้งใจโดยไม่ซักถาม หรือขัด และต้องสังเกตสีหน้า ท่าทาง อารมณ์ของผู้เล่าไปด้วย ทำกิจกรรมจนครบทุกคนในกลุ่ม จากนั้นผู้เรียนเขียนบันทึกการสะท้อนคิดที่ได้จากการทำกิจกรรม เช่น ความรู้สึก สิ่งที่ได้และจะนำไปปรับใช้

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)

ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยและสนใจเกี่ยวกับการสังเกตอวัจนภาษา อาทิ “เพราะอะไรคนที่เป็นครูต้องการสังเกตอวัจนภาษาของผู้อื่น” และ “การสังเกตอวัจนภาษาของผู้อื่นส่งผลอย่างไรต่อการเป็นครูพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้”

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)

ผู้เรียนดูคลิปวิดีโอเรื่อง “บูรณาการภาษาไทย เพื่อเข้าใจวิถีชีวิต” จากนั้นแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมอภิปรายข้อค้นพบที่ได้และการสังเกตอวัจนภาษาของบุคคลจากการดูคลิปวิดีโอ

ผู้เรียนกับผู้สอนร่วมกันยกตัวอย่างอวัจนภาษาที่เห็นได้เด่นชัด โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอและกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันสะท้อนคิดผ่านการพูดสนทนา

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)

ผู้สอนกำหนดสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนเกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ผู้เรียนศึกษาบทบาทของตนเองตามสถานการณ์จำลองนั้น แล้วแบ่งกลุ่ม เพื่อจำลองบทบาทและสถานการณ์ ตัวอย่างสถานการณ์จำลอง เช่น ครูปานใจย้ายมาจากจังหวัดขอนแก่นเพื่อมาสอนหนังสือที่จังหวัดปัตตานี ครูปานใจไม่เคยมาจังหวัดปัตตานีมาก่อน จึงมีความสับสนว่าจะใช้ชีวิตอยู่อย่างไร ครูนำหวานเห็นดังนั้นจึงเข้าไปช่วยเหลือแนะนำครูปานใจเรื่องการเดินทางมาโรงเรียน อาหารการกิน การใช้ชีวิต ผ่านไป 1 เดือน ครูปานใจก็ยังมีปัญหาเรื่องการใช้ชีวิต เพราะไม่เข้าใจภาษาที่นักเรียนใช้สื่อสาร ไม่เข้าใจวิถีชีวิตของนักเรียน เมื่อผู้อำนวยการรู้เรื่องจึงเข้ามาคุยกับครูปานใจ เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือ

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

ผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเพื่อหาทางออกที่เหมาะสมที่สุดจากสถานการณ์จำลองดังกล่าว และไตร่ตรองเขียนบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อสะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรมว่าช่วยให้ตนเองพัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร

สื่อ แหล่งการเรียนรู้

- โปรแกรม ZOOM, Microsoft Teams, Facebook
- กระดาษโพสต์อิท
- กิจกรรม Gallery walk
- วิทียากร
- คลิปวิดีโอเรื่อง
 - ภาษากายของคุณเปลี่ยนตัวตนของคุณได้”

https://www.ted.com/talks/amy_cuddy_your_body_language_shapes_who_you_are/transcript?referrer=playlist-the_most_popular_talks_of_all&language=th

- บูรณาการภาษาไทย เพื่อเข้าใจชีวิต

<https://www.youtube.com/watch?v=5KfeuU-obGA>

- ใจหายสถานการณ์จำลอง

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

- แบบประเมินการทำกิจกรรม

- แบบบันทึกการสะท้อนคิด

แบบบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection)

แผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 2 การรับฟังอย่างตั้งใจ

ครูกรรมการและครูสายสมร มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดตาก แต่มาบรรจุและสอนอยู่ที่โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปัตตานี เป็นเวลา 2 ปี แรกเริ่มการทำงานปัญหาของครูกรรมการและครูสายสมร คือ การไม่เข้าใจวัฒนธรรมและภาษาที่นักเรียนใช้ ทำให้สื่อสารกับนักเรียนไม่เข้าใจ แต่ครูกรรมการเปิดใจเรียนรู้และทำความเข้าใจภาษาตลอดจนวัฒนธรรมที่ไม่คุ้นเคย หมั่นสังเกตท่าทางของผู้เรียนที่แสดงออก ฟังสิ่งที่ผู้เรียนเล่าโดยไม่วิจารณ์ และเตือนผู้เรียน ซึ่งตรงข้ามกับครูสายสมรที่ไม่เปิดใจเรียนรู้และไม่ทำความเข้าใจผู้เรียนเลย

ให้นักศึกษาสะท้อนคิดจากสถานการณ์ดังกล่าว

1. จงเขียนอธิบายว่าจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ (Key experiences) นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้าง

.....

.....

.....

2. หลังจากได้พบเจอประสบการณ์ครั้งนี้ ให้เขียนบอกความรู้สึกของตัวเองและบอกวิธีการตอบสนองต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้น (Personal response)

.....

.....

.....

.....

3. นักศึกษาอยากแบ่งปัน (To share) เรื่องราวอะไรให้ผู้อื่นได้รับรู้

.....

.....

.....

.....

ชื่อ

แผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 3

เรื่อง ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน (8 คาบ)

เนื้อหา

- ภาษามลายูถิ่นในชีวิตประจำวัน
- ภาษามลายูถิ่นได้ในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และใช้คำศัพท์ภาษามลายูถิ่นและภาษาถิ่นใต้ภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดให้ได้
2. ผู้เรียนใช้ภาษาสื่อสารในสถานการณ์จริง/ สถานการณ์จำลองที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ชุมชน และสังคมได้
3. ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษาในการสื่อสาร

กิจกรรมการเรียนรู้

สัปดาห์ที่ 1

ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาครูได้ตั้งสติ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)

ผู้เรียนชมข่าวและคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการสนทนาภาษามลายูถิ่น จากนั้นตัวแทนผู้เรียนที่รู้และเข้าใจภาษามลายูถิ่นออกมาเปิดบัตรคำภาษามลายู อ่านออกเสียงและแปลเป็นภาษาไทยให้เพื่อนฟังและเรียนรู้ไปพร้อมกัน (ผู้ที่รู้และเข้าใจภาษามลายูถิ่น เป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำเพื่อน)

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)

ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียนว่าภาษามลายูถิ่นมีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างไรในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพราะอะไรเราถึงต้องเรียนรู้ภาษามลายูถิ่น

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)

ผู้เรียนแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมวิเคราะห์สิ่งที่ได้ชมผ่านคลิปวิดีโอ เช่น “เรื่องหลายกำแพงแห่งภาษาที่ภาคใต้” โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอและกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันสะท้อนคิดว่าการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในห้องเรียนระดับประถมศึกษามีความสำคัญอย่างไร และสำคัญต่อใครบ้าง

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)

จัดสถานการณ์จำลองเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักและใช้คำศัพท์ภาษามลายูถิ่น เป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน เช่น ไปตลาด ไปซื้อของ หรือยกตัวอย่างการสอนเรื่องสีในห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เช่น สี 12 สี ได้แก่ ภูนิง: สีเหลือง, แมเราะ: สีแดง, ฮีเต: สีดำ, แมเราะมุตอ : ชมพู, ฮีจา: เขียว, ลีเมา: ส้ม, ปีรู: ฟ้า, ปีรู สตาร์: ม่วง, ปูเต๊ะ: ขาว, โกโกร: น้ำตาล, กลาบู: เทา โดยหัวข้อคำศัพท์ภาษามลายูถิ่นที่ผู้เรียนต้องการเรียนในแต่ละสัปดาห์ให้ผู้เรียนเลือกมาจากการโหวตสิ่งที่ยากรู้และสิ่งที่ต้องรู้ ทั้งนี้สถานการณ์จำลองอาจจำลองห้องเรียน ตลาด หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ผู้เรียนสนใจ

เมื่อทำกิจกรรมตามโจทย์สถานการณ์จำลองแล้ว ผู้เรียนร่วมเล่นเกมทายคำศัพท์ภาษามลายู เพื่อสรุปคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้

(*ผู้เรียนนำเสนอสถานการณ์จำลองสั้น ๆ เพื่อใช้ภาษามลายู ก่อนเริ่มเรียนคาบต่อไปทุกครั้ง)

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

ผู้เรียนไตร่ตรองเรื่องราวที่ได้พบเจอผ่านการเขียนบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อสะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรมว่าช่วยให้ตนเองพัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร และเขียนแผนผังมโนทัศน์สรุปคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้

สัปดาห์ที่ 2

ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนรู้ทุกครั้ง เน้นให้นักศึกษาครูได้ตั้งสติ และมีสมาธิ (Mindfulness) เปิดใจให้กว้างพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เน้นการทำสมาธิโดยอาศัยบทเพลง เช่น บทนำสมาธิด้วยแสงสว่าง ดั่งดอกไม้บาน

ขั้นที่ 1 เปิดโอกาส (Opportunity)

ผู้เรียนชมข่าวและคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการสนทนาภาษามลายูถิ่น จากนั้นตัวแทนผู้เรียนที่รู้และเข้าใจภาษามลายูถิ่นออกมาเปิดบัตรคำภาษามลายู อ่านออกเสียงและแปลเป็นภาษาไทยให้เพื่อนฟังและเรียนรู้ไปพร้อมกัน (ผู้ที่รู้และเข้าใจภาษามลายูถิ่น เป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำเพื่อน)

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสงสัย (Power question)

ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียนว่าภาษามลายูถิ่นมีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างไรในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพราะอะไรเราถึงต้องเรียนรู้ภาษามลายูถิ่น

ขั้นที่ 3 จูงใจให้คิด (Inspiration)

ผู้เรียนแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมวิเคราะห์สิ่งที่ได้ชมผ่านคลิปวิดีโอ เช่น “โรงเรียนทวิภาษา แก้ปัญหาการเรียนของเด็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยผู้สอนให้ผลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอและกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันสะท้อนคิดว่าการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในห้องเรียนระดับประถมศึกษา มีความสำคัญอย่างไร และสำคัญต่อใครบ้าง

ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ (Engagement)

จัดสถานการณ์จำลองเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักและใช้คำศัพท์ภาษามลายูถิ่น เป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน หรือคำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งของต่าง ๆ ในห้องเรียน เช่น กิชี: แก้ว, แมจ: โต๊ะ, ปาแปฮี้: กระดานดำ, ญาปุห: ไม้กวาด, ชูรัต: หนังสือ, กาแล: ดินสอ, กาแลกาโป: ซอด้วง หรือคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับร่างกายของเรา ได้แก่ มูกอ: ใบหน้า, กือนิง: คิ้ว, มาตอ: ดวงตา, ฮีดง: จมูก, ปีปี: แก้ม, มูไล๊ะ: ปาก, ฮีฮี: ฟัน, ลีเดาะฮ: ลิ้น, ดากู: คาง, ตรังอ: หู, กุกู: เล็บ, ตาแง: มือ, ลือแง: แขน, ลูตุ้: เข่า, โดยหัวข้อคำศัพท์ภาษามลายูถิ่นที่ผู้เรียนต้องการเรียนในแต่ละสัปดาห์ ให้ผู้เรียนเลือกมาจากการโหวตสิ่งที่ยากและสิ่งที่ต้องรู้ ทั้งนี้สถานการณ์จำลองอาจจำลองห้องเรียน ตลาด หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ผู้เรียนสนใจ

เมื่อทำกิจกรรมตามโจทย์สถานการณ์จำลองแล้ว ผู้เรียนร่วมเล่นเกมทายคำศัพท์ภาษามลายู เพื่อสรุปคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้

(*ผู้เรียนนำเสนอสถานการณ์จำลองสั้น ๆ เพื่อใช้ภาษามลายู ก่อนเริ่มเรียนคาบต่อไปทุกครั้ง)

ขั้นที่ 5 ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

ผู้เรียนไตร่ตรองเรื่องราวที่ได้พบเจอผ่านการเขียนบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อสะท้อนคิดถึงคุณค่าของกิจกรรมว่าช่วยให้ตนเองพัฒนาอย่างไรและรู้สึกอย่างไร และเขียนแผนผังมโนทัศน์สรุปคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้

สื่อ แหล่งการเรียนรู้

- โทศัพท์มือถือ
- คอมพิวเตอร์
- คลิปวิดีโอ
- ทล่ายกำแพงแห่งภาษาที่ภาคใต้

<https://thailandunicef.blogspot.com/2013/04/blog-post.html>

- โรงเรียนทวิภาษา แก้ปัญหาการเรียนของเด็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ – ปี
ปีสี่ไทย

<https://www.youtube.com/watch?v=KmcWgKINUn4>

- ข่าวจากเว็บเพจ
- ใจหายสถานการณ์จำลอง
- เกมทายคำ
- บัตรคำ

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

- แบบประเมินการทำกิจกรรม
- แบบบันทึกการสะท้อนคิด

แบบบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection)

แผนการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 3 ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน

เด็กชายนรุดีน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีปัญหาคือไม่เข้าใจภาษาไทยเท่าไรนัก เนื่องจากที่บ้านพูดภาษามลายูถิ่นหรือภาษายาวี ครูประจำชั้นพยายามให้เด็กชายนรุดีนเรียนรู้การใช้ภาษาถิ่นควบคู่ไปกับการฝึกฝนภาษาไทย จึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้ทั้งสองภาษา ได้แก่ การร้องเพลง ท่องกลอน คำคล้องจอง เป็นสื่อในการสอนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์ตรงในชีวิตจริง

จากการไปสอบถามและทำกิจกรรมที่โรงเรียนในภาคการศึกษาที่ผ่านมา นักศึกษาได้พบเจอสถานการณ์เช่นนี้หรือไม่ และคิดอย่างไรกับการใช้ภาษามลายูถิ่นหรือภาษาถิ่นได้ในโรงเรียนให้นักศึกษาเขียนสะท้อนคิด

1. จงเขียนอธิบายว่าจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ (Key experiences) นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้าง

.....

.....

.....

2. หลังจากได้พบเจอประสบการณ์ครั้งนี้ ให้เขียนบอกความรู้สึกของตัวเองและบอกวิธีการตอบสนองต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้น (Personal response)

.....

.....

.....

3. นักศึกษาอยากแบ่งปัน (To share) เรื่องราวอะไรให้ผู้อื่นได้รับรู้

.....

.....

.....

ชื่อ

แบบประเมินการทำกิจกรรม

แบบประเมินการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

คำชี้แจง 1. แบบบันทึกนี้มีผู้ประเมิน 3 ฝ่าย คือ ตนเอง เพื่อน และผู้สอน

2. เขียนคะแนนในช่องรายการประเมินโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนต่อไปนี้

ระดับคะแนน 1 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติเมื่อได้รับการชักชวนจากเพื่อนหรือผู้สอน

ระดับคะแนน 2 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติเมื่อมีตัวแบบจากเพื่อนหรือผู้สอน

ระดับคะแนน 3 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติด้วยตนเอง และชักชวนเพื่อนให้ปฏิบัติ

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการประเมิน					รวม
		แสดงความ คิดเห็นและ เหตุผลบน พื้นฐาน ข้อเท็จจริง	บอก แนวทาง การปฏิบัติ ตนในพื้นที่ ที่ต่าง ออกไป	รับฟัง ความ คิดเห็น ของผู้อื่น อย่าง ตั้งใจ	ปรับเปลี่ยน ความคิดเมื่อ มีข้อมูล เพิ่มเติมจาก การ แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น		

ลงชื่อผู้ประเมิน.....(ตนเอง เพื่อน ผู้สอน)

เกณฑ์การประเมิน (รวมคะแนนจากผู้ประเมินทั้งสามคน)

12-17 คะแนน ปรับปรุง

18-23 คะแนน พอใช้

24-29 คะแนน ดี

30-36 คะแนน ดีมาก

แบบประเมินความสามารถในการสื่อสาร

คำชี้แจง 1. แบบบันทึกนี้มีผู้ประเมิน 3 ฝ่าย คือ ตนเอง เพื่อน และผู้สอน

2. เขียนคะแนนในช่องรายการประเมินโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนต่อไปนี้

ระดับคะแนน 1 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติด้วยตนเองยังไม่ค่อยได้ ต้องได้รับการช่วยเหลือ

ระดับคะแนน 2 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติได้ด้วยตนเอง แต่ต้องได้รับความแนะนำเพิ่มเติม

ระดับคะแนน 3 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติได้ด้วยตนเอง สามารถเป็นแบบอย่างของเพื่อน

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการประเมิน				
		ตรงประเด็น เลือกใช้ คำพูดได้ เหมาะสม	เคารพผู้ฟัง ไม่พูดแทรก	มีความ จริงจังใน การ ปฏิสัมพันธ์	ใช้สีหน้า คำพูด แสดงออก ทางสีหน้า เหมาะสม	รวม

ลงชื่อผู้ประเมิน.....(ตนเอง เพื่อน ผู้สอน)

เกณฑ์การประเมิน (รวมคะแนนจากผู้ประเมินทั้งสามคน)

12-17 คะแนน ปรับปรุง

18-23 คะแนน พอใช้

24-29 คะแนน ดี

30-36 คะแนน ดีมาก

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ปาไลดา สายรัตน์ทอง พัฒนพิชัย
วัน เดือน ปี เกิด	28 กันยายน 2525
สถานที่เกิด	จังหวัดสุรินทร์
วุฒิการศึกษา	พ.ศ.2549 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับสอง สาขาประถมศึกษา จาก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ.2551 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการประถมศึกษา จาก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ.2563 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ